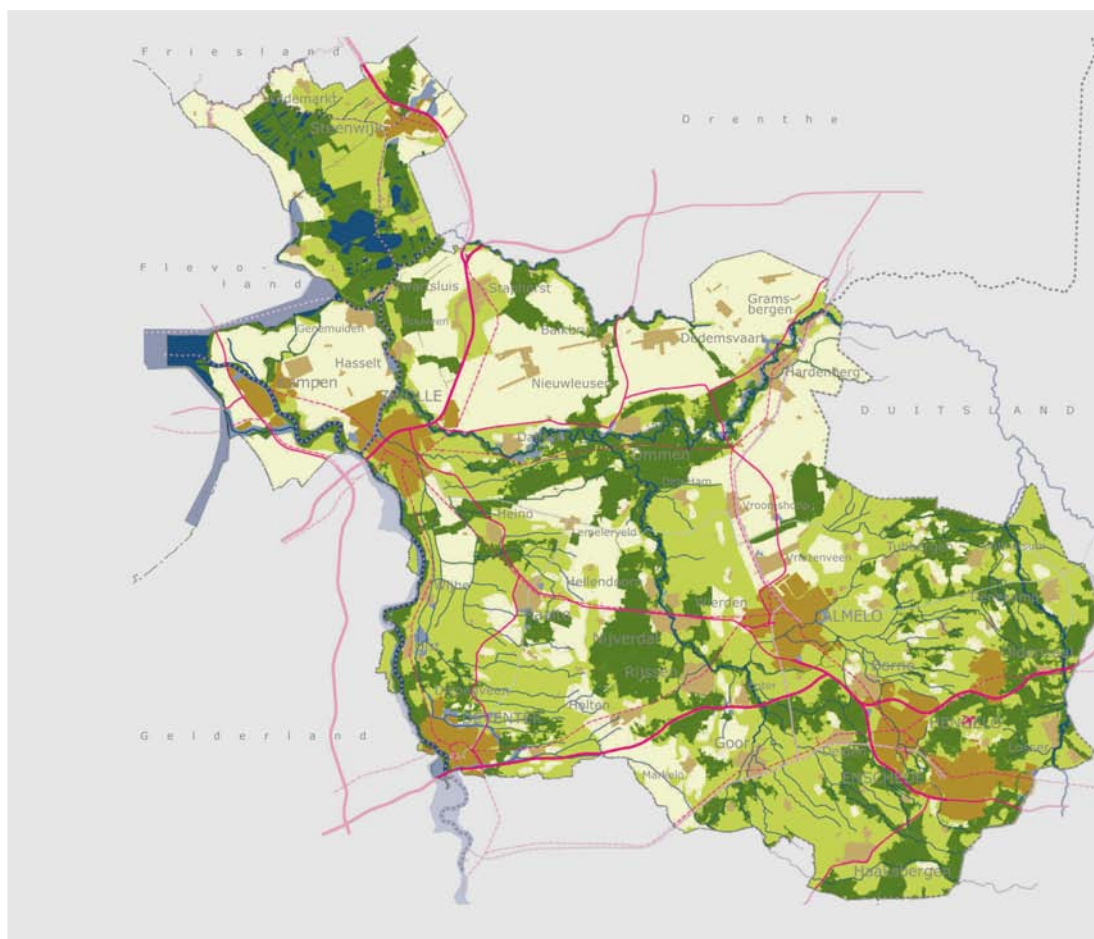

Beeld Omgevingsvisie 2008

Visie van Gedeputeerde Staten op de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel

augustus 2008

Beeld Omgevingsvisie

**Visie van Gedeputeerde Staten op de ontwikkeling van de
fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel**

Colofon

Datum

augustus 2008

Auteur

Programmateam Omgevingsvisie Overijssel

Fotografie / Illustraties

Kaarten van H+N+S Landschapsarchitecten / Van Paridon & De Groot Landschapsarchitecten en team
beleidsinformatie

Foto's Van Paridon & De Groot Landschapsarchitecten

Project / kenmerk

Programma Omgevingsvisie

Inlichtingen bij

secretariaat projecten en programma's

038 499 8704

Omgevingsvisie@overijssel.nl

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 038 425 48 88

www.overijssel.nl

www.omgevingsvisie.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Status van het Beeld	6
1.2	Werking Omgevingsvisie	6
2	Visie: balans en dynamiek	8
2.1	(Inter-)nationaal perspectief	9
2.2	Opgaven, kansen en beleidsambities	10
2.2.1	Opgaven en kansen	10
2.2.2	Centrale beleidsambities	11
2.3	Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit	15
2.3.1	Duurzaamheid	15
2.3.2	Ruimtelijke kwaliteit	17
2.4	Gebiedskenmerken	19
2.4.1	De natuurlijke laag	20
2.4.2	De laag van het agrarisch-cultuurlandschap	23
2.4.3	De stedelijke laag	26
2.4.4	De lust- en leisurelaag	29
2.5	Ruimtelijke kwaliteitsambities	32
2.6	Ontwikkelingsvisie en -perspectieven	37
2.6.1	Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving	39
2.6.2	Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke omgeving	42
2.6.3	Ontwikkelingsvisie voor Overijssel	44
2.7	De vier windstreken	44
2.7.1	Zuidoost Overijssel: Twentse zandgronden	45
2.7.2	Noordoost Overijssel: Hoogveenontginningen Vechtdal	47
2.7.3	Noordwest Overijssel: Kop van Overijssel	49
2.7.4	Zuidwest Overijssel: IJsselvallei en Salland	51
3	Sturingsfilosofie: resultaat door partnerschap	54
3.1	Integrale visie: samenhangend beleid	55
3.2	Vitale coalities: realisatie door partnerschap	55
3.3	Effectief bestuur: decentralisatie en ruimte voor partners	56
3.4	Doelmatig bestuur: deregulering en helderheid	57
3.5	Sturen op ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid	58
4	Groene omgeving	61
4.1	Wonen	63
4.2	Werken	64
4.2.1	Landbouw	65
4.2.2	Toerisme en recreatie	71
4.2.3	Overige bedrijvigheid	73
4.3	Natuur, landschap en erfgoed	74
4.3.1	Natuur	74
4.3.2	Landschap	78
4.3.3	Erfgoed	81
4.4	Bereikbaarheid	84
4.4.1	Bereikbaarheid buitengebied	84
4.4.2	Infrastructuur buitengebied: ruimtelijke kwaliteit	84
4.4.3	Inpassing Hoofdinfrastructuur	85
4.5	Milieukwaliteit	86
4.5.1	Water	86
4.5.2	Ondergrond	93
4.5.3	Gezondheid	95

4.6	Natuurlijke hulpbronnen	98
4.6.1	Duurzame energie en reductie broeikasgassen	98
4.6.2	Gebruik van grondwater	99
4.6.3	Delfstoffen	102
5	Stedelijke omgeving: steden en dorpen	105
5.1	Wonen	107
5.2	Werken	109
5.3	Binnensteden, cultureel erfgoed en stadsranden	114
5.3.1	Binnensteden en cultureel erfgoed	114
5.3.2	Stationsgebieden	115
5.3.3	Randen van steden en dorpen	116
5.4	Bereikbaarheid	116
5.4.1	Wegvervoer/Hoofdwegennetwerk	118
5.4.2	Openbaar vervoer	119
5.4.3	Goederenvervoer	121
5.4.4	Fiets	124
5.5	Veiligheid en gezondheid	125
5.5.1	Waterveiligheid	125
5.5.2	Verkeersveiligheid	126
5.5.3	Externe veiligheid	127
5.5.4	Luchtkwaliteit	129
5.5.5	Geluid	132
5.5.6	Ondergrond	134
5.5.7	Verontreinigd grondwater	135
5.5.8	Zwemwateren	135
5.6	Voorzieningen	137
5.6.1	Stedelijke voorzieningen	137
5.6.2	Groen in de wijk	138
5.6.3	Energievoorziening	138
6	Vervolgproces naar de Ontwerp-Omgevingsvisie	140
Bijlage A: Trends en ontwikkelingen		141
A.1.1	Bevolking: groei neemt af, samenstelling verandert	143
A.1.2	Vraag naar woningen houdt aan, woonwensen veelkleuriger	144
A.1.3	Economie en werkgelegenheid: innovatie en flexibilisering	145
A.1.3.1	Ontwikkeling ruimtevraag bedrijventerreinen	149
A.1.4	Mobiliteit blijft groeien, meer samenspel tussen vervoerswijzen.	152
A.1.5	Water: Veilig, robuust, schoon en gezond	155
A.1.6	Bodem: Ondergrondse drukte	157
A.1.7	Steeds veiliger en gezonder	159
A.1.7.1	Luchtkwaliteit	159
A.1.7.2	Geluidshinder	160
A.1.7.3	Geur	160
A.1.7.4	Duisternis	161
A.1.7.5	Externe veiligheid	161
A.1.8	Van boerenland naar veelzijdig buitengebied	161
A.1.8	Toerisme en recreatie	167

1 *Inleiding*

In dit 'Beeld Omgevingsvisie' schetsen wij, Gedeputeerde Staten van Overijssel, onze visie op de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van onze provincie. Ons vizier is daarbij gericht op 2030. Met deze gespreksnotitie stellen wij onze beleidskeuzes voor aan Provinciale Staten (PS) en aan onze bestuurlijke en maatschappelijke partners.

Half november 2008 zullen wij PS de Ontwerp-Omgevingsvisie voorleggen, die naast de visie op de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving en de daarbij horende beleidskeuzes ook de instrumentele uitwerking daarvan bevat. Uiteindelijk zal PS in juni 2009 de Omgevingsvisie kunnen vaststellen. De Omgevingsvisie heeft dan de status van:

- Structuurvisie onder de (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening
- Waterplan onder de (nieuwe) Waterwet
- Milieubeleidsplan onder de Wet milieubeheer
- Provinciaal verkeer- en vervoersplan onder de Planwet Verkeer en Vervoer

In hoofdstuk 2 zetten we onze ontwikkelingsvisie uiteen, weergegeven in de begrippenparen: balans en dynamiek, landschap en werkgelegenheid, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. We volgen min of meer autonome trends en ontwikkelingen op het gebied van demografie, economie en werkgelegenheid, woningbehoefte, mobiliteit, klimaatverandering, energie, landbouw, natuur en landschap, de ondergrond en milieu en gezondheid tot ongeveer 2030 en soms – zoals bij klimaatverandering – kijken we verder. Aan de hand daarvan maken in onze provincie een keuze voor verdere ontwikkeling van welvaart en welzijn met 2030 als horizon. Ons beleid voor de fysieke leefomgeving staat primair in dienst van deze keuze. Dit betekent dat we ruimte maken voor ontwikkeling van werkgelegenheid en dat we hoogwaardige woonmilieus tot stand willen brengen. We zetten in op waterveiligheid, een gezond milieu en goede volksgezondheid. We versterken het waardevolle en karakteristieke landschap. Wij willen dynamiek benutten als een kans om de ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid te versterken. Uit onderzoek onder inwoners van Overijssel blijkt dat zij het stimuleren van werkgelegenheid en het behoud van het landschap als prioriteiten zien voor het provinciale beleid.

Het Beeld Omgevingsvisie gaat in op de vragen die PS in januari 2008 in de Agenda voor de Omgevingsvisie heeft gesteld. Het Beeld is mede het resultaat van de inbreng van publieke, private en maatschappelijke partners tijdens diverse bijeenkomsten, waaronder de bestuurlijke conferentie op 5 juni dit jaar. Daarnaast heeft een aantal partners gereageerd op de eind april verspreide 'Bouwstenennotitie'. De waterschappen in Overijssel hebben via een 'Watermanifest' actief beleidsvoorstellen geagendeerd. Wijzelf hebben de beleidsvernieuwendende vragen uit de Agenda beantwoord. Naast een kritische beoordeling van de vraag welk bestaand beleid doorgezet zou moeten worden, zijn er op deze wijze voorstellen voor beleidsvernieuwing ontwikkeld. De beleidsvernieuwing is vooral gerelateerd aan ambities ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid of is het gevolg van nieuwe trends en ontwikkelingen. Zoals met PS afgesproken, is er een enquête onder inwoners van Overijssel uitgevoerd en is een aantal ruimtegebruikscenario's doorgerekend.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bouwen wij onze ontwikkelingsvisie stap voor stap op: we zetten onze centrale beleidsambities neer, werken uit wat we onder duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit verstaan en hoe we dat gaan realiseren. In paragraaf 2.5 mondt dit uit in een ontwikkelingsvisie voor Overijssel. In hoofdstuk 3 schetsen we hoe wij onze sturingsfilosofie uit 'de vitale coalitie van de provincie Overijssel' en het coalitieakkoord &Overijssel! in het ruimtelijk-fysieke beleid waarmaken.

In hoofdstukken 4 en 5 werken we thematisch ons beleid dat volgt uit de ontwikkelingsvisie nader uit. Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit zijn hierbij in onze ambities en hoofdlijnen van beleid verweven. In hoofdstuk 4 gaan we in op de samenhang in de Groene omgeving en in hoofdstuk 5 gaan we in op de Stedelijke omgeving. Beide hoofdstuk zijn analoog opgebouwd. Na een algemene schets van de functies van de groene en Stedelijke omgeving, gaan we eerst in op wonen en vervolgens op werken. De derde paragraaf gaat in op specifieke kwaliteiten van de groene en Stedelijke omgeving. In de Groene omgeving is dat natuur, landschap en erfgoed. In de Stedelijke omgeving betreft het Binnensteden, stationsomgevingen, erfgoed en stadsranden. Vervolgens komt bereikbaarheid aan de orde, gevolgd door Milieukwaliteit (Groene omgeving) en Veiligheid en gezondheid (Stedelijke omgeving). Beide hoofdstukken sluiten af met een specifiek nut van de groene resp. Stedelijke omgeving: natuurlijke hulpbronnen (Groene omgeving) en voorzieningen (Stedelijke omgeving).

In het afsluitende hoofdstuk geven we een korte vooruitblik naar de Ontwerp-Omgevingsvisie, die later dit jaar zal verschijnen.

1.1 Status van het Beeld

Dit Beeld is geen Concept-Omgevingsvisie, maar een notitie, die een richtinggevend debat over de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Overijssel faciliteert. Na dat debat over de voorgestelde beleidkeuzes, stellen wij een Ontwerp-Omgevingsvisie op. Deze Ontwerp-Omgevingsvisie zal naast onze ambitie en beleidskeuzes ook het bijbehorend instrumentarium bevatten, zoals de concept-verordening, stimuleringsregelingen en een uitvoeringsprogramma met projecten. Half november wordt de Ontwerp-Omgevingsvisie aan PS aangeboden met de bedoeling deze eind december 2008 ter visie te leggen. In december 2008 wordt PS gevraagd in te stemmen met het ter visie leggen van de Ontwerp-Omgevingsvisie. Het betreft dan zowel het beleidsinhoudelijke ontwikkelperspectief als het voorgestelde instrumentarium, inclusief lange termijn investeringsperspectief. Dit Beeld doet geen uitspraken over concrete investeringen. Hierbij zit ook een afgeronde plan Milieu Effect Rapportage (MER) annex duurzaamheidsbeoordeling. Vervolgens kunnen tot eind februari 2009 zienswijzen worden ingediend, waarna PS in juni 2009 in de gelegenheid zal zijn de Omgevingsvisie Overijssel vast te stellen.

Deze notitie biedt onze maatschappelijke en bestuurlijke partners de gelegenheid om te reageren op onze beleidsvoornemens, nog voordat de Ontwerp-Omgevingsvisie ter visie ligt. Uiteraard zullen we hun reacties ook betrekken bij het opstellen van de Ontwerp-Omgevingsvisie. Dit Beeld dient eveneens als basis voor de 'Ronde van Commitment'. In deze ronde gaan wij met diverse bestuurlijke en maatschappelijke partners nader in gesprek om vitale coalities te vormen, zodat we gedeelde ambities daadwerkelijk kunnen realiseren. Want ons doel is uiteindelijk een Omgevingsvisie op te stellen, die in zichzelf uitvoeringskracht heeft.

1.2 Werking Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie geeft het provinciaal beleid weer ten aanzien van de fysieke leefomgeving, in het bijzonder gerelateerd aan het provinciaal belang. We hebben hiermee een hogere ambitie dan alleen het formuleren van beleid. We zullen ook duidelijk aangeven hoe we de maatschappelijke opgaven zullen realiseren. De Omgevingsvisie presenteert en agendeert onze visie, beleidskeuzes én de uitvoeringsstrategie op het hele ruimtelijke fysieke domein. Daarmee hopen wij meer maatschappelijk resultaat te kunnen boeken. Meer dan tevoren kunnen we verschillende beleidsonderwerpen op elkaar afstemmen. De nieuwe Wro en de Waterwet geven ons bovendien de beschikking over een aantal instrumenten om ons beleid vorm te geven, zoals vooroverleg, proactieve aanwijzing, beleidsregels, prestatieafspraken, provinciale verordening, zienswijze, reactieve aanwijzing, beroep en subsidieverlening. Het

accent ligt daarbij op sturing vooraf.

Daarnaast kunnen we door gebiedsontwikkeling, samen met onze partners, vaak meervoudige doelstellingen realiseren. Op grond van de Grondexploitatiewet beschikt de provincie over vergelijkbare bevoegdheden als gemeenten op het terrein van voorkeursrecht en verevening van kosten. In combinatie met de door de provincie op te stellen bestemmingsplannen (inpassingsplan) biedt dit veel mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling, waarmee provinciale belangen worden gediend. In dit verband is ook de relatie met de Reconstructiewet en het provinciaal Reconstructieplan van belang. De nieuwe instrumenten geven de plan- en gebiedsuitwerkingen van het provinciaal Reconstructieplan een nieuwe kwaliteitsimpuls.

2 *Visie: balans en dynamiek*

In de startnotitie Omgevingsvisie Overijssel heeft Provinciale Staten kaders gesteld voor een visie op de fysieke leefomgeving: Het 'land over de IJssel' heeft een eigen identiteit. Overijssel kent een voor velen onweerstaanbare menging van stedelijkheid en landelijkheid. Een mozaïek van landschappen vol geborgenheid en bedrijvigheid. Eigentijds en oorspronkelijk. Overijssel verenigt met schijnbaar vanzelfsprekend gemak grote contrasten: Hanzesteden én platteland. De hoogten van de Sallandse Heuvelrug én het laagveen in de Weerribben. Het coulisselandschap in Twente én het polderland in de kop van Overijssel. Zandgronden in het oosten én het water van de IJsseldelta in het (noord)westen. De dienstensector rond Zwolle én de maakindustrie en Technische Universiteit in Twente. De cultuurhistorie van essen en hoeven én de innovatie van de balgstuw in het Zwarte Water. De balans in die diversiteit zien wij als het belangrijkste kapitaal van Overijssel. Het Coalitieakkoord & Overijssel! geeft als ambitie voor Overijssel:

Coalitieakkoord & Overijssel!:

De ambitie van Overijssel is om een vitale samenleving tot ontplooiing te laten komen in een mooi landschap. Een samenleving, waarin alle Overijsselaars zich thuis voelen en participeren. Met bloeiende steden als motoren voor cultuur en werkgelegenheid, ingebed in een landschap, waarin wonen, natuur, landbouw en water elkaar versterken.

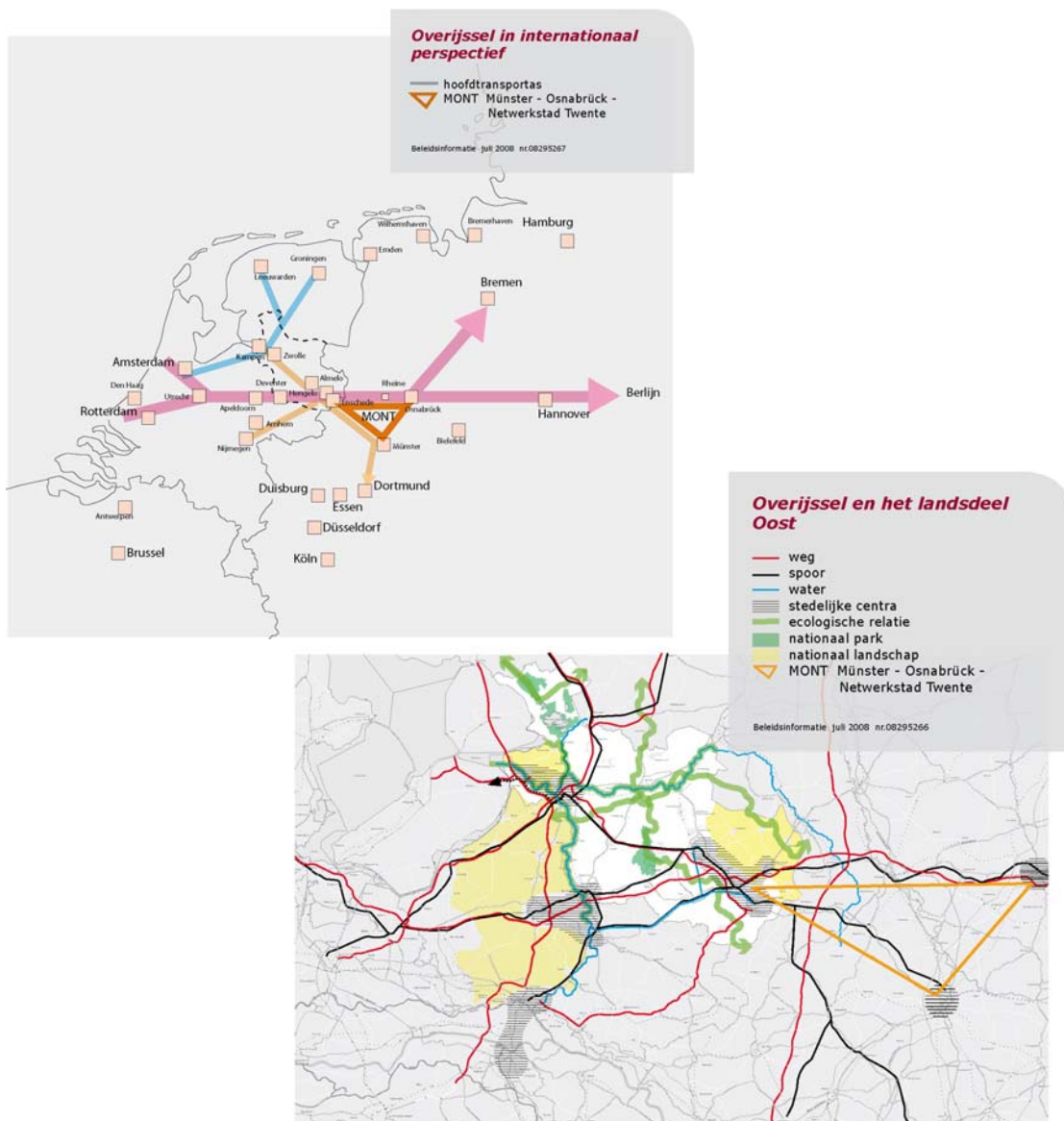
Uit het onderzoek onder inwoners van onze provincie blijkt dat mensen het stimuleren van de werkgelegenheid belangrijk vinden, maar gehecht zijn aan het Overijsselse landschap zoals het nu is. Daarmee leggen zij bij de provincie de uitdaging neer om een ontwikkelingsperspectief, beleid en instrumentarium te kiezen waarmee we ruimte bieden aan economische ontwikkeling en tegelijkertijd de kwaliteit van het Overijsselse landschap versterken.

Leeswijzer hoofdstuk 2

In dit hoofdstuk maken we de algemene ambitie van een vitale samenleving in een mooi landschap stap voor stap concreet. Allereerst plaatsen we in paragraaf 2.1 Overijssel in het perspectief van haar (inter-)nationale omgeving. In paragraaf 2.2 vertalen we deze algemene ambitie op basis van actuele opgaven en kansen in een set beleidsambities voor het fysiek-ruimtelijke domein. Hier maken we ook expliciet wat wij van provinciaal belang achten. Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit worden dan zichtbaar als rode draden. In paragraaf 2.3 geven we weer wat wij onder duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit verstaan en hoe we dat willen realiseren. Om met name ruimtelijke kwaliteit te concretiseren gaan we in paragraaf 2.4 in op aanwezige gebiedskenmerken van provinciaal belang om vervolgens in paragraaf 2.5 onze ruimtelijke kwaliteitsambities te schetsen. De duurzaamheid van de beleidsambities en de ruimtelijke kwaliteitsambities brengen we in paragraaf 2.6 samen in een aantal ontwikkelperspectieven voor de groene en Stedelijke omgeving, uitmondend in een ontwikkelingsvisie voor heel Overijssel. Deze ontwikkelingsvisie voor heel Overijssel geven we in paragraaf 2.7 meer detail in vier windrichtingen van Overijssel.

2.1 (Inter-)nationaal perspectief

Overijssel is goed aangesloten op (inter-)nationale netwerken. Goede verbindingen over spoor, weg en water ontsluiten de provincie naar het westen en zuiden. Met de komst van de Hanzelijn wordt Noordwest Overijssel een nog sterkere schakel tussen West- en Noord-Nederland. De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in samenwerking met onze Duitse burens. Vanuit de netwerkstad Twente is de afstand naar Osnabrück en Münster ongeveer even groot als naar Zwolle en Arnhem/Nijmegen. Op thema's als water, milieu, infrastructuur, kennis en economie is de grensoverschrijdende samenwerking geïntensiveerd. De Berlijn-lijn en de A1 stellen Overijssel ook in verbinding met verder gelegen gebieden in Duitsland en Oost-Europa. De fysieke leefomgeving in Overijssel hangt sterk samen met die in onze buurprovincies, in het bijzonder Gelderland.

2.2 Opgaven, kansen en beleidsambities

Wat zijn voor de fysieke leefomgeving de consequenties van de keuze voor een 'vitale samenleving in een mooi landschap'? Om deze ambitie in beleid door te vertalen kijken we wat nu actuele ontwikkelingen, opgaven en kansen zijn in de fysieke leefomgeving, die deze ambitie kunnen raken.

2.2.1 Opgaven en kansen

In de fysieke leefomgeving hebben we op hoofdlijnen te maken met onderstaande ontwikkelingen. In bijlage A zijn meer achtergronden en onderbouwingen gegeven bij de hier weergegeven opgaven en kansen.

Afnemende groei van de bevolking en verandering van de samenstelling

De bevolkingsaanwas vlakt af. In 2030 is de bevolking met circa 45.000 personen gegroeid (tot 1,15 miljoen) vooral in de grote steden. Regionaal verschilt de aanwas. In Twente treedt na 2020 een lichte afname in, buiten Twente is nog sprake van een blijvende groei. Dit proces gaat gepaard met een verdergaande vergrijzing. In 2030 is het aandeel 65 jaar of ouder met 70 procent toegenomen ten opzichte van 2005. De omvang van de (potentiële) beroepsbevolking blijft tot 2015 stabiel en neemt daarna af. Voor Twente wordt al eerder een daling verwacht.

Vestigingsklimaat en economische kracht

Scenario's voor de economische ontwikkeling laten voor Overijssel een ontwikkeling zien die ligt tussen een afname van de werkgelegenheid van 10 procent tot een groei van 20 procent. In alle scenario's neemt de werkgelegenheid in landbouw en nijverheid af, terwijl de dienstverlening groeit. Vanwege de afname van de beroepsbevolking is de uitdaging om te voorzien in genoeg en goed geschoold personeel, zodat de transitie naar een kennisintensieve economie succesvol vorm kan krijgen. Aanwezige bedrijfslocaties voldoen vaak niet meer aan de wensen die bedrijven eraan stellen. Voor nieuwe bedrijventerreinen gaan we er op basis van prognoses conform het ook door het Rijk gehanteerde Transatlantic Market middenscenario vanuit dat in Overijssel tot 2040 behoefte heeft aan zo'n 1.300 ha toevoeging t.o.v. begin 2008.

Vraag naar woningen en woonwensen

De vraag naar woningen blijft tot 2030 stijgen, vooral in de grote steden. Het aantal huishoudens stijgt sterker dan het aantal inwoners. Vooral het aantal éénpersoonshuishoudens neemt toe. De woonwensen worden vanwege de differentiatie van huishoudens steeds specifiek. Er wordt vanuit gegaan dat tot 2030 circa 60.000 woningen aan de bestaande voorraad moeten worden toegevoegd.

Specifieke woonmilieus kunnen mensen trekken en vasthouden. De groeiende groep ouderen vraagt eigen woonkwaliteiten en biedt kansen voor gerichte producten en werkgelegenheid. Groei van werkgelegenheid die aantrekkelijk is voor jongeren, in combinatie met een hoge woonkwaliteit, kan mensen binden en heeft ook aantrekkingskracht.

Mobiliteitsontwikkeling

Tot 2040 zal de mobiliteit blijven toenemen. Het goederenvervoer stijgt daarbij sneller dan het personenvervoer. De groei zal met name op de hoofdtransportassen liggen, voor Overijssel de A1, A28 en A50. De auto blijft onverminderd aan kop als het gaat om het aandeel in de verplaatsingskilometers, toch is er ook vraag naar andere vervoersmodaliteiten. Er ligt een opgave om de hoofdtransportassen blijvend te ontwikkelen. Enerzijds als belangrijke ontwikkelingszones voor wonen en bedrijvigheid, anderzijds om Overijssel stevig te verbinden met de rest van Nederland en Europa. De ontwikkeling van stationsgebieden en multimodale knooppunten biedt kansen om tegemoet te komen aan de vraag naar gedifferentieerde vervoerswijzen. Vervoer over water zal ook een steeds sterkere positie innemen

Klimaat en water

De verandering van het klimaat leidt tot hogere waterstanden, heftiger neerslagpatronen en langere droogteperioden. De watersystemen dienen meer ruimte te krijgen, om meer extreme situaties op te vangen. Absolute veiligheid is echter nooit te garanderen. In de lage delen van Overijssel zullen we daarom moeten anticiperen op het blijvende risico. Langdurige droogte leidt tot een – periodiek – grotere watervraag voor zaken als beregening, koelwater voor elektriciteitscentrales en voor recreatie en verkoeling.

Klimaat en energie

De vraag naar energie blijft. Waarborg voor een goede energievoorziening zijn essentieel. Er zal sprake zijn van een verschuiving naar meer duurzame energie opwekking en daarmee een mindere afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Binnen de provincie zien wij goede kansen voor vormen als Koude warmte opslag (KWO), aardwarmte, zonne-energie, mestvergisting en ook windenergie.

Evenwicht tussen landbouw, natuur en landschap

Landbouw blijft de grootste grondgebruiker in Overijssel en is een belangrijke economische drager in het buitengebied. Het aantal agrarische bedrijven neemt af maar door de schaalvergroting blijft het totale areaal nagenoeg gelijk. Het areaal natuurgebieden neemt toe, maar de kwaliteit daarvan staat onder druk. Sommige plant- en diersoorten, die voorheen juist in de landbouwgebieden gedijden, hebben het door schaalvergroting moeilijk. Overijssel heeft veel landschappen die internationaal van vrij grote tot zeer grote betekenis zijn. De afwisseling en verscheidenheid van landschappen is een kernkwaliteit van Overijssel. Door allerlei ontwikkelingen zoals globalisering en schaalvergroting dreigen die kenmerkende verschillen te verdwijnen.

Druk op de ondergrond

De ondergrond wordt steeds intensiever gebruikt, onder meer voor de ontwikkeling van bodemenergie, ondergronds bouwen, ondergrondse infrastructuur, opslag van afval en winning van delfstoffen. Bodemwaarden kunnen hierdoor aangetast worden. Al deze functies vragen een schone ondergrond en een zorgvuldig gebruik. De opgaven zijn het saneren van de bodem voor verder gebruik en het bewaren van landschappelijke kenmerken en archeologisch erfgoed. De kansen liggen bij het benutten van de bodem voor het energievraagstuk.

Gezond leefmilieu

De belangrijkste veroorzakers van gezondheidsverlies zijn luchtvervuiling en geluidhinder. De belangrijkste bronnen zijn het gemotoriseerde verkeer en de uitstoot uit de landbouw. De trend is echter positief. Allerlei generieke maatregelen leiden tot beperking van de hinder, maar vanwege de omvang van de sectoren en de blijvende groei van de mobiliteit blijft de belasting aanzienlijk. Aanpassing van vervoerswijzen en inrichting van het wegennet bieden mogelijkheden voor verdergaande vermindering.

2.2.2 Centrale beleidsambities

Gezien bovenstaande opgaven en kansen vraagt 'een vitale samenleving in een mooi landschap' om een toekomstvast groei van welvaart en welzijn, waarbij een verantwoord beslag wordt gelegd op natuurlijke hulpbronnen en voorraden. Met deze hoofdambitie drukken we uit dat Overijssel wil voorbereid zijn op de toekomst door te voorzien in de behoeften van de huidige generatie zonder de mogelijkheden voor toekomstige generaties in gevaar te brengen (duurzaamheid). De provincie wil de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving verbeteren, met het oog op een goed vestigingsklimaat, een goede woonomgeving en een fraai buitengebied. Deze leefomgeving moet passen bij de veelheid van activiteiten die binnen deze provincie worden uitgeoefend en de variatie aan eisen die daaruit voortvloeien. De kwaliteit van de leefomgeving en de ruimte om ons heen zijn van grote invloed op het welbevinden van mensen. We verkeren er dagelijks in: thuis, onderweg naar ons werk en in onze vrije tijd. In ons dichtbevolkte land wordt de ruimte intensief gebruikt en worden er aan de ruimte veel eisen gesteld. Onze leefomgeving moet schoon zijn, opgeruimd, prettig om in te verblijven en moet ons in staat stellen snel onze bestemming te bereiken. Verwaarloosde

en verpauperde gebieden, woonwijken of bedrijventerreinen, verrommelde stadsranden en slecht ingerichte natuurgebieden passen niet in het toekomstbeeld dat de provincie Overijssel voor ogen staat.

Kortom, willen we een vitale samenleving in een mooi landschap realiseren, dan zullen we voor de volgende onderwerpen aandacht moeten hebben:

Ecologisch	Economisch	Sociaal-cultureel
Natuur	Vestigingsklimaat	(Binnen-)steden en landschap
Water	Bereikbaarheid	Woonomgeving
Ondergrond en bodem	Economische kracht	Veiligheid en gezondheid
Energie en klimaat		Maatschappelijke participatie

Voor elk van deze onderwerpen formuleren we een centrale beleidsambitie, die in onze ogen nodig is om de ambitie uit het coalitieakkoord waar te maken. Hieronder is de doelenboom van onze beleidsambities weergegeven.

Doelenboom van centrale beleidsambities

Hoofdambitie

Toekomstvast groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen en voorraden

Centrale beleidsambities

Ecologische doelen: beschikbaarheid natuurlijke hulpbronnen zeker stellen

- Natuur: behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten (biodiversiteit)
- Water: watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig zijn
- Ondergrond: zorgvuldig gebruik van de ondergrond, en opruimen dan wel beheersen van bedreigende vervuiling
- Energie en klimaat: een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van de uitstoot van broeikasgassen.

Economische doelen: behouden en vergroten van de welvaart

- Vestigingsklimaat voor bedrijven: voldoende en diverse vestigingsmogelijkheden voor bedrijven
- Bereikbaarheid: een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke centra en streekcentra
- Economische kracht: een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, waarin kennisintensieve maakindustrie, MKB en –in de groene ruimte- de landbouw floreren

Sociaal-culturele doelen: behouden en vergroten van het welzijn

- Steden en landschap: behoud en versterking van de verscheidenheid en identiteit van (binnen-) stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied
- Woonomgeving: aantrekkelijk en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag
- Veiligheid en gezondheid: veilig, gezond en schoon wonen, werken, recreëren en reizen. Mensen worden voldoende beschermd tegen verkeersrisico's, overstromingsrisico's, wateroverlast, externe veiligheidsrisico's, uitstoot van fijn stof en geluidhinder
- Maatschappelijke participatie: iedereen kan deelnemen aan de samenleving

De hoofdstukken 4 en 5 bevatten de beleidskeuzes waarmee we deze ambities in de Groene omgeving (hoofdstuk 4) en in de Stedelijke omgeving (hoofdstuk 5) willen realiseren. Soms komen bovenstaande ambities letterlijk terug, soms zijn ze vanuit sectoraal perspectief meer 'aangekleed'. Alle in hoofdstuk 4 en 5 opgenomen ambities haken direct aan op deze doelenboom van centrale beleidsambities.

Op de volgende pagina is voor al deze beleidsambities een samenvattend overzicht gegeven van alle onderwerpen, die we van provinciaal belang achten, in de betekenis dat het onderwerpen betreft waar de provinciale democratie verantwoordelijkheid voor heeft. De in dit schema genoemde onderwerpen komen dus in hoofdstuk 4 en 5 terug. Dit Beeld van de Omgevingsvisie geeft weliswaar beleidskeuzes weer, maar nog niet de precieze instrumentering in de zin van regels en projecten. Dat komt bij de Ontwerp-Omgevingsvisie. Als na de gesprekken met partners en het debat in PS in de Ronde van Commitment dit schema overeind blijft, dan zullen we dit ook daadwerkelijk instrumenteren. Dat betekent niet dat we alles in de verordening opnemen en van 'provinciaal belang' zullen verklaren in de duiding van de nieuwe Wro. Instrumentering kan ook betekenen: projecten, programma's, stimuleringsregelingen en investeringen. Kortom, er is onderscheid tussen provinciaal belang en provinciale rol. Als iets van provinciaal belang is, dan kan de provincie haar rol in de uitvoering nog wel differentiëren. Wat niet in het schema staat, achten we dus niet van provinciaal belang en komt niet terug in de verordening of ander uitvoeringsinstrumentarium.

We benadrukken dat de visie en beleidskeuzes van dit Beeld dus niet vrijblijvend moeten worden gelezen. Als dit de ontwikkelingsvisie is, die we voor Overijssel willen, dan zullen we daar in de Ontwerp-Omgevingsvisie ook een uitvoeringsparagraaf aan verbinden, waarmee we deze visie en deze ambities ook zullen realiseren.

Toekomstvast groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen en voorraden.		
Natuurlijke hulpbronnen / ecologie	Welvaart / economie	Welzijn / sociaal-cultureel klimaat
Natuur <i>Behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten (biodiversiteit)</i> - Robuustheid (EHS, natura 2000, groen-blauwe dooradering, nationale parken, verbindingzones, belangrijke bos- en natuurgebieden buiten EHS, natuur in de stad) - Specifieke soorten: behoud weidevogel- en ganzengebieden.	Vestigingsklimaat <i>Voldoende en diverse vestigingsmogelijkheden voor bedrijven</i> - Beschikbaarheid van bedrijfslocaties (SER-ladder, herstructurering, Bovenlokale/Regionale afstemming werklocaties, PDV/GDV) - Ontwikkelingsmogelijkheden voor schaalvergroting en verbreding in de landbouw - Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie (geen permanente bewoning) - Versterking en ontsluiting toeristische routestructuur (varen, wandelen en fietsen) en verknoping met de hoofdstructuur verkeer en vervoer.	(Binnen-)steden en landschap <i>Behoud en versterken van de verscheidenheid en identiteit van (binnen-)stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied.</i> - Versterken diversiteit landschappen (sturen op ruimtelijke kwaliteit, vitale nationale landschappen, SER-ladder, verstedelijkingspatroon/bundeling, waardevolle landschapselementen en waterlopen, landgoederen) - Behoud en versterken cultureel erfgoed (monumenten, industrieel en agrarisch erfgoed) - Versterken kernkwaliteiten (binnen)steden (monumenten, architectuur, water, groen, culturele voorzieningen, stationsgebieden)
Water <i>Watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig zijn</i> - Watercondities (kwaliteit en kwantiteit voor mens, landbouw, natuur en landschap) - Zeker stellen drinkwatervoorziening (zowel kwaliteit als kwantiteit) - Adaptatie (veiligheid lange termijn en tegengaan verdroging)	Bereikbaarheid <i>Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke centra en streekcentra</i> - Hoofdstructuur verkeer en vervoer (weg, water, spoor en fiets) met prioriteit voor bereikbaarheid in en naar de economische kerngebieden - Versterken vervoer over water - Bevorderen gebruik fiets en OV in en naar de stedelijke netwerken (overstapmogelijkheden)	Woonomgeving <i>Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag</i> - Aantal en kwaliteit woningen (Differentiatie in woonmilieus, Bovenlokale/Regionale afstemming gemeentelijke programma's, herstructurering en stedelijk vernieuwing) - Vitaliteit woonomgeving (speelruimte, groen in de wijk, stads- en dorpsranden, beschikbaarheid primaire voorzieningen)
Ondergrond en bodem <i>Zorgvuldig gebruik van de ondergrond en opruimen dan wel beheersen van bedreigende vervuiling</i> - Bodemkwaliteit (sanering van verontreiniging met risico's voor mens en ecosysteem) - Bodemdaling in veengebieden - Bodemgebruik (zoutwinning, opslag, zandwinning, KWO, hoofdtransportleidingen, ondergronds bouwen)	Economische kracht <i>Een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, waarin kennisintensieve maakindustrie en MKB floreren</i> - Ontwikkelingsmogelijkheden MKB/beschikbaarheid arbeidskrachten - Innovatief vermogen, stuwende werkgelegenheid, creatieve klasse	Veiligheid en gezondheid <i>Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen</i> - Basiskwaliteit (lucht, geur, geluid, water, donkerte) - Veiligheid (externe veiligheid, verkeersveiligheid, veiligheid tegen overstromen) - Beperking wateroverlast
Energie en Klimaat <i>Een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van uitstoot broeikasgassen</i> - Duurzame energie-opwekking (biomassa, wind, zonne-energie, geothermisch) - Energiebesparing (in bebouwde omgeving) - Energietransportmogelijkheden		Maatschappelijke participatie <i>Iedereen kan deelnemen aan de samenleving</i> - Leefbaarheid landelijk gebied/steden - Sociale cohesie/identiteit - Sociale veiligheid

Figuur 1: Centrale beleidsambities en onderwerpen van provinciaal belang

2.3 Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit

Uit de doelenboom van centrale beleidsambities in de vorige paragraaf blijkt dat Duurzaamheid en Ruimtelijke Kwaliteit de rode draden zijn voor de Omgevingsvisie. In deze paragraaf definiëren we beide begrippen en schetsen hoe we duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit willen realiseren.

2.3.1 Duurzaamheid

Duurzaamheid vraagt om een transparante afweging van *ecologische, economische en sociaal-culturele beleidsambities*. Op voorstel van de leden van de statencommissie Ruimte, Duurzaamheid en Wonen hanteren we de volgende definitie van duurzaamheid: 'Duurzame ontwikkeling voorziet in de behoefte van de huidige generatie, zonder voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien.' Bij alle beleidskeuzes in deze discussienotitie zoeken we naar de balans tussen ecologische, economische en sociaal-culturele belangen. Kortom:

Duurzaamheid realiseren we door een transparante en evenwichtige afweging van ecologische, economische en sociaal-culturele beleidsambities.

Hoe gaan we inhoud geven aan duurzaamheid?

Het geheel van onze beleidskeuzes moet de duurzaamheid van de leefomgeving versterken. Onze visie en beleidskeuzes dienen in de behoeften van de huidige generatie te voorzien, en tegelijkertijd de bedreigingen voor toekomstige generaties te verminderen om in hun behoeften te voorzien. Omdat sommige doelstellingen met elkaar op gespannen voet staan, moeten we daarin afwegingen en keuzes maken.

Een plan-MER is een hulpmiddel om het milieubelang volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over plannen van overheidsinstanties. Een plan-MER is verplicht voor vrijwel alle wettelijke of bestuursrechtelijk plannen die het kader vormen voor toekomstige project-MER-plichtige besluiten. En ook voor plannen waarvoor op grond van de Europese Habitatrichtlijn een passende beoordeling nodig is. Een plan-MER dient volgens de Wet milieubeheer aandacht te besteden aan de fysieke milieuaspecten, gezien vanuit het belang van mensen, dieren, planten, goederen, water, bodem en lucht, met oog voor landschappelijke, natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische waarden en het belang van klimaatbeheersing. Een plan-MER kijkt ook naar doelmatig beheer van afvalwater, en de gevolgen van het verbruik van energie en grondstoffen, personenverkeer en goederenvervoer.

We kiezen ervoor de plan-MER te verbreden tot een duurzaamheidsbeoordeling, om zo te waarborgen dat de Omgevingsvisie het geheel van onze ambities omvat. Dit betekent dat in de plan-MER niet alleen de milieuaspecten, maar ook de economische en sociaal-culturele aspecten worden meegenomen. Aangezien de duurzaamheidsbeoordeling parallel loopt met de beleidsontwikkeling van de Omgevingsvisie, is nog geen definitieve beoordeling voorhanden.

Prioriteiten in duurzaamheid

Op voorhand blijkt een aantal vraagstukken dermate cruciaal voor de duurzame ontwikkeling van de provincie Overijssel dat deze in de uitvoering van de Omgevingsvisie het grootste gewicht krijgen (qua organisatiekracht en middelen). Deze prioriteiten betreffen:

- robuuste natuur: realisatie van de EHS met verbindingszones, Nationale parken en Natura 2000-gebieden;
- behoud door ontwikkeling Nationale landschappen;
- ruimte voor de rivieren en kleinere watersystemen;

- ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw;
- herstructurering van bedrijventerreinen;
- herstructurering en hoogwaardige ontwikkeling van woongebieden;
- hoofdstructuur voor bereikbaarheid (weg, spoor, fiets, water);
- Energiepact Overijssel: transitie naar duurzame energiehuishouding en vermindering van de CO₂-uitstoot.

Tussentijdse duurzaamheidsbeoordeling: agenderen van dilemma's

Aandacht voor duurzame ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit betekent dat de balans tussen opgaven op het gebied van economie, ecologie en samenleving centraal staat. De huidige woningvraag hangt bijvoorbeeld samen met langetermijneffecten van klimaatverandering. Ontwikkelingen in de landbouw hangen samen met het behoud van bepaalde cultuurhistorische waarden in het landschap. In een quick scan die in het kader van de Plan-MER voor dit Beeld van de Omgevingsvisie is uitgevoerd, is vooral gekeken naar de samenhang tussen de doelen en de geformuleerde ambities. Hierbij is gebruik gemaakt van de resultaten van eerdere scenariostudies. De volgende dilemma's verdienen vanuit het perspectief van duurzaamheid aandacht:

- *Ecologische ambities: natuur en landschap*

We zetten fors in op de ontwikkeling van natuur en landschap. De geplande Ecologische Hoofdstructuur (EHS) zorgt voor verbindingen tussen bestaande natuurgebieden. Dit is belangrijk voor biodiversiteit. Agrarisch natuurbeheer is een instrument dat binnen de EHS kan worden ingezet, maar is waarschijnlijk niet voldoende om overal de gewenste natuurdoelen te realiseren. Hier kan een dilemma ontstaan wanneer de geplande EHS – inclusief beheer niet voldoende robuust blijkt te zijn om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Moet dan de huidige koers worden voortgezet waarbij landschappelijke waarden en andere belangen aan de EHS worden gekoppeld. Of moet meer worden ingezet op de ontwikkeling van grootschalige natuurgebieden om te kunnen anticiperen op klimaatverandering en de mogelijke gevolgen voor biodiversiteit? Wanneer we vasthouden aan de huidige koers is extra inzet nodig voor het oplossen van verdroging, verandering in de waterhuishouding en migratiebehoeften van soorten ten gevolge van klimaatverandering.

- *Ecologische en economische ambities: landbouw en landschap*

De vraag is waar we ruimte bieden voor een verdergaande schaalvergroting in de landbouw en waar we er op inzetten de cultuurhistorische waarden te behouden. De schaalvergroting in de landbouw zal verder toenemen. Via technische maatregelen kunnen effecten voor het milieu worden beperkt. Een aantal karakteristieken van het landschap (bouwblokken, bebouwing) zal veranderen. Niet alleen door ontwikkelingen in de landbouw zelf, maar ook door secundaire effecten, zoals de aantrekkende werking van verkeer. Wij kiezen ervoor dit vraagstuk op gebiedsniveau aan te pakken. Bij de uitwerking van het bij de opgave behorende instrumentarium houden we met dit dilemma rekening.

- *Ecologische en economische ambities: landbouw en natuur*

In hoeverre passen de voorgestelde ontwikkelingen in de landbouw bij de voorgestelde veerkracht van het watersysteem? De veerkracht van het watersysteem voor gebruikersfuncties verschilt sterk per gebied en kan onder invloed van klimaatverandering veranderen. Zo heeft de aanpak van de verdroging gevolgen voor de landbouw. Het uitgangspunt is dat we de bestaande afspraken over watergerelateerde vraagstukken (TOP-gebieden, ILG en KRW) nakomen. Het is de vraag of het ontwikkelperspectief 'Vitaal platteland: accent op productie' voldoende ruimte krijgt als we prioriteit geven aan het tegengaan van verdroging en verhoging van de waterkwaliteit.

- *Economische en sociaal-culturele ambities: (binnen)steden, vestigingsklimaat en bereikbaarheid*

In hoeverre past de gekozen stedelijke ontwikkelingsstrategie (economische kracht) bij de

huidige ruimtelijke ontwikkeling en de bestaande plannen? De bevolkingsgroei neemt af. Na 2030 neemt in bepaalde scenario's de totale bevolkingsomvang zelfs licht af. De schatting van 60.000 extra woningen in 2030 is gebaseerd op een trendmatige ontwikkeling van bevolking en huishoudens. Dit aantal kent een forse bandbreedte, zowel naar boven als naar beneden. Het belang van metropolitane gebieden voor economische ontwikkeling neemt naar verwachting verder toe. De nadruk wordt gelegd bij herstructurering en bundeling van bouwopgaven. Wat betreft infrastructuur, kiezen we voor investeringen in de belangrijke (boven)regionale verbindingen (A1, N35, N18, geen nieuwe rondwegen in onderliggend wegennet), gecombineerd met het stimuleren van openbaar vervoer en langzaam verkeer, met name op trajecten die korter zijn dan 7,5 km. Hiermee voorkomen we een verdergaande '*urban sprawl*' (stadsuitbreiding) en daarmee een stijging van het energiegebruik. Gegeven de schaal van Overijssel en de dichtheid van het bestaande wegennet, is de verwachting dat problemen op het gebied van bereikbaarheid niet noemenswaardig zullen veranderen. De bereikbaarheid zal op bepaalde trajecten zelfs verbeteren.

Scenario's van de nationale planbureaus en de inventarisatie van bestaande plannen voor de aanleg van bedrijventerreinen laten zien dat niet alle geplande bedrijventerreinen nodig zijn. Daarnaast moet worden gezien wat het effect is van de grotere nadruk op het hoofdwegennet voor de bereikbaarheid van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen.

Deze dilemma's, die vanuit de lopende Plan-MER/Duurzaamheidsbeoordeling zijn geformuleerd, worden grotendeels meegenomen in de beleidskeuzes van dit Beeld.

2.3.2 Ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is het resultaat van bedoeld en onbedoeld menselijk handelen en natuurlijke processen. Menselijk handelen leidt tot ankerpunten en bakens. De essentie van het ruimtelijke kwaliteitsspoor van de Omgevingsvisie is dat het aanzet en stimuleert tot handelen met uitstraling. Het is mooi, het klopt, het voegt iets toe; er is uitgehaald wat er in zit.

Maar het landschap is niet statisch. Er is van alles aan de hand. Zo is de landbouw aan een volgende vernieuwingsslag bezig. Deze leidt tot vergroting van bouwvolumes en nieuwe verschijningsvormen op de erven. Zo leidt de concentratie van het voorzieningenpakket in een aantal centrale kernen ertoe dat het dorpscentrum de aanblik van een verkeersmachine krijgt. Beide ontwikkelingen zijn algemeen, komen in de hele provincie voor en raken respectievelijk aan het landbouwbeleid en het verkeer- en vervoersbeleid van de provincie. Ze hebben allebei ruimtelijke impact en vragen om een visie op hoe de dynamiek kan worden vormgegeven en ingepast met behoud en liefst nog versterking van ruimtelijke kwaliteit.

Dat brengt ons bij de filosofie, die aan de basis ligt van sturen op ruimtelijke kwaliteit: de dynamiek van de ontwikkelingen met ruimtelijke consequenties en het 'beleidsprogramma' (wonen, werken, voorzieningen maar ook het beleidsprogramma natuur, water, infrastructuur) inzetten om de bestaande kwaliteiten van de verschillende landschappen in de provincie te herstellen, te verbeteren en te vernieuwen.

Overijssel is een rijke en gevarieerde provincie. Van het grootschalige water van het Ketelmeer naar de kleinschalige brongebieden van de beken van Noordoost Twente en van de hoogveenresten Engbertsdijkveen naar de stationslocatie van Hengelo ligt een grote en ingewikkelde kleurenwaaier aan in hun aard verschillende typen gebieden. Om het spectrum aan verschillen hanteerbaar te maken hebben we de gebiedskenmerken gegroepeerd in 4 'lagen', elk met een eigen logica. Zo is er de natuurlijke laag, maar ook de laag van het agrarisch cultuurlandschap, een stedelijk laag en een 'lust- en leisure' laag, die het belevingsaspect betreft.

In de laag van het natuurlijk landschap heerst de logica van de ondergrond en het watersysteem en hoe a-biotische (bodenvorming, erosie, sedimentatie) en biotische processen (successie van plant- en diersoorten) daarop inspelen. Dan is er de laag van het agrarisch cultuurlandschap; hier gaat het om het ten nutte maken van het landschap ten behoeve van agrarische productie. De derde laag is die van het stedelijk gebied, de dorpen en

de infrastructuur; hier draait het om kruispunten van wegen, die zich tot handelscentra ontwikkelen, maar ook om combinaties van modaliteiten die anno 2008 concentraties van stedelijke activiteiten naar zich toe zouden kunnen trekken. En tenslotte is er de laag van het lust- en leisurelandschap; hier komen nut en schoonheid bij elkaar. Dit is de kolom die gaat over beleving en identiteit.

Met de basisfilosofie als uitgangspunt ontstaat het volgende denk- en werkschema:

1. Wat zijn de ruimtelijke karakteristieken van de verschillende typen lagen en hoe werkt de ontwikkeling van die lagen? (paragraaf 2.4)
2. Wat zijn de beleidsopgaven en -ambities (waterberging, nieuw woon- of werkprogramma)? (paragraaf 2.2)
3. Welke ambities voor kwaliteitsverbetering in de verschillende lagen hebben we? (paragraaf 2.5)

Deze 3 stappen leiden tot ontwikkelperspectieven voor heel Overijssel (paragraaf 2.6), die we in regionaal samenhangende gebieden meer detail geven (paragraaf 2.7). Tot zover reikt het Beeld. In de Ontwerp-Omgevingsvisie voegen we de laatste stap toe:

4. Met de inzet van welk instrumentarium en met welke middelen zouden die ambities door provincie en samenwerkingspartners gerealiseerd kunnen worden (vooruitwijzing in paragraaf 3.5)

Overigens is het in de Omgevingsvisie gehanteerde schema in overeenstemming met de gangbare definitie van ruimtelijke kwaliteit als optelsom van toekomstwaarden (die de kwaliteit in de natuurlijke laag uitmaken), van gebruikswaarden (die de motor zijn achter de laag van het agrarisch cultuurlandschap en de stedelijke laag) en van belevingswaarden (die worden beoogd in het lust- en leisurelandschap).

Hoe gaan we ruimtelijke kwaliteit realiseren?

De komende periode speelt er een groot aantal ontwikkelingen, zoals de bouw van nieuwe woningen en bedrijven, de omvorming van watersystemen, de aanleg van nieuwe natuurgebieden, schaalvergroting in de landbouw, de ontwikkeling van nieuwe functies op voormalige boerenerven, de omvorming van recreatieparken en de aanleg van nieuwe wegen. Deze ontwikkelingen kunnen gezien worden als een bedreiging voor de ruimtelijke kwaliteit, om ze vervolgens zo ver mogelijk af te houden van bestaande bijzondere kwaliteiten. Dit lijkt op het eerste gezicht een verstandige koers om de kwaliteiten te beschermen, maar in de praktijk betekent het tweemaal verlies: de bestaande kwaliteiten komen los te liggen en verliezen zo steeds meer hun betekenis; maar ook de nieuwe ontwikkelingen komen los te liggen en verliezen zo de mogelijkheid tot binding met en beleving van de omgeving, de historie en de kwaliteiten van de streek.

De Omgevingsvisie kiest voor een andere koers. Er wordt ingezet op het leggen van nieuwe verbindingen, tussen bestaande kwaliteiten en nieuwe ontwikkelingen, maar ook tussen oud en nieuw, tussen snel en traag, tussen stad en land, tussen rood en groen, tussen opbrengsten en kosten, etc. De ambitie is een kwaliteitsontwikkeling in gang te zetten, waarbij elk project, elke ontwikkeling iets bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving. Ruimtelijke kwaliteit wordt daarmee een vanzelfsprekend resultaat van handelen. Centraal hierbij staat het benoemen, beschermen en versterken van essentiële gebiedskenmerken. Kortom:

Ruimtelijke kwaliteit realiseren we door naast bescherming vooral in te zetten op het verbinden van bestaande kwaliteiten en nieuwe ontwikkelingen in projecten en regels.

In de Omgevingsvisie zullen wij aangeven welke gebiedskenmerken van provinciale betekenis worden geacht, en op welke wijze wij hierop willen sturen: normstellend, richtinggevend of inspirerend (zie paragraaf 3.5). Hiermee:

- bevorderen wij een weloverwogen locatiekeuze, vormgeving en inrichting van nieuwe initiatieven en
- beogen wij dat ontwikkelingen en projecten in een tijdsperspectief worden geplaatst en ook in de verdere toekomst nog een functie kunnen vervullen en
- willen wij de bestaande en hoog gewaardeerde verscheidenheid in Overijssel versterken en zo de belevingswaarde vergroten.

Naast dit meer regelstellende kader dat veel van de huidige voorschriften zal vervangen,

continueren wij reeds in gang gezette acties als het AtelierOverijssel, programma's Industrieel en Agrarisch Erfgoed, Cultuur en Ruimte en de aandacht voor ruimtelijke kwaliteit bij gebiedsontwikkelingsprojecten. Het AtelierOverijssel is in het leven geroepen om het debat te voeren, het denken over ruimtelijke kwaliteit te bevorderen en voorbeelden te genereren hoe ruimtelijke kwaliteit kan worden ingevuld en versterkt. Het actieprogramma Cultuur en Ruimte geeft een impuls aan het inzetten van cultuur in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen. In gebiedsontwikkelingsprojecten is het versterken van ruimtelijke kwaliteit een expliciet (neven)doel.

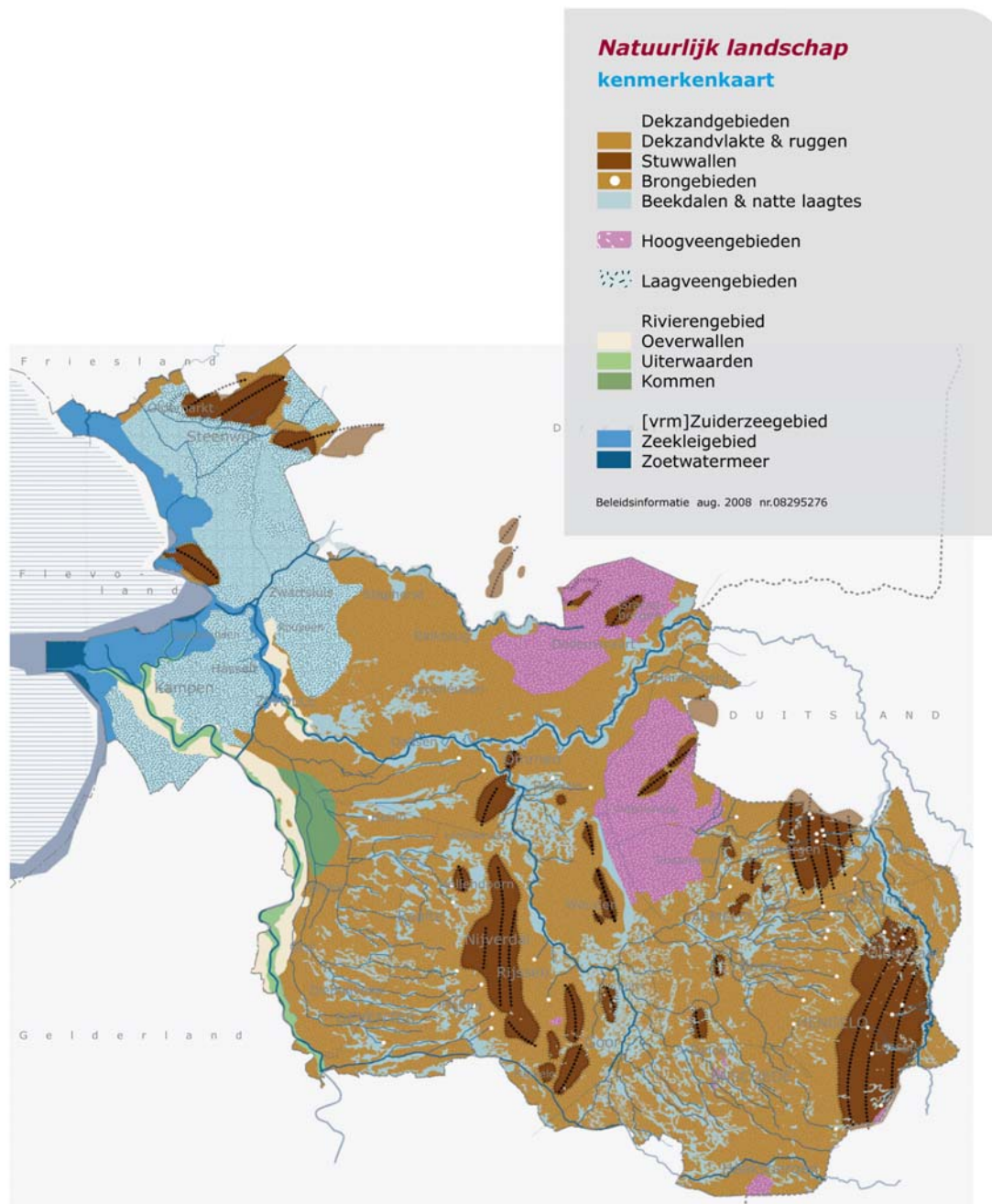
2.4 Gebiedskenmerken

Voor het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit zijn essentiële gebiedskenmerken het uitgangspunt. De aanwezige gebiedskenmerken in zowel de Groene omgeving als de Stedelijke omgeving zijn tot stand gekomen door soms eeuwenoude processen. Ze zijn te onderscheiden in 4 lagen:

- Natuurlijke laag (in en op de bodem);
- Laag van het agrarisch-cultuur landschap (grootschalig gebruik en inrichting van de bodem);
- Stedelijke laag (bebouwing en infrastructuur);
- Lust & Leisure laag (toerisme, recreatie en landgoederen).

Deze lagen zijn zo onderscheiden omdat de ingrepen in de fysieke leefomgeving in elke laag volgens eigen principes en processen verlopen. Uiteraard staan ze niet los van elkaar. Immers, plekken die eerst natuurlijk waren, zijn nu bebouwd en in een enkel geval andersom. Vaak liggen ze over elkaar heen en hebben we op een plek te maken met kenmerken van verschillende lagen. Op andere plekken is dat niet zo en domineert een bepaalde laag toch duidelijk. Onderstaande toelichting op deze lagen vormt het fundament voor welke ruimtelijke kwaliteit wij in de Omgevingsvisie van provinciaal belang achten en onze projecten en sturingsinstrumenten voor in willen zetten.

2.4.1 De natuurlijke laag

Overijssel bestaat in hoofdzaak uit een dekzandcomplex dat helt van oost naar west. Doorsneden door een paar noord-zuid georiënteerde stuwwallen. Een van oudsher bij tijd en wijle heel nat landschap waar het water maar moeilijk uit weg kon. Dit landschapstype loopt tot aan de kustlijn van de voormalige Zuiderzee, waar in de delta van IJssel, Vecht en Zwarte Water kleicomplexen en laagveengebieden zijn ontstaan.

Ondergrond, watersysteem en dynamiek van a-biotische en biotische processen leiden tot een - vergeleken met andere provincies - rijk en gevarieerd spectrum aan natuurlijke landschappen. Het natuurlijk landschap bedekte oorspronkelijk het gehele grondgebied van de provincie.

Vanouds bestaat er in deze laag een sterke samenhang tussen het natuur- en het watersysteem; het watersysteem maakt in essentie één grote beweging van de brongebieden

BEELDEN

NATUURLIJK LANDSCHAP

BROEKBOSSEN
VB REUTUMERVEEN IN TUBBERGEN

HALFNATUURLIJKE BEEKLOOP
VB DE POELSBEK IN ZUID-TWENTE

NATUURLIJKE DYNAMISCHE RIVIERDALEN
VB DINKEL BIJ LUTTEMERZAND

OVERSTROMENDE UITERWAARDEN
VB IJSSEL BIJ DEVENTER [FOTO WILLEM SEINE]

op de flanken van de stuwwallen naar de weteringen van de dekzandgebieden naar de IJssel en de Randmeren.

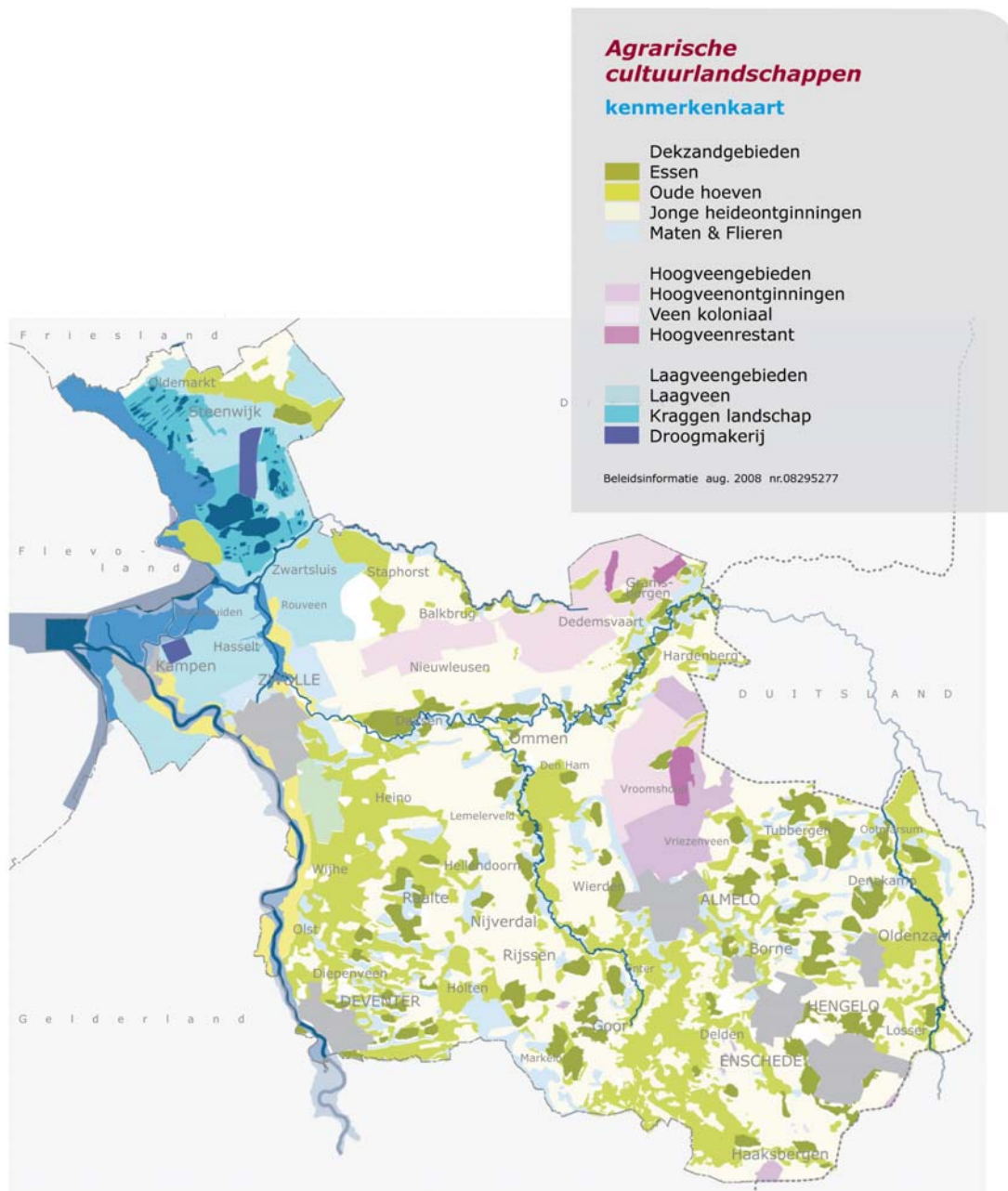
Echt natuurlijk landschap is geheel verdwenen. Het natuurlijk landschap krijgt gestalte doordat de natuurlijke processen – zoals wind- en waterstromen, erosie en sedimentatie – en biotische processen – zoals vestiging van plant- en diersoorten – inwerken op de abiotische ondergrond van bodem en geologie. Vervolgens heeft het natuurlijk landschap plek en betekenis gekregen in het menselijk occupatieproces. Het natuurlijk landschap bestaat vooral uit relictten van een landschap dat vroeger 'woeste grond' of 'onland' werd genoemd. Anno 2008 beslaat het natuurlijk landschap ruim één tiende van het oppervlak van Overijssel.

Specifieke gebiedstypen met kenmerken

- Dekzandgronden
 - reliëf (hoog – droog; laag – nat) is bepalend voor het type oorspronkelijk natuurlijk landschap
 - natte ruigtes, broekbos in de laagtes en gebieden met kwel
 - opgaand bos op de hogere delen
 - De dekzandgronden zijn in de occupatiegeschiedenis grotendeels getransformeerd tot het essenlandschap en het hoevenlandschap; een systeem van weteringen en watergangen heeft de natte laagtes drooggelegd en geschikt gemaakt voor landbouw.

- Stuwwallen
 - hier gaat het om tijdens de ijstijd opgestuwde aardlagen. In de occupatiegeschiedenis zijn vergeleken met de andere natuurlijke landschappen ongemoeid gelaten. Dit maakt dat er in de type bij voorbeeld rondom grafheuvels archeologische vondsten worden gedaan. De stuwwalflanken zijn als heidevelden extensief in cultuur gebracht.
 - boslandschap van de stuwwalflank, met aan de voet van de stuwwal een natter landschap met interessante kwelafhankelijke vegetaties.
- Hoogveengebieden
 - geïsoleerde plekken, waar onder invloed van regenwater veenmoeras is ontstaan
 - natte ruigte met enerzijds waterrijker, anderzijds moerasvegetatie-rijker delen
- Laagveengebieden
 - grotere gebieden, waar onder invloed van het grondwater veenmoeras is ontstaan
 - diverse verlandingsstadia naast elkaar: open water – rietmoeras – opgaand bos
- Brongebieden
 - kleine gebieden, waar van hoger delen afkomstig schoon kwelwater aan de oppervlakte komt
 - afwisseling van kleine natte plekken waaromheen broekbos. De brongebieden zijn in de occupatie als gras- en weiland in gebruik genomen; nu vaak bloemrijk grasland.
- Beekdalen, dalen van de kleine rivieren
 - zomers kleine stroom met droge geulen, 's winters bredere stroomdraad met meestromende geulen. De dynamiek (water, wind) bepaalt de verschijningsvorm; de gedaante wisselt.
 - dynamisch landschap, open karakter met hogere randen
- Rivierdelta
 - groots open landschap met geulen, strangen en hanken.
 - dynamisch landschap onder invloed van water- en wind erosie. Zich ontwikkelende oeverlanden verdwijnen tijdens hoogwaters
 - kleimoeras in stagnante delen
- Oeverwallen
 - hogere gronden langs de rivier van grover materiaal. Van nature drager van rijk loofbos (hardhoutoibos). Vaak occupatiebasis met diverse nederzettingvormen
 - lineaire structuren die de begrenzing vormen van de lagere gebieden in de omgeving
- Komgronden
 - grotere gebieden waar fijner materiaal door de rivier is afgezet in de vorm van kleilagen. In de delen met slagvand water ontwikkelde zich moerasbos
- Randmeren
 - grote zoetwaterpartijen als restant van het voormalige open water
 - Rietlanden, oevers.

2.4.2 De laag van het agrarisch-cultuurlandschap

In het agrarisch cultuurlandschap gaat het altijd om het inspelen op en ten nutte maken van de natuurlijke gegeven omstandigheden door de mens. Het agrarisch cultuurlandschap is bij uitstek een gebruikslandschap. Het aanzien van ruim tweederde van het oppervlak van Overijssel wordt bepaald door het agrarisch gebruik. Afhankelijk van bijvoorbeeld de stand van de techniek en de beschikbaarheid van meststoffen is door de eeuwen heen een geschakeerd patroon van akkers, weiden, hooiland en bebouwing (hoeven, kernen, dorpen) gegroeid. Structuur, maatvoeringen en landschapselementen worden keer op keer aan de veranderende omstandigheden aangepast.

In Overijssel wordt de kwaliteit van het cultuurlandschap bepaald door de variatie op 2 schaalniveaus. Op schaal van de provincie door de manier waarop het 'open' landschappelijk patroon van de laagveengebieden en kleicomplexen van Noordwest-Overijssel, de lange lijnen in het Sallandse occupatiepatroon, de intimiteit van het Twentse boerenland en de stoere maat van de grote ontginningen van Noordoost-Overijssel van elkaar verschillen. En binnen

die regionale landschappen is er vaak op korte afstand ook sprake van verschillen: de es, de flank en het beekdal, elk anders 'afgebied', telkens iets anders 'gevouwen'. Deze beide niveaus van variatie bepalen de geroemde landschappelijke kwaliteit van Overijssel. Uniforme agrarische bebouwing, schaalvergroting van percelen en verschraling van het landschap door verdwijnen van landschapselementen en padenstructuur, maar ook uniforme uitbreidingen aan agrarische kernen en dorpenkernen bedreigen de verschillen.

Specifieke gebiedstypen met kenmerken

- Essenlandschap met esdorpen:
 - o samenhangend systeem van essen, flanken, natte laagtes en - voormalige - heidevelden
 - ordening vanuit de nederzettingen;
 - volgend aan de organische vormen van landschap;
 - spinragstructuur vanuit de dorpen naar de omliggende gronden;
 - contrastrijke landschappen: open es, kleinschalige flank met bebouwing, kleinschalige natte laagtes met veel houtwallen, grote open heidevelden.
- Oude Hoevenlandschap met verspreide erven en ervenzwermen:
 - essenlandschap in het klein met samenhangend systeem van es/kamp, erf op de flank, natte laagtes en - voormalige - heidevelden
 - ordening vanuit de erven;
 - volgend aan de organische vormen van landschap;
 - spinragstructuur vanuit de erven naar de omliggende gronden, en tussen de erven;
 - contrastrijke landschappen: open es, kleinschalige flank met erf, kleinschalige natte laagtes met veel houtwallen, open heidevelden.
- Terpenlandschap van de voormalige Zuiderzee met verspreide terperven:
 - grote open ruimte met verspreid liggende erven op terpen
 - gebiedseenheid binnen omdijkte gronden;
 - individuele bewoningsplekken op terpen;
 - structuur volgend aan het landschap.
- Heideontginningslandschappen met erven aan de wegen en een enkel nieuw dorp:
 - rechtlijnige wegenstructuur met daaraan erven
 - inbreidingslandschappen
 - veelal rommelige driehoekstructuren;
 - vaak parasiterend op omliggende oude landschappen;
 - bijna geen nieuwe dorpen;
 - arme zandgronden.
- Rivierenlandschap met wegdorpen op de oeverwallen, handelssteden aan de rivier
 - dynamisch landschap;
 - samenhang tussen rivier, uiterwaarden, dijken, oeverwallen, komgronden of natuurlijk reliëf/rivierduinen;
 - vele functies: water, verdediging, vervoer, handel, schoonheid, natuur;
 - verdedigingswerken - vestingen, IJssellinie;
 - wegdorpen op oeverwallen, verspreide bebouwing op rivierduinen;
 - T-boerderijen;
 - verkavelingen gebaseerd op richting rivier en hoogteligging.

BEELDEN

AGRARISCHE

CULTUURLANDSCHAPPEN

OVERIJSSSEL KENT EEN PALET VAN AGRARISCHE CULTUURLANDSCHAPPEN. VAN OUDE ORGANISCH GEGROEIDE ESSENLANDSCHAPPEN TOT..
VB. ERF IN ESSENLANDSCHAP IN TUBBERGEN

JONGE ONTGINNINGEN MET EEN PLANMATIGE OPZET EN LANGE RECHTE LIJNEN
VB. HEIDEONTGINNINGSLANDSCHAP IN ZUID-TWENTE

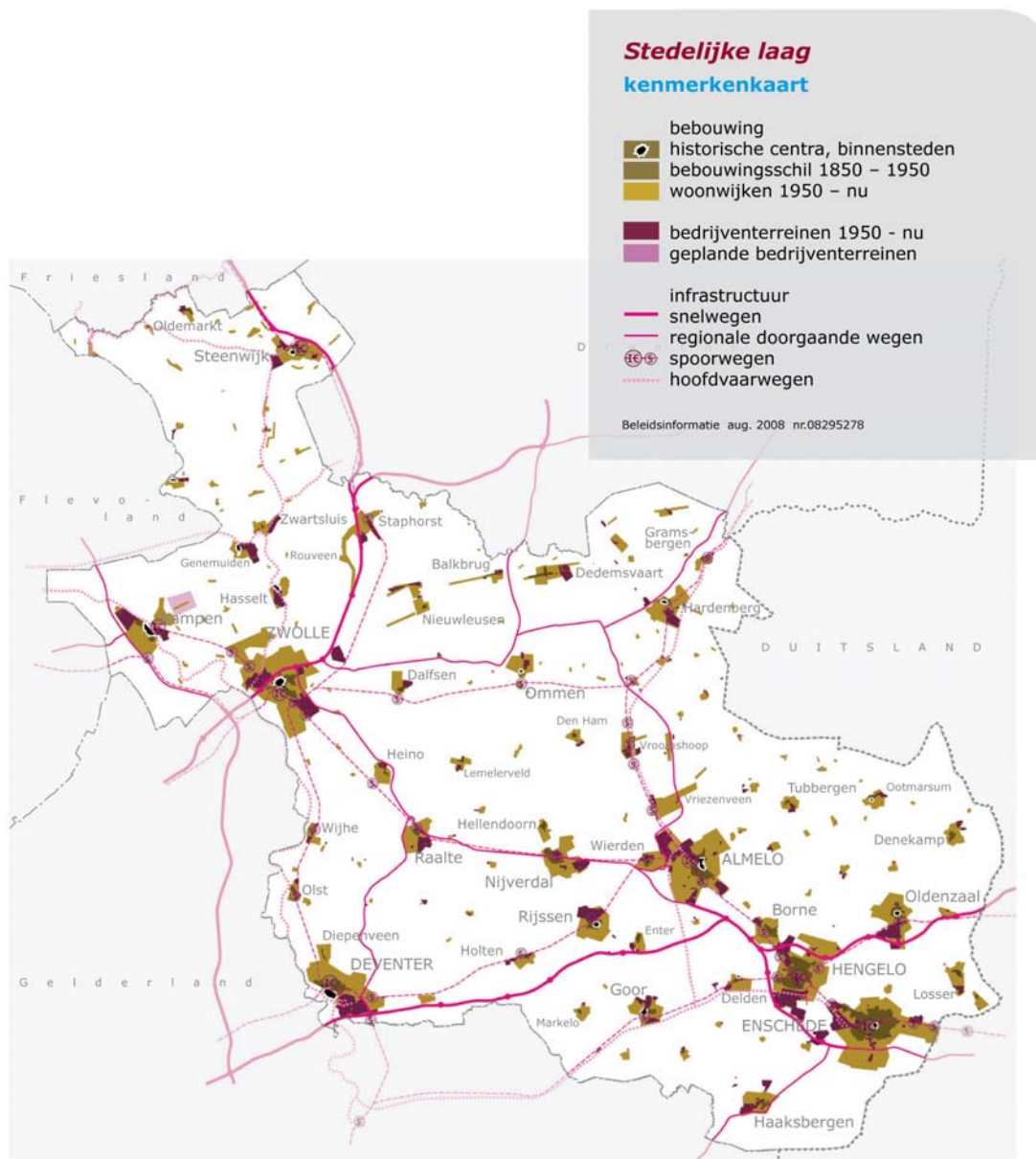

AUTONOME ONTWIKKELINGEN DIE IN ALLE AGRARISCHE LANDSCHAPPEN SPELEN, ZIJN DE DOORGAANDE SCHAALVERGROTING EN MODERNISERING VAN AGRARISCHE BEDRIJVEN...
VB. BOUW VAN EEN NIEUWE GROTE STAL OP ERF IN LATTROP

EN, DE OPKOMST VAN NIEUWE FUNCTIES EN GRONDGEBRUIKERS
VB. ONTWIKKELING BURGERLANDSCHAP MET VEEL PAARDENWEIDES IN ENTER

2.4.3 De stedelijke laag

In de stedelijke landschappen is de combinatie van wonen, werken en voorzieningen aan infrastructuurknooppunten en verkeerslijnen een belangrijk ordenend principe. Efficiëntie en nabijheid zijn belangrijke vestigingsoverwegingen, maar daarbij wordt kwaliteit van de regio steeds belangrijker.

Ook hier is sprake van een rijk palet: dorpen met centrumfuncties, landstadjes, steden en stedelijke netwerken. Elk met een eigen karakteristieke ruimtelijke en functionele opbouw. Steden ontwikkelden vaak ook een eigen kleur en profiel; deels door omgevingskwaliteiten deels door bepaalde accenten in de ontwikkeling van hun economie en/of voorzieningenpakket. Kampen als eigenzinnige stad aan de IJsselmonding. Zwolle als bestuurlijk, zakelijk en financieel centrum, Deventer met een accent op gezondheid, welzijn en diensten en de Twentse stedenband met een sterk industrieel getint verleden en een groeiend accent op het culturele, recreatieve, sportieve en internationale karakter.

BEELDEN

STEDELIJKE LANDSCHAPPEN

BINNENSTEDEN
> VB MARKT VAN OLDENZAAL

HERSTUCTURERINGLOKATIES
> VB ROOMBEEK IN ENSCHEDE

STADSMARKERINGEN AAN DE SNELWEG
> VB KANTOORTOREN IN ZWOLLE

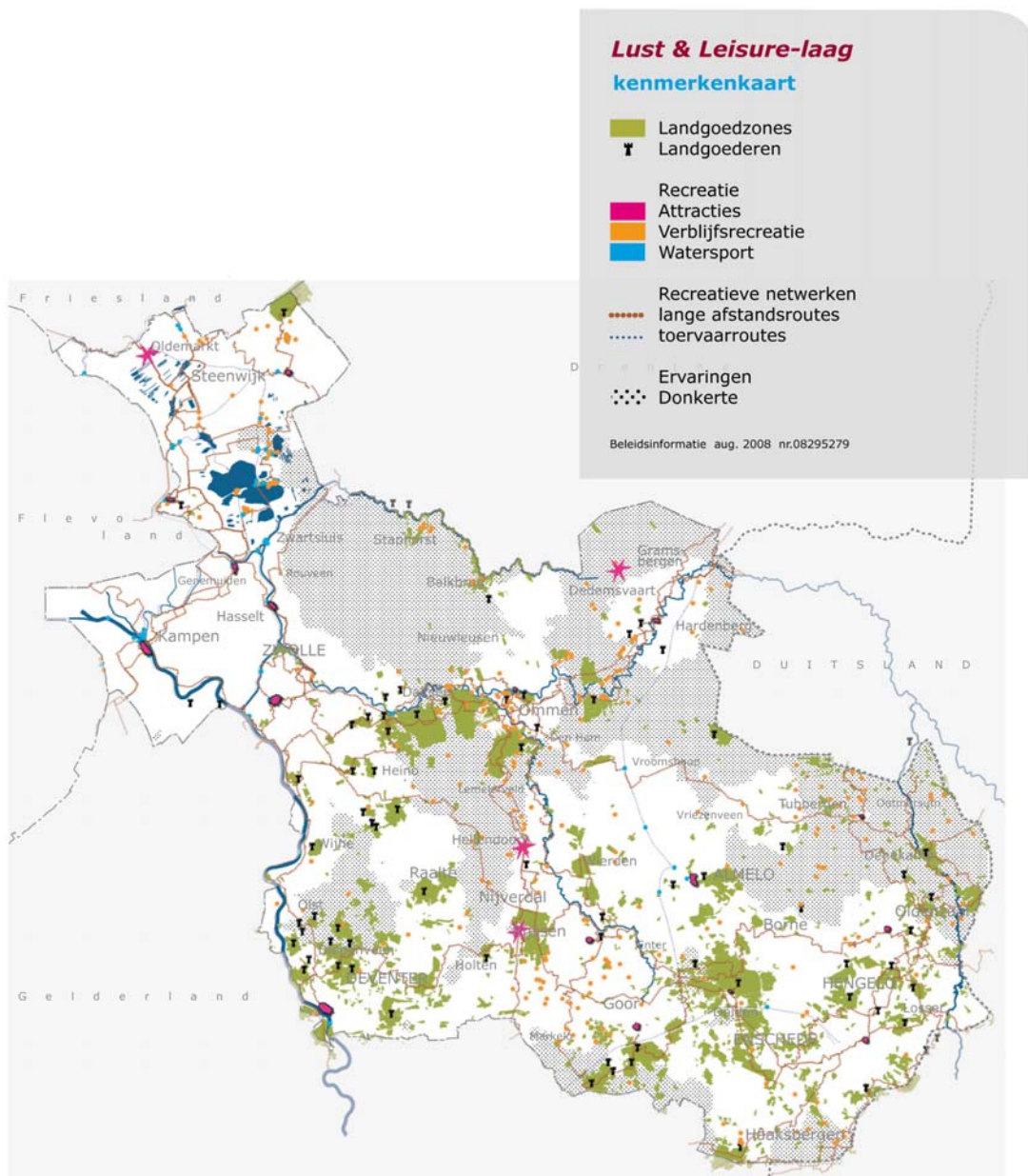
VOORZIENINGENCENTRA & BEREIKBAARHEID
> VB CENTRUM VAN HARDENBERG

De stedelijke leefwijze en cultuur waaiert meer en meer uit over het agrarisch cultuurlandschap. Burgers op getransformeerde boerenerven houden er een stedelijke leefwijze op na; weinig (economische) binding met grond en landschap, genietend van de soevereiniteit op eigen erf. Ook in de randen van dorpen strijken stedelingen neer.

Specifieke gebiedstypen met kenmerken

- Historische centra, binnensteden
 - compacte bebouwingsstructuur, veelal binnen (voormalige) omwalling.
 - veel individuele karakterverschillen op korte afstand
 - openbare ruimte: straat, plein
 - hiërarchie: kerk, stadhuis, kazerne
- Stadswijken 1850 – 1950
 - gesloten stadsvorm (bouwblokken). Opdeelbaar in wijken met eigen karakter
 - ordening op basis van individuele gronduitgifte en individueel opdrachtgeverschap
 - functies wonen/ werken/ voorzieningen door elkaar heen; wel fabriekscomplexen naast woonwijken
 - openbare ruimte: straat, plein, park
- Wijken na 1950
 - opbouw op basis van buurten met een homogeen bebouwingskarakter: buurten met eengezinswoningen, flatwijken, villawijken
 - planmatige ordening op basis van een collectief idee en grotere bouwstromen
 - functies (wonen, werken, voorzieningencentra) uiteengelegd
 - openbare ruimte: straat, plein, park, groenstrook, groenzone
- Dorpskernen (Drie hoofdtypen: esdorpen, wegdorpen, kanaaldorpen)
 - Esdorpen: bebouwing als krans om de es heen of in de flank van de es gegroepeerd
 - Wegdorpen: de weg of de dijk vormt de dragende structuur voor de bebouwing
 - Kanaaldorpen: vaarten en kanalen vormen de dragende structuur voor de bebouwing
- Stads-/ dorpsuitbreiding nieuw
 - gebieden, gereserveerd voor de vestiging van nieuwe woningen, waarvoor de planvorming en de besluitvorming zijn afgerond en het bestemmingsplan is goedgekeurd)
- Bedrijventerrein bestaand
 - gemengde bedrijventerreinen van na de oorlog. Monofunctioneel werkgebied met krappe openbare ruimte en georganiseerd op basis van uitgegeven kavels aan ondernemingen, ingericht en bebouwd op basis van een beperkte set aan kwaliteitsregels
- Bedrijventerrein nieuw
 - gebieden, gereserveerd voor de vestiging van nieuwe bedrijven, waarvoor de planvorming en de besluitvorming zijn afgerond en het bestemmingsplan is goedgekeurd)
- Burgerbebouwing buitengebied op erven
 - verspreid liggende erven in het buitengebied, waar de hoofdfunctie landbouw is vervangen door wonen of wonen in combinatie met een niet agrarisch bedrijf. Grote schuren en stallen zijn gesloopt of bieden onderdak aan woon-/ bedrijfsfunctie.
- Hoofdinfrastructuur
 - Snelwegen: grote doorgaande infrastructuur, relatief 'los' van de landschappelijke setting. Deels geënt op vroegere interlokale wegen, deels bestaand uit nieuwe schakels. Zowel de blik vanaf, als de aanblik van de snelweg zijn gezichtsbepalend.
 - Regionale doorgaande wegen: het verbindende regionale netwerk, vaak ontstaan door verbreding en stroomlijning van de oude infrastructuurlijnen van het landschap. Soms begeleid door doorgaande beplanting: hagen/ lanen
 - Kanalen: gegraven vaarverbindingen en ontwateringkanalen. Vormen nu lineaire landschappelijke structuren, doordat ze vaak opgedikt zijn met stevige bomenrijen langs de oevers
 - Spoorlijnen: interprovinciale en provinciale railsysteem met stations als knooppunten. Stations vormen tevens het hart van een radiaal netwerk, zowel in stad als dorp.

2.4.4 De lust- en leisurelaag

Met de lagen van het natuurlijke, het agrarische en het stedelijke landschap is het spectrum voor ruimtelijke kwaliteit nog niet compleet; aan de (relatieve) autonomie van de natuurlijke processen in de natuurlijke landschappen, het 'nut' van het agrarisch cultuurlandschap en de doelmatigheid van de stedelijke landschappen voegt de laag van de lust- en leisure landschappen de dimensie van schoonheid toe. Deze laag is het domein van de belevens, betekenis en identiteit.

Door de kwaliteiten van de lust- en leisurelaag wordt een fietstocht of een stadswandeling een belevens. Aan het lust- en leisure landschap ontleent Overijssel zijn 'tijdsdiepte', maar ook zijn 'appeal'. Belangrijk in deze laag is het oude en nieuwe 'erfgoed' van de provincie. De rivierfronten van Deventer en Kampen, de stadsgezichten van Ootmarsum, de toeristische en culturele trekpleisters met (boven)regionale uitstraling in de steden, de landgoederen van Salland en Twente, maar ook de vuilverbrander bij Hengelo en de balgstuw in het Zwarte Water (en hopelijk de nieuwe IJsselbrug van de Hanzelijn).

In het lust en leisurelandschap gaat het om beleving- en attractiewaarde. Daarom maken de recreatiecomplexen en de toeristische voorzieningen – die op beleving en attractiewaarde zijn gestoeld – onderdeel uit van deze laag. De rationaliteit in deze laag zit hem in het koesteren van de overgeleverde kwaliteiten uit het verleden en het daar met nieuwe kwaliteiten, gebruiks- en verschijningsvormen op voortbouwen.

Specifieke gebiedselementen met kenmerken

- Lange lijnen en markante randen
 - kanalen, regionale lanen: lineaire landschappelijke structuren, die door hun impact en lengte vaak op regionaal niveau identiteitsbepalend zijn.
 - stuwwalranden, dijken, randen van grote essen: markante hoogteverschillen, glooiingen, wallen in de provincie, die door uitzicht/ doorzicht ervaarbaar zijn vanuit de omgeving en vanaf de wegen/ padenstructuur. De randen/ hoogteverschillen ontleen hun zichtbaarheid en 'presence' aan hun niet-bebouwd zijn.
- Verdeling licht en donker over de provincie
 - lichte gebieden geven een beeld van de economische dynamiek van de provincie: de steden en dorpen, de snelwegen, de kassengebieden, de toeristische attractieparken, de grote bedrijventerreinen en de gebieden met veel verspreide bebouwing. De donkere gebieden geven een indicatie van de buitengebieden van Overijssel. De natuurcomplexen, de grote open landbouwgebieden.
- Landgoedzones
 - reeksen van landgoederen, die doordat ze in elkaar ruimtelijke invloedssfeer liggen min of meer aaneengesloten zones vormen. Lange lijnen, monumentale opbouw, ruimtelijke compositie van hoofdgebouw en bijgebouwen zijn kenmerkend.
- Verblijfsrecreatie complexen
 - grote campings, complexen van zomerhuizen/vakantiewoningen in of gekoppeld aan aantrekkelijke natuurlijke landschappen en/of agrarische cultuurlandschappen. Vaak op basis van een planmatig basisstramien met een sterk door eindgebruikers gekleurde invulling. Of grootschalige bungalowparken met een veel uniformer bebouwingstype.
- Toeristische en recreatieve netwerken (wandelpaden, fietspaden, ruiterspaden, vaarroutes)
Het 'langzame' netwerk van de provincie, dat delen van het agrarisch cultuurlandschap en het natuurlijke landschap toegankelijk en ervaarbaar maakt. De oude zandwegen en paden vormen het basisstramien. Vaak ruimtelijk aangezet door middel van hagen en begeleidende laanbeplanting. Doordat bepaalde schakels in dit netwerk in de loop van de tijd zijn opgedoekt (ruilverkaveling, individuele ingrepen door particuliere grondeigenaren) is er sprake van discontinuïteit. Onderdelen van het langzame netwerk zijn opgenomen in de grotere provinciale ruiter-, fiets, wandel- en vaarroutes (grandes randonnees).
- Toeristische en recreatieve attracties (binnensteden en historische dorpen, attractieparken)
De gebieden/ plekken met de grootste bezoekersintensiteiten van de provincie. Combinaties van toeristische en horecavoorzieningen al dan niet in een cultuurhistorisch en/ of landschappelijk waardevolle setting. 'Bliksemafleiders' voor de gebieden met een geringe draagkracht voor bezoekersstromen.

BEELDEN

LUST- & LEISURE

LANDSCHAPPEN

SAMENHANGENDE KWALITEITSREGIO'S MET:

ATTRACTIEVE STEDEN...
VB CENTRUM VAN DEVENTER

GEORIENTEERD OP HAAR KWALITEITEN...
VB ONTWIKKELING VAN DEVENTER AAN DE LUSTRIVIER

STERK VERBONDEN MET HET BUITENGEBIED
VB RONDJE ROND DE ES, TUSSEN DE KERN VAN TUBBERGEN, VIA
DE VOLKSTUINEN NAAR HET BUITENGEBIED

WAAR NATUUR EN CULTUUR ELKAAR VERSTERKEN
VB. LANDGOED SINGRAVEN AAN DE DINKEL

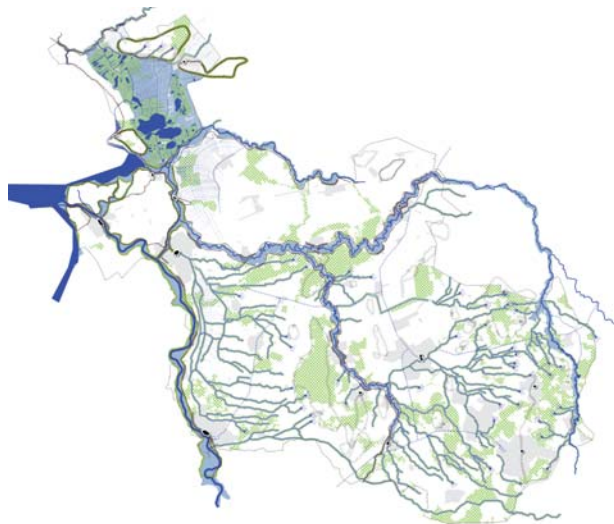
2.5 Ruimtelijke kwaliteitsambities

Het ruimtelijke kwaliteitsbeleid op provinciaal niveau kiest zijn aangrijppingspunt op het niveau van de gebiedskenmerken: het zet in op het voortbouwen op de in 2.4 geformuleerde gebiedskenmerken in de ruimtelijke plannen op het grondgebied van de provincie. Maar daarnaast is er ook nog een aantal meer overkoepelende ambities te formuleren voor sturen op ruimtelijke kwaliteit door de provincie. Die berusten op een aantal terugkerende principes:

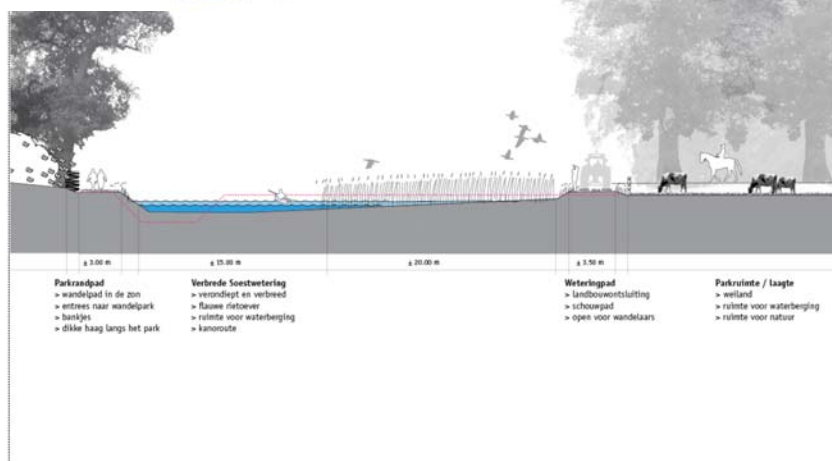
- koesteren, conserveren, consolideren van bestaande kwaliteiten en het versterken van deze kwaliteiten door ze ontwikkelingsgericht in te zetten in ruimtelijke ontwikkelingen. Dit geldt zowel op het schaalniveau van de gebiedskenmerken als op dat van samenhangende ensembles, bijvoorbeeld landgoederenzones, nationale landschappen en beschermde stads- en dorpsgezichten.
- samenhang en continuïteit herstellen; ontbrekende schakels toevoegen; versnipperde onderdelen samenvoegen. Dit geldt bij voorbeeld voor het aanhelen van een aantal verbrokkelde laanstructuren in Salland en Twente.
- contrasten opvoeren; differentiatie en variatie vergroten. Dit geldt bij voorbeeld voor het herkenbaar blijven van de karakteristieke verschillen tussen de typen dorpen en steden in de provincie. De strategie: versterking van de specifieke identiteit hoort bij dit principe.
- ruimtelijke expressie en uitstraling vergroten; dit geldt bij voorbeeld voor nieuwe provinciale infrastructuur.
- beleefbaar, toegankelijk maken; mooie landschappen zijn prettig, maar je moet er wel kunnen komen. De zonering van bezoekersintensiteiten voor bij voorbeeld de natuurlijke landschappen is een regionale/ provinciale kwestie.

De kwaliteitsambities hebben hun vertrekpunt in de lagen van de systematiek van ruimtelijke kwaliteit, maar ze kijken ook over de grenzen van de lagen heen.

1. Een continu en beleefbaar watersysteem als dragende structuur van Overijssel

Het watersysteem van brongebieden, beken, wetingen, rivieren, watervlaktes is een essentieel onderdeel van de ruimtelijke kwaliteit, identiteit en het verhaal van de ontstaansgeschiedenis van Overijssel. Alleen de zichtbaarheid, toegankelijkheid en de uitstraling kunnen aanmerkelijk verbeteren.

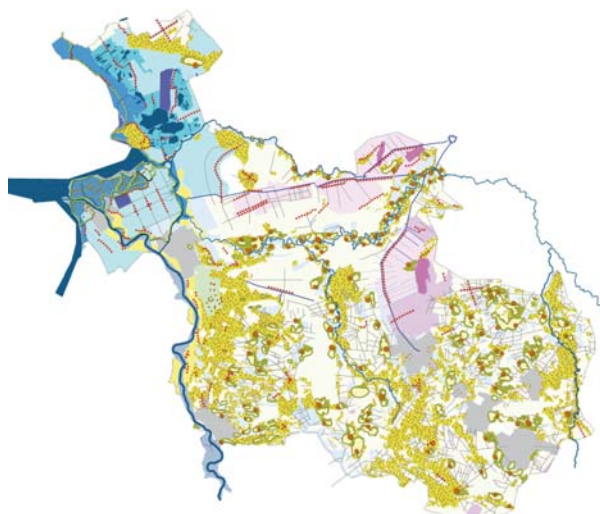
Ook hier is de praktijk er een van aandacht voor afzonderlijke gebiedjes en gebieden, terwijl de aandacht meer op het totaal gericht zou moeten zijn. De waterlopen (beken, weteringen, aanvoerkanaal) moeten in de komende periode zowel vanuit kwantitatief oogpunt (vergroting van het bergend vermogen) als vanuit kwalitatief oogpunt ('schone' waterstructuren over zo lang mogelijke lengte schoon houden) een opknappbeurt krijgen. Dat vormt een prima gelegenheid om de inrichtingskwaliteit en de toegankelijkheid erlangs (de schouwpaden als langzaam routenetwerk) te verbeteren.

Bovendien is het watersysteem op deze manier een bindmiddel voor de EHS en kan het helpen om de afzonderlijke natuurgebiedjes en gebieden aaneen te smeden. Dit is goed voor de EHS: het sluit aan bij het uitgangsprincipe om natuurlijke processen (erosie, sedimentatie door wind en water) weer vrij spel te geven. Bovendien biedt integratie de gelegenheid om de natuur een duidelijk landschappelijk gezicht geven, net zoals bij voorbeeld de landgoederenzones dat hebben. Zo kunnen de randkwaliteit, de uitstraling en een gevoel van massa en robuustheid worden bewerkstelligd. De aaneengesloten natuurcomplexen van Vechtdal, Regge en de Sallandse stuwwal kunnen zo het 'Wilde Hart van de provincie' gaan vormen. En ook elders kunnen natuurlijke landschappen ontstaan met een duidelijke identiteit. Recreatieaccommodaties, toeristische voorzieningen, maar streekgebonden landbouwproducten kunnen deze 'merken' ondersteunen.

2. Voortbouwen aan de kenmerkende structuren van de agrarische cultuurlandschappen

Het herkennen, koesteren en verder uitbouwen van de dragende structuren van het agrarische cultuurlandschap. De verschillende onderdelen van het agrarisch cultuurlandschap worden tot grotere ensembles verenigd en bijeen gehouden door een aantal karakteristieke structuren: de wegenstructuur, de structuur van waterlopen, de bebouwingslinten en de nederzettingen, het web van verspreide hoeven met onderlinge verbindingslijnen en de landschappelijke met landschapselementen. Door het voortborduren op die dragende structuren worden samenhang en karakter versterkt. Een aantal ontwikkelingen – zoals grote stallen voor de melkveehouderij en de intensieve veehouderij die ongeacht het landschapstype eenzelfde uitstraling hebben – kunnen een sterk nivellerende werking hebben. Door nieuwe

initiatieven zorgvuldig en royaal in te passen en aan te sluiten op de dragende structuren kan dit worden vermeden en kunnen nieuwe kwaliteiten ontstaan. Herontdekken van de dragers en daarop voortbouwen kan ook het contrast tussen de verschillende landschappelijke ensembles groter maken. Het grootschalige open karakter van het veenweidelandschap in de Kop van Overijssel en de jonge ontginningslandschap van Noordoost Overijssel zijn een uitgesproken kwaliteit; hier heersen horizon en verte.

Het dekzandlandschap in Salland en Twente elk met hun eigen structuur van essen, kampen, beken, lanen en dorpen vormt evenzeer een kwaliteit. Hier heersen beslotenheid, afwisseling en schaalcontrast. Het is de kunst in beide verschillende karakters vormen grondgebruik, bebouwingsvormen en infrastructuur zo te arrangeren dat deze karakters worden versterkt. Zo kan het bieden van ruim baan aan en ontwikkelingsmogelijkheden voor

de moderne grondgebonden landbouw in de grootschalige open gebieden van de provincie het stoere een royale uiterlijk versterken. Zorgvuldige arrangementen van bebouwing en versteviging van landschappelijke structuren horen daar vanzelfsprekend wel bij. Op een zelfde manier kunnen actuele ontwikkelingen en dynamiek op gebied van landbouw, wonen, werken en recreëren worden ingezet om de intimiteit en eigenheid van de Sallandse en Twentse mix-landschap-pen te versterken. En om in deze landschappen met een rijke wordings-geschiedenis vitaliteit en (vorm)vernieuwing op gang te houden.

3. Brede waaier aan woon-, werk en mixmilieus: elk buurtschap, dorp en stad zijn eigen kleur

Het palet van steden en dorpen met een eigen karakteristieke opbouw, met eigen omgevingskwaliteiten en inbedding in het landschap is een in het oog springend kenmerk van Overijssel en behoeft een impuls. Zeker in een tijd waarin het middelgrote bedrijventerrein en de woonwijk met gemiddelde dichtheid zo ongeveer overal het stads- en dorpsgezicht zijn gaan bepalen. Ook hier gaat het om het herontdekken of zelfs opnieuw uitvinden van de eigen dragende kwaliteiten en structuren en daarop aansluiten met eigentijdse vormen van grondgebruik en inrichting. Steden en dorpen kunnen zich op dit punt niet als baronnen van Münchausen aan hun eigen haren omhoog trekken; hier is stimulans en regie op regionaal/ provinciaal gewenst.

Aansluiten op het eigen karakter vormt vertrekpunt voor het ontwikkelen van een brede waaier aan woon-, werk- en mixmilieus. Elke episode in de ruimtelijke ordening laat zijn eigen erfenis in de vorm van karakteristieke woon- en werkmilieus achter. Zo hadden we de

naoorlogse flatwijken, de 'bloemkool'wijken van de jaren '70 en '80 en hebben we nu de episode van de VINEX-wijk en de bonte wijkjes met boerderettes en notariswoningen achter de rug. Nu het accent aan het verschuiven is van kwantiteit naar kwaliteit is de ambitie op zijn plaats om het palet aan woon-, werk- en milieus verder te verbreden. En daarbij vooral ook de uitersten (kleinschalige extensieve milieus en aan de andere kant hoogstedelijke compacte mixmilieus) te bedienen. Deze ambitie zou gecombineerd moeten worden met een voorkeurs-ontwikkelvolgorde: eerst de mogelijkheden voor

herstructureren/ transformeren van bestaande woon-/werkmilieus (bedrijventerreinen, wijken,

erven) ten volle benutten, dan inbreiden, dan pas over gaan tot uitbreiden. Dan ontstaat er een interessante waaier aan mogelijke typen woonmilieus: wonen op burgererven, in erfensembles, op landgoederen, in buurtschappen, in villabuurtten, dorpsranden, dorpspe wijken, diverse stadsringen, centra, rivier- en havenfronten. Voor de werkmilieus is er sprake van een even breed spectrum aan werkmilieus. In een tijd waarin sprake is van een sterke differentiatie van de vraag is het ook verstandig de 'confectiepakken' van het verleden te vervangen door maatwerk.

4. Het verschil tussen dynamische en luwe gebieden schragen door het infrastructuur-netwerk

De hoofdstructuur van het verkeers- en vervoersnetwerk is zo gekozen, dat hij motor is voor de acceleratiegebieden (ontwikkelingsdynamiek, bundeling van stedelijke functies) en de consolidatiegebieden (relatieve 'luwte', extensieve vormen van grondgebruik) respecteert. Natuurlijk lukt het niet de luwe gebieden – vaak de natuurlandschappen – te vrijwaren van doorgaande infrastructuur. Maar hier kan het concept van de 'parkway', die soeverein door het landschap 'scheert' uitkomst bieden. De hoofdstructuur wordt gecompliceerd met een onderliggend en ondersteunend systeem dat gebaseerd is op de opvallend fijnmazige structuur van het spoorwegnet van de provincie. In de gebieden met een straal van 4

kilometer om de haltes en stations wordt het netwerk voor fiets en fijnmazig voortransport verbeterd.

5. Zichtbaar, beleefbaar mooi landschap

In de beleevingslaag is het accentueren en het beleefbaar houden/ maken van een aantal regionale lange lijnen en randen een belangrijke ambitie. Het gaat hier om het herstellen en completeren van de laanstructuren van Twente en Salland. Om het vormgeven en inrichten van de grote doorgaande structuren van het provinciale wegen- en kanalenetwerk als lineair

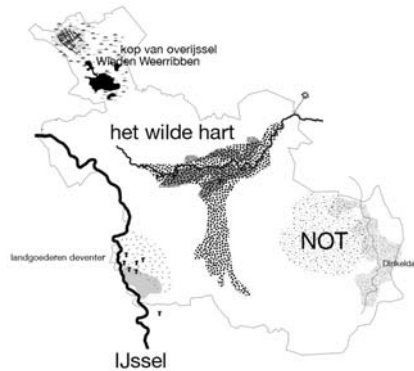
landschap. Dit laatste zeker ook omdat de provincie hier zelf als voorbeeldig opdrachtgever kan en moet optreden. Om het kunnen ervaren van de stuwwalranden van het Drents Plateau nabij Steenwijk, de stuwwalrand van het land van Vollenhove, van de Sallandse Heuvelrug en van de Twentse stuwwalreeks. Hierbij gaat het om het op strategische plekken vrij houden van het zicht op en het uitzicht vanaf genoemde hogere delen van de provincie. Hetzelfde geldt voor het dijkenlandschap langs het rivierensysteem van IJssel, Zwarte Water, Vecht en Regge en voor de grote escomplexen.

6. Sterke ruimtelijke identiteiten als motor voor gebiedsontwikkeling

Overijssel heeft een aantal 'sterke merken' in huis. De waterrijke kop van Overijssel, het Wilde Hart van Vecht, Regge en Sallandse stuwwal, het landgoederenlandschap benoorden

Deventer, het rivierenlandschap van de IJssel en de combi Noordoost Twente – Dinkeldal zijn ijzersterke identiteiten met een sterk potentieel. Het gaat er in dit verband om 'alles uit de kast' te halen (inrichtingskwaliteit, eigen gezicht, stimuleren ondernemerschap,

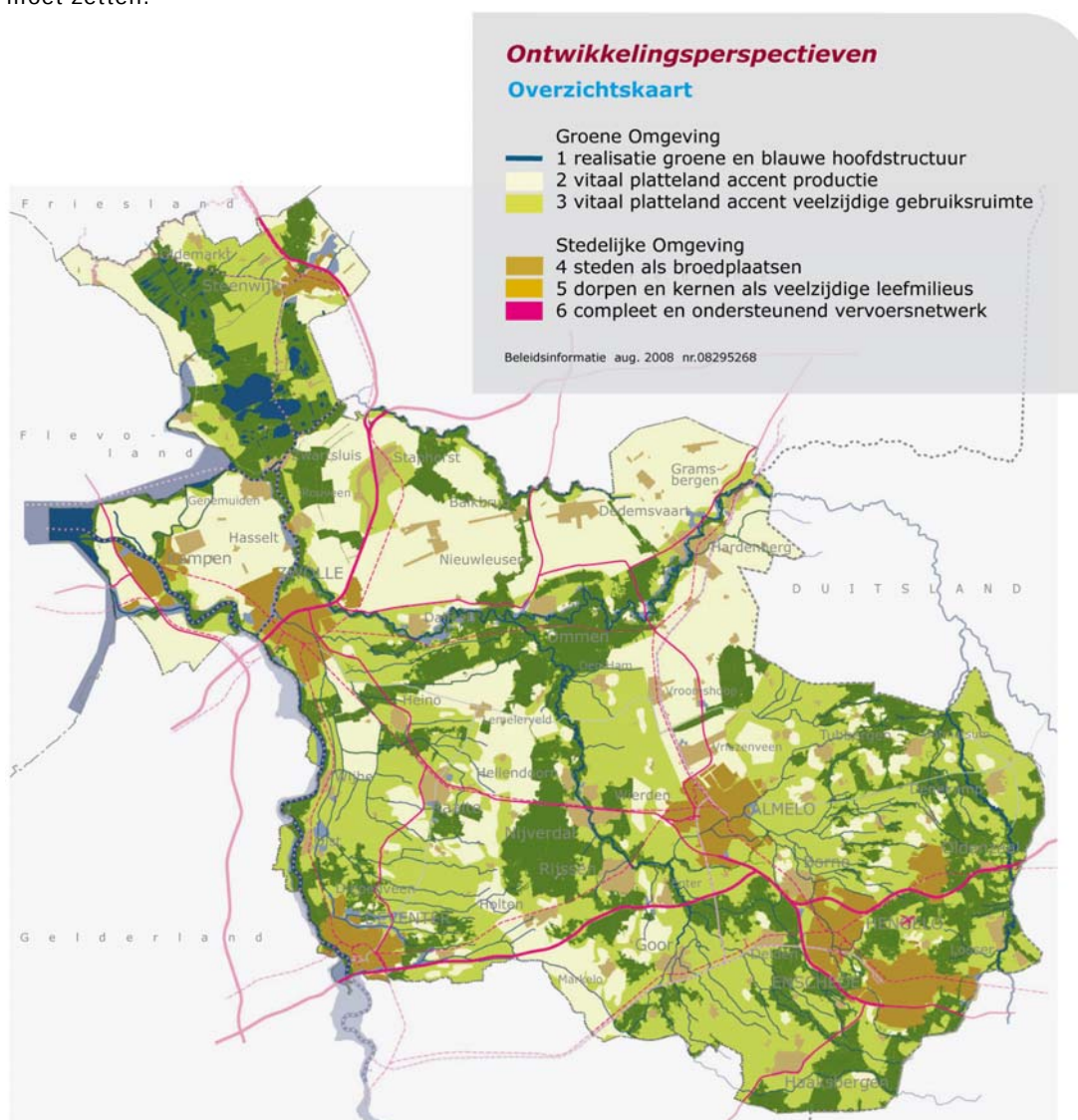
streekproducten, vergroting – verdieping – verbreding van recreatieve mogelijkheden, marketing) om de potentiële kwaliteit te verzilveren. Niet alleen vanuit economisch oogpunt, maar ook om de vitaliteit en de dynamiek in genoemde gebieden op gang te houden. Behouden en versterken van bestaande identiteit én het toevoegen van nieuwe identiteit vereist investeringen en het stimuleren van nieuwe ontwikkelingen. Investerings vereisen dynamiek, herstructurering en transformatie.

2.6 Ontwikkelingsvisie en -perspectieven

In deze paragraaf wordt de ontwikkelingsvisie voor Overijssel geschetst. Het gaat hier om de ontwikkelingen, die wij van provinciaal belang achten. Uiteraard zijn deze vaak niet los te zien van ambities op lokaal of rijksniveau. Veelal is overeenstemming over de gewenste ontwikkelingsrichting in de afgelopen periode al uitgewisseld, in sommige gevallen schetsen we een provinciaal perspectief, waarover de komende maanden met betreffende partners nader gesproken dient te worden.

De Ontwikkelingsperspectieven voor de groene en Stedelijke omgeving schetsen de ontwikkelingsrichting voor gebieden in Overijssel op basis van hiervoor genoemde opgaven en kansen, beleidsambities en ruimtelijke kwaliteitsambities. Beleidskeuzes zijn per thema in hoofdstuk 4 en 5 opgenomen. De legenda van de kaartbeelden geeft een hoofdkeers aan voor het betreffende gebied. Maar tegelijkertijd ligt er een notie onder van de ruimtelijke setting, waarin die functie gestalte moet krijgen. Of de ruimtelijke condities die de functie in gang moet zetten.

Overzichtskaat Ontwikkelingsperspectieven

De Overzichtskaat Ontwikkelingsperspectieven geeft een beeld van de ontwikkelingskeuren, zoals die voor de verschillende gebieden in de provincie gelden. We schetsen daarin de volgende ontwikkelingsperspectieven:

Groene omgeving

1. Groene en blauwe hoofdstructuur

Bestaande natuur, nieuwe natuur (EHS, Natura 2000) en de gebieden waar water de bepalende functie is (het watersysteem van brongebieden tot hoofdsysteem) combineren tot een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit.

2. Vitaal platteland accent agrarische productie

Gebieden voor landbouw die bijdraagt aan de kwaliteit van de grote open cultuurlandschappen.

3. Vitaal platteland accent veelzijdige gebruikruimte

Gebieden voor gespecialiseerde landbouw, mengvormen van landbouw-recreatie-zorg, landbouw-natuur en landbouw-water, bijzondere woon-, werk- en recreatiemilieus, die de karakteristieke gevarieerde opbouw van het cultuurlandschappen in deze gebieden versterken.

Stedelijke omgeving

4. Steden als broedplaatsen

Herstructurering, transformatie, inbreiding, uitbreiding van het stedelijk gebied inzetten om de kwaliteit en de veerkracht van het stedelijk woon-, werk- en voorzieningenmilieu te garanderen en te versterken.

5. Dorpen en kernen als veelzijdige leefmilieus

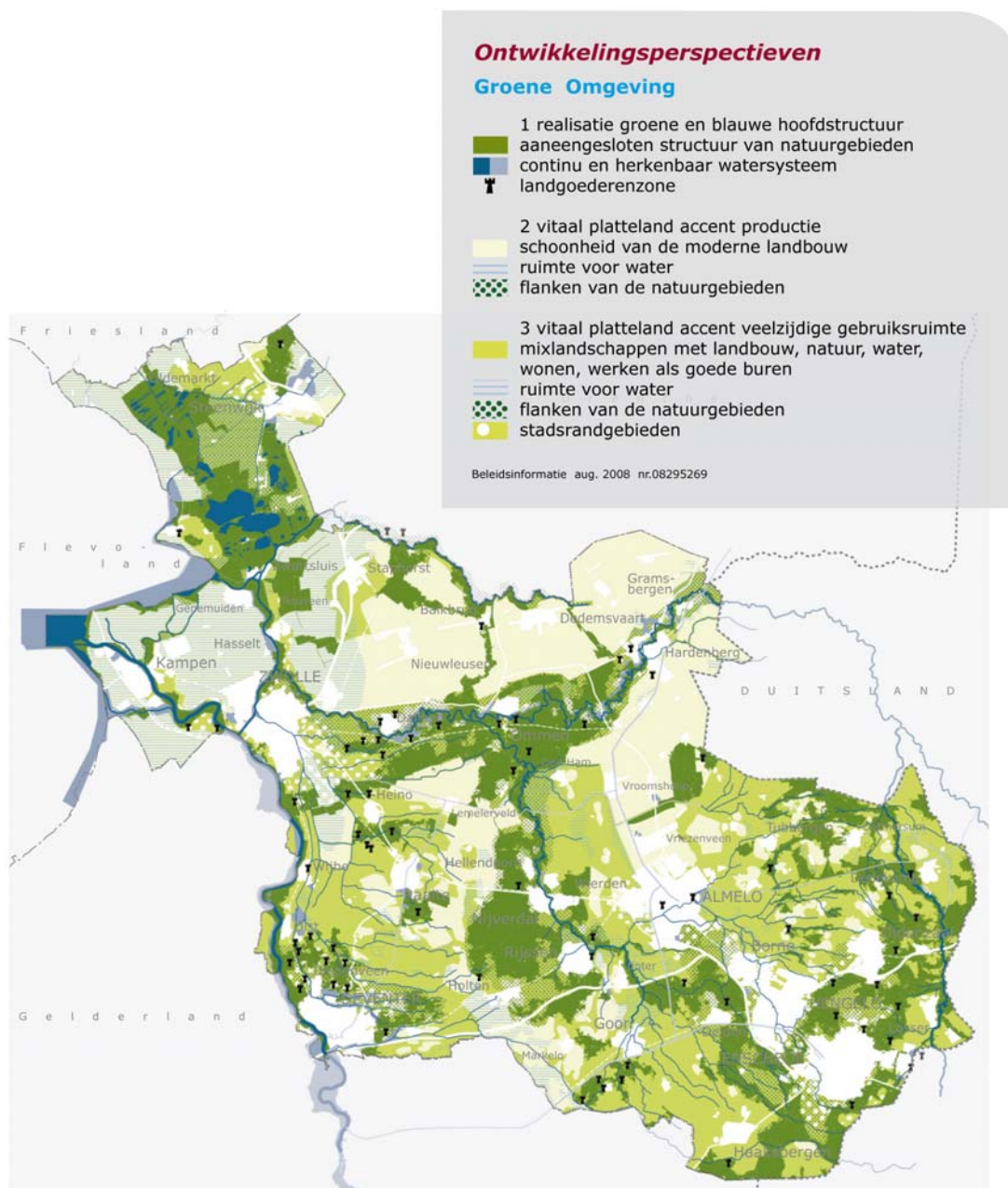
Bestaande woon- en werkmilieus in de dorpen en kernen op zo'n manier herstructureren en zulke nieuwe woon- en werkmilieus toevoegen, dat de veelzijdigheid van de dorpse leefmilieus wordt versterkt en de karakteristiek van het betreffende dorp/ kern wordt gediend.

6. Veilige hoofdinfrastructuur op snelheid

Hoofdstructuur van snelwegen, regionale doorgaande wegen, spoorlijnen en kanalen, inclusief knoop- en uitwisselingspunten, die de ontwikkelingsdynamiek ondersteunt en de belangrijkste vervoersrelaties bedient.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de ontwikkelingsperspectieven. Om de leesbaarheid te vergroten en ook omdat in de hoofdstukken waarin het beleid wordt geschetst eenzelfde tweedeling is gemaakt, worden de ontwikkelingsperspectieven gegroepeerd in een kaartbeeld voor de Groene omgeving en een kaartbeeld voor de Stedelijke omgeving.

2.6.1 Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving

Met de Groene omgeving bedoelen wij het grondgebied buiten steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. Het gaat dus om natuurgebieden, akkers, weiden, bossen, landgoederen, rivieren, beekdalen, buurtschappen, verspreide bebouwing, recreatiemogelijkheden etc. In de Groene omgeving spelen diverse doelen die in sommige gevallen met elkaar op gespannen voet staan en soms goed samengaan. Zo is het vergroten van de veerkracht van het watersysteem goed te combineren met robuuste natuur en het versterken van de biodiversiteit. Ook zien we dat in diverse gebieden de landbouw veel mogelijkheden heeft en dé (economische) drager van het gebied kan zijn, terwijl het in andere gebieden noodzakelijk is de mogelijkheden van recreatie en toerisme verder te ontwikkelen. Op andere plekken staan de aanwezigheid van vele 'burgerwoningen' of ruimtelijke structuren de ontwikkeling van landbouw in de weg. Dat zijn bij uitstek plekken om nieuwe inrichtingsvormen in de Groene omgeving te ontwikkelen. Bij al deze ontwikkeling is het bewaken van de landschappelijke

samenhang tussen (voormalige) boerenerven, buurtschappen en dorpen met de omliggende landschappen onze leidraad. Alle bebouwing en inrichting moet de kenmerkende kwaliteiten behouden of verder versterken.

In de kaart Ontwikkelingsperspectief Groene omgeving is op hoofdlijnen weergegeven welke ontwikkelingsperspectieven we in de Groene omgeving zien. Beleidskeuzes en –uitspraken voor de Groene omgeving staan in hoofdstuk 4. We onderscheiden hierbij de volgende ontwikkelingsperspectieven:

1. Groen-blauwe hoofdstructuur

Dit ontwikkelingsperspectief omvat gebieden met als hoofddaccent de ontwikkeling van natuur en ruimte voor water. Dit omvat de EHS (incl. Natura-gebieden), bos- en natuurgebieden. De Groen-blauwe hoofdstructuur is dooraderd met beken, waterlopen, bronnen en vennen. Het behouden en ontwikkelen van de natuur- en landschapskwaliteiten staan hier voorop. De flanken van deze groen-blauwe hoofdstructuur bieden kansen voor tal van functies. Naast landbouw denken we aan Toeristische en recreatieve voorzieningen en kleine landgoederen. Op sommige plekken de vanuit natuur of water geldende beperkingen worden opgevangen door vergoedingen voor 'groen-blauwe diensten'. Deze flanken lopen dan ook vanzelf over in het ontwikkelperspectief 'vitaal platteland: veelzijdige gebruiksruimte'.

Perspectief vanuit ruimtelijke kwaliteit op provinciaal/regionaal niveau (via de realisering van de EHS) is om de gebieden met hoge natuurwaarden (weer) in een onderling verband te brengen. Opdat er een robuust systeem ontstaat, waar plant- en diersoorten stevige levensgemeenschappen in kunnen vormen, waar natuurlijke processen weer vrij spel kunnen krijgen en waartussen vrije uitwisseling van plant en dier mogelijk is. Behoud en waar mogelijk toename van de biodiversiteit is een belangrijk doel. Maar dit raamwerk kan ook mooie, stoere landschappen opleveren waar het goed toeven is.

Het watersysteem en de natuur zijn in Overijssel sterk met elkaar verbonden. De grote natuurcomplexen waren vaak laagtes waar het water in tijden met veel neerslag moeilijk uit weg kon. In de loop van de geschiedenis is er met regulering van beek- en rivierlopen, weteringen, met stuwen, molens en pompen alles aan gedaan om flinke delen van die natuurcomplexen te ontginnen. Het streven naar een veerkrachtig watersysteem is echter gericht op het vasthouden en bergen in plaats van snel afvoeren. Het spreekt vanzelf dat daarbij de brongebieden van de beken en de natuurlijke laagtes weer worden opgezocht. Daar kunnen ruimte voor natuur en ruimte voor water effectief worden gecombineerd. Bovendien is in het licht van de invoering van Europese Kaderrichtlijn Water het zolang mogelijk schoonhouden van het watersysteem van de bron tot de uitstroom in het hoofdsysteem (IJssel, IJsselmeer) heel effectief.

De landgoederenzones met hun cultuurhistorische kwaliteiten, hun monumentale landschappelijke karakter en hun bijdrage aan de kwaliteit van de natuur zijn ook onderdeel van dit ontwikkelingsperspectief. Ze voegen aan het robuuste groen-blauwe raamwerk een eigen karakteristieke kleur toe. Versterken van de bestaande landgoederenzones en het toevoegen van ontbrekende schakels op plekken waar sprake is van 'gaten' zijn een belangrijk onderdeel van het perspectief.

2. Vitaal platteland met accent op agrarische productie

Dit ontwikkelingsperspectief geeft gestructureerd en royaal ruimte aan verdere modernisering en schaalvergroting van de landbouw. Grote en optimale kavels zijn mogelijk, waarbij kenmerkende landschapsstructuren worden behouden en versterkt en de erven zelf goed worden ingepast. Deze koers omvat de gebieden waar het ruimtelijk raamwerk van lanen, waterlopen, lintbebouwingen en bosstroken optimaal in harmonie zijn met deze schaalvergroting.

Het aangrijpingspunt voor het sturen op ruimtelijke kwaliteit op provinciaal niveau ligt bij het scherp houden van de regionale landschappen ten opzichte van elkaar en het accentueren van de verschillen en contrasten binnen deze regionale landschappen. Verschillende typen agrarisch gebruik omarmen en stimuleren. Kwaliteitsbeleid voor agrarische erven. En agrarische kernen en dorpen die weer op zoek gaan naar hun eigen karakteristiek en op dat stramien herstructureren en groeien.

3. Vitaal platteland: veelzijdige gebruiksruimte

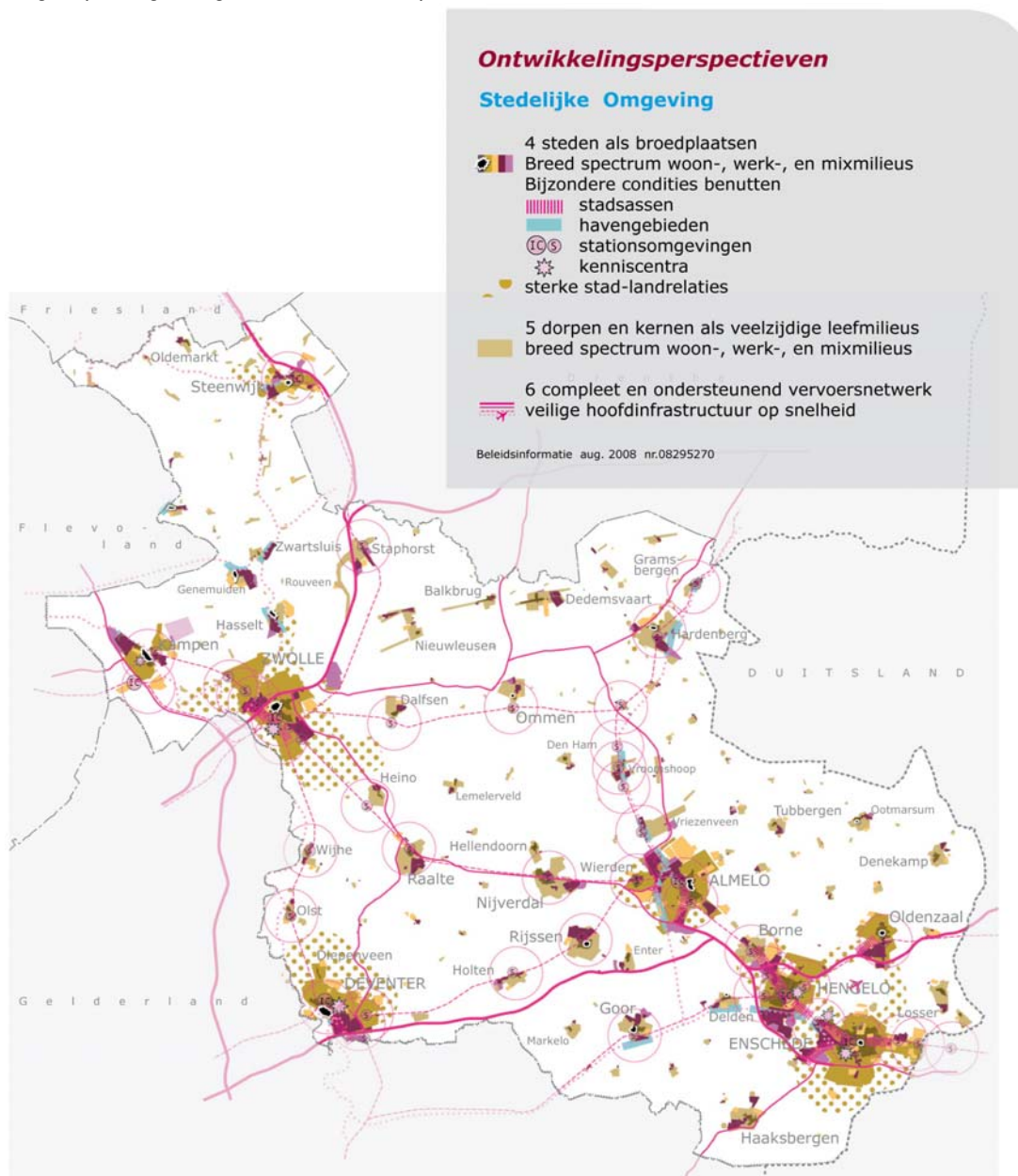
Hier is sprake van verweving van functies. Aan de ene kant melkveehouderij en akkerbouw als belangrijke vorm van landgebruik en aan de andere kant andere maatschappelijke doelen op het gebied van landschap, natuur, milieubescherming, cultuurhistorie, recreatie of andere sterk sturend/ kaderstellend zijn voor de ontwikkeling van de landbouw. Hier liggen bij uitstek de mogelijkheden voor de zgn. groen-blauwe dooradering.

De mate waarin het ene belang of het andere voorop staat zal afhangen van de gebiedskenmerken en van de ligging in relatie tot de andere ontwikkelperspectieven. In de buurt van "Vitaal platteland met accent op productie" is het van belang om de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw te verbinden met behoud en versterking van natuurlijke en landschappelijke elementen. De grootschalige landbouw inpassen in kleinschalige landschappen door het stellen van heldere gebruiksregels. Knooperven horen over het algemeen in dit ontwikkelperspectief thuis.

Er zijn plekken waar door de ruimtelijke structuur of reeds aanwezige bebouwing de ontwikkelruimte voor agrariërs zozeer is beperkt, dat duurzame benutting van de ruimte en ruimtelijke kwaliteit ermee gediend zijn nieuwe ontwikkelingskansen te benutten. Hier liggen kansen voor woon-/werklandschappen, die de ruimtelijke structuur versterken. In waterbergingsgebieden is combinatie mogelijk met aangepaste bouw, bijvoorbeeld op terpen of drijvend. In de buurt van de 'Groen-blauwe hoofdstructuur' is in dit ontwikkelperspectief sprake van een extra ontwikkelkoers: 'flanken van de natuurgebieden'. In deze gebieden is de strategie erop gericht om door bijzondere functiecombinaties (landbouw – natuur; specifieke vormen van verblijfsrecreatie en wonen met natuur en/of water) de landschappelijke kwaliteit en de toegankelijkheid van deze gebieden als entrees van het robuuste natuurlandschap aantrekkelijk te maken.

2.6.2 Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke omgeving

Met Stedelijke omgeving bedoelen wij de steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. Deze vormen de economische motor van de provincie en bieden de (stedelijke) voorzieningen die de landschappelijke en recreatieve vestigingsvoorwaarden completeren. Om steden in staat te stellen die economische motor te zijn, bieden we ruimte aan bedrijvigheid en versterken we de grootstedelijke cultuur, die product-markt ontwikkeling van kennisintensieve maakindustrie stimuleert. Investeren in de bereikbaarheid van stedelijke netwerken en streekcentra (weg, spoor, fiets, water) is cruciaal. Al deze dynamiek moeten we zien te benutten om de verscheidenheid in identiteit en kenmerken van steden te versterken. Bijvoorbeeld door hoogwaardige woonmilieus te bieden, variërend van stadscentra, oude wijken, stadskwartieren, campus, tuindorpen, nieuwbouwwijken, villawijken en dorpen, die in hun ontwikkeling aansluiten bij historische nederzettingenpatronen als esdorp, hoevenzwerf, wegdorp, ontginningslint en kanaaldorp.

In de kaart Ontwikkelingsperspectief Stedelijke omgeving is op hoofdlijnen weergegeven welke ontwikkelingsperspectieven we in de Stedelijke omgeving zien. Beleidskeuzes en –

uitspraken voor de Stedelijke omgeving staan in hoofdstuk 5. Om deze ambitieuze ontwikkeling voor het stedelijk gebied, de dorpen & de kernen, en het infrastructuurnetwerk te sturen en te stimuleren, schetsen we de volgende ontwikkelingsperspectieven:

1. Steden als broedplaatsen

De binnensteden leggen de basis voor de identiteit van de steden. Veel stedelijke voorzieningen (winkels, cultuur, openbaar vervoer) zijn hier te vinden. Behoud en gebruik van historisch erfgoed versterkt die identiteit en maakt toeristische aantrekkingskracht groter. Kansen voor grootstedelijke woonmilieus, die aantrekkelijk zijn voor 'creatieve klasse'. Typische mix van werk- en woonlocaties. De ringen van stadswijken om de binnensteden hebben elk hun eigen kleur; herstructurering van de woon-, werk- en voorzieningenmilieus in deze ringen moet deze vitaal en aantrekkelijk houden. Voldoende speelplaatsen en groenvoorzieningen in deze woongebieden vormen een belangrijke succesfactor. De stedelijke gebieden kennen bijzondere condities voor specifieke functiecombinaties. Zo zijn er in veel stedelijke gebieden havengebieden en oude industriecomplexen, die prima conditie vormen voor aantrekkelijke stadskwartieren. Kennisintensieve maakindustrie of innovatieve MKB'ers hebben belang bij een goede positionering ten opzichte van elkaar, binnensteden en kennisinstellingen (bijvoorbeeld Kennispark).

Om de kwaliteit van de stad-land relaties te vergroten kent de Omgevingsvisie voor de directe omgeving van het stedelijk gebied een apart ontwikkelingsperspectief: de stadsrandgebieden. Het is bedoeld als een aanvulling op het ontwikkelingsperspectief 'Vitaal platteland, veelzijdige gebruiksruimte'. Opvallend is, dat veel van de stadsrandzones in Overijssel tegen aantrekkelijke natuurcomplexen en/ of landgoederenzones aan liggen. Het vormgeven van de stadsrandgebieden als entrees van de groene en blauwe hoofdstructuur is een belangrijk kwaliteitsdoel. Specifiek hierop toegesneden nieuwe woon- en werkmilieus kunnen worden ingezet ter versterking van de landschappelijke structuur in deze gebieden. Deze toevoegingen zullen gepaard moeten gaan met substantiële investeringen ter vergroting van de ruimtelijke kwaliteit en de bruikbaarheid. In deze gebieden wordt door verdichting van het routenetwerk voor langzaam verkeer de functie als 'uitloop'-gebied voor de stad versterkt. Ook recreatieve functies en culturele voorzieningen kunnen op specifieke plekken in de stadsranden de kwaliteit en de aantrekkelijkheid verhogen.

2. Dorpen en kernen als veelzijdige leefmilieus

Dorpen en kernen bieden weer andere leefmilieus dan het stedelijk gebied. De eigenheid kan gevonden worden door de eigen karakteristieke opbouw trouw te blijven en de verbinding met het omliggende landschap of historische structuren expliciet te maken. De actuele praktijk van de monofunctionele en monochrome dorpsuitleg (die wijken en terreinen oplevert die 'overal' zouden kunnen liggen) verschuift naar het creëren van een breed spectrum aan gemengde milieus van woningen, werkkruimtes, bedrijven, voorzieningen en recreatieve mogelijkheden. Denk aan de diverse woonmilieus die mogelijk zijn en voor verschillende groepen aantrekkelijk zijn: buurtschappen, landgoederen, plantages, bedrijfswoningen, knooppervens. Bovendien kan het omliggend landschap beter bereikbaar worden gemaakt door open en zorgvuldig ingerichte dorpsranden.

Verschillende soorten bedrijven hebben behoefte aan heel uiteenlopende bedrijfslocaties. Het dorpse werkmilieu is een interessante aanvulling op het palet van werklocaties. Dienstverlenende zelfstandigen zonder personeel kunnen hun werklocatie heel goed combineren met een woon-/werklandschap in de Groene omgeving, bij voorbeeld in de vorm van een landgoed of op vrijkomende agrarische erven.

3. Veilige Hoofdstructuur op snelheid

Voor economische ontwikkeling zijn goede verbindingen tussen stedelijke netwerken heel belangrijk. Hoe groter de 'knoopkwaliteit' van een stedelijk netwerk, des te aantrekkelijker voor bedrijven en mensen. De knoopkwaliteit wordt bepaald door het aantal en de kwaliteit van de verbindingen en de overstapmogelijkheden op verschillende vervoerswijzen. Op de hoofdstructuur is veilige doorstroming prioriteit. Buiten de hoofdstructuur worden woonkernen via gebiedsontsluitingswegen aangesloten op de hoofdstructuur. Op overige wegen prevaleren belangen vanuit wonen en landschapkenmerken. Ook al ligt de prioriteit op de hoofdstructuur bij veiligheid en doorstroming, er is wel aandacht voor ruimtelijke inpassing en thematische vormgeving van langgerekte infrastructuurassen. Mochten er naast de inmiddels geplande bedrijventerreinen nog behoefte ontstaan naar meer van deze terreinen, dan is bundeling in een beperkt aantal regionale complexen een goede optie. Speciale bedrijventerreinen voorzien vooral in de behoefte van industriële, logistieke en wellicht in de toekomst intensieve agrarische bedrijven. Een goede aansluiting op de hoofdstructuur is voor bedrijven belangrijk, maar beperkt ook de overlast van vervoersbewegingen.

2.6.3 *Ontwikkelingsvisie voor Overijssel*

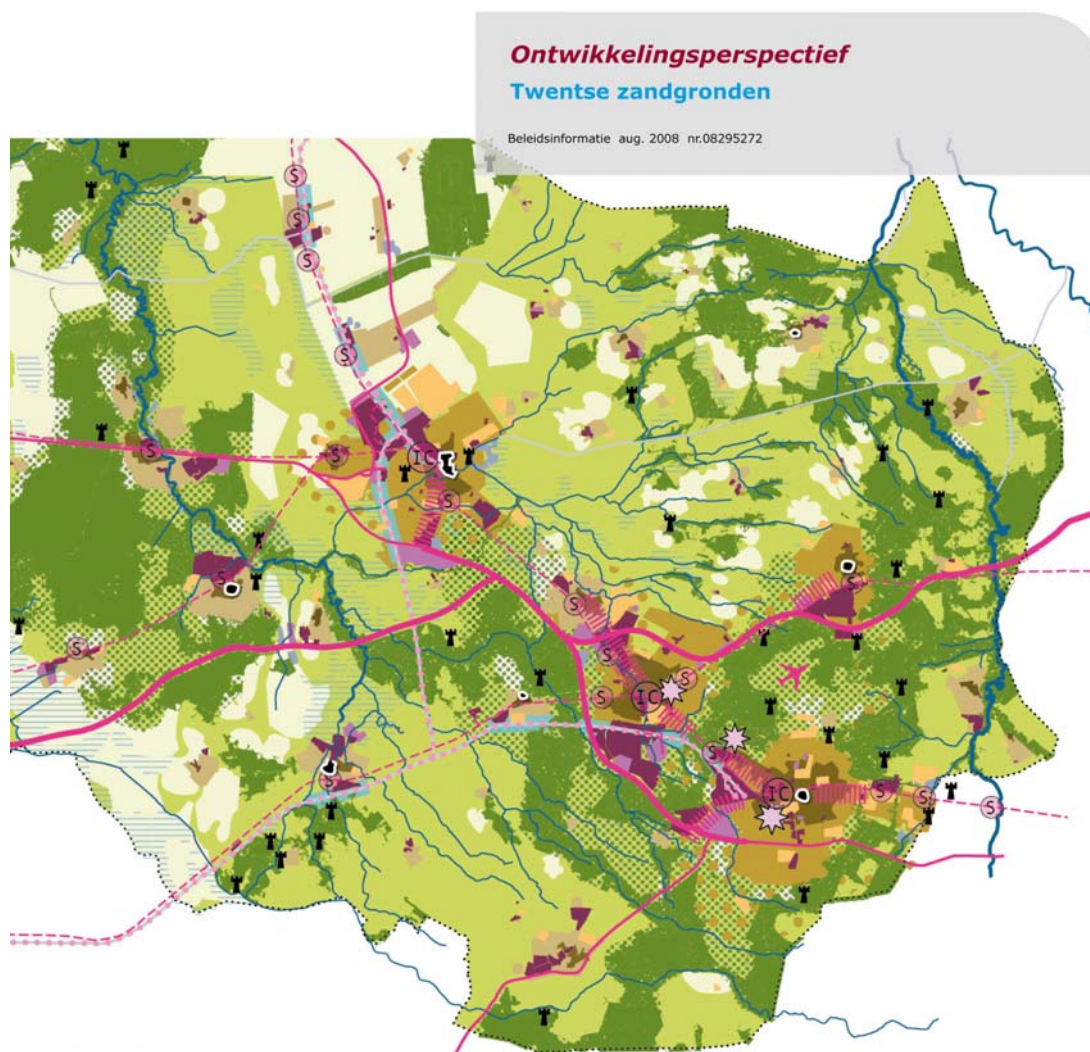
De kaarten met ontwikkelingsperspectieven voor groene en Stedelijke omgeving vullen elkaars witte plekken in. In de kaart die achteraan het Beeld als 'uitklap' gevoegd is, zijn beide kaarten ineen geschoven. Dit geeft een totaalbeeld van onze ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor Overijssel. In de volgende paragraaf lichten we dit totaalbeeld in 4 windstreken van Overijssel nader toe.

2.7 *De vier windstreken*

De ontwikkelingsvisie voor Overijssel laat zich verder vertellen door de verschillende windstreken te belichten: de Twentse dekzandgebieden (Overijssel Zuidoost), de hoogveenontginningen in het Vechtdal (Overijssel Noordoost), de laagveenontginningen en de IJsselvallei en Salland (Overijssel Zuidwest) en het voormalig kustgebied in de Kop van Overijssel (Overijssel Noordwest). Bij elke windstreek is een uitsnede van de ontwikkelingskaart voor Overijssel afgebeeld, waarin de ontwikkelperspectieven voor de groene en Stedelijke omgeving meer in detail zijn uitgelicht.

Achterin is de totaalkaart met ontwikkelingsperspectieven opgenomen. Deze bevat ook de legenda voor de kaarten van de gebieden.

2.7.1 Zuidoost Overijssel: Twentse zandgronden

Twente behoort tot de economische kerngebieden van Nederland. Twente beschikt over internationale verbindingen over weg en spoor (A1-corridor) en is over water ontsloten via het Twentekanaal. De regio ligt relatief ver van grootstedelijke agglomeraties als de Randstad en het Ruhrgebied en ontwikkelt zich voornamelijk op eigen kracht.

De netwerkstad Twente (Enschede, Hengelo, Oldenzaal, Borne en Almelo) is als stedelijk netwerk van nationale betekenis. De netwerkstad werkt bestuurlijk samen met Münster en Osnabrück. Zij vervult een centrumfunctie voor wonen, werken, onderwijs, sportaccommodaties, winkels en culturele voorzieningen. Een groene geleding vormt een goede overgang naar het omliggende, meer landelijke gebied. Waar woningbouw rondom dit stedelijk netwerk gerealiseerd kan worden, met versterking van ruimtelijke kwaliteit en mogelijkheden voor toerisme en recreatie, zien wij dit als verrijking in de diversiteit aan woonmilieus (bijvoorbeeld in de vorm van knoopperven).

Het economische profiel van de netwerkstad Twente heeft zich ontwikkeld van een sterke gerichtheid op industrie (textiel, metaal) naar een krachtig kenniscentrum met een specialisme in technologie (Technology Valley) en innovatie. Ten behoeve van de voorgestane ruimtelijke en economische ontwikkeling is een ruimtelijke ontwikkelingsagenda opgesteld. De hoofddambitie is om de positie van Twente als hoogwaardige internationale kennisregio verder

uit te bouwen, door kwalitatieve economische groei en verhoging van de ruimtelijke kwaliteit. Hierbij hoort ook de versterking van de groen-blauwe structuren (onder meer Groene Poort en ruimtelijke ontwikkelingsvisie Twickel).

Voor de gebiedsontwikkeling van luchthaven Twente en omgeving is een breed opgezet onderzoek gestart. Daarbij worden zowel opties met een burger luchthaven onderzocht als opties waarin deze plaats maakt voor andere maatschappelijke functies. De doelstelling is het transformeren van de huidige vliegbasis tot een vliegwiel voor een economisch sterker en duurzamer Twente. De unieke en centrale ligging in Twente en de kwaliteiten van het gebied vragen om een ontwikkeling die meerwaarde heeft voor de hele regio.

De aanpak van maatschappelijke vraagstukken in het stedelijk gebied achten we primair een zaak van lokale overheden. De lokale overheid heeft bijvoorbeeld in het herbouwde Roombeek de ruimtelijke kwaliteit van de Stedelijke omgeving versterkt. Wij dragen vanuit provinciaal belang bij aan voorzieningen met een (boven)regionale uitstraling, zoals het Muziekwartier, Hart van Zuid/Centraal Station Twente en versterking van de bereikbaarheid (A1-zone: Berlijn-lijn, A1, N35, N18), stationsomgevingen en gebiedsontwikkeling luchthaven Twente en omgeving. Deze projecten zijn deel van de Agenda van Twente.

Zuidwest-Twente blijft een veelzijdig landbouw-, natuur- en recreatiegebied met grote en kleine kernen in een karakteristiek Twents verstedelijkingspatroon. In aanvulling op de Netwerkstad levert Zuidwest-Twente een belangrijke bijdrage aan de regionale sociaaleconomische ontwikkeling.

De economische ontwikkelingsmogelijkheden in de A1-zone willen wij benutten in samenhang met versterking van de groen-blauwe hoofdstructuur, de recreatieve functies en het landschap, met bijzondere aandacht voor snelwegpanorama's. Wellicht zijn er in de A1-zone tussen de stedelijke netwerken Stedendriehoek en Netwerkstad Twente aanvullende mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling, al dan niet in combinatie met een agrobusiness-cluster.

Voor het Nationaal landschap Noordoost Twente geldt dat de bijzondere kwaliteiten juist in combinatie met ontwikkeling versterkt kunnen worden. Landbouw blijft de drager van dit landschap: grootschalig boeren in een kleinschalig landschap. Gemeenten maken met elkaar binnen het perspectief keuzes voor de ontwikkeling van woon- en werklocaties, waarbij de karakteristiek van het landschap, de toeristische routenetwerken en de veerkracht van het watersysteem worden versterkt en wordt gewerkt aan de realisatie van de EHS. Direct aan het Nationaal landschap grenzen de gebiedsontwikkelingsprojecten Engberdijksvenen en Vriezenveen Zuidoost. De westgrens van Twente, gevormd door het Nationaal park Sallandse Heuvelrug, is de ruggengraat van het 'wilde hart' van Overijssel, samen met de rivierdalen van de Regge en de Vecht en de IJsselvallei aan de andere kant van de Heuvelrug. De ontwikkelingsmogelijkheden in dit gebied worden verregaand bepaald door het zoeken naar en-en-oplossingen ten aanzien van natuur, water en toerisme en recreatie.

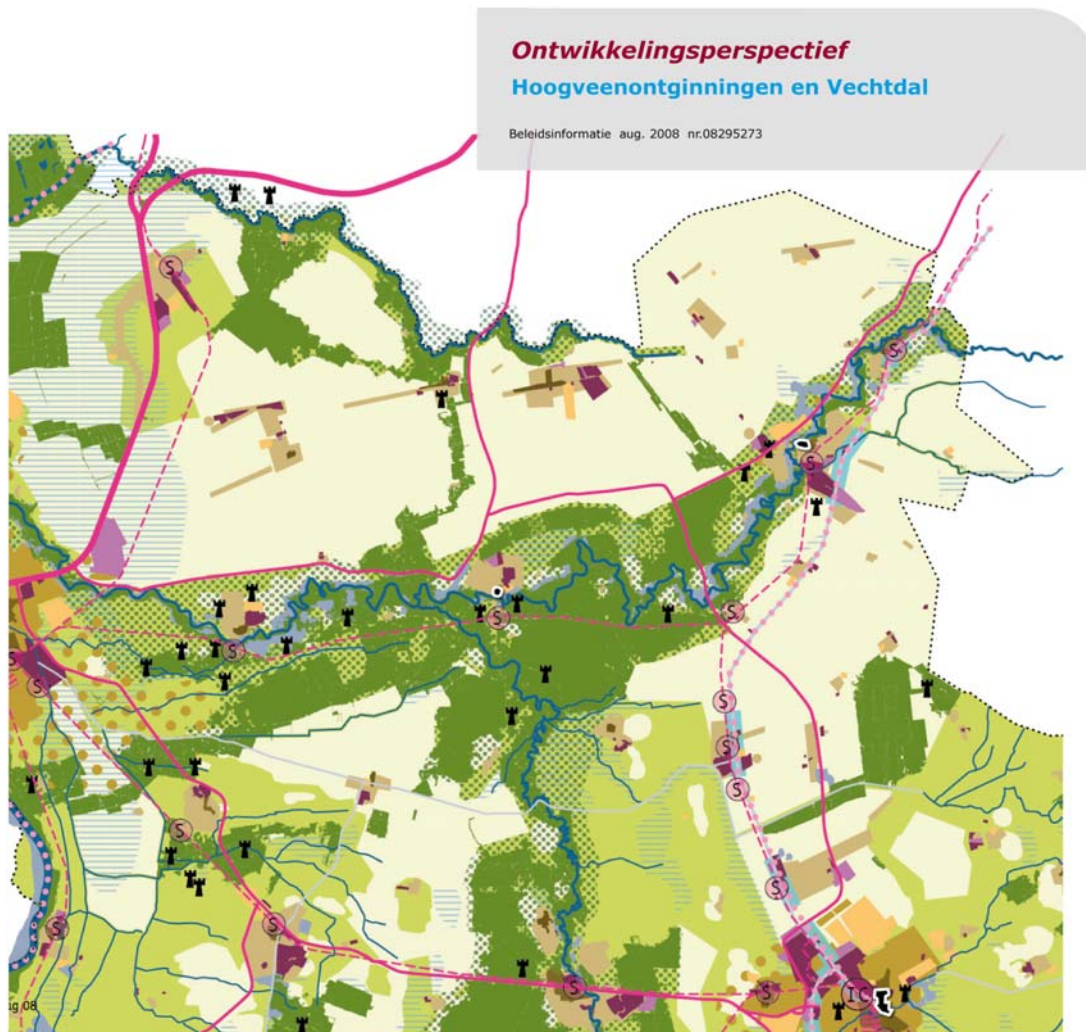
Gebiedskenmerken van provinciaal belang

Zuidoost Overijssel wordt gaande van oost naar west gedragen door de volgende ruimtelijke structuren:

- in het westen het beken- en rivierlandschap van de Regge (herstel en versterking van de continuïteit van de rivier- en beeklopen; benutten van de omgevingskwaliteiten (Goor))
- de landgoederenzone van Twickel (als kwaliteitslandschap aan de westgrens van de Twentse stedenband benadrukken, schakels in het landgoederenlandschap toevoegen)
- de Twentse stedenband (omgevingskwaliteiten in en aan het stedelijk gebied benutten, differentiatie tussen enerzijds de snelweg-kant aan de westzijde met nadruk op logistiek en de grote schaal en anderzijds aan de oostzijde het verwevingslandschap met de nadruk op kennisinstituten en een fijnmaziger opbouw)
- tussen Almelo en Borne/ Hengelo (de Groene Poort als kwaliteitsimpuls en tegenhanger van de nieuwe stedelijke gebieden; tussen Hengelo, Enschede en Oldenzaal het Groene Hart van Twente als regionaal kwaliteitslandschap)
- in het oosten tenslotte het samenhangende systeem van de Twentse stuwwal en het Dinkeldal (dynamiek op gang houden en inzetten voor toevoegen van nog meer 'parels' en verbetering van de toegankelijkheid en de kwaliteit van het routenetwerk).

De Twentse lanen, de kanalen, en de beken vormen het regionale ruimtelijke netwerk, dat de genoemde landschappen bij elkaar houdt. Dit netwerk behoeft versteviging en meer ruimtelijke expressie. Bovendien levert het basisstramien voor de toegankelijkheid en de 'genietbaarheid' van het Twentse landschap. Het mag meer op de voorgrond treden.

2.7.2 Noordoost Overijssel: Hoogveenontginningen Vechtdal

De Vecht, de Regge en op bescheidener schaal de Reest zien wij als parels voor water, natuur, recreatie en extensieve landbouw. Vanuit het perspectief van zowel natuur als toerisme en recreatie, staat ons een vloeiende aansluiting op de Sallandse Heuvelrug voor ogen. Deze gebieden vormen tezamen 'het wilde hart' van Overijssel. Door aanwezige kernen als Ommen, Dalfsen en Hardenberg meer te verbinden met de waterlopen, worden de toeristische structuur en de kwaliteit van het woonmilieu verder versterkt. Hardenberg heeft een (economische) streekfunctie en houdt ruimte om zich als locatie voor wonen, werken en voorzieningen (waaronder ziekenhuis) te ontwikkelen. De stationsomgeving van Hardenberg verdient ontwikkeling. Wij zien goede mogelijkheden om bij Hardenberg meervoudige opgaven in de sfeer van gebiedsontwikkeling te combineren, dit geldt ten aanzien van de natuur, robuuste verbindingzone, wonen en werken en toerisme. Buiten de rivier- en beekdalen bieden de hoogveenontginningen uitstekende mogelijkheden voor grootschalige agrarische bedrijvigheid, die uiteraard rekening moet houden met de aanwezige gebiedskenmerken en kwaliteit van het gebied.

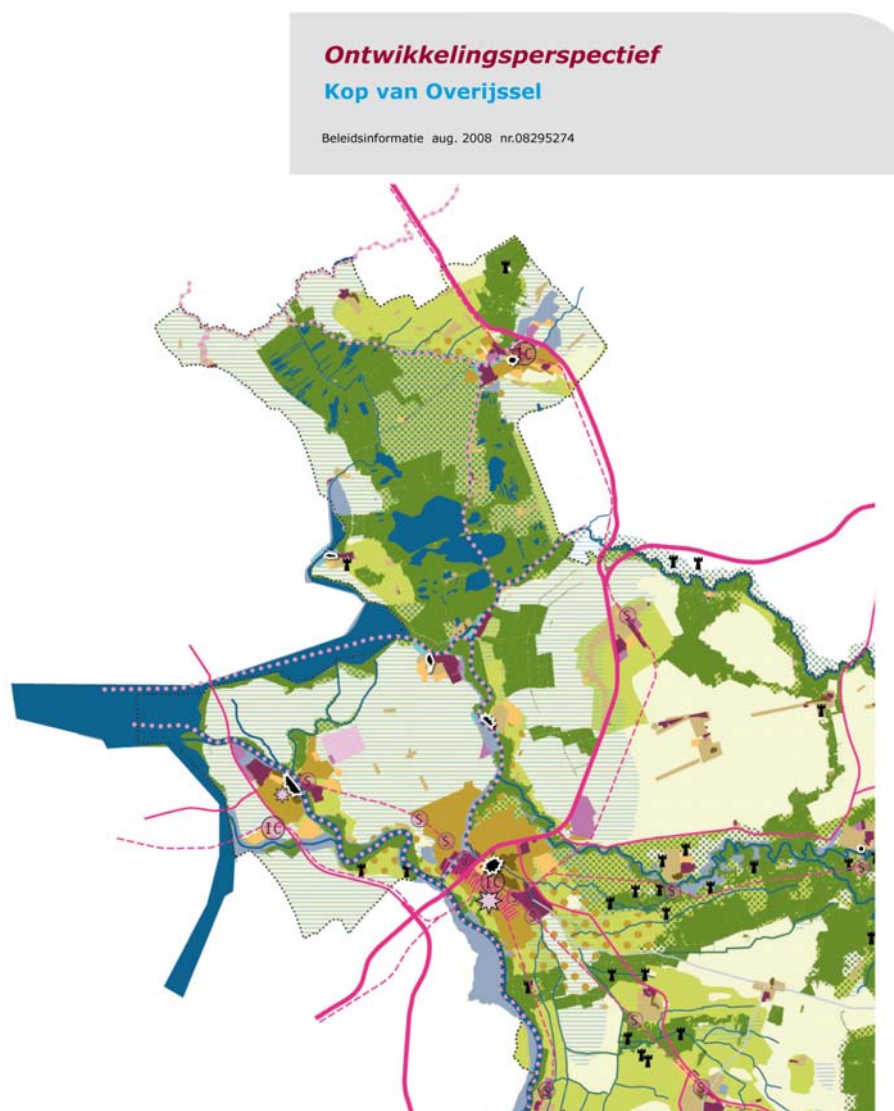
Het versterken van de bereikbaarheid is een belangrijke opgave, zeker omdat dit moet gebeuren op een manier die de kenmerken van dit gebied behoudt. De hoofdinfrastructuur van dit gebied bestaat uit de spoorlijn Zwolle-Emmen, de N340 (als verbinding tussen het stedelijk kerngebied rond Zwolle en het streekcentrum Hardenberg), en de N34 (Ommen-Emmen).

Gebiedskenmerken van provinciaal belang

In Noordoost-Overijssel bevinden we ons in het contrastlandschap bij uitstek van de provincie. Enerzijds zijn er de grote open ruimtes van de hoogveenontginningen met de kanaal- en wegdorpen als schepen in de vrije ruimte. Anderzijds zijn er de gevarieerde rivierlandschappen van de Reest en de Vecht/ Regge met een parkachtige afwisseling van open ruimtes (winterbed, essen) en

De opgaande ruimtelijke structuren van de landgoederen en ooibossen. De essentie in Noordoost-Overijssel is om deze karakters te koesteren en te versterken. De hoogveenontginningen kunnen zich verder ontwikkelen als stoere gebruikslandschap gedragen door de moderne landbouw. De karakteristieke lange lijnen van dit landschap en de opdeling in grote royale kamers met prachtige boscomplexen en singels als wanden behoeft consequente aandacht in de doorontwikkeling. De bulten van Oudlutt en Kloosterhaar zijn welkome bijzonderheden; open houden van het zicht hierop vormt een belangrijk aandachtspunt. Het wilde hart van Vecht- en Regge kan nog aanzienlijk in identiteit groeien. De ruimtelijke continuïteit en de samenhang vereisen een regionale aanpak: robuust watersysteem, zonering van dynamiek en rust, de rivieren als beelddrager en inzet van programma (recreatie, wonen, werken) voor kwaliteitsverbetering. De steden van het wilde hart Hardenberg, Ommen, Dalfsen, Zwolle kunnen hun ligging in en aan het wilde hart beter benutten: waterfronten, rivierparken, (nieuwe) landgoederen, aantrekkelijke routes.

2.7.3 Noordwest Overijssel: Kop van Overijssel

De Kop van Overijssel rust op de monding van de IJssel in het IJsselmeer. Het gebied ligt ten noorden van de economische dynamiek van het stedelijk netwerk Zwolle-Kampen en is op afstand ontsloten door omliggende snelwegen. Hier bevindt zich het Nationaal park Weerribben, dat we uitbreiden met de Wieden en andere nieuwe natuur. We zetten hier in op natuur en op het versterken van toeristische en recreatieve kwaliteiten. Dit vraagt goed ingepaste ontsluitingswegen naar toeristische en recreatieve centra. Op het grensvlak met Zuidwest-Overijssel: IJsselvallei - Salland ligt ook het nationaal landschap IJsseldelta. Binnen dit nationaal landschap staat behoud door ontwikkeling centraal. Dit binnen het perspectief van de gebiedskenmerken, zoals die zijn beschreven (zie verder ook beschrijving onder Zuidwest-Overijssel).

Steenwijk vervult voor dit gebied een economische centrumfunctie met diverse voorzieningen. Deze stad behoudt in afstemming met ontwikkelingen in gemeenten in aangrenzende provincies ruimte voor ontwikkelingen voor wonen en werken.

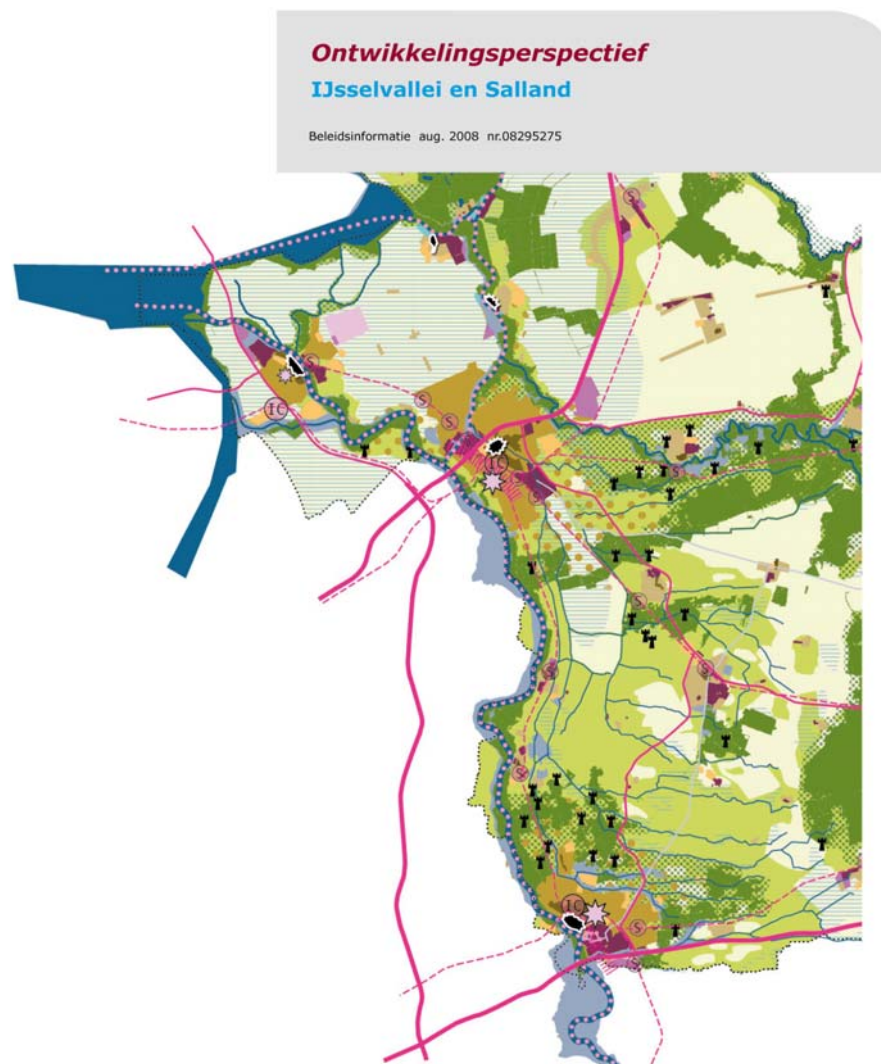
Gebiedskenmerken van provinciaal belang

Noordwest-Overijssel is de delta van de provincie. De rivierlandschappen van de IJssel en het Zwarte water en de uitgestrekte laagveencomplexen hiertussen bepalen het beeld. De verten

en de horizon worden afgewisseld met meanderende lijnen en de intimiteit van het veen- en rietmoeras. Hier liggen een paar sterke karakters naast en tegen elkaar, die moeten worden herkend, gekoesterd en versterkt. Van Boven naar beneden:

- de stuwwal van het Drents Plateau met Steenwijk (open houden van karakteristieke doorzichten en open ruimtes met maat)
- het laagveen- en rietmoeras van Wieden en weerribben met de open rand langs de Zuiderzeedijk (continuïteit van watersysteem en vaarnetwerk; groot houden van de eenheden en het bewaken van de afwisseling en variatie tussen open en gesloten, beheerd en ruig; versterking van de kleinschalige centrumfunctie van Blokzijl, Vollenhove en Zwartsluis als parels en brandpunten van een recreatief complex met nog ongekende mogelijkheden; zonering van dynamiek en luwte middels uitbouw van het vaar- en padennetwerk)
- het laagveen-slagenlandschap van Staphorst en Rouveen (in de benen houden van de kleinschalige, fijnmazige landschapsstructuur; open doorzichten)
- het Zwarte Water als wilde ader (heldere keuzen tussen wat waar: de ontwikkelingsdynamiek van Zwolle, Hasselt en Genemuiden enerzijds en het open landschap van de rivier en haar flanken)
- Mastenbroek, Kampereiland als open monumenten (ontstaansgeschiedenis leesbaar houden; dynamiek ten dienste van het ruimtelijk beeld)

2.7.4 Zuidwest Overijssel: IJsselvallei en Salland

De IJssel zien wij als hét beeldmerk van onze provincie. In het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier werken we met de rijksoverheid intensief samen aan de verruiming van het rivierbed en gelijktijdige natuurontwikkeling. Vanaf de toegangswegen tot de provincie, en de weg- en spoorbruggen bij Deventer en Zwolle, moet de IJssel als mooiste rivier van Nederland haar visitekaartje af geven. Niet voor niets is het zicht op de IJsselvallei vanaf de A1 een van de nationale snelwegpanorama's. We willen de IJssel ook veel meer benutten voor vervoer over water via de Zuiderzeehaven Kampen, de haven van Deventer en het Twentekanaal.

Naast deze schoonheid is de IJsselvallei een dynamisch gebied, dat zich economisch sterk ontwikkelt. Deventer ontwikkelt zich samen met de Gelderse steden Apeldoorn en Zutphen binnen het stedelijk netwerk Stedendriehoek. De netwerkstad Zwolle-Kampen is een belangrijke en snelgroeiende economische kern van Nederland.

De Stedendriehoek behoort tot de belangrijke economische kernen van Nederland en is strategisch gelegen aan (inter)nationale Oost-West- en Noord-Zuid-verbindingen over weg en spoor, en aan vaarverbindingen als de IJssel en het Twentekanaal. De Stedendriehoek is aantrekkelijk voor vestiging van inwoners, voorzieningen en ondernemingen van buiten. De samenhang tussen deze vitale steden met hun rijke cultuurhistorie neemt toe. Dat geldt ook voor de verbindingen met de fraaie en gevarieerde landelijke omgeving (Veluwe, IJsselvallei,

Salland en de Graafschap). Deventer heeft potentie om zijn centrumfunctie verder uit te bouwen. De stad beschikt over voldoende mogelijkheden voor de realisering van aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, zowel door uitbreiding als door herstructurering van bestaande woonwijken. Deventer voorziet in diverse regionale voorzieningen als ziekenhuis en sportfaciliteiten in De Scheg. Met het nieuwe bedrijvenpark A1 (ten noorden van Epse) zal op termijn in de behoefte aan nieuw bedrijventerrein en kantorenlocaties worden voorzien. Wij hebben als provincie met het oog op stedelijke vernieuwing en bereikbaarheid afspraken gemaakt over vijf boegbeeldprojecten in dit gebied, waaronder Herstructurering woonwijken, Stationsomgeving Deventer en Poorten van Salland.

De snel groeiende congestie op de A1 en op delen van het onderliggende regionale en lokale wegennet is een belemmering voor de ontwikkeling van het gebied. Dat vraagt, in aansluiting op de gerealiseerde spitsstroken, om structurele oplossingen. Er wordt gewerkt aan een betere benutting van de A1 en het onderliggend wegennet, aan capaciteitsuitbreiding van de A1 en aan planvorming en uitvoering van flankerend beleid. Prognoses voorspellen bij en ten oosten van Deventer oplopende congestie. Een specifiek probleem is het beperkte aantal brugverbindingen over de IJssel, waardoor deze als flessenhals fungeren. Dat veroorzaakt overbelasting van de enige alternatieve route: de brug in de historische binnenstad van Deventer.

In de A1-zone staan wij voor verschillende opgaven, waaronder de aanpak van de stationsomgevingen en het realiseren van multimodale knooppunten, zoals een transferium in combinatie met een voorstadhalte Deventer-Zuid bij de kruising A1-N348-Noord-spoorlijn. Wellicht zijn er binnen de A1-zone ook richting het oosten mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling, al dan niet in combinatie met het agrobusinesscluster. Bij Deventer kunnen de noodzakelijke rivierkundige maatregelen (nevengeulen) gecombineerd worden met versterking van de ruimtelijke en recreatieve kwaliteit van het IJsselfront. We willen de verbinding tussen Deventer en de IJssel verder versterken (IJsselfront).

Rond Deventer bevindt zich een bijzonder gebied met landgoederen, met mogelijkheden voor wonen, toerisme en recreatie. Een vloeiende overgang van IJssel, landgoederen, zandweteringen en het 'wilde hart' willen we behouden, ook als we de doorstroming op de N348 naar Raalte willen verbeteren. De snelste verbinding tussen Deventer en Zwolle loopt dan via Raalte.

Bij het opwaarderen van de N35 verdient de passage door Raalte aandacht, omdat deze weg het dorp praktisch doorsnijdt. Voor de landbouw zijn er in het kader van een reconstructieplan goede mogelijkheden voor schaalvergroting, met behoud van ruimtelijke kwaliteit. De spoorverbinding van Deventer en Zwolle wordt wat ons betreft in zijn geheel tweesporig.

Zwolle en Kampen zijn van oudsher strategisch gelegen aan de vaarwegen van de IJssel en het Zwarte Water. De netwerkstad vormt een knooppunt in belangrijke Oost-West- en Noord-Zuidverbindingen over de weg en het spoor. Zij heeft ook een scharnierfunctie tussen de Randstad en Noordoost Nederland. Deze strategische ligging draagt sterk bij aan het aantrekkelijke vestigingsklimaat voor bedrijven en instellingen. De netwerkstad kent een goede dekking en spreiding van uiteenlopende voorzieningen en een gevarieerd aanbod van aantrekkelijke woonmilieus. De fraaie binnensteden, de rijke cultuur(historie) en de bijzondere landschappen van het buitengebied zijn niet alleen van betekenis voor de inwoners en bedrijven in de netwerkstad en de regio, maar ook voor bezoekers van buiten.

De netwerkstad heeft samen met de provincie een ontwikkelingsvisie ontwikkeld en zeven boegbeeldprojecten benoemd. Deze projecten geven goed weer waar de kansen en opgaven liggen voor de regionale ontwikkeling van dit deel van Overijssel. Twee daarvan draaien om een bestendige bereikbaarheid (boegbeelden Bereikbaarheid en Stationsomgevingen Zwolle en Kampen). Daarnaast spelen onder meer de regionale waterveiligheid (IJsseldelta-Zuid) en de samenhang van de stad in het IJssellandschap (boegbeelden Nationaal Landschap IJsseldelta, Ontdek de IJsseldelta).

Het stedelijk netwerk Zwolle-Kampen heeft grote aantrekkingskracht op bedrijvigheid, vooral in de dienstensector. De Zuiderzeehaven trekt ook bedrijvigheid aan. Dit biedt een impuls voor vervoer over water. Wij willen de bedrijvigheid in plaatsen rondom het stedelijk netwerk in het stedelijk netwerk concentreren. Een uitzondering maken we voor goed functionerende lokaal gewortelde clusters van bedrijven. In de Koekoekspolder is een grootschalig tuinbouwcomplex aanwezig. Landbouw vindt plaats in de open gebieden, bijvoorbeeld in de polder Mastenbroek.

Wij willen ruimte bieden aan de huidige dynamiek, zonder de waardevolle omliggende landschappen aan te tasten. Dit vergt een hechte vitale coalitie van provincie en gemeenten, gericht op herstructurering en integrale gebiedsontwikkeling, onder meer van de IJsseldelta.

Het project IJsseldelta valt in twee delen uiteen. Aan de noordzijde ligt het Nationaal landschap IJsseldelta (daartoe behoren ook delen van Zwartewaterland). Als motto geldt: behoud van de kernkwaliteiten door ontwikkeling. Deze ontwikkeling is gericht op de versterking van de dragers van de identiteit van het gebied, zoals beschreven in het ontwikkelingsperspectief. Grootschalige uitbreidingen zijn hier niet mogelijk. Aan de zuidzijde vindt integrale gebiedsontwikkeling plaats in de vorm van de aanleg van een blauwe bypass van de IJssel (nodig in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier), in combinatie met de versterking van infrastructuurverbindingen en de realisatie van rode en groene functies. De economische dynamiek in dit gebied levert bereikbaarheidsproblemen op. Wij willen de regionale bereikbaarheid waarborgen en verder versterken, ook over de weg. Belangrijk in dit verband zijn de maatregelen van het Rijk op het traject A28 Hattemerbroek - Zwolle – Meppel (drie stroken), de verdere opwaardering van de N50, de opwaardering van de N23 van Alkmaar naar Zwolle en de opwaardering van de N35 – te beginnen met het gedeelte van Zwolle richting Heino. De N35 verbindt de economische kerngebieden Zwolle-Kampen en Twente met elkaar. Dit vraagt om een veel betere verbinding dan nu het geval is (gewenst is een 100 km/uur stroomweg). Hierbij stellen wij wel voorwaarden aan de manier waarop deze weg in het landschap wordt ingebed.

Door de realisatie van de Hanzelijn in 2013 en een verdere toename van het aantal reizigers is aanpak van de stationsomgeving en de spoorzone van Zwolle noodzakelijk. Daarbij is ook Kampen (Kampen-Zuid) betrokken. Onderzocht wordt of de regionale spoorlijn Zwolle – Kampen (Kamperlijn) kan worden omgebouwd tot hoogwaardig openbaar vervoer in de vorm van lightrail of tram. Ook worden investeringen gedaan in het kader van het opwaarderen van de spoorlijn Zwolle – Groningen/Leeuwarden. Daarnaast is Zwolle een van de belangrijkste fietssteden in Nederland. Zwolle wil deze positie de komende jaren met gerichte maatregelen verder uitbouwen.

Een alternatieve mogelijkheid voor vervoer over de weg zien wij in het versterken van vervoer over water (IJssel). Daarom willen we de Zuiderzeehaven en de vaarroutes geschikt maken voor coastervaart. Van daaruit kan vervoer over water landinwaarts naar Deventer en Twente meer belang krijgen.

Gebiedskenmerken van provinciaal belang

Zuidwest Overijssel is de voorkamer van de provincie. Het IJsseldal en de Sallandse weteringen zorgen voor een helder Zuid-Noord respectievelijk Oost-West stramien. Dat zorgt voor verband tussen een aantal sterke ruimtelijke identiteiten:

- de landgoederenzones ten noorden van Deventer (afwisseling bewaken, nieuwe woon-/werk landgoederen als schakels toevoegen), langs de IJssel tussen Deventer en Zwolle (versterking van deze 'lustwarande' waar mogelijk, aansluiting van Olst en Wijhe hierop, IJsselcentrale als 'kop'), ten zuiden van Heino en Raalte (verlenen deze kernen hun allure; vragen om versterking)
- het tussenliggende deklandschap met weteringen (kleinschalige uitbreidingen van woon-/werkfuncties in de vorm van buurtschappen en erfensembles; grote open ruimtes voor landbouw)
- IJsselland als landschap van formaat (groot houden; contrast tussen enerzijds de Gelderse kant: luwte, infrastructuur op afstand en anderzijds de Overijsselse kant: regionale infrastructuur, spoorlijn, IJsselsteden versterken).
- stedelijke gebieden van Zwolle en Kampen aan de IJsselmond (de ontwikkelingsdynamiek van Zwolle en Kampen om de unieke ligging te verduidelijken: Zwolle op het kruispunt van landschappen, Kampen als alzijdig IJselfront)

Het geleiden van de dynamiek van uitbreidingen op gebied van wonen, werken, recreatie en het stimuleren van de juiste verschijningsvormen op de juiste plaats is de essentie van het kwaliteitsbeleid voor Zuidwest-Overijssel. Dit geldt voor de grootschalige ontwikkelingen in de buurt van Deventer (A1-zone, IJsselsprong, noordrand) maar ook voor de kleinschaliger ontwikkeling rond Wijhe, Olst, Raalte en Heino. Zuidwest-Overijssel is een (contrast)rijk, maar breekbaar gebied. Er is een sterk stramien in de vorm van de waterstructuur en de landgoederenzones, maar deze verdient in de komende periode voortbouwen en investeringen in plaats van opsouperen.

3 *Sturingsfilosofie: resultaat door partnerschap*

Onze bestuursfilosofie is al in het coalitieakkoord weergegeven: “Met al deze partners vormen we vitale coalities, netwerken waarin verschillende partners gezamenlijk in actie komen om maatschappelijk resultaat te boeken. (...) Daarom richten we ons met nieuw elan op vraagstukken en ontwikkelingen met (boven-)regionale betekenis:

- we stellen het meedoen van mensen aan de samenleving centraal;
- we richten ons op resultaat, ondernemerschap, creativiteit en initiatief;
- waar mogelijk geven we anderen meer ruimte om hun eigen doelen en verantwoordelijkheden waar te maken;
- we investeren zelf fors in (innovatieve) projecten met (boven-)regionale uitstraling.”

Het motto van het coalitieakkoord ‘&Overijssel!’ is; vertrouwen, verbinden, versnellen. Dit vat onze sturingsfilosofie goed samen. We gaan uit van vertrouwen in bestuurlijke en maatschappelijke partners, we verbinden verschillende disciplines en diverse partijen en door helder en daadkrachtig optreden versnellen we in de uitvoering. Om ‘resultaat door partnerschap’ te boeken, is het belangrijk dat verschillende partners binnen hun eigen verantwoordelijkheidssfeer en taken doortastend handelen.

In de Omgevingsvisie bakenen wij af wat wij van provinciaal belang achten en welke rol we daarbinnen voor de provincie zien. Van provinciaal belang zijn die publieke belangen, die op provinciaal niveau het meest effectief te beïnvloeden zijn. Evidente voorbeelden zijn infrastructurele verbindingen op regionale schaal, het regionale vestigingsklimaat en waterbeheer. Bij andere onderwerpen is het provinciaal belang niet altijd evident. Vaak raken publieke belangen elkaar op verschillende schaalniveaus. Ook komt het voor dat politieke opvattingen over wat wel of niet van provinciaal belang wordt geacht, in de tijd variëren.

In het verlengde van de in september 2007 door PS vastgestelde heroriëntatie zijn we in dit Beeld Omgevingsvisie selectief in het benoemen van wat we van provinciaal belang achten. Zo zijn onze partners, en vooral gemeenten, in de gelegenheid om op lokaal schaalniveau doelmatig en doeltreffend afwegingen te maken. Consequentie is wel dat de provincie een stevige rol wil vervullen als het gaat om de publieke belangen op provinciaal niveau. Dit houdt ook in dat we de beschikbare instrumenten optimaal zullen inzetten. Als er provinciale regels in een verordening nodig zijn, dan maken we duidelijke regels die ook nageleefd moeten worden. Als er projecten nodig zijn, trekken we die projecten zelf. We faciliteren anderen en zorgen ervoor dat we samen met anderen resultaat boeken.

In dit hoofdstuk schetsen we hoe de provincie zich zal inzetten om de ambities uit hoofdstuk 2 te realiseren. We laten zien hoe we onze bestuursfilosofie in de Omgevingsvisie concreet maken. Voorop staat ons streven om maatschappelijke resultaten te boeken waar inwoners van Overijssel belang aan hechten. Om hieraan bij te dragen, achten wij het noodzakelijk om:

- beleidsterreinen met elkaar te verbinden en integraal beleid te ontwikkelen (3.1);
- complexe maatschappelijke uitdagingen samen met publieke, private en maatschappelijke partners in vitale coalities aan te pakken (3.2);
- bestuurlijke partners op een zo laag mogelijk schaalniveau ruimte te bieden op eigen gezag te handelen (3.3.);
- bestuurlijke en ambtelijke drukte te beperken door eenvoudige en heldere regels (3.4);
- sturing te concentreren op wat we inhoudelijk van provinciaal belang achten (3.5).

3.1 *Integrale visie: samenhangend beleid*

Voor effectief en samenhangend beleid is het nodig om op strategisch niveau verschillende beleidsterreinen te integreren. Daarom zal de Omgevingsvisie het gehele provinciale beleid voor de fysieke leefomgeving omvatten. Het gaat om beleidsterreinen als water, ruimte, bodem, verkeer en vervoer, wonen, werken en milieu. De Omgevingsvisie zal ook de status hebben van structuurvisie (voor de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (nWro)), milieubeleidsplan (voor de Milieuwet), provinciaal verkeer- en vervoersplan (voor de Verkeerswet) en waterplan (voor de Waterwet). De integrale aanpak van de fysieke leefomgeving, in combinatie met de vereenvoudiging van regels en resultaatgericht partnerschap, moet voor inwoners en bedrijven een zo goed mogelijke woon- en werkomgeving tot stand brengen.

Het onlangs gesloten bestuursakkoord van Rijk en provincies bevestigt de rol van de provincies als integrale gebiedsregisseur. Provincies zijn verantwoordelijk voor ruimtelijk-economische ontwikkelingsperspectieven en de realisatie daarvan. Provincies investeren daarnaast aanzienlijk met eigen middelen in de provinciale infrastructuur en hebben een taak bij de aanwezigheid en regionale spreiding van culturele voorzieningen. Onze inspanningen in de fysieke leefomgeving zijn voortdurend gericht op de duurzame ontwikkeling van welvaart en welzijn voor de inwoners van Overijssel. Het beleid voor de fysieke leefomgeving is dan ook faciliterend voor de sociaaleconomische ontwikkelingsvisie (zie ook hoofdstuk 2). De verantwoordelijkheid van provincies voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling uit zich ook in het grensoverschrijdend overleg. Samen met andere grensprovincies nemen we hierin regie op goede samenwerking met Duitse burens op ruimtelijk-economische thema's.

3.2 *Vitale coalities: realisatie door partnerschap*

De schaal en deskundigheid van de provincie maken haar bij uitstek geschikt om een veelheid van partijen op (boven-)regionaal niveau te verbinden tot vitale coalities, tot netwerken die samen in actie komen voor de aanpak van maatschappelijk vraagstukken. Maatschappelijke uitdagingen zijn dermate complex dat een enkele overheid weinig kans heeft effectief te zijn. We zullen met elkaar: overheden, bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners, de handen ineen moeten slaan. Met het concept van 'vitale coalities' trachten we verder te komen dan met de goede samenwerking die we in Overijssel altijd hebben gekend. We willen bereiken dat diverse partijen binnen de eigen verantwoordelijkheidssfeer die acties nemen, die er tezamen toe leiden dat maatschappelijke doelen daadwerkelijk worden behaald.

Diverse gebiedsontwikkelingsprojecten zijn als vitale coalitie in uitvoering, zoals IJsseldelta-Zuid, herstructurering van bedrijventerreinen, plattelandsontwikkeling/PMJP en gebiedsregisseur verkeer en vervoer. Een aantal gebiedsontwikkelingsprojecten wordt nog op gang gebracht, zoals de A1-zone en Ruimte voor de Vecht. De ambitie om de EHS in 2018 daadwerkelijk gerealiseerd te hebben, vergt eveneens een gebiedsontwikkende aanpak met inzet van de daarbij betrokken vitale coalities van provincie, gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, particuliere grond- en landgoedeigenaren en agrariërs. Diverse partijen kunnen op verschillende wijzen aan projecten bijdragen, bijvoorbeeld in de vorm van investeringen, nieuwe bedrijfsconcepten, maar ook door de inzet van wettelijke bevoegdheden van provincie of gemeenten.

Op diverse onderwerpen zien wij kansen voor samenwerking met de provincie Gelderland. In de toekomst willen we de aantrekkingskracht van het openbaar vervoer bijvoorbeeld vergroten door samen met de provincie Gelderland een gezamenlijke OV-autoriteit voor Oost-Nederland op te richten. Aangezien de verantwoordelijkheid voor OV in Twente op dit moment bij de Regio Twente ligt, betreft onze inzet in eerste instantie alleen West Overijssel, maar het streven is dat de Regio Twente en de Regio Arnhem-Nijmegen ook gaan deelnemen aan deze OV-autoriteit, zodat we in een groot gebied een samenhangend OV-systeem kunnen laten functioneren.

Omdat verschillende Overijsselse partners alleen sámen in staat zijn om maatschappelijke vraagstukken effectief aan te pakken, is het nodig dat de Omgevingsvisie op een heel breed draagvlak kan rekenen. Sterker nog: wij moeten samen met onze partners de spirit hebben om ons hieraan te committeren. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) verplicht gemeenten een structuurvisie op te stellen. Veel gemeenten zijn daar al mee bezig. Wij gaan ervan uit dat binnen één jaar na de vaststelling van de Omgevingsvisie alle gemeenten in Overijssel een structuurvisie of lokale Omgevingsvisie hebben vastgesteld dan wel hebben geactualiseerd voor zover de nieuwe beleidsinzichten daartoe nopen. Een vitale coalitie berust op de inhoudelijke coherentie van wat de provincie vaststelt en wat een gemeente vaststelt. Als beiden daar ook uitvoeringsacties aan verbinden, zijn zowel provincie als gemeente de weg naar een gezamenlijk resultaat ingeslagen. De *vitale* coalitie draait dan op volle toeren.

De Omgevingsvisie is niet alleen bedoeld om een ontwikkelingsrichting op papier te zetten, maar moet ook zoveel draagvlak hebben, dat we er direct een perspectief op realisatie en uitvoering bij opnemen. In onze visie op het middenbestuur, 'de vitale coalitie van de provincie Overijssel', hebben we drie 'productielijnen' voor de provincie aangeduid, waarbinnen we onze instrumenten kiezen:

- Visie: opstellen van de Omgevingsvisie zelf, delen van kennis, expertise en best practices;
- Waarborg: regels in verordening, toezicht en handhaving;
- Realisatie: projecten, programma's en subsidies.

In paragraaf 3.5 schetsen we hoe we deze productielijnen inzetten ten behoeve van ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid.

3.3 Effectief bestuur: decentralisatie en ruimte voor partners

'Decentraal wat kan, centraal wat moet', is ons motto. Gezien de horizontale verantwoordingsrelatie van College van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad, vertrouwen wij erop dat gemeenten de publieke belangen van de lokale leefgemeenschap zelfstandig behartigen. Ingrepen en bemoeienis door de provincie beperken zich tot het provinciaal belang. De Omgevingsvisie vermeldt wat wij precies van provinciaal belang vinden, waar het ons beleid ten aanzien van de fysieke leefomgeving betreft.

Wij willen afspraken tussen gemeenten over woningbouwprogramma's stimuleren. Het is namelijk van provinciaal belang dat er door zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik (dus geen leegstand/verpaupering) voldoende woningen beschikbaar zijn, die voldoen aan de woonwensen van de inwoners van Overijssel, mede gelet op de vergrijzing. Dit manifesteert zich op provinciaal schaalniveau, omdat de woningmarkt regionaal is en woningbouw een belangrijke financieringsbron voor gemeenten is. Als gemeenten heldere afspraken hebben gemaakt over het woningbouwprogramma, achten wij de locatiekeuze binnen een gemeente op zichzelf niet van provinciaal belang. Voor zover hierbij provinciale belangen aan de orde zijn, zoals bescherming van bepaalde landschappen, de identiteit van steden en dorpen en zorgvuldig ruimtegebruik, waarborgen wij die belangen door het opstellen van heldere en in een aantal gevallen ook normstellende kwaliteitsopgaven en -voorwaarden. Binnen die voorwaarden is de afweging waar de woningbouw wordt gerealiseerd een lokaal belang.

Door kwaliteitsopgaven en -voorwaarden te formuleren die gericht zijn op zaken van provinciaal belang, kunnen we veel kwantitatieve voorschriften schrappen. Hierdoor maken wij een zuiverder sturing mogelijk op provinciaal en lokaal niveau. Het voorkomen van verdere versterking is ons uitgangspunt. We gaan ervan uit dat dat op lokale schaal zijn doorvertaling krijgt en dat aspecten als inhoud van woningen en bijgebouwen, inrichting en gebruik van vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en bouwblokvoorschriften dan niet langer van provinciaal belang hoeven zijn. Het is aan gemeenten hoe zij hiermee om willen gaan. Zij kunnen de provinciale kwaliteitsvoorwaarden wellicht aanscherpen voor de publieke belangen op lokaal niveau. Op deze manier stimuleren we de ontwikkeling van projecten door ondernemers en particulieren.

Ons doel is dat onze partners, in het bijzonder gemeenten, de publieke belangen van een lokale leefgemeenschap afwegen, zonder bemoeienis van de provincie. Waar het provinciaal

belang aan de orde is, zal de provincie echter stevig aanwezig zijn. We zullen helder zijn over ons visie, we nemen initiatief in projecten, we maken prestatieafspraken met partners, en als het nodig is zetten we zonder aarzeling onze bevoegdheden in. De Omgevingsvisie definieert wat we van provinciaal belang achten. Wat er niet in staat, achten we dus niet van provinciaal belang en daar zullen wij ons ook niet (meer) mee bezighouden. Niet in regels, niet in investeringen en ook niet als gemeenten er zelf of onderling niet uitkomen. Dit kan soms betekenen dat gemeenten besluiten nemen, die de lokale gemeenschap liever anders ziet. Als er geen provinciale belangen in het geding zijn, ligt de verantwoordelijkheid voor correctie in onze ogen primair via de horizontale verantwoording vanuit de gemeenteraad – of bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen. Volgens het statenvoorstel 'heroriëntatie' zijn opvattingen of iets van provinciaal belang is onderhevig aan publiek en politiek debat. Deze opvattingen kunnen in de tijd variëren. Als zich in de toekomst ontwikkelingen voordoen die toch ook van provinciaal belang worden geacht, zullen die aan de Omgevingsvisie (en eventueel de verordening) moeten worden toegevoegd.

3.4 Doelmatig bestuur: deregulering en helderheid

De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening is per 1 juli 2008 van kracht geworden. Aangezien deze wet een omslag betekent van toetsingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie waarin partners samenwerken, zijn wij hier heel gelukkig mee. De provincie zal zich meer pro-actief dan reactief moeten opstellen. De wet maakt ook een einde aan de verplichte provinciale goedkeuring op zaken waar gemeenten zelf verantwoordelijk voor kunnen zijn. Dit betreft onder andere het toepassen van rijksregels en de juridische kwaliteit van de bestemmingsplannen. Door de verantwoordelijkheden tussen de verschillende bestuurslagen scherper te onderscheiden, moet de slagkracht van het bestuur als geheel toenemen.

De nieuwe Wro verschaft de provincies een uitgebreide juridische instrumentenkoffer. Wij hanteren een interventieladder om de inzet van deze instrumenten te bepalen:

1. Accent op samenwerking, overleg en voorkantsturing
2. Realisatie door (voor-)overleg en (prestatie)afspraken
3. Bij strijdigheid: zienswijze geven, eventueel gevolgd door reactieve aanwijzing/beroep

Overige instrumenten als inpassingsplan, projectbesluit en proactieve aanwijzing zetten we als provincie selectief in. Wat ons betreft, gebruiken we de verordening alleen als dit duidelijk bijdraagt aan doelmatig bestuur, indien het Rijk dit van ons eist of ter voorkoming van extra regels in een Algemene maatregel van Bestuur.

Onze voorkeur gaat uit naar een verordening waarin we volstaan met verwijzingen naar het beleid in de Omgevingsvisie, in combinatie met proces- en motiveringsvereisten. Hier is echter nog debat over gaande. Het lijkt erop dat elk inhoudelijk thema, waar wij volgens de interventieladder juridische instrumenten voor zouden willen inzetten, in de verordening geregeld moet worden. Een aantal onderwerpen zullen we in de verordening regelen omdat we dan beter regionaal maatwerk kunnen leveren.

In de verordening willen wij helder zijn over hoe provinciale belangen gewaarborgd worden. Daarbij willen we recht doen aan het vertrouwen in onze gemeentelijke partners én aan ons streven om door samenwerking tot resultaat te komen. Uiteraard zullen er onderwerpen zijn waarbij wij op provinciaal niveau een keuze maken die niet overal op evenveel enthousiasme kan rekenen. Wij wegen de zorgen en de belangen van partners en inwoners zorgvuldig en transparant af en zullen onze keuzes zo overtuigend mogelijk uitleggen. Daarbij moeten we luisteren naar grieven en indien gepast ook compenserende afspraken maken.

De eveneens nieuwe Waterwet gaat uit van een wat andere relatie tussen provincie en waterschap dan er tussen provincie en gemeenten bestaat. Gezien het belang van veiligheid en gezondheid, zijn de organisatie van en het toezicht op de waterschappen bij de provincie neergelegd. Provinciale Staten hebben de bevoegdheid tot opheffing en instelling van waterschappen, tot regeling van hun gebied, taken, inrichting, de samenstelling van het bestuur en de verdere reglementen. Bovendien houdt de provincie toezicht op de wijze waarop

de waterschappen hun taak uitoefenen, doordat Gedeputeerde Staten het waterbeheerplan moeten goedkeuren. De waterschappen zijn verplicht jaarlijks over de uitvoering te rapporteren. Deze toezichtsrelatie geven wij als provincie pro-actief vorm. Dat wil zeggen: we formuleren vooraf in het beleid wat kán, we leggen in een verordening vast wat móet. In goed overleg spreken we af hoe de waterschappen het provinciale beleid uitvoeren. Zoals blijkt uit het 'Watermanifest' dat de waterschappen hebben uitgebracht, kunnen de waterschappen hierbij evengoed agenderend zijn.

Indien een waterschap in strijd handelt met het provinciaal beleid, zetten we wettelijke instrumenten in, zoals afkeuring van het waterbeheerplan. Ook kunnen we een aanwijzing geven. Hiermee geven we scherp maar helder vorm aan de rol die de provincie volgens de Waterwet moet spelen. Dit maakt het mogelijk als gelijkwaardige partners vitale coalities te vormen en resultaten te boeken. In een vitale coalitie kan een waterschap ook een beroep doen op de inzet van het provinciaal instrumentarium, om tot succesvolle uitvoering te komen. Dit betreft bijvoorbeeld de kwalitatieve voorwaarden die wij formuleren voor beekdalen of onze rol als initiatiefnemer in een project als 'Ruimte voor de Vecht'.

3.5 Sturen op ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid

Er is brede steun voor onze intentie om in de fysieke leefomgeving meer te sturen op kwaliteit. De essentie is dat we niet langer willen sturen via gedetailleerde kwantiteitsvoorschriften, maar veel meer via kwalitatieve voorwaarden, gericht op wat van provinciaal belang is.

Het hart van de Omgevingsvisie is dat autonome of gewenste ontwikkelingen, in combinatie met de al aanwezige gebiedskenmerken, moeten leiden tot duurzaamheid en versterking of ten minste behoud van de ruimtelijke kwaliteit. Paragraaf 3.2 vermeldt de instrumenten die ons hierbij ter beschikking staan:

- Visie: opstellen van de Omgevingsvisie zelf, delen van kennis, expertise en best practices;
- Waarborg: regels in verordening, toezicht en handhaving;
- Realisatie: projecten, programma's en subsidies.

Wij maken al gebruik van het formuleren van visies, het delen van kennis, expertise en best practices en van (subsidie)regelingen. Dit alles zullen we voortzetten. Nieuw is dat we de sturing door provinciale regels (zoals nu in het streekplan) veel meer willen richten op versterking van de ruimtelijke kwaliteit en op het vinden van balans tussen economische, ecologische en sociaaleconomische belangen.

Om de ambitie en ontwikkelingsvisie van hoofdstuk 2 te realiseren, willen we provinciale belangen waarborgen door middel van generieke kwaliteitsopgaven en –voorwaarden en door middel van gebiedspecifieke kwaliteitsopgaven en –voorwaarden. Deze moeten recht doen aan de ontwikkelingen en kenmerken van specifieke gebieden in Overijssel.

Generieke kwaliteitsopgaven en –voorwaarden

Voor de Omgevingsvisie stellen wij de volgende generieke regels voor om ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid te versterken:

Generieke sturing

1. Zorgvuldig en zuinig ruimtegebruik bij bebouwing voor onder meer wonen, werken en voorzieningen. Ofwel: een brede toepassing van de SER-ladder, die in essentie op de volgende volgorde van handelen neerkomt:
 - Gebruik de ruimte die reeds beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden;
 - de mogelijkheden vergroten om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen;
 - aanleg van nieuwe terreinen, waarbij relevante waarden en belangen zoveel mogelijk in een gebiedsgerichte aanpak worden afgewogen, onder meer aan de hand van gebiedsspecifieke kwaliteitsvoorwaarden (zie onder).
2. Afstemming tussen gemeenten over woningbouwprogramma's en bedrijfslocaties.
3. Ontwikkeling toestaan bij rivieren en beken, mits de waterveiligheid en de veerkracht van het watersysteem worden waar mogelijk versterkt, in combinatie met de realisering van de EHS.
4. Ontwikkelingen in de groene ruimte zijn alleen mogelijk als de sociaaleconomische structuur en de ruimtelijke kwaliteit worden versterkt (ofwel: onnodige verstening wordt tegengegaan).
5. Ontwikkelingen die mobiliteit meebrengen, lokaliseren rond aanwezige infrastructuur (wegaansluitingen, stations, havens).
6. Ruimtelijke plannen ontwikkelen aan de hand van gebiedskenmerken en keuzes voor duurzaamheid.

Gebiedsspecifieke kwaliteitsopgaven en -voorwaarden

Voor de gebiedsspecifieke kwaliteitsvoorwaarden maken we gebruik van de gebiedskenmerken, zoals die in hoofdstuk 2 zijn geschetst en in kaartbeelden zijn gepresenteerd. Door te sturen op kwaliteit, willen we kansen en ontwikkelingen benutten om de ruimtelijke kwaliteit (én duurzaamheid) te versterken. Ons huidige instrumentarium is effectief, maar is er vooral op gericht mogelijk ongewenste ontwikkelingen te voorkomen. Hierbij hebben we tot op heden voor lief genomen dat sommige positieve ontwikkelingen werden gefrustreerd. Tegelijkertijd waren de mogelijkheden om te sturen op verbetering van kwaliteit beperkt.

Het doel van dit beeld is discussie over de inhoudelijke ontwikkelingsrichting van Overijssel te voeren. Het instrumentarium presenteren we bij de Ontwerp-Omgevingsvisie. Toch willen we hier aangeven hoe wij op dit moment ons sturingsinstrumentarium uitwerken. Dit doen we de komende maand graag in afstemming met onze partners.

Hoe zien wij de sturing op kwaliteit vanuit gebiedskenmerken voor ons? In paragraaf 2.3 zijn in 4 lagen gebiedskenmerken geschetst: natuurlijk, cultuur-agrarisch, stedelijk en lust- en leisure. Onze kwaliteitsvoorwaarden zullen zich richten op die gebiedskenmerken, die van provinciaal belang zijn. Deze zijn in paragraaf 2.3 in 4 lagen en bijbehorende kaarten gepresenteerd. Voor de Ontwerp-Omgevingsvisie zoeken we naar een manier om deze gebiedskenmerken integraal, dus in 1 (evt. digitale) kaart te presenteren. Vervolgens zijn in paragraaf 2.5 en 2.6 zes ontwikkelingsperspectieven geschetst, die voor windstreken van Overijssel in verband zijn gebracht met onze beleidsambities (paragraaf 2.2 en 2.4). De manier waarop gebiedskenmerken sturend zullen zijn, verschilt per ontwikkelperspectief. In de Ontwerp-Omgevingsvisie zullen we de ontwikkelingsperspectievenkaart en de gebiedskenmerken combineren tot een 'beleidsruimtekaart'. Deze beleidsruimtekaart is sturend, dat wil zeggen dat aanduidingen op de kaart zullen corresponderen met kwaliteitsvoorwaarden in de verordening. Die kwaliteitsvoorwaarden integreren dus ontwikkelperspectief, gebiedskenmerken van provinciaal belang en aspecten als milieu, water en infrastructuur. Om het wat concreter te maken, geven we nu een vingeroefening voor het essenlandschap.

Het essenlandschap in Noordoost Twente kent gebiedselementen uit de natuurlijke laag (bijv. de beekdalen en de bronnen), de laag van het cultuur-agrarisch landschap (bijv. de essen), de stedelijke laag (bijv. de historische dorpskernen en bebouwing na 1950) en de lust- en leisure laag (bijv. de landgoedzones). Het essenlandschap bestaat uit een ensemble van landschapselementen, zoals reliëf door stuwwallen, dekzanden en beekdalen, essen, flanken van essen, bossen, jonge agrarische ontginningen, dorpen, lokale en ontsluitende wegen, de provinciale infrastructurele hoofdstructuur en toeristische en recreatieve gebieden. Bepaalde kenmerken van dit ensemble achten we van provinciaal belang en daar zullen we kwaliteitsvoorwaarden op formuleren (en tot beperken).

Voorbeeld: Gebiedsspecifieke kwaliteitsopgaven in Essenlandschap Noordoost-Twente

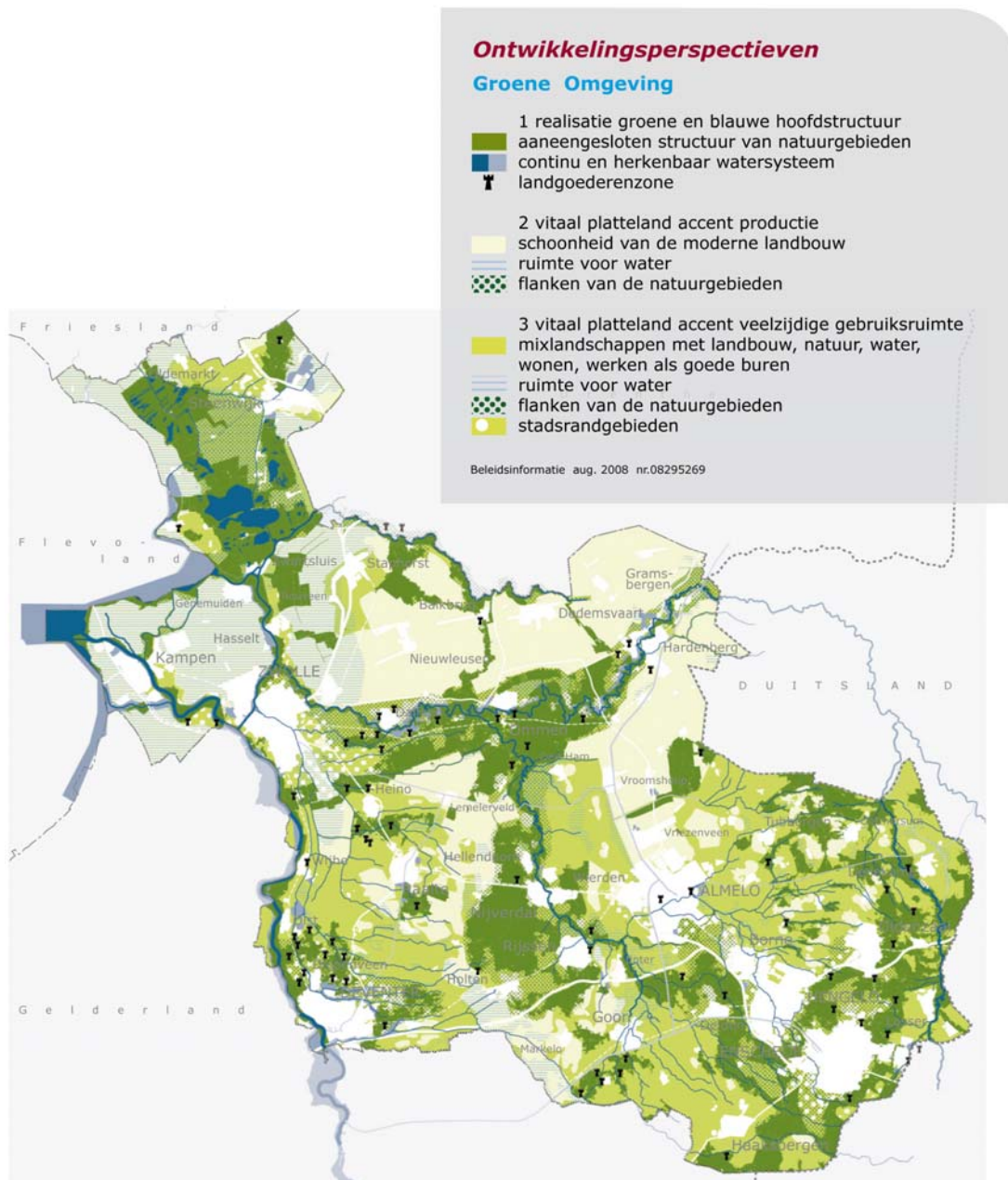
Element	Kenmerken	Provinciaal belang	Ontwikkelingsvisie	Kwaliteitsopgaven
Essen	Grote, open ruimtes, omzoomd door erven en groene wal, doorsneden door een enkele weg en paden, vrij van bebouwing	Openheid Historisch erfgoed Agrarisch gebruik	Behoud van openheid, bodemkwaliteit en agrarisch karakter	<i>Normstellend:</i> Open ruimte, behoud bodemkwaliteit <i>Richtinggevend:</i> Versterken openheid, nieuwe erven in groene mantel, behoud agrarisch karakter <i>Inspirerend:</i> Bestaande infrastructuur over de es als accentuering van reliëf uitvoeren

Bovenstaand voorbeeld maakt helder dat het mogelijk is om vorm te geven aan sturing op kwaliteit, gericht op het provinciaal belang. De kwaliteitsvoorwaarden ten aanzien van diverse landschapselementen kunnen een verschillende 'hardheid' hebben:

- Normstellende kwaliteitsvoorwaarden: de provincie houdt hier actief toezicht op; het waarborgen van publieke belangen staat centraal.
- Richtinggevende kwaliteitsvoorwaarden: de provincie houdt hier geen intensief toezicht op. Deze voorwaarden bieden een wenselijk ontwikkelingsperspectief. Als een gemeente een andere ontwikkeling wil, vertrouwen we erop dat die gemeente met ons overlegt over de wijze waarop de voorgestane ontwikkeling de ruimtelijke kwaliteit kan versterken. In veel gevallen zijn dan samenwerkingsafspraken en –projecten voorstelbaar. Centraal staat het gezamenlijk realiseren van gebiedsontwikkelingen. Wijkt een gemeente zonder overleg of samenwerking af van de richtinggevende kwaliteitsvoorwaarden, dan zetten we een juridisch instrumentarium in volgens de interventieladder. De provincie zal in dat geval ook enige tijd actief toezicht houden op de richtinggevende voorwaarden.
- Inspirerende kwaliteitsvoorwaarden: de provincie houdt geen toezicht, gemeenten zijn vrij elke ontwikkeling vorm te geven en kunnen zich daarbij laten inspireren door deze voorwaarden. Wij faciliteren door het delen van kennis en goede voorbeelden. Centraal staan een visie en het geven van betekenis.

Wij zijn ervan overtuigd dat wij door te sturen op kwaliteit zowel de sociaaleconomische ontwikkeling als de kwaliteit van de leefomgeving in Overijssel een impuls zullen geven. En we hopen hiermee een goed voorbeeld te geven van een effectief samenspel tussen overheden en andere partners.

4 Groene omgeving

Met de Groene omgeving bedoelen wij het grondgebied buiten steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. Het gaat dus om het buitengebied met een grote verscheidenheid aan natuurgebieden, akkers, weiden, bossen, landgoederen, rivieren, beekdalen, buurtschappen, verspreide bebouwing, recreatiemogelijkheden etc. Wij zien het buitengebied als een mozaïek van woon-, werk-, geniet- en natuurlandschappen van hoge kwaliteit.

Functies Groene omgeving

Het buitengebied functioneert:

- als *woon- en leefomgeving* voor bewoners (paragraaf 4.1 Wonen en 4.6 Milieukwaliteit)
 - wonen in landelijk gebied is aantrekkelijk voor bepaalde groepen mensen
- als *werkomgeving* (paragraaf 4.2)
 - van oudsher is de landbouw hierbij belangrijk. Het totale agro-/voedingscluster draagt ongeveer 10 procent bij aan de regionale economie; de primaire landbouw is een belangrijk onderdeel
 - daarnaast zijn toerisme en recreatie belangrijk
 - in de afgelopen decennia hebben ook tal van andere bedrijven een plaats gevonden in het buitengebied, grotendeels in voormalige agrarische gebouwen
 - op dit moment is ca. 40 procent van de bedrijven in het buitengebied niet-agrarisch; het is van belang de link tussen deze bedrijven en de omgeving te versterken
 - de doorzettende vraag naar 'open ruimte, rust en stilte' biedt kansen voor ondernemerschap in relatie tot het natuur- en landschapsbeheer; een voorbeeld hiervan is de inrichting van zorglandgoederen
- als mooie *beleefomgeving* voor inwoner, bezoeker en recreant (paragraaf 4.3 Natuur, landschap en erfgoed en 4.4 Bereikbaarheid buitengebied)
 - in Overijssel kan genoten worden van natuur, landschap, rust en ruimte. Er zijn veel natuurgebieden en twee Nationale parken, er zijn mooie agrarische cultuurlandschappen, waaronder twee Nationale landschappen, er zijn rivierlandschappen, beekdalen en meren en uitgestrekte landgoederen
 - er is een rijkdom aan cultureel erfgoed en archeologische en aardkundige waarden, die de geschiedenis van een gebied vertellen en de identiteit daarvan vergroten
- als *voorraadkamer* van natuurlijke hulpbronnen (paragraaf 4.7 natuurlijke hulpbronnen)
 - blijvende kwaliteit van het landelijk gebied is afhankelijk van het behoud / de bescherming van basiswaarden als ecosystemen, biodiversiteit, schoon en gezond water en een schone bodem
 - de ondergrond in het landelijk gebied bevat ook voorraden grondstoffen: zand, zout en water. De ondergrond kan bovendien dienen als bron of buffer voor duurzame energie. De ontwikkeling van het landelijk gebied vraagt om een zorgvuldig gebruik van de voorraden en de capaciteiten van de ondergrond

Ontwikkelingsperspectieven Groene omgeving

In paragraaf 2.5 zijn 3 ontwikkelingsperspectieven voor de Groene omgeving geschetst. Deze ontwikkelingsperspectieven vormen de hoofdlijn van onze ruimtelijke ontwikkelingsvisie en stellen ons in staat de diverse functies die het buitengebied vervult te combineren. De drie ontwikkelingsperspectieven zijn:

1. Groene en blauwe hoofdstructuur

Bestaande natuur, nieuwe nog te ontwikkelen natuur, en de gebieden waar water de bepalende functie is (het watersysteem van brongebieden tot hoofdsysteem) combineren tot een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit

2. Vitaal platteland accent productie

Gebieden met ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouw die bijdraagt aan de kwaliteit van de grote open cultuurlandschappen

3. Vitaal platteland accent veelzijdige gebruiksruimte

Gebieden voor gespecialiseerde, landbouw, mengvormen van landbouw-recreatie-zorg, landbouw-natuur en landbouw-water, bijzondere woon-, werk- en recreatiemilieus, die de karakteristieke gevarieerde opbouw van het cultuurlandschappen in deze gebieden versterken.

Voor een verdere beschrijving van de ontwikkelingsperspectieven, zie paragraaf 2.5. Binnen de 3 onderscheiden ontwikkelingsperspectieven is ruimte voor ontwikkelingen die passen bij het perspectief. In lijn met onze sturingsfilosofie, beschreven in paragraaf 3.5 hanteren wij hierbij de volgende uitgangspunten:

- We bieden ruimte voor de nodige sociaaleconomische ontwikkeling, passend bij de ontwikkelingsperspectieven van de betrokken gebieden. Wij bieden geen ruimte voor

ontwikkelingen die niet passen bij het ontwikkelingsperspectief. Dit leidt er onder meer toe dat we grootschalige ontwikkelingen op het gebied van niet-agrarische bedrijvigheid, woningbouw en tuinbouwkassen weren uit de EHS, de nationale parken en nationaal landschap.

- Aan de geboden ontwikkelruimte stellen we wel voorwaarden om de gewenste ruimtelijke kwaliteit te kunnen realiseren. Het gaat hierbij in alle gevallen in ieder geval om goede ruimtelijke inpassing van de ontwikkeling.
- Bij nieuwe en relatief grootschalige ontwikkelingen wordt naast een investering in de ontwikkeling zelf, tegelijkertijd geïnvesteerd in de omgevingskwaliteit. Op deze manier voorkomen of compenseren we aantasting van de omgevingskwaliteit en een verlies aan ecologisch en landschappelijk kapitaal, als gevolg van de nieuwe ontwikkeling. De groei van het economisch kapitaal wordt dus niet afgewenteld op het ecologisch en landschappelijk kapitaal. We verlangen van initiatiefnemers een totaalplan, waarin beide aspecten zijn verwerkt.
- Initiatiefnemers van ontwikkelingen dienen een totaalplan uit te werken waarin de economische ontwikkeling, de ruimtelijke inpassing en eventuele compenserende maatregelen in uitgewekt zijn.

Bovenstaande uitgangspunten zijn in principe van toepassing bij alle ontwikkelingen in het landelijk gebied, zowel bij nieuwe initiatieven en uitbreiding als bij intensivering van bestaande initiatieven. De stelregel is dat er sprake dient te zijn van een wenselijke ontwikkeling in het buitengebied, waarvoor een aanpassing van het vigerende bestemmingsplan of de bestemmingsregeling noodzakelijk is om de ontwikkeling planologisch mogelijk te maken. Concreet gaat het om onder meer om (grootschalige) uitbreiding of vestiging van landbouwbedrijven en recreatiebedrijven, bouw van woningen, activiteiten in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen (VAB's), knoopen, landgoederen, sanering van milieuhinderlijke bedrijvigheid en bebouwing (Rood voor Rood, Rood voor Groen, Rood voor Grijs, Rood voor Blauw etc.). De uitvoering van dit beleid leggen wij neer bij de gemeenten. Wij zullen dit onderwerp nader uitwerken in een handreiking. Voor uniformering en bundeling van bestaande regelingen worden ten behoeve van de Ontwerp-Omgevingsvisie samenhangende instrumenten en kaders ontworpen.

4.1 Wonen

Ambitie

Overijssel biedt een aantrekkelijke omgeving om te wonen. Er zijn gevarieerde, aantrekkelijke, veilige, schone, gezonde en goed bereikbare woonmilieus, die voorzien in de woonvraag.

Hoofddlijn van beleid

Er is ruimte voor verdere ontwikkeling van het wonen in het buitengebied. Dit moet passen bij de gebiedskenmerken, de sociaaleconomische structuur versterken en geen onaanvaardbare verkeersaantrekkende werking hebben. Uitbreidingen van het wonen mogen in gebieden waar de landbouw drager is van het landschap niet leiden tot belemmering van de bedrijfsvoering.

De woningbouw ontwikkelt zich primair in stedelijk gebied en in of nabij de kernen (zie hoofdstuk 5). De rust en de ruimte van het buitengebied bieden echter ook een aantrekkelijk woonmilieu. Waar mensen goed en plezierig wonen. Dat blijft zo en vraagt onder meer ook om goede mogelijkheden voor mantelzorg. Door het beëindigen van agrarische bedrijven komen er bedrijfslocaties vrij die ruimte bieden voor 'buiten wonen'. Dit is een al lang bestaand en continu proces. Tot voor kort ging het vooral om kleine agrarische bedrijven. De relatief kleine bedrijfsgebouwen kregen vrijwel automatisch een woonbestemming. Op deze wijze zijn vele duizenden woningen op het Overijsselse platteland ontstaan. De laatste tijd worden ook grotere bedrijven beëindigd, waardoor er op één erf meer woningen kunnen ontstaan, bijvoorbeeld door het opsplitsen in meer wooneenheden. Het is van belang om bij deze ontwikkelingen de gebiedskenmerken van het buitengebied te behouden en verrommeling tegen te gaan. Daarom wordt voor deze transformatie ruimte geboden onder de voorwaarde dat dit een bijdrage levert aan de ruimtelijke kwaliteit.

Vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing en de transformatie van boerenerven bieden beperkt ruimte voor de vraag naar wonen in het buitengebied. Aanvullend zullen we nieuwe arrangementen verkennen, waarbij het wonen als drager voor het landschap kan dienen. Het toenemende aantal woningen in het buitengebied hoeft geen bedreiging te vormen voor het buitengebied, maar kan zelfs een oplossing vormen voor een aantal knelpunten. De nieuwe bewoners investeren vaak fors in de eigen gebouwen en het erf. De uitdaging is om de investeringspotentie te benutten voor versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het erf, in samenhang met de omgeving en de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Elke bouw (iedere nieuwe ontwikkeling) in het buitengebied moet leiden tot verhoging van de ruimtelijke kwaliteit (zie de generieke regels van paragraaf 3.5). We hebben die kwaliteitsopgave beschreven. Uiteraard zal het beleid voor buiten wonen per gebied (of per gebiedsprofiel) verschillend worden ingevuld.

Voor het bereiken van ruimtelijke kwaliteit bij wonen in het buitengebied hanteren we als uitwerking van de generieke regels een aantal algemene principes:

- het moet passen bij de gebiedsspecifieke kenmerken gezien aard, schaal en uitstraling;
- het dient de sociaaleconomische structuur te versterken, dat wil zeggen: moet bijdragen aan de vitaliteit van het buitengebied en mag de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw niet onevenredig beperken
- het mag geen onaanvaardbare verkeersaantrekkende werking hebben

In gebieden met een groot aantal woningen, waar het beleid is gericht op ontwikkeling van de landbouw en waar de landbouw de drager is van het landschap, mag het bewonen van boerenerven door niet-boeren geen belemmering vormen voor de agrarische sector.

4.2 Werken

Ambitie

Het buitengebied heeft vitale economische dragers, goed ingepast in het landschap, met een blijvende plek voor de landbouw voor voedselproductie en beheer van het landschap. De nieuwe economische dragers vormen een harmonisch geheel met hun omgeving.

Hoofddijn van beleid

De bestaande landbouwbedrijven worden gefaciliteerd om zich te ontwikkelen en in te spelen op veranderingen. Behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid zijn hierbij randvoorwaarden. Innovatie en versterking van het organiserend vermogen in de toeristische sector staan centraal. We bieden ruimte aan ondernemers, die kansen zien voor nieuwe bedrijvigheid in het buitengebied. De activiteiten moeten een binding hebben met het buitengebied en ruimtelijke kwaliteit toevoegen.

De Groene omgeving van Overijssel is een belangrijke economische factor in de provincie. De landbouwsector, inclusief de verwerkende industrie, draagt ca. 10 procent bij aan de regionale economie en werkgelegenheid. De schaalvergroting in de landbouw zet door en het aantal landbouwbedrijven neemt af. Boerenerven komen daardoor vrij voor wonen en kleinschalige bedrijvigheid. Onder invloed van een toenemende belangstelling voor het buitengebied verandert de samenstelling van de bevolking en is het buitengebied een aantrekkelijke vestigingsplaats geworden voor niet-agrarische bedrijvigheid. Circa 40 procent van de bedrijven in het buitengebied is niet-agrarisch, maar is actief in de nijverheid, handel, transport, dienstverlening, recreatie en zorg.

4.2.1 Landbouw

Ambitie

De landbouw is duurzaam en concurrerend, speelt in op de groeiende vraag naar voedsel en is een (fysieke) drager van de agrarische cultuurlandschappen van Overijssel.

Hoofddlijn van beleid

De bestaande landbouwbedrijven worden gefaciliteerd om zich te ontwikkelen en in te spelen op veranderingen. We bieden ruimte voor schaalvergroting. Behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid zijn hierbij randvoorwaarden. De intensieve veehouderij heeft vooral ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) en op sterlocaties in verwevingsgebieden. De glastuinbouw kan zich ontwikkelen binnen de aangewezen locatie in de Koekoekspolder.

Het agrocluster draagt voor ca. 10 procent bij aan de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid van Overijssel. Het aandeel van de primaire landbouw hierin is ca. 3 procent. De land- en tuinbouw gebruikt ca. 70 procent van het Overijsselse grondgebied en is hiermee, als grootste grondgebruiker de beeldbepalende factor in het landelijk gebied en belangrijk voor een duurzaam beheer van het agrarische cultuurlandschap. Wij vinden de ontwikkeling van duurzame en concurrerende landbouwbedrijven belangrijk voor Overijssel. Alleen dergelijke bedrijven kunnen een blijvende bijdrage leveren aan de provinciale economie, het open houden van het landelijk gebied en het beheer van de agrarische cultuurlandschappen.

Boeren staan de komende jaren voor een forse opgave. Het *EU-landbouwbeleid* verandert. De Europese steun aan de landbouw neemt af en de internationale concurrentie neemt toe. Daarnaast nemen de Europese en nationale eisen vanuit het milieu- en waterbeleid toe. Tegelijkertijd stijgt mondiaal de vraag naar voedsel en andere agrarische producten. Inspanning op deze ontwikkelingen maken ondernemers verschillende keuzen. Een deel kiest voor verdere specialisatie en anderen – met name ook op plaatsen waar vanwege beperkingen van uit de omgeving weinig of geen ruimte is voor toename van de primaire productie- voor verbreding. In beide ontwikkelingsrichtingen is er sprake van schaalvergroting en professionalisering. Het aantal initiatieven voor energieproductie neemt toe.

Het inspelen op deze veranderingen vraagt om ondernemerschap en om (meer) ruimte voor ondernemerschap. Het provinciale beleid geeft bestaande landbouwbedrijven in al zijn vormen de ruimte. De provincie faciliteert bedrijven -waar nodig- om op deze veranderingen in te spelen en zich verder te ontwikkelen, mits deze ontwikkeling bijdraagt aan de versterking van de aanwezige gebiedskwaliteiten en de voorgestane kwaliteitsvoorwaarden. Voor de niet-grondgebonden landbouw geldt een aantal beperkingen.

Op hoofdlijnen zetten we in op twee thema's:

- goede ruimtelijke randvoorwaarden voor landbouwbedrijven
- ondernemerschap en innovatie

Schaalvergroting/verbreding

In de landbouw is sprake van doorgaande schaalvergroting. Deze doet zich voor in alle sectoren (intensieve veehouderij, melkveehouderij, akkerbouw en paardenhouderijen e.d.) en zowel op gespecialiseerde als verbrede bedrijven. De *schaalvergroting* zal een belangrijke stempel drukken op het buitengebied. Het gaat hierbij zowel om de ontwikkeling van grotere bedrijfsgebouwen en de behoefte aan meer ruimte voor verbrede takken, als om de verandering van de erfinrichting, de inrichting van gebieden (verkaveling) en de infrastructuur. Boeren krijgen de ruimte voor schaalvergroting. Dit is een belangrijke voorwaarde om boerenbedrijven als functionele dragers van het landschap overeind te houden. De verbreding in de landbouw ondersteunen wij uiteraard binnen de ruimtelijke kwaliteitsopgave. Dit betekent onder meer ook dat wij het recent ingezette beleid met betrekking tot paardenhouderijen doorzetten. Het gaat om twee aspecten.

1. Ruimte voor agrarische bedrijfslocaties

1a Nieuwe bedrijfslocaties

Het aantal agrarische bedrijven in Overijssel is de afgelopen jaren afgenomen en zal in de komende jaren verder afnemen. Echter, dit betekent niet dat er geen vraag meer is naar

nieuwe agrarische bedrijfslocaties. Die vraag is er nog steeds en de honorering van die vraag kan leiden tot verdere versnippering en tot 'verstening' van de groene ruimte, terwijl wij ons juist richten op het verbeteren van de inrichting van de agrarische productieruimte en het voorkomen van de verstening van de groene ruimte.

Ondernemers die een nieuwe agrarische bedrijfslocatie willen ontwikkelen dienen hiervoor een vrijkomende agrarische locatie te benutten. Aanvullend geldt dat de intensieve veehouderijen alleen gevestigd kunnen worden op een locatie waar al een intensieve veehouderij gevestigd is, tenzij sprake is van een landbouwontwikkelingsgebied (LOG). Wij staan nieuwe agrarische bouwlocaties alleen toe als er sprake is van:

- het uitplaatsen van landbouwbedrijven voor het realiseren van publieke belangen in bepaalde gebieden (bijv. de realisatie van de EHS, waterberging, stads- en dorpsuitbreiding, de uitvoering van een landinrichtingsproject, de vermindering van de ammoniakdepositie op kwetsbare natuur vanuit intensieve veehouderijen in extensiveringsgebieden) of van knelpuntsituaties vanwege milieuhinder (stank, stof). De opheffing van het agrarisch bouwblok op de uitplaatsingslocatie is een voorwaarde voor de vestiging van het nieuwe bouwblok;
- gebiedsontwikkeling met een specifieke doel- en of taakstelling. Bijv. de ontwikkeling landbouwontwikkelingsgebieden voor de intensieve veehouderij. Op basis van een Ontwikkelingsvisie voor een LOG kunnen in dergelijke gebieden nieuwe agrarische bouwblokken gevestigd worden. Naar aanleiding van de in PS aangenomen motie beraden wij ons er nog op of wij als voorwaarde voor de vestiging van nieuwe bouwblokken in de LOGs in alle gevallen de voorwaarde van het opheffen van een agrarische bouwblok elders in Overijssel dienen te verbinden;
- er sprake is van de ontwikkeling van projectlocaties voor het clusteren van intensieve veehouderijen in landbouwontwikkelingsgebieden.

1b Uitbreiding bestaande bedrijfslocaties

Landbouwbedrijven hebben in de toekomst grotere bouwkvavels nodig. Hiervoor wordt ruimte geboden, met als voorwaarde dat dit gepaard gaat met behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit in het gebied. Wij maken hierbij een omslag van 'sturen op kwantiteit' naar 'sturen op kwaliteit'. Niet de oppervlakte van een bouwkvavel is maatgevend, maar de kwaliteit in relatie tot de omgeving. Wij stellen op voorhand dan ook geen maximum aan de omvang van agrarische bouwkvavels. Uitzondering hierop is de intensieve veehouderij in het verwevingsgebied zoals die worden onderscheiden in Reconstructieplan Salland-Twente.

1c Ruimtelijke inpassing

Bij verdergaande schaalvergroting zal het goed ruimtelijk inpassen van intensieve veehouderijen steeds moeilijker worden. Om tot een goede inpassing te komen zullen steeds hogere eisen aan het inrichtingsplan hogere eisen gesteld worden. Voor ondernemers kan het moeilijk worden hieraan invulling te geven. Ook kan het blijken dat er eigenlijk onvoldoende locaties zijn waar grote bedrijven verantwoord ontwikkeld en ruimtelijk ingepast kunnen worden. Indien deze ontwikkelingen zich voordoen zullen wij in samenwerking met de sector – indien deze dat ook wenselijk achten – en gemeenten de wenselijkheid en haalbaarheid van de ontwikkeling van zogenaamde agroparken waar wel ruimte geboden kan worden voor verdere schaalvergroting onderzoeken.

Bij nieuwbouwvestiging, uitbreiding of vernieuwing van bedrijfsgebouwen moet een 'kwaliteitsplan' worden opgesteld, waarin de functionele, ruimtelijke en duurzaamheidsaspecten van de ontwikkeling in samenhang worden beschreven. Bij intensieve veehouderij richt het kwaliteitsplan zich ook op investeringen in de ruimtelijke kwaliteit in de omgeving van het bedrijf.. Een 'kwaliteitsplan' is een voorwaarde voor de uitvoering van de beoogde ontwikkeling.

2. Verbetering van de landbouwstructuur

Door de doorgaande schaalvergroting dreigt de verkaveling de komende jaren verder te verslechteren. Voor de grondgebonden landbouw is goede verkaveling een belangrijke voorwaarde voor een concurrerende bedrijfsvoering. De verkaveling van de landbouwbedrijven in Overijssel is relatief ongunstig. De verkaveling is versnipperd en de gemiddelde kavelgrootte is klein. Verbetering van de verkaveling blijft daarom een belangrijk aandachtspunt. In het kader van de uitvoering van het PMJP wordt het landbouwbedrijfsleven bij de verbetering van de verkaveling gefaciliteerd.

In grote delen van Overijssel is de kleinschaligheid van het landschap in toenemende mate een kostenpost voor landbouwbedrijven. Dit heeft een negatieve invloed op de concurrentiepositie en op het toekomstperspectief van de landbouw in deze gebieden. Waar continuïteit van de agrarische bedrijfsvoering gewenst is voor het behoud van waardevolle en kleinschalige landschappen behouden blijven zetten wij in op de ontwikkeling van een passende beloningstructuur voor groen-blauwe diensten om de bedrijven voor dit kostennadeel te compenseren. De hervormingen van het EU-landbouwbeleid bieden hiervoor aanknopingspunten. De bedrijfstoelagen aan landbouwbedrijven zullen in toenemende mate gekoppeld worden aan maatschappelijke prestaties op het gebied van natuur en landschapsbeheer. De uitwerking daarvan pakken we samen met het Rijk op.

In gebieden waar behoud van de huidige (kleinschalige) landschapsstructuur vanuit landschapsbeleid niet noodzakelijk is, zijn er mogelijkheden om – in samenhang met de verbetering van de verkaveling van de landbouwbedrijven – ook de landschapsstructuur aan te passen. Ook hierbij dient de landschappelijke kwaliteit versterkt te worden. Te denken valt aan een cascobenadering, waarbij in een gebied de laagdynamische functies gebundeld worden in een stevige groen-blauwe structuur, met daarbinnen ruimte voor optimale landbouwkavels.

Landbouw en Natura 2000-gebieden

Het natuurbeleid voor de bescherming van de Natura 2000-gebieden is sterk van invloed op de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw rond deze gebieden. Algemeen uitgangspunt is dat de bedrijfsontwikkeling in de landbouw geen negatieve invloed mag hebben op de te behouden natuurwaarden. Een belangrijk knelpunt is de ammoniakdepositie vanuit de landbouw, in het bijzonder vanuit de melkveehouderij. Het beleid voor de Natura/2000 gebieden is nog in ontwikkeling. Wij zetten in op:

- integrale ontwikkeling van deze gebieden met oog voor belangen van natuur en landbouw;
- een goede ruimtelijke inpassing van Natura 2000-gebieden door een goede ontwikkeling van het omliggende agrarisch cultuurlandschap. Dat vraagt ook om perspectievolle landbouw in deze gebieden als beheerder van deze landschappen. Wij faciliteren in dit kader de ontwikkeling van natuur- en landschapsgerichte landbouwbedrijven in deze gebieden. Het uitplaatsen van een landbouwbedrijven vanuit deze gebieden om hiervoor ruimte te maken kan onderdeel zijn van onze aanpak.

De samenhang met de kleinschaligheid van het landschap en de Natura 2000-gebieden speelt voornamelijk binnen het ontwikkelingsperspectief 'Vitaal platteland: veelzijdige gebruiksruimte'.

Intensieve veehouderij

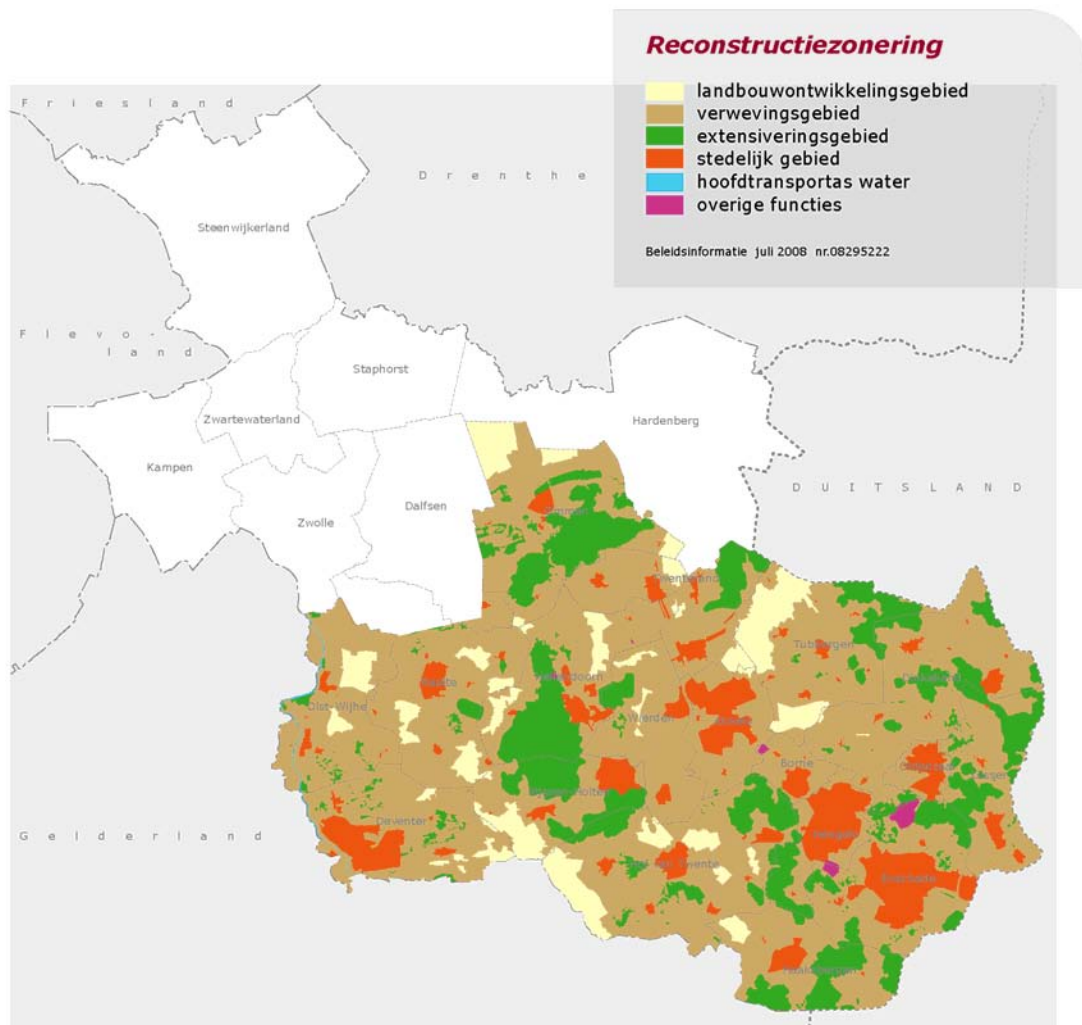
In de intensieve veehouderij is sprake van sterke schaalvergroting. Tegelijkertijd neemt het aantal bedrijven sterk af. Het toekomstbeeld is dat van een sector met relatief klein aantal grootschalige, duurzame en landschappelijk goed ingepaste bedrijven. Met ons ruimtelijk beleid willen wij ervoor zorgen dat de ontwikkeling van deze bedrijven plaats vindt op passende locaties en dat de bedrijven op die locaties duurzaam en ruimtelijk goed ingepast zijn. Ons algemene uitgangspunt dat de ontwikkeling en uitbreiding van landbouwbedrijven moet plaats vinden in samenhang en versterking van de ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied geldt ook voor intensieve veehouderijen. Zie hierboven (ruimte voor het boerenerv).

In het reconstructiegebied Salland-Twente wordt het ruimtelijk beleid voor de intensieve veehouderij, zoals beschreven in het reconstructieplan voortgezet. Dit beleid richt zich op:

- het verminderen van de milieubelasting vanuit de intensieve veehouderij op kwetsbare natuur. Hiervoor zijn rond de kwetsbare natuurgebieden de zogenaamde extensiveringsgebieden aangewezen. In deze gebieden is er geen ruimte voor uitbreiding van de intensieve veehouderij. Op termijn wordt de intensieve veehouderij in deze gebieden afgebouwd;
- het bieden van ruimte voor de ontwikkeling van een duurzame toekomstgerichte intensieve veehouderij. In de verwevingsgebieden en vooral in de landbouwontwikkelingsgebieden is er ruimte voor de ontwikkeling van duurzame locaties (zie kaart Reconstructiezonering);
- het stimuleren van de afwaartse beweging van de intensieve veehouderij vanaf kwetsbare natuurgebieden richting de verwevingsgebieden en de landbouwontwikkelingsgebieden.

Zoals gezegd neemt het aantal intensieve veehouderijen de komende jaren verder af. Hierdoor komen er veel bestaande locaties vrij. Om de 'verstening van de groene ruimte'

beperken, dienen ondernemers bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijven en of bij de verplaatsing van bedrijven zoveel mogelijk deze vrijkomende locaties te benutten. In de verwevings- en extensiveringsgebieden zijn geen mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe locaties. Alleen in de LOGs zijn mogelijkheden voor nieuwe vestiging. Naar aanleiding van een in PS aangenomen motie onderzoeken wij momenteel of het wenselijk is om in LOGs alleen medewerking te verlenen aan de ontwikkeling van een nieuw bouwblok voor de intensieve veehouderij indien er elders in Overijssel een bouwblok opgeheven wordt. (zie ook hierboven, vestiging nieuwe agrarische bouwblok).

De gemeenten hebben visies voor de landbouwontwikkelingsgebieden opgesteld of zijn daar nu mee bezig. Voor een goede uitvoering van de reconstructie en een goede aansturing van de ruimtelijke ontwikkeling van de intensieve veehouderij is het belangrijk dat de reconstructiezonering en de LOG-plannen worden opgenomen in de gemeentelijke structuurvisies. De LOG's zijn opgenomen in het ontwikkelingsperspectief 'Vitaal platteland met accent op productie'.

Glastuinbouw: de inrichting van het glastuinbouwgebied de Koekoekspolder

De ontwikkeling van de glastuinbouw in Overijssel is geconcentreerd in de Koekoekspolder, een gebied van ca. 500 ha, waar ruimte is voor ca. 250 ha kassen. Hiervan wordt momenteel ruim 100 ha benut. De verwachting is dat de resterende ruimte de komende vijf jaar benut wordt. Verdere uitbreiding van de glastuinbouw richting het Nationaal landschap Mastenbroekerpolder achten wij niet wenselijk. Komende jaren willen wij samen met de gemeente en andere partners zorgen voor een goede inrichting en een goede beeldkwaliteit van de overgangzone Koekoekspolder – Nationaal landschap.

Voor de ontwikkeling van een toekomstgericht glastuinbouwcluster in de Koekoekspolder is het behoud van een 'kritische massa' van de glastuinbouw in de regio belangrijk. In de Koekoekspolder is die kritische massa aanwezig. Wij willen samen met Flevoland de samenwerking tussen de tuinbouwgebieden Koekoekspolder, Ens en Luttelgeest versterken in de context van het samenwerkingsverband 'Greenport Nederland'. Het glastuinbouwgebied wordt ontwikkeld door de Ontwikkelingsmaatschappij Koekoekspolder (KKP). Daarbinnen wordt onder leiding van de gemeente Kampen met voortvarendheid de herstructurering opgepakt. In het inrichtingsplan, dat door de provincie ondersteund wordt, staat een duurzame inrichting van het gebied centraal, met aandacht voor waterbeer, landschap, ruimtelijke kwaliteit en duurzame energie. Gezien de ontwikkelingen op het vlak van duurzame energie in de glastuinbouw, kan de KKP een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van het Energiepact Overijssel.

Buiten de Koekoekspolder en buiten bestaande glastuinbouwlocaties zijn er geen mogelijkheden voor de nieuwe vestiging van glastuinbouwbedrijven.

Boomteelt

Boomteelt is in Overijssel, maar vooral in Noordoost Twente, een economische activiteit van toenemend belang. Voor landschap en cultuurhistorie pakt dit vaak niet goed uit. Op zichtlocaties, zoals de grote essen en beekdalen in Twente, leidt boomteelt regelrecht tot verrommeling en onherkenbaarheid van de essen. GS heeft hierover een voorlopig standpunt ingenomen (oktober 2006). Na overeenstemming hierover tussen de provincie en de gemeenten wordt de kaart opgenomen in de Omgevingsvisie en in de respectievelijke bestemmingsplannen buitengebied. We koppelen de ontwikkelingsmogelijkheden van de boomteelt aan de gebiedskenmerken en dus aan de ruimtelijke kwaliteit.

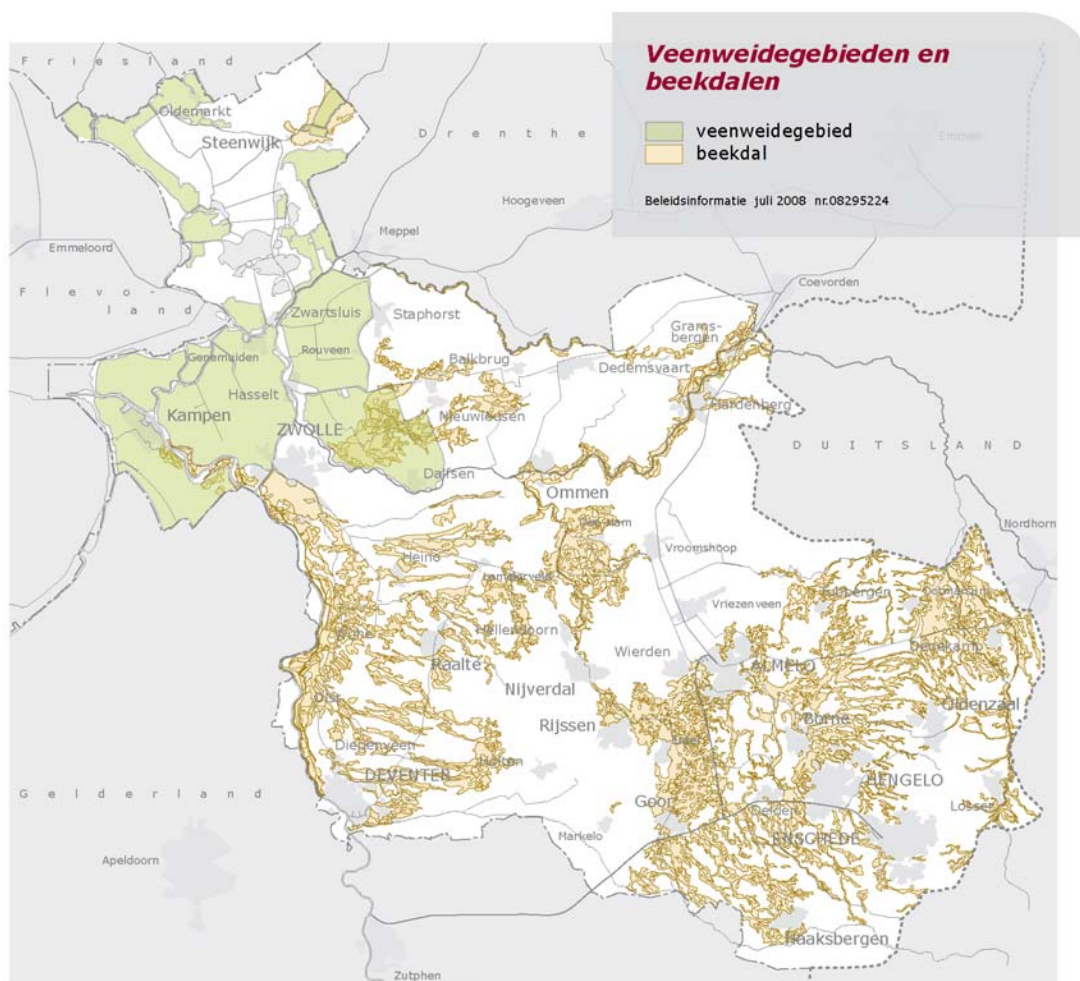
Een belangrijk punt bij boomteelt is de toenemende behoefte aan 'ondersteunend' glas. Het huidige beleid wordt zo veranderd dat ondersteunend glas alleen wordt toegestaan voor de sector die het echt nodig heeft, op voorwaarde dat dit leidt tot behoud/versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Dit betreft met name de sier- en boomteelt. Het toe te staan oppervlak op bouwblok of huiskavel wordt bepaald in samenhang met de ruimtelijke kwaliteit.

Watercondities

Voor een optimale landbouw zijn goede watercondities nodig. Het waterbeheer wordt hier in het algemeen op ingericht. Het vaststellen van het Gewenst Grond en Oppervlaktewaterregime (GGOR) is hiervoor een goed instrument.

In veenweidegebieden en beekdalen wordt een beperkte ontwatering toegestaan gericht op het gebruik als grasland, om mogelijke bodemdaling te voorkomen (veenweidegebieden) en natuurlijke condities (beekdalen) te behouden (zie kaart Veenweidegebieden en beekdalen). Het gebruik van grondwater voor beregening is binnen algemene regels toegestaan (huidige verordening fysieke leefomgeving), in droge perioden kan een beregeningsverbod gelden.

In droge perioden vindt ook aanvoer van water plaats, mede voor de landbouw. Door klimaatverandering zal de behoefte daaraan alleen maar toenemen. De komende jaren zullen we onderzoeken of de huidige mogelijkheden voldoende zijn en welk beleid in droge perioden moet worden gevoerd.

Het gebruik van grondwater voor beregening is binnen algemene regels toegestaan (huidige verordening fysieke leefomgeving), in droge perioden kan een beregeningsverbod gelden.

In droge perioden vindt ook aanvoer van water plaats, mede voor de landbouw. Door klimaatverandering zal de behoefte daaraan alleen maar toenemen. De komende jaren zullen we onderzoeken of de huidige mogelijkheden voldoende zijn en welk beleid in droge perioden moet worden gevoerd.

4.2.2 Toerisme en recreatie

Ambitie

De sector toerisme en recreatie is vitaal en vernieuwt zichzelf. De sector bindt de toerist blijvend aan Overijssel en is een belangrijke economische pijler voor het buitengebied.

Hoofddijn van beleid

Innovatie en versterking van het organiserend vermogen in de toeristische sector staan centraal. De sector kan een bijdrage leveren aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit, van ondernemers wordt hiervoor een serieuze bijdrage verwacht. Wij bieden ruimtelijke mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit en het vergroten van de diversiteit van de bestaande verblijfsaccommodaties, met versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

Vrijtijdsbesteding is van grote waarde voor het welzijn van mensen. De natuurlijke, landschappelijke, culturele en stedelijke kenmerken van Overijssel bieden veel mogelijkheden voor vrijtijdsbesteding en het beleven van de provincie. Er wordt in Overijssel steeds meer gewandeld, gefietst en gevaren. Ook de belangstelling voor intensievere vormen van vrijtijdsbeleving in de natuur groeit (o.a. mountainbiken).

Versterking sector

De toerisme en recreatie sector vormen met 33.500 arbeidsplaatsen (in 2007) een belangrijke economische factor. Ze hebben naast het bieden van directe werkgelegenheid ook grote invloed op het woon-, werk- en leefklimaat. Een rijk aanbod van recreatieve voorzieningen vormt een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven en bewoners. De provincie wil een sterk recreatief aanbod en toeristen blijvend aan Overijssel binden. Daarom staat innovatie en versterking van het organiserend vermogen in de toeristische sector centraal. Doel is een vitale en zichzelf vernieuwende sector.

Om ook in de toekomst een belangrijke economische pijler te blijven moeten ondernemers in de provincie de ruimte krijgen om toeristisch-recreatieve voorzieningen te ontwikkelen die bijdragen aan differentiatie van het aanbod en toeristische structuurversterking. De voorzieningen moeten passen bij het karakter, profiel en de identiteit van een gebied, goed worden ingepast in het landschap en de bestaande landschappelijke kwaliteit behouden dan wel herstellen (aandacht voor Ruimtelijke Kwaliteit). Door gebiedsgericht (nieuwe) koppelingen te leggen tussen verschillende sectoren (recreatie, landschap, water, cultuur, zorg en sport) kunnen kansen voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden gecreëerd. De concurrentiekracht van Overijssel als vakantie- en dagtochtbestemming kan hiermee worden versterkt. De provincie zal op dit terrein een stimulerende rol vervullen.

De toeristisch-recreatieve sector kan bij uitstek een bijdrage leveren aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit door het tegengaan van verrommeling, door mooie gebieden op de juiste manier te benutten en van lelijke plekken iets moois te maken. Van ondernemers wordt hiervoor een serieuze bijdrage verwacht. De sector heeft zelf immers profijt van de aanwezigheid van mooie natuur en landschappen. Ook de burgers hebben in de Burgerenquête hun voorkeur uitgesproken voor goed in de natuur ingepaste toeristische voorzieningen.

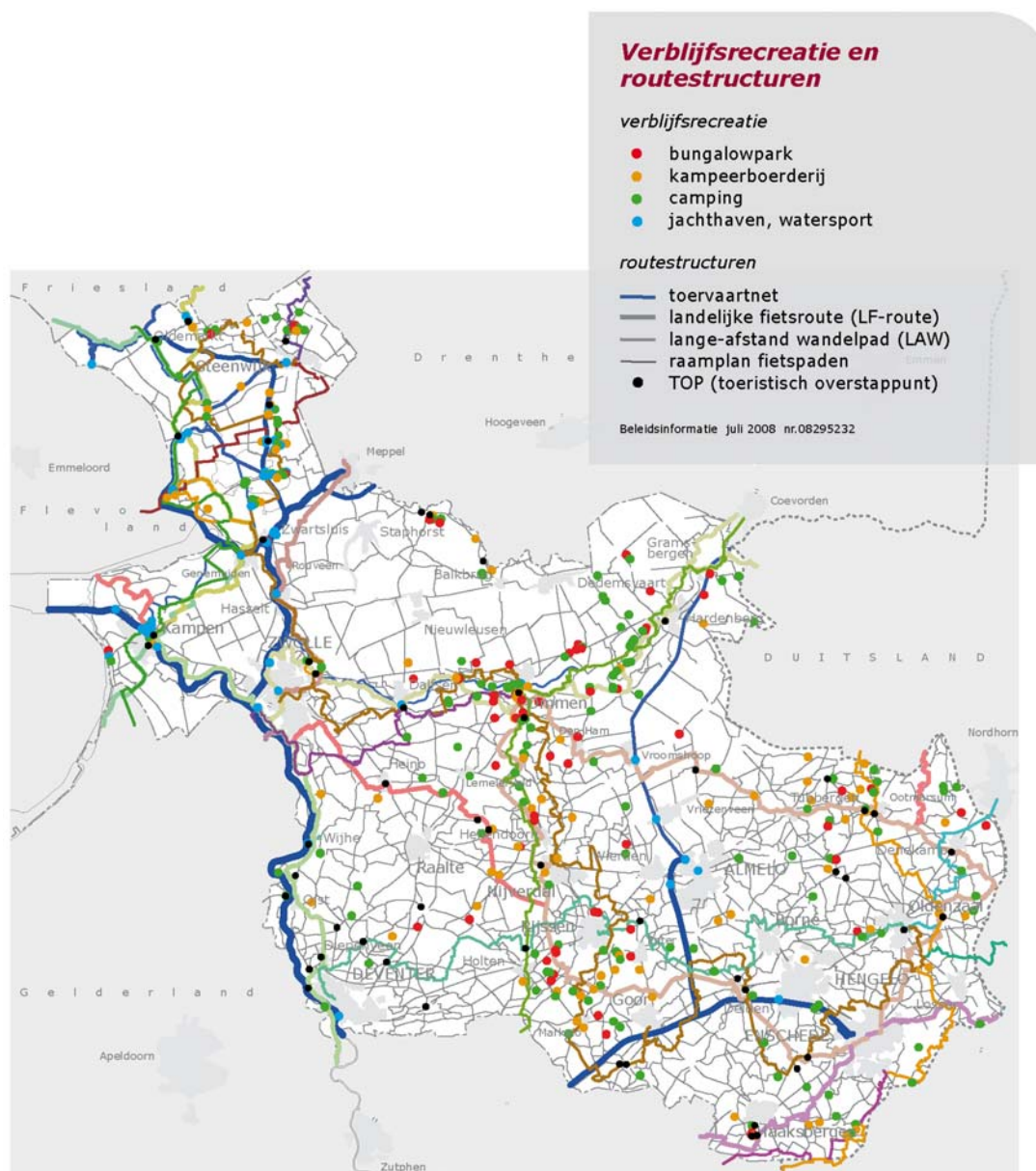
Wij faciliteren nieuwe produkt-marktcombinaties mits deze de ruimtelijke kwaliteit versterken en duurzaam zijn. Dit betreft enerzijds initiatieven om de Overijsselse toeristische merken (Kop van Overijssel, Vechtdal Overijssel, Hanzesteden, Salland en Twente) te versterken, anderzijds gaat het om innovatie, gericht op de vier thema's: wellness, natuur- en plattelandsbeleving, cultuurbeleving en proeven en ruiken.

Genieten van natuur

In de nabije omgeving van natuurgebieden zijn kansen aanwezig voor ontwikkelingen die gebruik weten te maken van de aanwezige kwaliteiten. Er is natuur om van te genieten. Dat biedt mogelijkheden om die kwaliteiten te versterken en van een economische basis te voorzien. De natuurgebieden maken deel uit van een levend landschap en vormen de ruggengraat van een netwerk van gebieden met bijzondere kwaliteiten. We geven ruimte aan toeristisch-recreatieve functies, die aansluiten bij de natuurwaarden, zonder deze aan te tasten.

Verblijfsaccommodaties

In de verblifsberecreatie is de vraag naar een gevarieerd aanbod en een gemiddeld hogere kwaliteit een belangrijke trend. Het huidige aanbod van recreatiewoningen in Overijssel sluit niet aan bij de wensen van de hedendaagse consument. Wij scheppen ruimtelijke mogelijkheden voor de verbetering van de kwaliteit en het vergroten van de diversiteit in de bestaande verblifsbaccommodaties. De aangewezen mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe verblifsbaccommodaties in Noordwest Overijssel blijven gehandhaafd.

Permanente bewoning van recreatiewoningen is niet toegestaan (behoudens twee gevallen in de gemeente Zwartewaterland en Losser). We verlenen geen medewerking aan het toekennen van een woonbestemming (legaliseren) aan permanent bewoonde recreatiewoningen.

Infrastructuur

Het benutten van het toeristisch-recreatieve potentieel in onze provincie is sterk afhankelijk van de versterking van de aanwezige voorzieningen. Een van die basisvoorzieningen is de toeristisch-recreatieve infrastructuur voor wandelen, fietsen, varen en paardrijden. Het is een belangrijke opgave om deze basiskwaliteit op een nog hoger niveau te brengen. Doel is met name de benutting van de aanwezige infrastructuur te verbeteren, en daardoor de economie

te stimuleren.

Accent bij de verdere ontwikkeling van de infrastructuur ligt op de belevingswaarde, de bewegwijzering (indien aanwezig), de aantrekkelijkheid en de landschappelijke inpassing. De aantrekkelijkheid van de routes neemt toe door in de netwerken voorzieningen voor dag- en verblijfsrecreatie op te nemen.

Wij voeren een twee sporenbeleid:

- We investeren in infrastructuur en routes door:
 - uitrol van de provinciale routestructuur
 - uitvoering van het Raamplan fietspaden
 - behoud en versterking van landelijke routenetwerken, oplossen van knelpunten
 - vergroting van de toegankelijkheid van het buitengebied
- We versterken knooppunten in het buitengebied:

Knooppunten zijn plaatsen waar verschillende routes samenkomen of elkaar kruisen. Het gaat onder meer om attracties, hotels, restaurants, bezoekerscentra bij natuurgebieden, stations en de centra van aantrekkelijke kernen. Knooppunten functioneren als startpunt van diverse routes en zijn bij voorkeur goed te bereiken, ook met het openbaar vervoer. We ondersteunen de aanleg van recreatieve transferia en P+R voorzieningen, waar recreanten kunnen overstappen van de auto naar milieuvriendelijke vervoersvormen zoals de trein, de bus of de regiotaxi. Deze transferia worden afgestemd op de ontwikkeling van toeristische overstappunten voor het langzaam verkeer: wandelen, fietsen, paardrijden en kanoën. Knooppunten kunnen ook de wisselwerking tussen water- en landgebonden recreatie stimuleren.

De provincie Overijssel kent verschillende landelijke fiets- en wandelroutestructuren (BRTN, LAW en LF). Vanwege de hoge recreatieve belevingswaarde en het bewezen gunstig effect op de economische omzet van bedrijven langs de routes willen we deze routes waarborgen. Ruimtelijke ontwikkelingen rondom de routes dienen te worden beoordeeld op mogelijke gevolgen, met aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit.

4.2.3 Overige bedrijvigheid

Ambitie

Kansen voor nieuwe bedrijvigheid in het buitengebied zijn benut voor verbreding van het economisch draagvlak en voor een kwaliteitsimpuls van het buitengebied.

Hoofddijn van beleid

We bieden ruimte aan ondernemers, die kansen zien voor nieuwe bedrijvigheid in het buitengebied. De activiteiten moeten een binding hebben met het buitengebied en ruimtelijke kwaliteit toevoegen.

In de afgelopen decennia hebben tal van bedrijven zich in het buitengebied gevestigd, grotendeels in voormalige agrarische gebouwen. Circa 40 procent van de bedrijven in het buitengebied is niet-agrarisch. De aanwezigheid van niet-agrarische bevolking en allerlei nieuwe bedrijvigheid en een toenemende vraag naar locaties voor bedrijvigheid scheppen een kans voor nieuwe vormen van natuur- en landschapsbeheer, de ontwikkeling van zogenoemde knoopperven en de invulling van vrijkomende agrarische bebouwing.

De zich ontwikkelende markt voor natuur- en landschap biedt onze provincie goede mogelijkheden. Niet alleen in de sfeer van recreatie en toerisme, maar ook in de sfeer van de gezondheidssector en de ontwikkeling van streekproducten. Wij willen ruimte bieden aan ondernemers die kansen zien voor nieuwe bedrijvigheid in het buitengebied. De activiteiten moeten een binding hebben met het buitengebied. Ze moeten ook bijdragen aan het behoud en de versterking van de gebiedskenmerken en aan de ruimtelijke kwaliteit. Op vrijkomende agrarische locaties bieden we ruimte aan wonen en economische bedrijvigheid. We richten ons op verbreding van de plattelandseconomie, maar de aanwezige landbouwbedrijven mogen daardoor geen problemen krijgen.

4.3 Natuur, landschap en erfgoed

Ambitie

De natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van het buitengebied zijn voldoende beschermd, toegankelijk voor beleving en bieden kansen voor zorgvuldige ontwikkeling.

Hoofddijn van beleid

We richten ons op realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur in 2018 en op versterking van de fysieke landschapsstructuren. We zorgen voor een goed financieel beheer, met name door groen-blauwe diensten. We werken aan voorlichting en bewustwording van de waarde en ontwikkelingsmogelijkheden van ons erfgoed.

4.3.1 Natuur

Ambitie

De diversiteit aan plant- en diersoorten (biodiversiteit) is behouden en versterkt, en daar genieten we op verantwoorde wijze van.

Hoofddijn van beleid

We werken aan realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur in 2018. Binnen de EHS is geen ruimte voor ontwikkelingen die niet passen bij de doelstelling, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang waar niet op een andere manier in kan worden voorzien. In dat geval dienen de effecten op de natuurwaarden gecompenseerd te worden. Voor alle Natura 2000-gebieden wordt een beheerplan gemaakt met specifiek aandacht voor de verdrogingsproblematiek. We zetten ons in voor de instandhouding en bescherming van weidevogel- en ganzengebieden.

Behoud biodiversiteit

De aanwezige grote variatie aan plant- en diersoorten (biodiversiteit) is een kernkwaliteit van de natuurwaarden in Overijssel. Het verlies aan soorten verarmt de natuurwaarden en maakt ecosystemen kwetsbaar. Het behoud van biodiversiteit is een belangrijke opgave voor een duurzame samenleving. Soorten bevinden zich in principe overal: zowel in de stad als in natuurreservaten, parken, sloten en houtwallen. De EHS met daarbinnen 25 Natura 2000-gebieden (dus zonder het Wierdense Veld) is het rijkst aan biodiversiteit. De Natura 2000-gebieden zijn van Europese betekenis en staan onder het regiem van de natuurbeschermingswet. In het landbouwgebied vervult biodiversiteit een directe functie voor bodemvruchtbaarheid en plaagbestrijding. Het landbouwgebied vormt ook een belangrijk leefgebied voor onder meer weidevogels en ganzen.

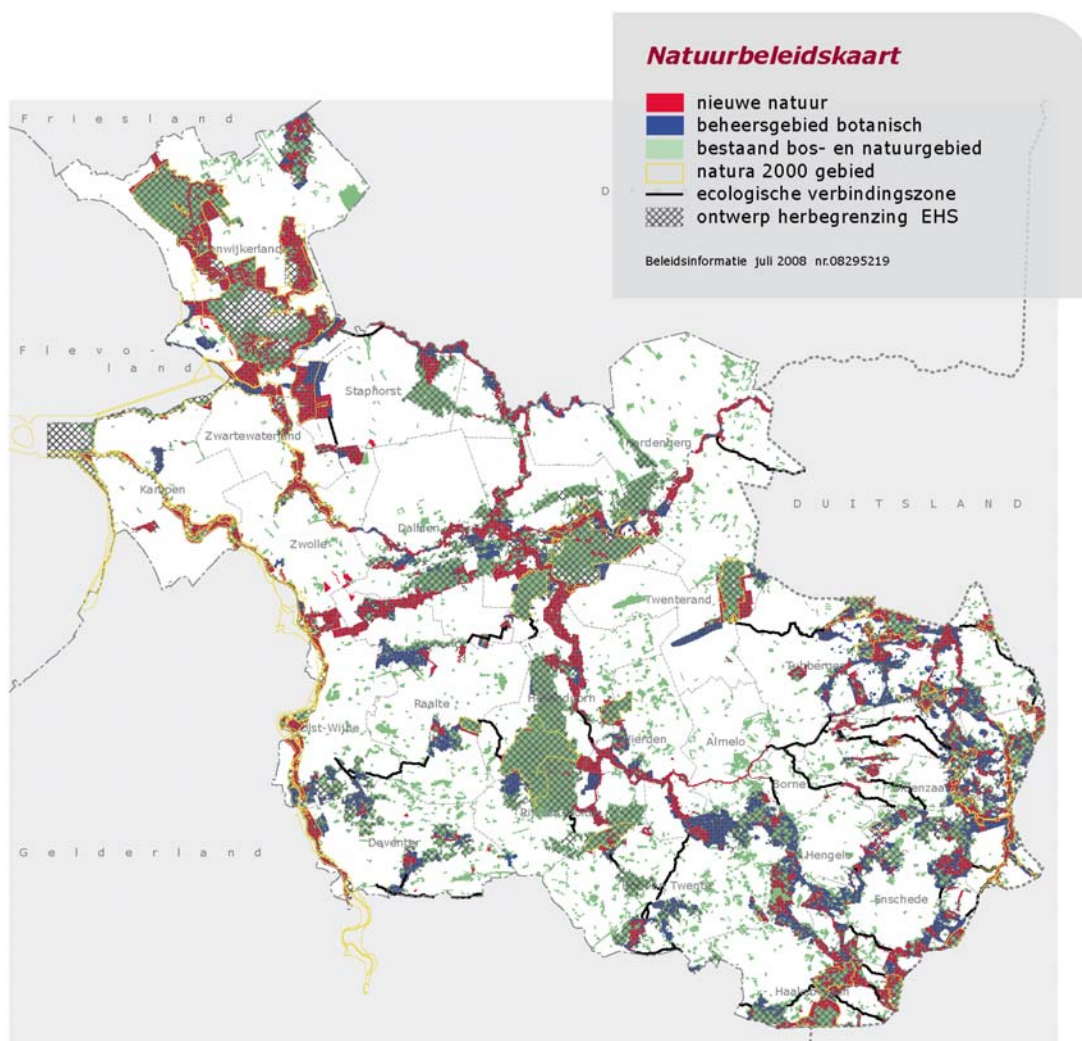
Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

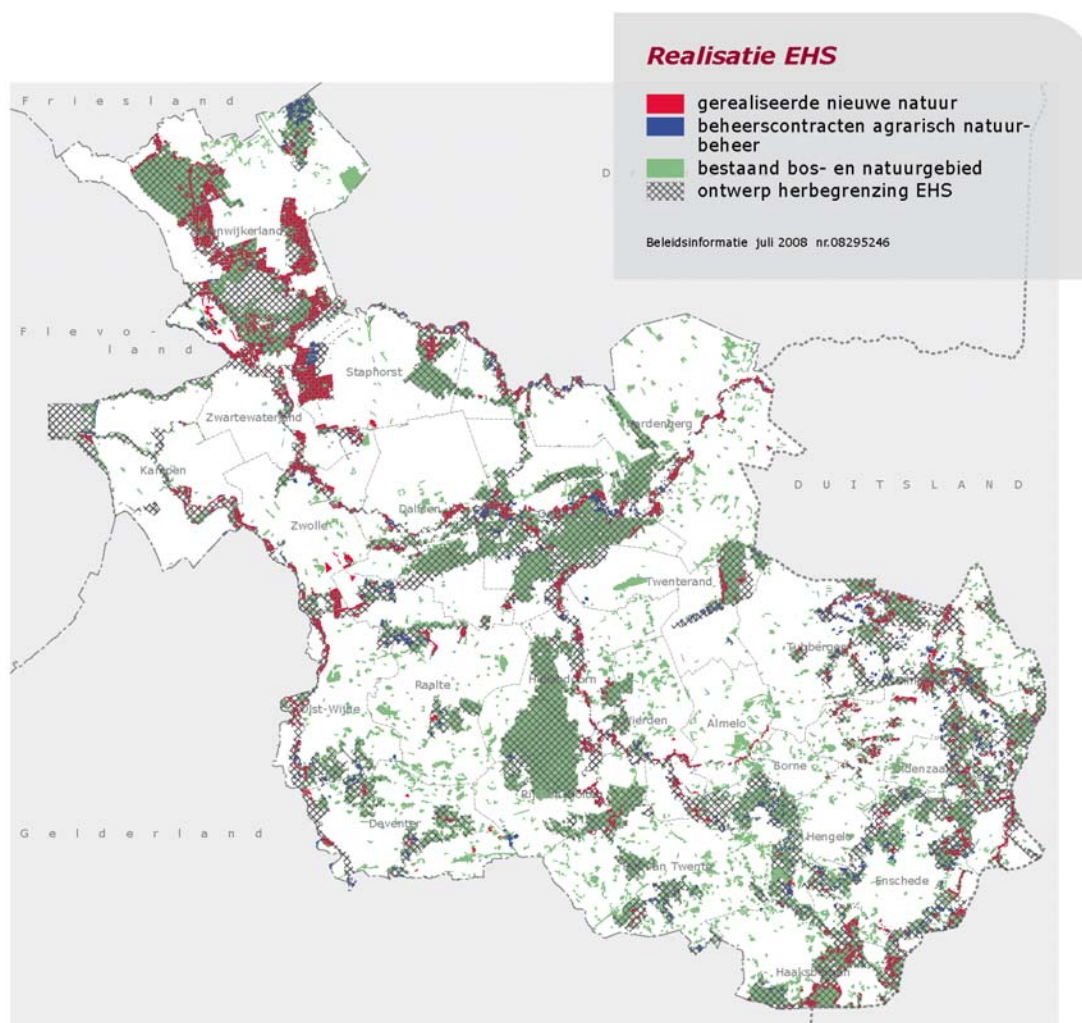
Een belangrijk instrument voor het behoud van de biodiversiteit is de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), inclusief ecologische en robuuste verbindingzones. Daarmee willen we een vitaal en samenhangend stelsel van natuurgebieden tot stand brengen. Onze ambitie is om de EHS in 2018 gerealiseerd te hebben. Dan hebben we alle gronden verworven, het gebied ingericht en/of onder beheer gebracht en de gebiedsgerichte aanpak geïmplementeerd. Voor het aankopen en inrichten van de robuuste verbindingzones sluiten we aan bij de planning van het Rijk. In grote delen van de EHS worden hoge eisen gesteld aan de watercondities. In samenhang met de realisatie van de EHS nemen we hiervoor de nodige maatregelen, binnen de grenzen van de EHS. De EHS ligt binnen het ontwikkelingsperspectief 'groen-blauwe hoofdstructuur'.

Het ruimtelijk beleid is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS, waarbij we tevens rekening houden met de andere belangen die in het gebied aanwezig zijn. De kernkwaliteiten binnen de EHS zijn natuurkwaliteit, landschappelijke kwaliteiten en beleving van rust. Dat betekent dat er geen

ruimte is voor ontwikkelingen die niet passen binnen de doelstelling van de EHS, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang waar niet op een andere manier aan kan worden voldaan. Instrumenten die we daarbij hanteren, zijn herbegrenzing van de EHS, saldering van negatieve effecten en toepassing van het compensatiebeginsel, conform de EHS-spelregels. In 2008 is de begrenzing van de EHS in beginsel vastgelegd. Het credo hierbij is: flexibiliteit met kwaliteit. Daarmee geven we aan dat er ruimte is voor het aanpassen van die begrenzing, als daarmee de doelen op een betere manier kunnen worden bereikt.

Binnen de EHS liggen de 25 zogenoemde Natura 2000-gebieden. Voor elk van deze gebieden wordt een beheerplan gemaakt. Deze zijn voor een groot deel in 2009 klaar. De plannen geven een uitwerking van de doelstellingen en de maatregelen die nodig zijn om die doelen te halen. De inzet is om bestaande activiteiten ongewijzigd door te laten gaan en de externe werking (invloed van buiten af) tot een minimum te beperken. Voor handelingen nabij de Natura 2000-gebieden is een vergunningstelsel ingesteld. De provincie is hiervoor het bevoegd gezag.

Bij diverse Natura 2000-gebieden spelen verdrogingsproblemen met name in de zogenoemde TOP-gebieden. Om deze problemen aan te pakken, voeren we de afspraken uit die gemaakt zijn in het kader van Kaderrichtlijnwater en de ILG-bijeenkomst met het Rijk. Vanuit het beschermingsbeleid voor de Natura 2000-gebieden kunnen beperkingen voortvloeien voor de landbouw in de zones rond deze gebieden. Dit geldt voor relatief grote delen van het buitengebied in Overijssel. Een belangrijk aspect hierbij is de depositie van stikstof. De huidige depositie staat het bereiken van natuurdoelen in de weg. Voor adequate bescherming van de Natura 2000-gebieden moet op termijn een daling worden gerealiseerd. De ambitie is te komen tot een aanpak die zowel recht doet aan de natuur als aan de landbouwbelangen.

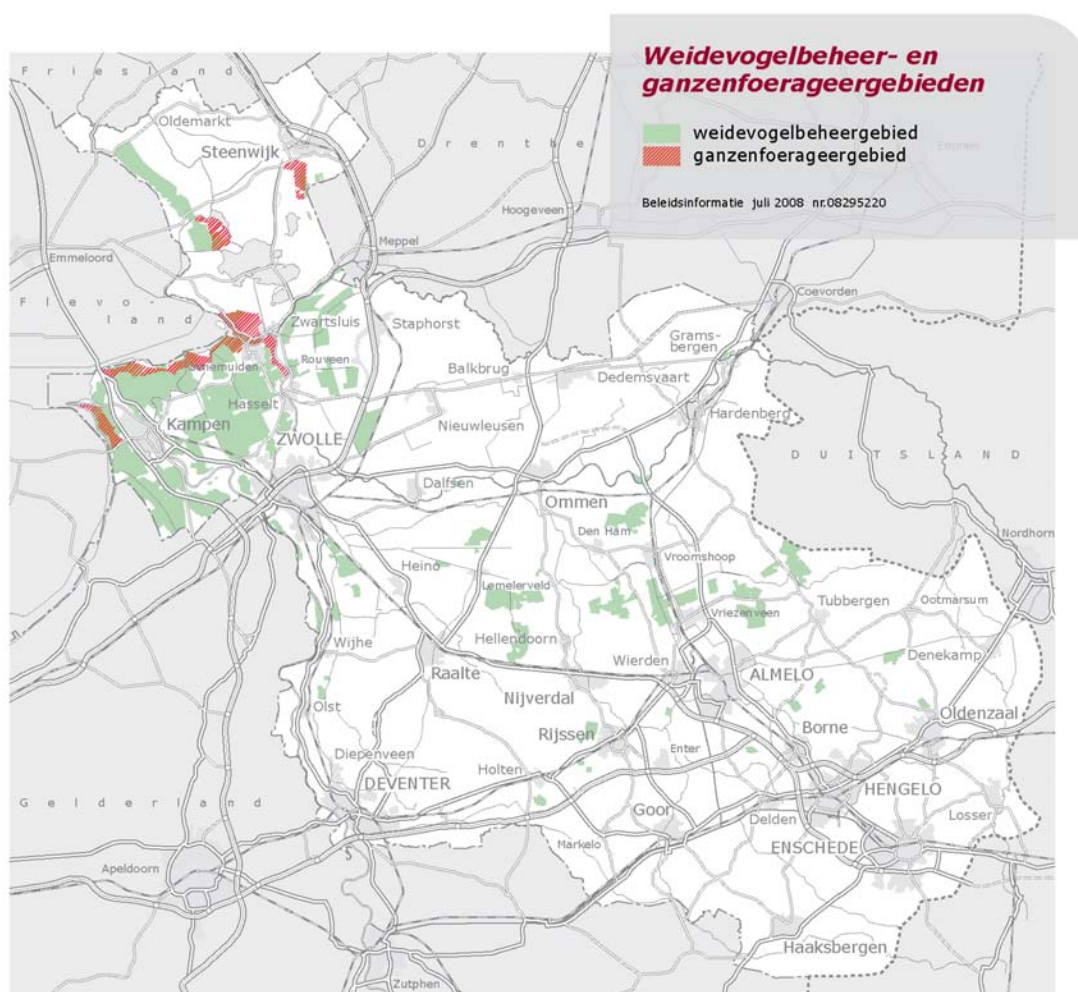
Beleving en regionale economie in relatie tot de EHS

De EHS en het omliggende landschap zijn van grote betekenis voor de bescherming van de biodiversiteit, maar kunnen ook een bredere rol hebben in de ontwikkeling van het buitengebied. De EHS en het omringende landschap vormen de ruggengraat voor het Overijsselse woon- en werklandschap. De nabije omgeving van de EHS biedt kansen voor ontwikkelingen die gebruik weten te maken van de kwaliteiten van de EHS. Met de bedoeling om (draagvlak voor) natuurwaarden te versterken, geven we ruimte aan functies die hierop aansluiten: landbouwbedrijven die mede gebruik maken van het natuurgebied, knoopen, zorglandgoederen, landschappelijk goed ingeklede recreatiebedrijven, verblijfsrecreatie en waterretentie (voor het opvangen van de effecten van klimaatverandering). Hierdoor ontstaat een ruimtelijke verwevenheid tussen natuur en omgeving. Deze verwevenheid maakt natuur en landschap tot een economische factor die in belang toeneemt. Over het algemeen gaat het hier om het ontwikkelingsperspectief 'vitaal platteland – veelzijdige gebruikruimte'.

Natuurwaarden buiten de EHS

Natuurelementen buiten de EHS, zoals landgoederen, landschappelijke elementen (houtwallen, singels, bosjes, wegbermen) en watergangen, hebben niet alleen landschappelijke waarde.

Een speciale categorie betreft de instandhouding en bescherming van weidevogel- en ganzengebieden (zie kaart Weidevogelbeheer- en ganzenfourageergebieden). Deze graslanden zijn in gebruik van de landbouw, die daar ook het primaat houdt. Er geldt een beleid van handhaving van de condities voor deze gebieden (waterpeil, openheid en rust). Structurele verbeteringen geschieden op basis van vrijwilligheid. Ook in door de provincie aangewezen kerngebieden voor weidevogels en ganzen geldt het provinciale compensatiebeleid. Buiten de EHS, de landgoederen, landschapselementen en de weidevogel- en ganzengebieden, zijn er in onze provincie in ruime mate bos- en natuurgebieden aanwezig. Deze gebieden hebben veelal gebiedskenmerken, die bepalend zijn voor de ruimtelijke kwaliteit, en daarom behouden dienen te blijven. Gemeenten nemen deze gebieden op in hun bestemmingsplannen. Ook hiervoor geldt dat aantasting alleen is toegestaan als er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang waarin niet op een andere manier kan worden voorzien. De ingrepen dienen vervolgens voldoende te worden gecompenseerd.

4.3.2 Landschap

Ambitie

De verscheidenheid aan landschappen is behouden en waar mogelijk versterkt. Inwoners en toeristen kunnen de landschappelijke kwaliteiten in ruimere mate beleven en ervan genieten.

Hoofddijn van beleid

We versterken de fysieke landschapsstructuren en zorgen voor een goed financieel beheer met name door groen-blauwe diensten. We behouden de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van landgoederen in samenhang met de ontwikkeling van de gebruiksmogelijkheden. Hiervoor ontwikkelen we een stimulerend instrumentarium. We stellen extra middelen beschikbaar voor de uitvoering van de gebiedsperspectieven van de twee Nationale landschappen IJsseldelta en Noordoost Twente.

Overijssel heeft veel landschappen die internationaal van vrij grote tot zeer grote betekenis zijn. Ruimte- en rustgebieden worden afgewisseld door verstedelijkte gebieden. De kernkwaliteiten van de Overijsselse landschappen zijn in dit Beeld van de Omgevingsvisie benoemd.

De hoge kwaliteit van de afzonderlijke gebieden en de rijke verscheidenheid aan landschappen versterken elkaar in de beleving ervan. Zo versterken de rivierlandschappen van Vecht, Regge, Dinkel en IJssel de ruimtelijke kwaliteit. Het kleinschalige heuvellandschap met beken en bronnen in Noordoost Twente is uniek, evenals de smalle weidepercelen, omgeven door elzensingels in de omgeving van Staphorst. De Vecht en het Vechtdal verbinden stedelijke gebieden. De polder Mastenbroek als waardevol weidegebied contrasteert met de stedelijke centra Zwolle en Kampen. De Weerribben en Wieden vormen naast een laagveenmoeras ook een belangrijk gebied voor (water)recreatie.

Door allerlei ontwikkelingen dreigen verschillen in landschapstypen onderling te vervlakken c.q. te verdwijnen. De inzet is om deze nivellering te stoppen en de diversiteit aan landschappen te behouden. Hierbij gaat het om kwaliteiten die een zwaarwegend belang hebben op provinciaal- en (inter)nationaal schaalniveau en die zich in een kenmerkende samenhang kunnen ontwikkelen in landschappen en landschappelijke eenheden. De landschappelijke kernkwaliteiten worden bepaald door de combinatie van de kenmerken uit de vier lagen die samen geleid hebben tot het huidige landschap (paragraaf 2.3):

- natuurlijke laag (bodem, reliëf, aardkundige waarden, water, flora en fauna);
- agrarisch- culturele laag (archeologie, cultuurhistorie, agrarische patronen, landschapselementen);
- stedelijke laag (infrastructuur, patroon van dorpen/kernen/steden, cultuurhistorie en architectonische kwaliteiten);
- lust- en leisure laag (informatiewaarde, confrontatie stad-land, groene ruimte, landgoederen, netwerk van routes en paden, bereikbaarheid van recreatieve voorzieningen).

Onze inzet is erop gericht om de fysieke landschapsstructuren te versterken en zorg te dragen voor een goed financieel beheer. Hierbij spelen de groen-blauwe diensten een prominente rol. De ambitie is om binnen een termijn van 10 jaar voor minimaal 50 procent van de landschapselementen een duurzaam beheer (>20 jaar) te hebben geregeld via groen-blauwe diensten. Ideeën daarvoor worden in samenhang met de omgeving beoordeeld. Het gaat om het verbinden van diverse belangen, waardoor het gebied in kwaliteit toeneemt.

Nationale Landschappen

In gebieden die landschappelijk/historisch van provinciaal belang zijn, geldt een behoud- en ontwikkelingsstrategie. Wel gaat het om: behoud door ontwikkeling. Nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen dienen in samenhang met de benoemde kernkwaliteiten te worden ontwikkeld, zodat deze behouden en versterkt worden.

De Nationale Landschappen IJsseldelta en Noordoost Twente zijn gebieden met (inter)nationaal zeldzame of unieke landschapskwaliteiten en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. De opgave is voor deze gebieden het

behouden, duurzaam beheren en waar mogelijk versterken van de bijzondere kwaliteiten. Ook de recreatieve toegankelijkheid moet worden vergroot. De specifieke landschappelijke (kern)kwaliteiten zijn:

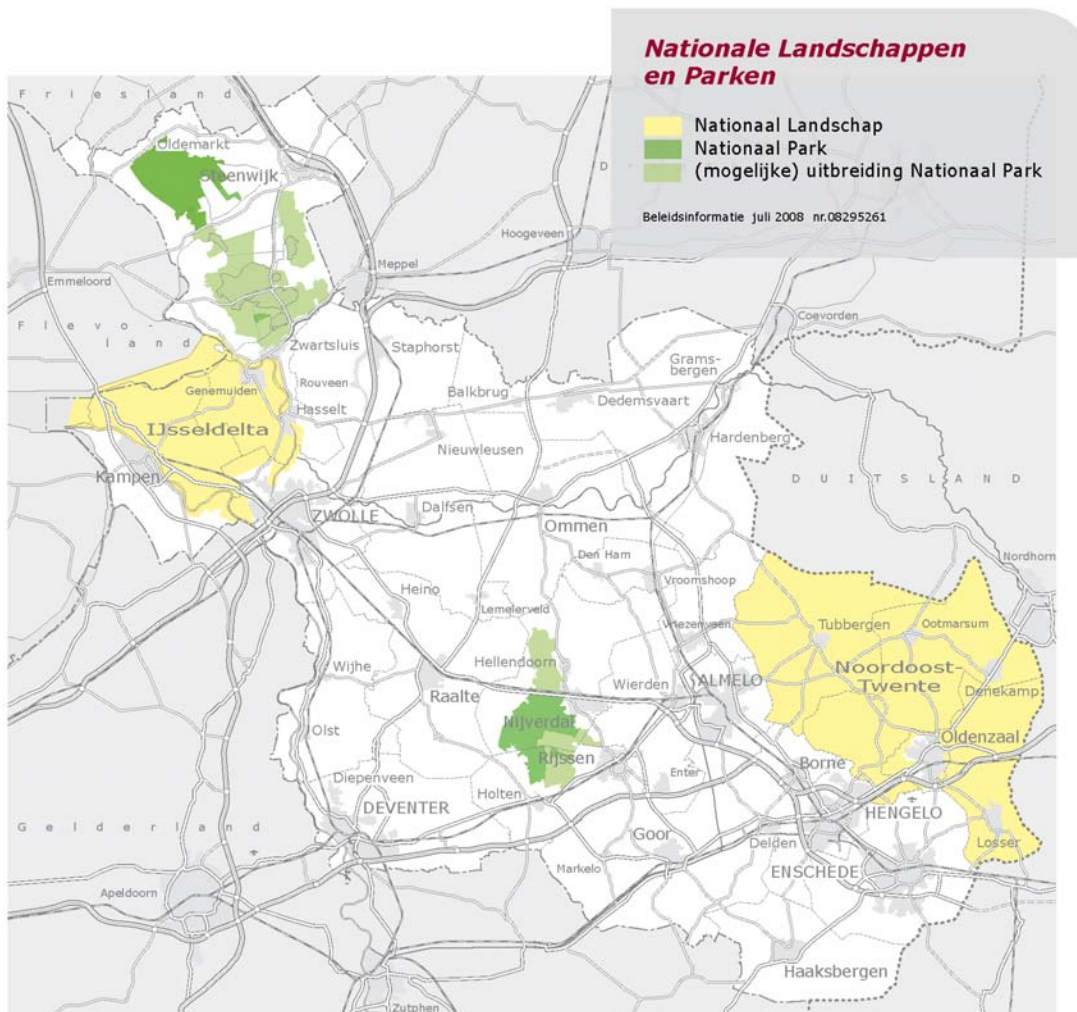
- voor IJsseldelta:
 - de grote mate van openheid
 - de oudste, rationele, geometrische verkaveling
 - reliëf in de vorm van huisterpen en kreekrukken.

Nationaal landschap IJsseldelta bestaat uit de polder Mastenbroek, het Kampereiland, de Mandjeswaard, Polder de Pieper, de Zuiderzeepolder het rivierenland van de IJssel en het Zwarte Water, met daaraan gelegen oude stads- en dorpskernen en het Zwarte meer. De IJsseldelta met haar rivierenland, eeuwenoude polders, terpenboerderijen en kreekrukken ligt op het grondgebied van de gemeenten Kampen, Zwartewaterland en Zwolle.

- Voor Noordoost-Twente:
 - de grote mate van kleinschaligheid
 - het groene karakter
 - samenhangend complex van beken, essen, kampen en moderne ontginningen.

Het glooiende beeklandschap is zeer gevarieerd door een fijnmazig samenstel van beken, essen, kampen en moderne ontginningen. Houtwallen, singels en bossen zorgen voor een kleinschalig en groen karakter, in relatie tot de open ruimte van Noord- en Oost-Nederland.

Voor beide Nationale Landschappen zijn de kernkwaliteiten nader uitgewerkt in het Ontwikkelingsprogramma dat bestaat uit een Ontwikkelingsperspectief en een Uitvoeringsprogramma. Hierin geven gebiedspartners aan hoe zij de opgave voor deze gebieden zullen realiseren. Het programma geeft aan welke kwaliteiten het gebied uniek maken en wat zij zullen doen om deze te behouden en versterken: behoud door ontwikkeling. Ons beleid en uitvoering m.b.t. tot Nationale Landschappen zetten we samen met onze partners onverminderd voort.

Overijssel is rijk aan landgoederen. De ca. 500 landgoederen waarvan 60 beschermde buitenplaatsen, zijn de parels van het Overijsselse landschap en dienen te worden gekoesterd. Voor een aantal streken zijn de landgoederen zelfs beeldbepalend (Vechtstreek, Hof van Twente en Land van Deventer). In landgoederen komen uiteenlopende functies en kwaliteiten samen: landbouw, natuurbeheer, landschappelijke elementen, bewoning, recreatie en cultuurhistorie. Veel landgoederen zijn geheel of gedeeltelijk opengesteld (recreatief medegebruik), waardoor ze ook een maatschappelijke waarde vertegenwoordigen. Het economische rendement van een landgoed is in de regel laag. Rendabele functies moeten de instandhouding en ontwikkeling van niet-rendabele functies mogelijk maken. Wij zetten in op het behoud van het samenhangend geheel van de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van landgoederen, in samenhang met de ontwikkeling van de gebruiksmogelijkheden. In de Omgevingsvisie zullen wij voor bestaande en voor nieuwe landgoederen een stimulerend instrumentarium opnemen. Voor specifieke situaties (landgoederen in specifiek daarvoor aangewezen zones) is ontwikkelingsplanologie (rood voor groen) een extra instrument waarbij per saldo de landschappelijke kwaliteit verbetert.

4.3.3 Erfgoed

Ambitie

Het aardkundig, archeologisch en cultuurhistorisch erfgoed is behouden en wordt door veel mensen beleefd dankzij informatie, gebruik en ontwikkeling.

Hoofddijn van beleid

We maken werk van voorlichting over en bewustwording van de waarde van ons erfgoed. We kiezen voor een ontwikkelingsgerichte strategie door cultuurhistorisch erfgoed te verbinden met de hedendaagse samenleving en de uitdagingen en opgaven waar we in Overijssel voor staan. Via het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel ondersteunen we gemeenten bij de uitvoering van hun monumenten- en archeologiebeleid.

Het cultuurhistorisch erfgoed speelt een belangrijke rol in de identiteit en de leefkwaliteit van Overijssel. Karakteristieke gebouwen, archeologische waarden en het cultuurhistorische landschap vertellen 'het verhaal van Overijssel' en bepalen voor een belangrijk deel het aanzien van steden, dorpen en platteland. Zij vormen het herkenbare plaatje waar de inwoners van Overijssel sinds eeuwen verantwoordelijk voor zijn en zich mee verbonden voelen. Het erfgoed is voor een belangrijk deel ook het visitekaartje waarmee Overijssel zich buiten de provincie presenteert. Het cultuurhistorische erfgoed bepaalt mede de aantrekkingskracht van de provincie als recreatiegebied en woonomgeving en als vestigingsplaats voor bedrijven. De wettelijke taken voor het beschermen en behouden van het cultuurhistorische erfgoed liggen hoofdzakelijk bij het Rijk en de gemeenten. Omdat het erfgoed ook belangrijk is voor de leefomgeving, het landschap, de ruimtelijke gebiedsontwikkeling, de bovenlokale cultuur en de regionale economie, is hier echter ook sprake van een provinciaal belang.

Overijssel kent een lange en gevarieerde geschiedenis, die zichtbaar is in een veelzijdig erfgoed: monumenten, niet beschermd (industrieel, agrarisch en religieus) erfgoed, landgoederen, historische occupatiepatronen (cultuurlandschappen, verkaveling en ontginningsassen), historische infrastructuur (waterwegen, hessenwegen, napoleontische wegen, linies en schansen zoals Ommerschans, Lichtmis, Loozense linie en IJssellinie), en historische elementen (begraafplaatsen, plaatsen van herdenking, grens- en markepalen). Kennis over de betekenis van het Overijsselse erfgoed is belangrijk voor het behoud ervan. Daarom besteden we aandacht aan voorlichting over en bewustwording van de waarde en ontwikkelingsmogelijkheden van ons erfgoed. We voeren regie en brengen waar mogelijk partijen en financieringsmogelijkheden bij elkaar. Daarnaast stimuleren we een gebiedsgerichte gebundelde aanpak van restauratie en herstelwerkzaamheden binnen het streekeigen huis en erfconcept en behoud door duurzame herbestemming binnen het programma reanimatie agrarische en industrieel erfgoed. Ook stimuleren we het gebruik van ons erfgoed in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen, onder andere als onderdeel van het actieprogramma Cultuur & Ruimte.

Aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden

De ruimtelijke kwaliteit en identiteit van gebieden kan worden versterkt door de aanwezige aardkundige en archeologische waarden¹ te behouden en zichtbaar te maken. Bodem en reliëf (aardkundige waarden) waren immers het uitgangspunt voor de bewoningsgeschiedenis en de landschappelijke ontwikkeling van onze provincie. Daarnaast vormen de archeologische objecten en het historisch landschap samen met gebouwde elementen (cultureel erfgoed) de fysieke neerslag van menselijke activiteiten in het verleden. Dit alles samen vertelt het verhaal van de natuur- en cultuurhistorie van gebieden, en vormt het aangrijpingspunt voor

¹ Definities:

- aardkundige waarden: natuurlijke variatie in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen;
- archeologische waarden: overblijfselen (in het landschap) van menselijke activiteiten uit het verleden;
- cultuurhistorische waarden: het samenspel van historische landschappen, historisch geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden.

een betekenisvolle inrichting. Daarom vinden we het belangrijk dat ze al in de fase van kaderstelling en planvorming bij ruimtelijke ontwikkelingen worden betrokken en niet pas bij de toetsing achteraf.

Op basis van het 'Verdrag van Malta' en de Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het uitgangspunt om het archeologische erfgoed zoveel mogelijk ter plekke (in situ) te bewaren en beheermaatregelen te nemen om dit te bewerkstelligen. De verstoorder van de bodem is verantwoordelijk voor het behoud van de archeologische resten. Daar waar behoud in situ niet mogelijk is, betaalt deze het archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen. Voor ruimtelijke plannen die archeologische waarden bedreigen, moeten betrokken partijen in beeld brengen welke archeologische waarden in het geding zijn. Vroegtijdig onderzoek in de (voor)verkenningfase is gewenst om onnodige vertraging en extra kosten te voorkomen.

De wettelijke bescherming van archeologische waarden is verder geregeld via de MER, het gemeentelijke ruimtelijke ordeningsbeleid en de monumenten en opgravingsvergunningen van het Rijk. Bij het verlenen van ontgrondingsvergunningen toetsen we op archeologische aspecten. We stellen geen aanvullende verplichtingen aan de bovengenoemde wettelijke bescherming.

Als het niet mogelijk is om vondsten ter plaatse te behouden, moet het materiaal van een archeologische vindplaats door opgraving veilig gesteld worden, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming van het verleden in het algemeen en van Overijssel in het bijzonder. De provincie heeft als wettelijke taak om alle archeologische vondsten en bijbehorende documentatie daarover op te slaan in het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel in Deventer en beschikbaar te stellen voor bruikleen en onderzoek. Om een goede en verantwoorde opbouw van de depotcollectie te waarborgen overleggen we met gemeenten wat er opgegraven en bewaard wordt. Bij gemeentegrens overschrijdende vooronderzoeken en opgravingen en beheer van archeologische complexen kan de provincie een regisserende rol spelen.

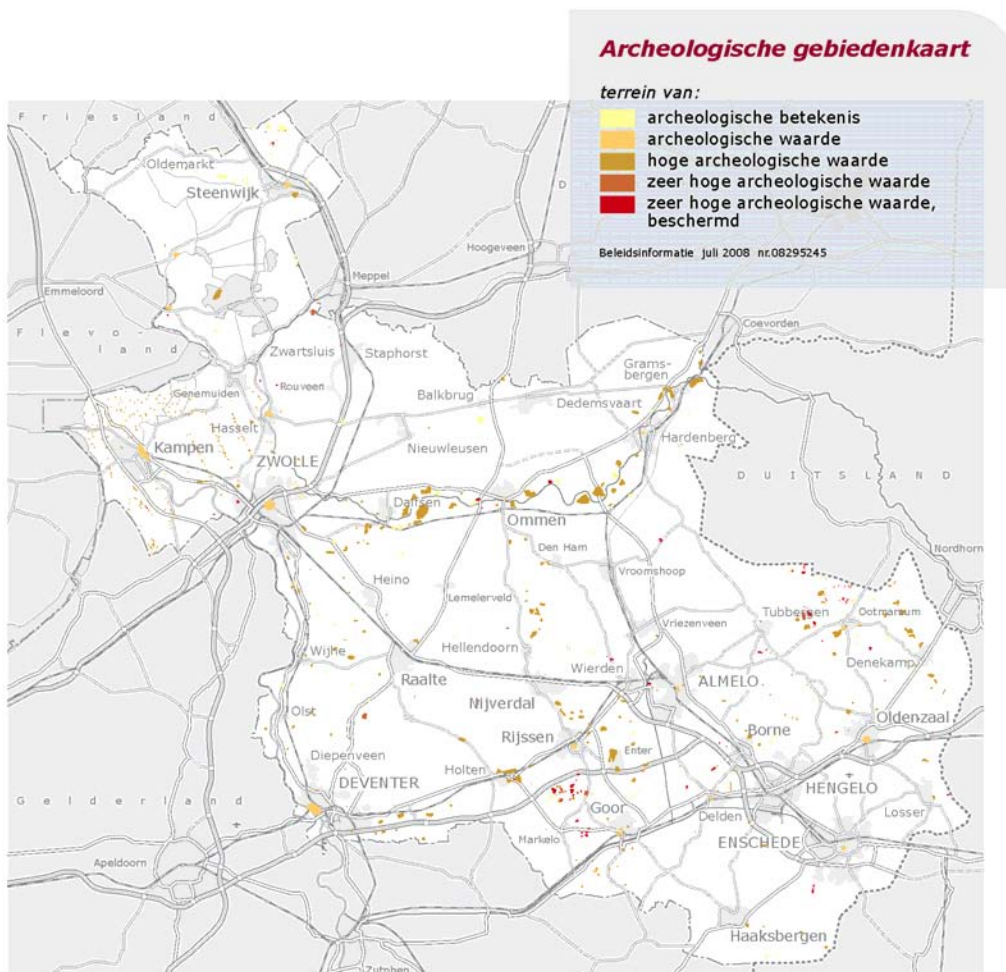
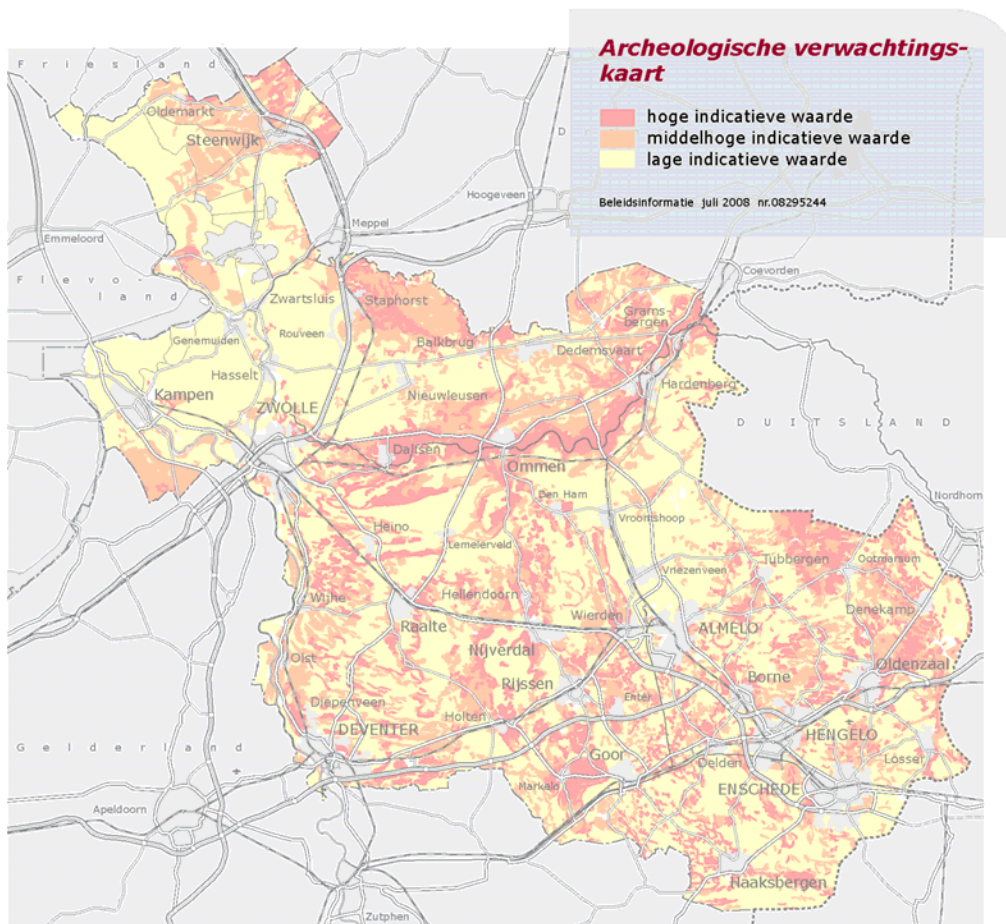
De provincie heeft samen met het rijk als taak om gemeenten en particulieren op het terrein van archeologie en monumenten te ondersteunen en stimuleren. Dit doen we via het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel. Het Rijk is voornemens deze taak volledig naar de provincies te decentraliseren.

Wij stimuleren gemeenten met subsidies bij de uitvoering van hun monumenten- en archeologiebeleid, onder meer voor het maken van verwachtingskaarten, de aanstelling van een regioarcheoloog en het zichtbaar maken van archeologische waarden.

Recent ontwikkelde kaarten geven een beeld van de binnen de provincie aanwezige archeologische waarden. Het gaat om de volgende kaarten:

- de Archeologische Verwachtingskaart, geeft de kans op het aantreffen van archeologische waarden aan;
- de Archeologische Gebiedenkaart, geeft de archeologische waarden en monumenten aan die op basis van vondsten bekend zijn.

Deze kaarten kunnen worden gebruikt bij het ontwikkelen van een visie op ruimtelijke plannen van regionale of provinciale aard. In 2009 wordt nog een detailkaart aardkundige waarden gemaakt. Verder wordt de kaart aardkundig waardevolle gebieden geactualiseerd.

4.4 Bereikbaarheid

Ambitie

Een optimaal ingepaste en ontwikkelde hoofdstructuur maakt het buitengebied beter toegankelijk en versterkt de economische ontwikkeling en de ruimtelijke kwaliteit. Het aandeel van de fiets en het openbaar vervoer in (dag)recreatief verkeer is vergroot.

Hoofddlijn van beleid

We bundelen wonen, bedrijvigheid en infrastructuur om het buitengebied als contramal van het bebouwde gebied te bewaren. De hoofdinfrastructuur wordt optimaal ingepast in het omringende landschap. Via knooppunten aan de randen van verblijfsgebieden sluiten we het recreatieve netwerk hierop aan. We bieden wervende alternatieven aan voor het autogebruik.

4.4.1 Bereikbaarheid buitengebied

Het faciliteren van goede verbindingen en mobiliteit is van essentieel belang voor de economische groei en stedelijke ontwikkeling van onze stedelijke centra en streekcentra. De gewenste bereikbaarheid is afhankelijk van de (gewenste) economische functie en betekenis van een gebied. We onderscheiden de bereikbaarheid van stedelijk gebied (zie paragraaf 5.5). en het buitengebied. De toegankelijkheid van het buitengebied profiteert van investeringen in vlotte en veilige hoofdverbindingen die door het buitengebied heen stedelijke centra en streekcentra met elkaar verbinden (zie de kaart Hoofdinfrastructuur in paragraaf 5.4). Daarnaast zijn de hoofdverbindingen per trein en bus van belang, alsmede collectief vraagafhankelijk vervoer. Fiets en auto fungeren vaak als voor- en natransport.

De kwaliteit, het voorzieningenniveau en de toegankelijkheid van halte en overstapvoorzieningen zijn afgestemd op hun schaal en functie in het vervoersnetwerk. Om de toegankelijkheid van het landelijk gebied te vergroten, worden de fijnmazige recreatieve netwerken op deze knooppunten aangesloten. Knooppunten zijn overstappunten tussen verschillende vervoerswijzen die afhankelijk van hun functie verschillen in omvang en voorzieningenniveau: (regionale) stations, (centrale) bushaltes, (recreatieve) transferia, P+R-terreinen en carpoolplaatsen.

Overijssel is sterk als fietsprovincie. Het aandeel van de fiets in het vervoer is groot, ook in kleinere kernen. Wij zetten als provincie in op hoogwaardige alternatieven voor vervoer per auto. Het is onze ambitie om bij een groeiende automobiliteit het aandeel openbaar vervoer en fiets in het buitengebied vast te houden. We willen het aandeel openbaar vervoer en fiets in (dag)recreatief verkeer vergroten, vooral bij trekpleisters met bovenlokale verkeersbewegingen.

4.4.2 Infrastructuur buitengebied: ruimtelijke kwaliteit

Mobiliteit kan de kwaliteit van de leefomgeving aantasten door geluid, afvalstoffen, lichthinder en verkeersonveiligheid. In het gebied buiten de economische kerngebieden en de hoofdinfrastructuur moeten kernwaarden zoals rust, schone lucht en dergelijke kunnen prevaleren boven mobiliteit. Door verstedelijking, bedrijvigheid en mobiliteit te bundelen met de hoofdinfrastructuur, ontstaat ruimte voor de kwaliteit van (kwetsbaar) buitengebied, natuur, landschap en woonklimaat. In verblijfsgebieden, in dorpen en in het buitengebied is het verkeer te gast. De intensiteit en snelheid van de automobiliteit zijn hier lager, met minder hinder van geluid, uitstoot en licht. Deze waarden worden bewaard en versterkt door in verblijfsgebieden onnodig en ongewenst verkeer te weren.

Het buitengebied wordt primair ontsloten vanaf de randen, met gebiedsontsluitingswegen die gebieden met bovenlokale verkeersbewegingen ontsluiten. Bijvoorbeeld recreatiegebieden als

De Wieden, Weerribben en de IJsseldelta. In het buitengebied zetten we de ontwikkeling van 60 km/uur zones door. Op gebiedsontsluitingswegen van lagere orde (B) weren we onnodig en ongewenst verkeer door hun vorm en functie aan te passen aan de specifieke kwaliteiten van het buitengebied. In samenspraak met de regionale partners ontwikkelen wij een pilot langs de IJssel (N337), op de Kamperzeedijk (N760), bij Blauwe Hand (N762/N344) en tussen Ommen en Hellendoorn (N347).

Wij willen als regisseur en wegbeheerder invloed uitoefenen op de ruimtelijke kwaliteit van het verkeer en het vervoersysteem. Dit biedt de mogelijkheid om de vormgeving van de verkeerswegen en de bijbehorende kunstwerken te verbinden met historische en ruimtelijke aspecten van de omgeving. Dit geldt voor alle wegen die worden aangepast of aangelegd: zowel wegen die deel uitmaken van de hoofdinfrastructuur (self explaining roads²) als wegen buiten de hoofdinfrastructuur (shared space³). De inrichting van de weg en de directe omgeving maken de weggebruiker meteen duidelijk waar hij zich bevindt. De vormgeving en functie van wegen in het buitengebied worden aangepast aan de omgevingskwaliteiten van bijvoorbeeld Nationale landschappen of de ecologische hoofdstructuur. Deze visie sluit goed aan op het duurzaam veilig beleid voor verkeerswegen en verblijfsgebieden⁴.

4.4.3 Inpassing Hoofdinfrastructuur

De hoofdinfrastructuur is structurerend voor ruimtelijk-economische activiteiten en draagt bij aan de ruimtelijke samenhang van Overijssel en de verbindingen met andere regio's. Bij verbindingen (weg, water, spoor) die deel uitmaken van de hoofdinfrastructuur, prevaleert het bereikbaarheidsdoel. Wij zorgen daarbij voor een optimale inpassing, waardoor samenhang ontstaat tussen het wegbeeld en het omliggende landschap. Bij investeringen gericht op de versterking van de hoofdinfrastructuur, houden we rekening met de gewenste ruimtelijke (gebieds)ontwikkeling. Bij uitbreiding van de capaciteit gaat de voorkeur uit naar bundeling met bestaande infrastructuur. De doorsnijding van waardevolle landschappen door extra infrastructuur willen wij tegengaan door optimale inrichting van de hoofdinfrastructuur. Wij heffen de flora- en faunaknelpunten in de hoofdinfrastructuur op. Dat geldt in het bijzonder voor de infrastructuurele barrières in de ecologische hoofdstructuur (inclusief robuuste verbindingen). Wij willen waardevolle panorama's vanaf wegen op steden, dorpen en landschappen behouden. We stimuleren steden en kernen om de specifieke condities van multimodale knooppunten en vervoersassen te benutten.

Wegen

Buiten de hoofdinfrastructuur legt de provincie geen nieuwe (rond)wegen meer aan. Wij willen vernippering van het landschap tegengaan, tenzij zwaarwegende maatschappelijke belangen daartoe aanleiding geven, zoals leefbaarheid, veiligheid en capaciteit. Dit waarborgt de ruimtelijke kwaliteit van de overgang van stedelijke naar Groene omgeving (open stadsranden) en houdt het buitengebied vanuit de kernen beter bereikbaar. Bij rondwegen komen steden en kernen namelijk steeds meer los te liggen van hun omgeving.

Bij aanleg van nieuwe of verbreding van bestaande infrastructuur is het uitgangspunt: gebiedsgericht ontwerpen. We beperken de aansluitingen op de hoofdinfrastructuur om een goede bereikbaarheid en de veiligheid tussen de stedelijke netwerken te kunnen waarborgen. De locaties van de aansluitingen worden zorgvuldig afgestemd op ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Een ruimtelijk kwaliteitsplan voor de omgeving van de (hoofd)infrastructuur is de basis voor route-ontwerp in planstudies. Dit plan is afgestemd op ontwikkeling en behoud van waardevolle panorama's en probeert pro-actief bij te dragen aan het realiseren van andere doelen zoals de EHS.

Openbaar vervoer

² In dit concept laat de vormgeving van de weg (belijning, verlichting, breedte) aan de weggebruiker zien wat voor soort weg het is en hoe hard er gereden mag worden.

³ In dit concept zorgt het ontbreken van bebording en belijning ervoor dat de verschillende weggebruikers rekening met elkaar moeten en willen houden, wat goed is voor de verkeersveiligheid en leefbaarheid.

⁴ Zie paragraaf 6.6.2. verkeersveiligheid

Bundeling van wonen, werken, voorzieningen en bedrijvigheid bevordert de optimale benutting van infrastructuur en maakt investeringen in hoge kwaliteit mogelijk. Bundeling is dan ook een basisvoorwaarde voor hoogwaardig openbaar vervoer. Het doorontwikkelen van verbindende buslijnen en regionale spoorlijnen naar lightrail- en tramconcepten in verstedelijkt gebied, vereist een optimale benutting van het uitgebreide spoorwegennetwerk in Overijssel. Wij bieden nieuwe en zo mogelijk ook bestaande bedrijven en voorzieningen met arbeids- en/of bezoekersintensieve functies bij voorkeur ruimte aan op locaties in de nabijheid van openbaar-vervoersknooppunten.

Fiets

Fietssnelwegen en hoogwaardige fietspaden zijn in vormgeving en functie herkenbaar ten opzichte van reguliere fietspaden en recreatieve fietspaden. Bij aanleg, verbetering of opwaardering van deze hoofdverbindingen wordt ruimtelijke kwaliteit en sociale veiligheid integraal meegenomen om het fietsen aantrekkelijker te maken. Voorzieningen en werkcentra maken we goed bereikbaar voor langzaam verkeer, bij voorkeur langs historische routes.

Multimodale knooppunten

Wij bieden nieuwe en zo mogelijk ook bestaande bedrijven en voorzieningen met omvangrijke goederenstromen en/of verkeersaantrekkende werking ruimte aan op locaties met een goede aansluiting op de hoofdinfrastructuur, bij voorkeur met verschillende modaliteiten. Bijzondere aandacht krijgt de ontwikkeling van stationsgebieden van grootstedelijke, middelstedelijke en regionale betekenis (paragraaf 5.6.2) en van overslagpunten van goederenvervoer van nationale en regionale vervoerswaarde (paragraaf 5.4.3). De vormgeving en ruimtelijke kwaliteit van de knooppunten sluit op herkenbare wijze aan op hun specifieke functie en plek in de omgeving.

4.5 Milieukwaliteit

Ambitie

Goede condities van water, ondergrond en leefmilieu en een zodanig beheer, dat veilig en gezond in het buitengebied wordt gewoond, gewerkt, gerecreëerd en ook wordt bijgedragen aan behoud en versterking van de natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten.

Hoofddijn van beleid

Het hoofdsysteem en de kleinere watersystemen krijgen meer ruimte. De ecologische en chemische kwaliteit van de watersystemen wordt bevorderd door uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). We willen de bodemverontreiniging uiterlijk in 2030 onder controle hebben. Voor het omgaan met afval is de trits 'preventie, hergebruik, verbranden met energieopwekking, storten residu' uitgangspunt.

4.5.1 Water

Ambitie

Er is voldoende bescherming tegen extreme situaties (overstromingen, wateroverlast en droogte) door een ruime opvang- en afvoercapaciteit van het watersysteem (veerkracht). De watersystemen hebben een goede ecologische en chemische kwaliteit en worden niet meer bedreigd door verontreinigende stoffen en verstoringen van de waterhuishouding.

Hoofddijn van beleid

Voor de wateropgave zijn de klimaatscenario's G (gematigd) en W (warm) van het KNMI (2006) uitgangspunt. Het hoofdsysteem en de kleinere watersystemen krijgen meer ruimte. In de lage delen van Overijssel besteden we aandacht aan voorzieningen om bij overstroming slachtoffers en schade te beperken. We starten onderzoek naar de gevolgen van en maatregelen voor toenemende droogte. We bevorderen de ecologische en chemische kwaliteit van de watersystemen door uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Bescherming tegen overstroming, wateroverlast en droogte

De watersystemen in Nederland zijn de voorgaande decennia door allerlei technische maatregelen en oprukkende bebouwing ingeperkt en ingesnoerd. Bij stijgende waterstanden en perioden van droogte blijken de tekortkomingen van deze ontwikkeling. Er is onvoldoende bescherming tegen overstromingen, tegen wateroverlast en tegen droogte. Er dreigt een voortdurende cyclus van dijkverhogingen en andere aanpassingen om de toenemende kans op overstroming en wateroverlast het hoofd te bieden. Dit is echter geen duurzame oplossing. Om in de toekomst bestand te zijn tegen extreme situaties als gevolg van de klimaatverandering, is het nodig om watersystemen de ruimte te geven en de afvoercapaciteit en het opvangvermogen te herstellen en te vergroten.

Voor de wateropgave als gevolg van de klimaatverandering gaan we uit van een scenario met een bandbreedte die ligt tussen de klimaatscenario's die in 2006 door het KNMI zijn ontwikkeld: Gematigd scenario (G) en Warm scenario (W). Het W-scenario wordt met name gebruikt voor de stedelijke wateropgave (afsprake Nationaal Bestuursakkoord Water (Actueel, 2008)). Met deze keuze kunnen we de veiligheid tot 2030 voldoende waarborgen en sluiten we aan bij een uniform kader binnen Nederland.

Water gaat nadrukkelijk een sturende rol spelen in de ruimtelijke ontwikkeling, om de noodzakelijke bescherming te bereiken. De zwaarte van deze sturing is afhankelijk van het gewicht van de opgave en de opbouw en inrichting van het gebied. In de provinciale sturing worden drie niveaus onderscheiden: normstellend, richtinggevend of inspirerend.

Naar het waterbelang is dit als volgt ingevuld:

- Normstellend:
 - het waterbelang is *kaderstellend*, ontwikkelingen die hiermee strijdig zijn, worden geweerd
 - het waterbelang is *zwaarwegend*, alle ontwikkelingen dienen beoordeeld te worden in het licht van het waterbelang
- Richtinggevend: het waterbelang is *mede ordenend* en dient bij de ontwikkeling goed te worden afgewogen

In andere situaties is het water *dienend* en wordt het beheer afgestemd op de ruimtelijke bestemming of nieuwe ontwikkeling. Uitgangspunt is dat we voorkomen dat laaggelegen gebieden worden opgezaagd met de gevolgen van ingrepen uit hoger gelegen gebieden. Daarom moeten problemen primair in het eigen gebied worden opgelost en niet afgewenteld op andere gebieden. Dit is conform het Nationaal Bestuursakkoord Water.

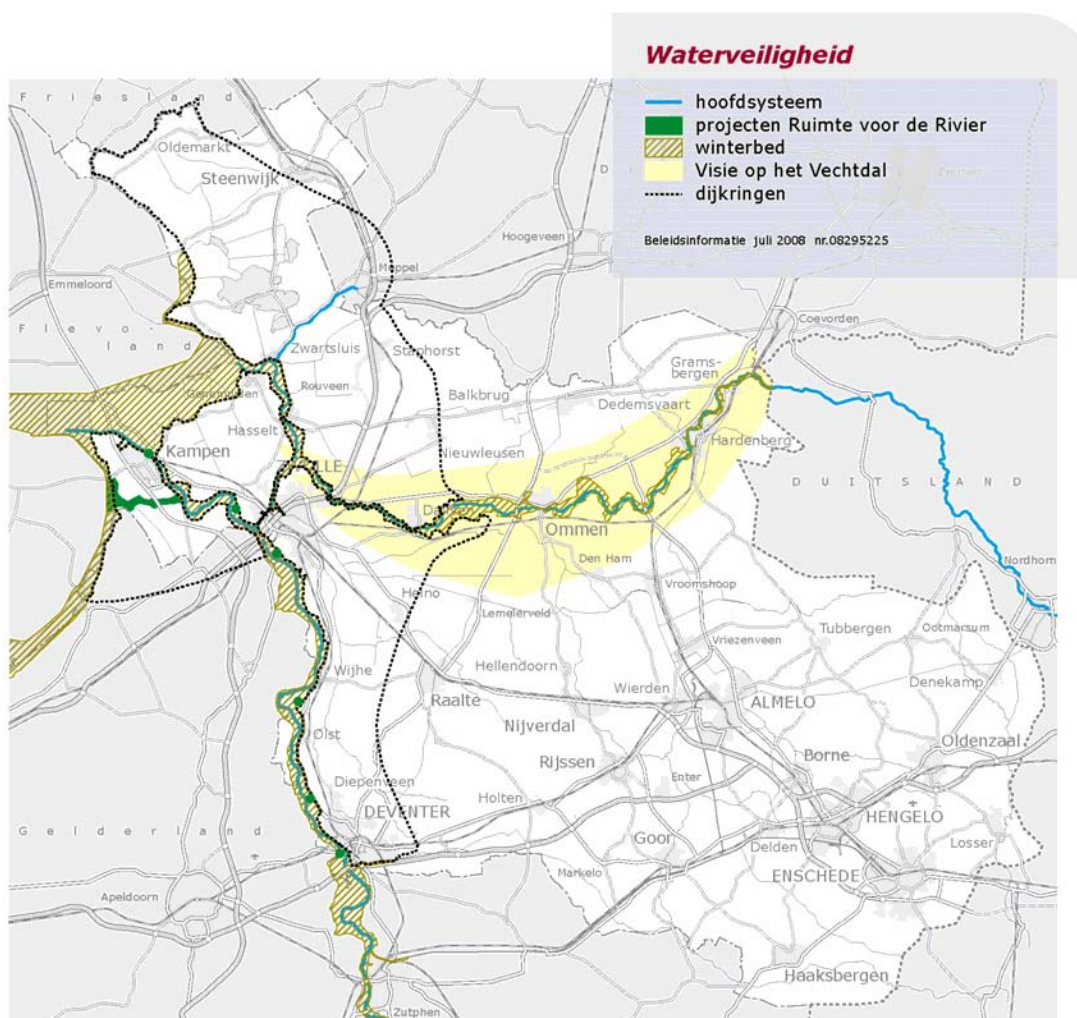
Veiligheid is nooit volledig te garanderen. Er zal altijd een restrisico overblijven. In geval van een dijkdoorbraak kunnen de laaggelegen gebieden van Overijssel in korte tijd enkele meters onder water komen te staan. Dat vergt adequate calamiteitenregelingen. Bij de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van gebieden dienen we rekening te houden met voorzieningen voor noodsituaties (aangepast bouwen, evacuatie routes, bescherming van cruciale infrastructuur, geleiding van water naar gebieden waar het minder schade kan) om slachtoffers te voorkomen schade te beperken.

Bovenstaande hoofdlijnen van beleid sluiten goed aan bij het Watermanifest van de Overijsselse Waterschappen 'Water in Overijssel' (maart 2008). Daarin wordt gepleit voor ruimte voor waterberging, het vrijhouden van primaire watergebieden en hantering van de klimaatscenario's van het KNMI, in overeenstemming met het Nationaal Bestuursakkoord Water.

Om de watersystemen daadwerkelijk ruimte te geven ter voorkoming van overstroming, wordt voor wat betreft het *hoofdsysteem* ingezet op de volgende maatregelen (zie kaart Waterveiligheid):

- Ruimte geven aan de grote rivieren. De Beleidslijn Grote Rivieren (2006) en de Planologische KernBeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier (februari 2006) zijn hiervoor uitgangspunt. Het waterbelang is normstellend en absoluut dominant. Ontwikkelingen die hiermee strijdig zijn, worden geweerd (kaderstellend). In 2015 moet Ruimte voor de Rivier zijn uitgevoerd. De burgers hebben in de burgerenquête laten zien dat er een breed draagvlak is voor het verbreden van de rivieren.
- Uitvoeringsgereed maken van de gekozen inrichtingsvariant voor de bypass Kampen.

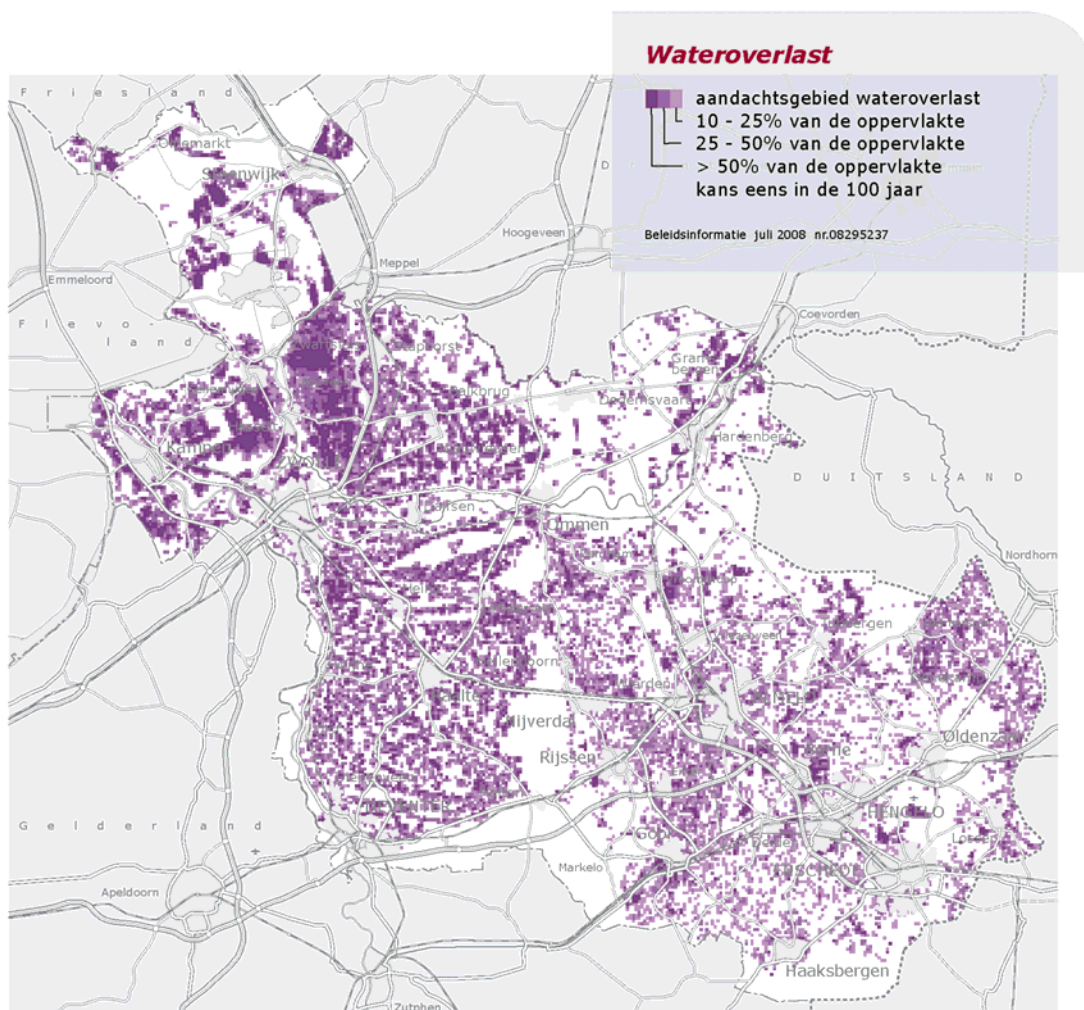
- Uitvoeren van de Visie op het Vechtdal (gereed 2^e helft 2008). Kern van de opgave ligt bij de waterveiligheid. In een zone rond de Vecht vindt een gebiedsontwikkeling plaats, waarbij de bescherming tegen het water normstellend is, maar wordt verweven met doelen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, natuur, landschap, landbouw, mobiliteit, recreatie, toerisme en cultuurhistorie. Naar aanleiding van deze visie worden beleidskeuzes gemaakt, die mogelijk onderdeel vormen van de Omgevingsvisie. De komende jaren wordt het uitvoeringsprogramma uitgevoerd.
- Bij de verdere ontwikkeling en herinrichting van de lage delen van Overijssel aandacht geven aan voorzieningen die bij overstroming het aantal slachtoffers en de schade kunnen beperken. Naast aangepast bouwen, zodat het water de huizen niet bereikt of binnendringt, is dit het plannen en veilig maken van evacuatieleroutes. Het water is hier richtinggevend (medeordenend).
- Een adequate coördinatiestructuur en een goed programma met regelingen en voorzieningen maken en in stand houden om bij een calamiteit (overstroming of wateroverlast) maatregelen te nemen en noodvoorzieningen te kunnen treffen.
- Zonodig aanvullend beleid formuleren in het licht van de klimaatverandering op langere termijn en naar aanleiding van het komende advies van de Deltacommissie.

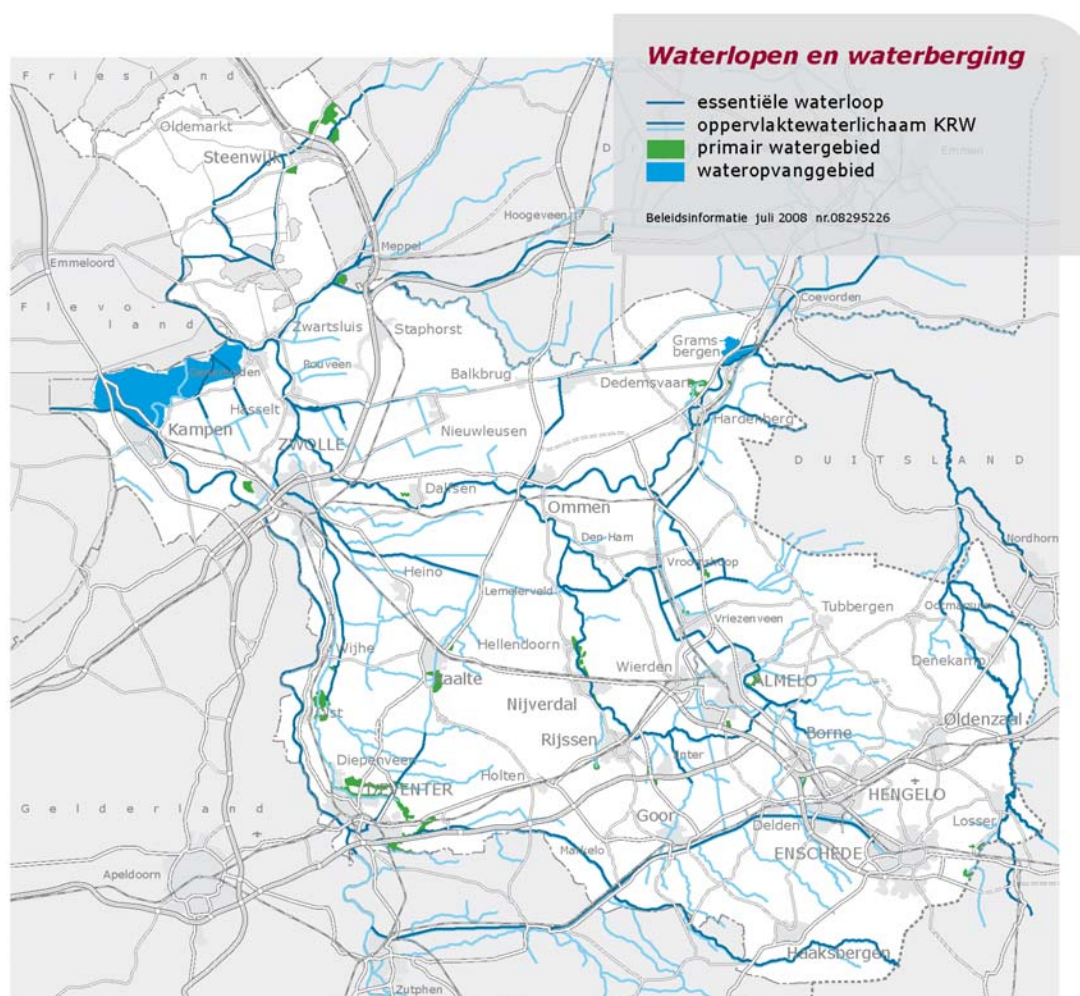
Voor de bescherming tegen wateroverlast wordt voor *de regionale wateren* ingezet op de volgende maatregelen (zie kaart Waterlopen en Waterberging):

- De primaire watergebieden, die bij stedelijke gebieden zijn aangewezen als ruimte voor waterberging in extreme situaties (streekplanherziening Ruimte en Water, 2006), worden vrijgehouden van ontwikkelingen die de wateropvangfunctie belemmeren. Het waterbelang is normstellend.

- Bij ruimtelijke ontwikkeling langs essentiële waterlopen (streekplanherziening Ruimte en Water, 2006) wordt rekening gehouden met behoud van en toekomstige verruiming van de afvoercapaciteit. Het waterbelang is hier normstellend, alle ontwikkelingen dienen in dat licht te worden beoordeeld (zwaarwegend).
- Aandachtsgebieden wateroverlast (streekplanherziening Ruimte en Water, 2006) worden overgenomen, tenzij uit het lopende traject voor vaststelling van de normen voor wateroverlast (provincie samen met waterschappen) andere of betere informatie beschikbaar komt. Het waterbelang is richtinggevend en dient bij de ontwikkeling goed te worden afgewogen (medeordenend) (zie kaart Wateroverlast).
- De normen voor het aanvaardbare risico op wateroverlast worden in de Omgevingsverordening vastgelegd.
- De veiligheid van regionale keringen wordt gewaarborgd door deze periodiek te toetsen aan de daarvoor vastgestelde provinciale normen.
- De watertoets (uit te voeren door de initiatiefnemer) is het aangewezen instrument om expliciet aan te geven welke wateraspecten in het geding zijn bij een ruimtelijk plan, wat de gevolgen van het betreffende bestemmingsplan zijn voor het watersysteem en welke maatregelen worden genomen om deze gevolgen het hoofd te bieden. De provincie vindt dat daarbij in ieder geval de volgende aspecten aandacht verdienen, zowel bij de keuze als bij de inrichting van de locatie:
 - veiligheid: behouden en vergroten van de veerkracht: vasthouden van water, handhaven en vergroten bergingscapaciteit, onbelemmerde afvoerfunctie
 - grondwaterbescherming
 - kwantitatieve gevolgen voor grond en –oppervlaktewater
 - kwalitatieve gevolgen voor grond en oppervlaktewater
 - compensatie negatieve gevolgen met koppeling qua tijd, ruimte en geld.

De toenemende droogte leidt tot een grotere watervraag. Er zijn grenzen aan wateraanvoer en watergebruik. Er is geen garantie voor zaken als beregening, koelwater voor elektriciteitscentrales, water voor recreatie en verkoeling. Hierdoor kunnen er nu nog onvoorziene spanningen in de samenleving ontstaan. Om beter voorbereid te zijn op grotere droogte, zullen we de komende twee jaar samen met de waterschappen onderzoek doen naar voorraadvorming, aanpassing van de wateraanvoermogelijkheden en het beleid in droge perioden. Er komen nu al jaren voor dat er te weinig water beschikbaar is. Voor het stellen van prioriteiten bij de waterverdeling is de landelijke verdringingsreeks uitgangspunt. De regionale waterbeheerders kunnen op basis van de landelijke verdringingsreeks een regionaal uitgewerkte reeks opstellen als die beter tegemoet komt aan de regionale omstandigheden.

Ecologisch goed functionerende watersystemen

Veel natuur- en landschapskwaliteiten zijn afhankelijk van grond- en oppervlaktewater. Een schone en natuurlijke situatie is nodig voor het behoud van de biodiversiteit en het goed functioneren van de ecologische hoofdstructuur. De toestand van veel watersystemen is nu lang niet optimaal en behoeft verbetering (*Kaderrichtlijn Water, KRW (2000)*). Het doel van de KRW is ecologisch goed functionerende watersystemen, die niet meer worden bedreigd door verontreinigende stoffen en verstoringen van de waterhuishouding. De aandacht ligt daarbij op de grotere wateren (zie kaart Waterlopen en Waterberging). Voor het gezond maken en houden van deze wateren voor mens, flora en fauna worden in de Omgevingsvisie ecologische

en chemische doelen vastgesteld. De contouren hiervan zijn met PS besproken.

De ecologische doelen (het zogenoemde Goed Ecologisch Potentieel (GEP)) mogen door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden gemaakt. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het betreffende water in een lagere beoordelingsklasse terecht komt (stand-still vereiste). De afspraken die gemaakt zijn voor de invoering van de KRW (Adviesnota Rijn-Oost, 2008) vormen hiervoor het uitgangspunt. "Van belang is dat de ambitie en doelen nu helder, één op één worden overgenomen en vastgelegd in de Omgevingsvisie" (citaat Watermanifest Overijsselse Waterschappen). Het tempo en het ambitieniveau worden ingegeven door wat haalbaar en betaalbaar is. Om de doelen gefaseerd, maar uiterlijk in 2027 te bereiken, worden met name door de waterschappen de nodige maatregelen genomen. Dit betreft vooral de herinrichting van wateren, zoals natuur-vriendelijke oevers, hermeandering en het voor vissen passeerbaar maken van stuwen). Het Rijk dient beleid te maken om de belasting met nutriënten (nitraat, fosfaat) te verminderen om de doelen van de KRW tijdig te bereiken. Verdroging bedreigt de kwaliteit van natuurgebieden, leidt tot schade aan de landbouw en veroorzaakt in veengebieden bodemdaling. Verdroging wordt met voorrang aangepakt in TOP-gebieden/Natura 2000-gebieden.

De KRW heeft betrekking op grotere wateren: de zogenoemde oppervlaktewater- en grondwaterlichamen. Voor het bereiken van de doelen van de KRW is het ook van belang om bronnen, bovenlopen en kleine watertjes mede in beschouwing te nemen. De toestand van deze elementen is van grote invloed op de biodiversiteit en draagt sterk bij aan de landschappelijke rijkdom en de recreatieve aantrekkingskracht. Het provinciale beleid rond de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater heeft dan ook betrekking op de watersystemen in hun geheel. De doelen voor deze waterelementen worden vastgesteld in samenhang met de doelen van de KRW.

Naast de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water zetten we voor de relatie *water en natuur* in op het volgende:

- Voor het realiseren van natuurdoelen worden in bepaalde gebieden bijzondere eisen gesteld aan de waterhuishouding (zie kaart Wateraandachtsgebieden voor natuur).
- Het vaststellen van het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem (GGOR) is een goed instrument om te beschrijven welk waterbeheer in een gebied wordt nagestreefd in de normale situatie. Het waterbeheer gebaseerd op het GGOR heeft als doel de functies en belangen in een gebied optimaal te ondersteunen. Bij het opstellen van het GGOR ligt de prioriteit bij de aanpak van verdroogde natuur in de EHS: de TOP-gebieden/Natura 2000-gebieden en specifiek daarbinnen de gebieden met een 'sense of urgency'. Het waterschap stelt het GGOR op, de provincie stelt dit vast via de waterbeheerplannen. Voor het opstellen en de uitvoering wordt aangesloten bij de afspraken rond de TOP-gebieden (PMJP) en bij de KRW. Uitgangspunt is dat alle noodzakelijke maatregelen worden genomen binnen de grenzen van de EHS.
- Op overgangen tussen natuur en landbouw kan bij inrichting en beheer sprake zijn van strijdige eisen aan het waterbeheer. Daarbij geldt de volgende gedragslijn:
 - uitgaan van bestaande functies en de wensen voor het waterbeheer;
 - proberen via verfijnd beheer (in tijd en plaats) uiteenlopende functies zo goed mogelijk te bedienen;
 - in situaties waarin het niet mogelijk blijkt te voldoen aan strijdige eisen van landbouw en natuur, doet de provincie een uitspraak welke functie bepalend is (binnen de kaders van EU en Rijk). Natuur- en drinkwaterwinning beïnvloeden elkaar in tweeërlei opzicht. Natuurgebieden bieden bescherming aan winningen door het gunstige grondgebruik (ontbreken van verontreinigingsbronnen), en de winningen bieden op hun beurt door het grondwaterbeschermingsbeleid ruimtelijk bescherming aan de natuur. Tegelijkertijd kan het winnen van drinkwater bijdragen aan de verdroging van de natuur en daarmee aan een vermindering van de kwaliteit van de grondwaterafhankelijke natuurwaarden. Bij de Natura 2000-gebieden kan waterwinning dan ook strijdig zijn met de Natuurbeschermingswet. In de Natura 2000-beheerplannen zal nader worden bepaald in welke mate de winningen de instandhoudingsdoelen beïnvloeden en welke maatregelen noodzakelijk en haalbaar zijn om dat te ondervangen. Daarbij geldt de "duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening als een dwingende reden van groot openbaar belang" (Drinkwaterwet).

Waterbodems

De kwaliteit van het oppervlaktewater en daarmee de functie voor mens en natuur wordt ongunstig beïnvloed door waterbodemverontreiniging. De waterbodemverontreiniging beperkt zich in Overijssel in hoofdzaak tot de bebouwde kom van steden en dorpen. Uitzondering daarop zijn de beken in Twente en (delen van) de rijkswateren Twentekanal, IJssel en Zwarte Water. De provincie Overijssel participeert in de versnelde sanering van verontreinigde waterbodems en stelt daarvoor eigen middelen beschikbaar. Hiertoe is in 2007 met een aantal waterbeheerders het Pact van Carpe Diem gesloten. In de periode 2008-2011 worden de verontreinigde waterbodems in onder meer Steenwijk, Almelo, Deventer en Zwolle aangepakt. Daarnaast wordt met het Rijk overlegd over de aanpak van de waterbodems in rijkswateren. De bij de provincie in beheer zijnde waterwegen in Noordwest Overijssel worden eveneens in de periode 2008-2011 verruimd en verdiept. Daarnaast zullen we samen met de (water)beheerders in Noordwest Overijssel een uitvoeringsplan voor grond en bagger opstellen. Binnen het deelstroomgebied Rijn-Oost (gebiedsindeling Kaderrichtlijn Water) hebben we met een groot aantal waterbeheerders een regionaal bestuursakkoord waterbodem gesloten, waarmee voor de komende jaren inzicht wordt verkregen in aanbod en verwerking van baggerspecie, waaronder in Noordwest Overijssel.

Ruimtelijke kwaliteit

Water is ook een factor voor de beleving van ruimtelijke kwaliteit. Mensen waarderen water in de woonomgeving en in de natuur. De komende decennia zullen omvangrijke veranderingen plaatsvinden in het watersysteem. Dat biedt even zoveel kansen om met deze projecten ruimtelijke kwaliteit te realiseren, door de herinrichting ook als een ontwerp-opgave te beschouwen en te investeren in goede inpassing en vormgeving. Een belangrijk project in dit kader is de gebiedsontwikkeling Vechtdal. Uitgaande van de vereiste waterveiligheid biedt het streven naar een 'halfnatuurlijke laaglandrivier' vele mogelijkheden om ruimtelijke kwaliteit te ontwikkelen.

Iedere streek heeft haar eigen ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten, waarin water een rol speelt. Het weteringengebied van Salland, het veenontginningsgebied van Noordoost Overijssel, het Vechtgebied, de Dinkel en het kleinschalige kampenlandschap van Twente zijn daarvan voorbeelden. Bij de uitvoering van de KRW vindt een omvangrijke en noodzakelijke herinrichting van de waterlopen plaats, voor een deel in combinatie met het realiseren van de EHS. In de adviesnota Rijn-Oost (10 maart 2008) wordt geraamd dat ruim 1.250 km waterloop voor meer dan 75 procent moet worden heringericht. Het Overijsselse aandeel wordt geschat op ruim 800 km. De gebiedskenmerken voor de ruimtelijke kwaliteit dienen hierbij als richtlijn.

Op lokaal niveau speelt ruimtelijke kwaliteit ook een rol bij kleine beekjes en brongebieden, en bij plekken met historische waarde gekoppeld aan water, zoals het Deventer stadsfront. Ook op dit niveau kan ruimtelijke kwaliteit worden toegevoegd door een ontwerpaanpak die inspeelt op de kenmerken en kwaliteiten van die specifieke plek.

In veel gevallen gaat ruimtelijke kwaliteit samen met menselijk gebruik, bijvoorbeeld voor actieve en passieve recreatie, pleziervaart, sportvisserij en wintersporten. Ook in stedelijk gebied is water een verrijking. Enerzijds omdat de kwaliteit van de leefomgeving en het bebouwde gebied worden versterkt door meer open water. En anderzijds omdat wateropvang nodig is om de nadelige effecten van de in aantal en hevigheid toenemende stortbuien op te vangen. Grachten en waterpartijen trekken publiek en bieden kansen voor specifieke woonmilieus en recreatievormen. De inrichting van de publieke ruimte kan door het vergroten van waterberging- en waterafvoermogelijkheden dus een kwaliteitsimpuls krijgen.

4.5.2 Ondergrond

Ambitie

De verschillende functies die de ondergrond vervult, worden duurzaam gebruikt. Vervuiling van de ondergrond die bedreigend is voor mens en natuur, is opgeruimd of wordt beheerd.

Hoofdpijn van beleid

We willen de bodemverontreiniging uiterlijk in 2030 onder controle hebben. Voor omgang met niet-genormeerde stoffen wordt in 2009 beleid ontwikkeld. We gaan bodemdaling in veenweidegebieden en beekdalen tegen.

Bij de ordening van de fysieke leefomgeving maken we onderscheid tussen drie lagen:

- de ondergrond: water, bodem en het zich daarin bevindende leven
- de netwerken: alle vormen van zichtbare en onzichtbare infrastructuur
- de occupatie: ruimtelijke patronen als gevolg van menselijk gebruik

Naast deze drie dimensies is er een vierde dimensie te onderscheiden: tijd/dynamiek. Alle lagen veranderen in de tijd, maar niet even snel. De veranderingen in de ondergrond voltrekken zich langzaam (> 100 jaar), de veranderingen in de netwerkenlaag voltrekken zich minder langzaam (tussen de 20 en 80 jaar), de ontwikkelingen in de occupatielaag voltrekken zich verhoudingsgewijs het snelst (tussen de 10 en 40 jaar). Kenmerkend voor de lagenbenadering is dat bij ontwikkelingen eerst naar de mogelijkheden en beperkingen van de onderliggende lagen wordt gekeken. De lange ontstaansgeschiedenis en de lage dynamiek maken een zorgvuldige omgang met de ondergrond gewenst. De ondergrond is medestructurerend voor de bovenliggende lagen.

De positieve rol van de ondergrond blijkt uit de diverse functies die deze vervult. De ondergrond:

- levert veel grondstoffen;
- vormt de basis voor de voedselproductie en voor natuurontwikkeling;
- vervult een bufferfunctie, zowel voor water als voor energie;
- vertelt mede de ontstaansgeschiedenis van het huidige landschap en geeft daarmee een identiteit aan gebieden;
- biedt ruimte voor het realiseren van bepaalde functies.

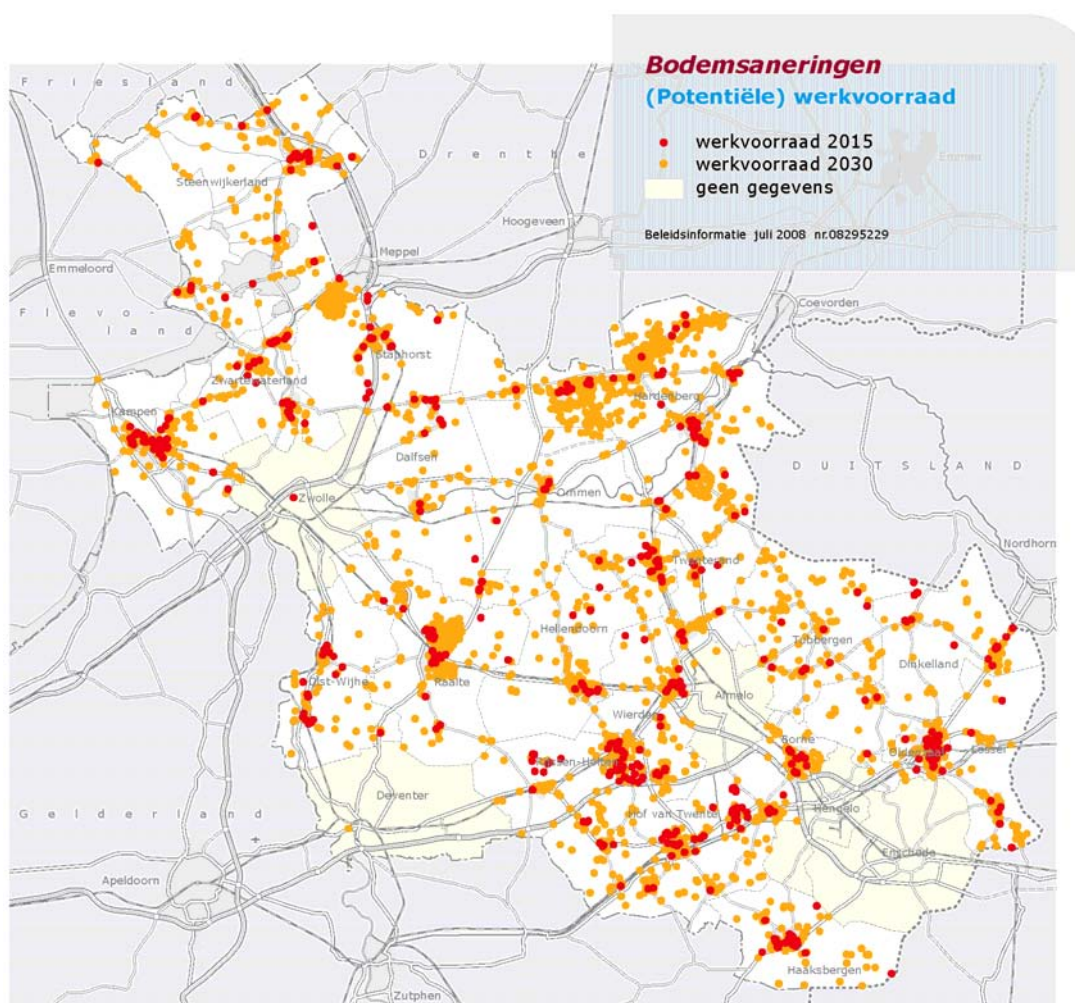
Door de toegenomen ruimtevraag (ook ondergronds) en door allerlei vervuilende activiteiten staat de kwaliteit van de ondergrond onder druk. De balans tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het behoud van de kwaliteit en vitaliteit van de ondergrond vraagt zorgvuldige aandacht bij wenselijke ruimtelijke ontwikkelingen.

Bodemkwaliteit

Onze inzet is om de aanwezige bodemverontreiniging in 2030 onder controle te hebben. We voeren een tweesporenbeleid om de aanwezige bodemverontreiniging op te pakken:

- ongedaan maken van onaanvaardbare risico's voor mens, ecosysteem en voor verspreiding van verontreiniging;
- voorkomen van stagnatie van ruimtelijke dan wel economische ontwikkelingen als gevolg van aanwezige bodemverontreiniging.

Voor de uitvoering van de sanering van de bodem wordt gewerkt met de prioritering van het vastgestelde Meerjarenprogramma (2005-2009). In 2009 wordt een nieuw programma vastgesteld. Daarbij zullen de rijksdoelen voor tijdvak 2030 mede richtinggevend zijn.

Wij willen stagnatie van ruimtelijke dan wel economische ontwikkelingen als gevolg van aanwezige bodemverontreiniging voorkomen. Via de programmalijnen Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing en Investeringsbudget Landelijk Gebied (vanaf 2010) wordt hieraan uitvoering gegeven. Daarnaast stimuleren we met een subsidieregeling het doen van bodemonderzoek door derden (particulieren, bedrijven).

Een verontreiniging met een niet-genormeerde stof (een stof waarvoor het Rijk geen interventiewaarde heeft vastgesteld, die bij overschrijding tot actie verplicht) kan leiden tot stagnatie van maatschappelijke ontwikkelingen, omdat onduidelijk is hoe met de verontreiniging moet worden omgegaan. In Overijssel gaat het hierbij in ieder geval om vier

stoffen. We willen uiterlijk 2009 beleid hebben ontwikkeld voor de omgang met niet-genormeerde stoffen.

Specifieke vermelding verdient de aanwezigheid van asbest in de ondergrond van Overijssel. Doordat in het verleden de asbestverwerkende industrie in Overijssel in ruime mate aanwezig was, komt deze stof relatief veel voor in wegen en bodem. Vanwege de bedreiging die dit voor de mens met zich mee kan brengen, heeft de sanering van asbest in wegen en bodem ook de komende jaren prioriteit. Daarom continueren wij ons beleid. We werken samen met het Rijk, gemeenten, waterschappen en andere betrokkenen, via daarvoor bestaande programmalijnen, aan een zoveel mogelijk geïntegreerde aanpak.

In de veenweidegebieden in Noordwest Overijssel speelt de problematiek van bodemdaling door oxidatie van het veen. De provincie zet in op beperking van de bodemdaling, door van de waterschappen te vragen de ontwatering te richten op gebruik voor grasland. Bij de oxidatie van veengronden komen ook broeikasgassen vrij. Landelijk bedraagt de broeikasgasemissie vanuit veengronden bijna 4 procent van de totale Nederlandse emissie. Onduidelijk is nog of vernatting (het tegengaan van de oxidatie) het vrijkomen van broeikasgassen substantieel vermindert. In 2009 wordt onderzocht wat de mogelijkheden en effecten zijn van het verhogen van waterpeilen in veenweidegebieden.

Gebruik van de ondergrond

Het gebruik van de ondergrond voor de levering van grondstoffen en voor winning of opslag van bodemenergie is beschreven in paragraaf 4.6

4.5.3 Gezondheid

Ambitie

Een gezond leefmilieu voor mens, plant en dier.

Hoofddlijn van beleid

Voor het omgaan met afval is de trits 'preventie, hergebruik, verbranden met energieopwekking, storten residu' uitgangspunt. In 2009 ontwikkelen we beleid voor voormalige stortplaatsen, om verdere ontwikkeling mogelijk te maken. We wijzen alle activiteiten af die zijn gericht op de berging/opslag van radioactief afval in de diepe ondergrond. We gaan lichthinder tegen.

De Groene omgeving is van groot belang voor het welzijn van mensen, planten en dieren. Waar mogelijk bevorderen wij een gezond leefmilieu voor mens en dier, door het buitengebied zoveel mogelijk te vrijwaren van belasting van het milieu. Wij volgen hierbij op hoofdlijnen het generieke beleid. Indien er duidelijk sprake is van meerwaarde— zetten we gebiedsgerichte maatregelen in, ook om knelpunten op te lossen. De aanpak van milieubelasting gebeurt via vergunningverlening en -handhaving. De aandacht ligt daarbij vooral op de geurbelasting en de fijnstofbelasting door intensieve veehouderijen. Voor dit laatste geven we uitvoering aan het Regionaal samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Overijssel 2008-2015.

Afval

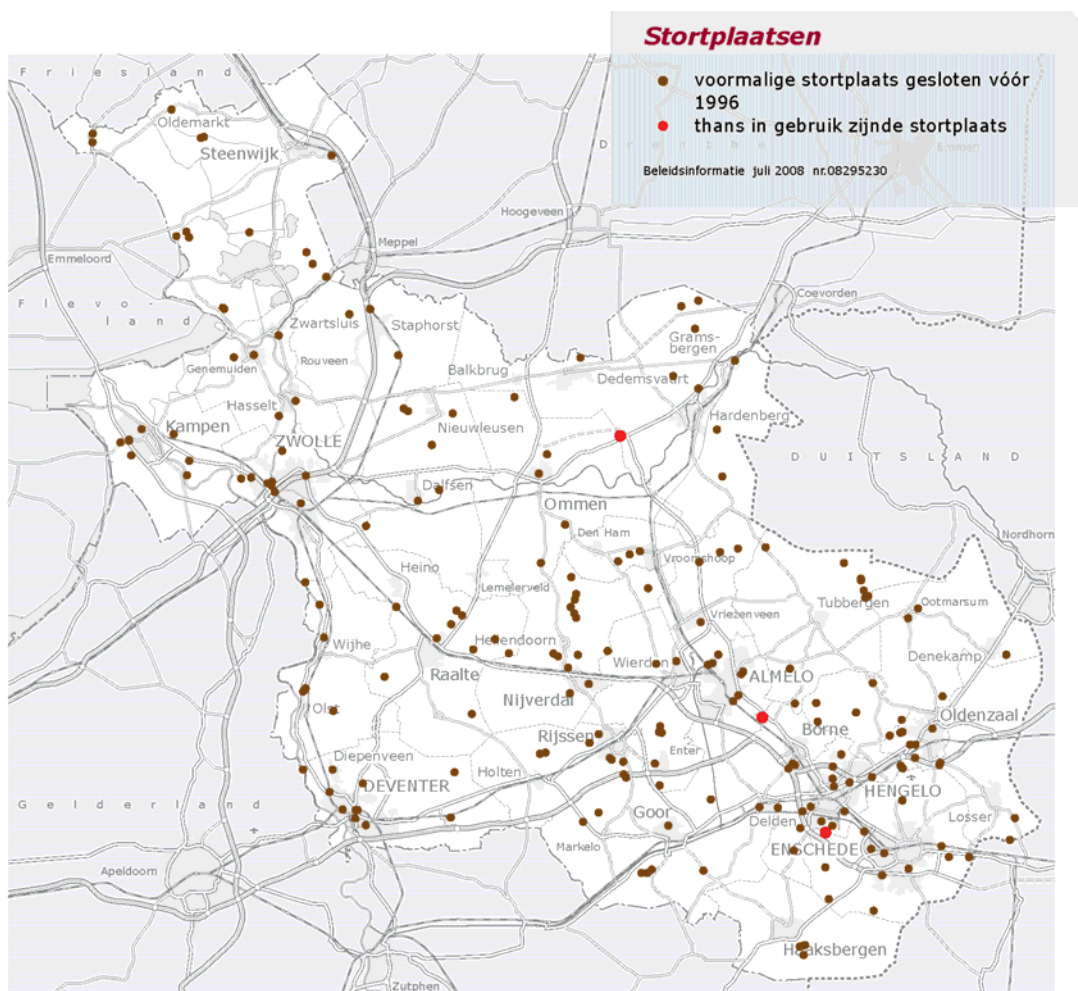
Net als het landelijke beleid is het provinciale beleid voor afval gericht op een zo duurzaam mogelijke afvalverwerking. De volgorde is: preventie, bevordering hergebruik en als laatste mogelijkheid: verbranden met energierugwinning en storten van het niet-brandbare deel. Bij de vergunningverlening aan afvalgerelateerde inrichtingen leven we de Europese en landelijke regelgeving na. De drie stortplaatsen in Overijssel (Bovenveld in de gemeente Hardenberg, Elhorst-Vloedbelt in de gemeente Borne en Boeldershoek in de gemeenten Hengelo/Enschede) hebben een nationale functie die op basis van het geldende Landelijke Afval beheerPlan (LAP) voor de toekomst is vastgelegd. Nieuwe stortlocaties worden niet voorzien. We bevorderen hergebruik van lichtverontreinigde grond en bouw- en sloopafval.

Sinds vele jaren wordt de ondergrond beperkt gebruikt voor het bergen/opslaan van (afval)stoffen, een en ander in overeenstemming met het landelijke afvalbeleid (LAP). Dit mag

in ieder geval geen negatieve invloed hebben op de omliggende bodemlagen en het milieu.

Er is op regionaal niveau duurzaamheidswinst te behalen door te stimuleren/faciliteren dat allerlei bedrijven – waaronder verschillende typen agrarische en niet-agrarische bedrijven – elkaars restproducten en afvalstromen benutten. Als deze bedrijven zich dicht bij elkaar bevinden, wordt er ook bespaard op transportkosten. Dit kan in principe op kleinschalige locaties in het buitengebied en ook aansluitend bij of op bedrijventerreinen (agrarische projectlocaties/productieparken).

In onze provincie zijn ongeveer 250 *voormalige stortplaatsen* aanwezig. Voor deze voormalige stortplaatsen (gesloten voor 1 september 1996) is geen directe regelgeving van toepassing. Steeds vaker verhinderen deze stortplaatsen nieuwe ontwikkelingen, doordat onduidelijk is hoe er juridisch en beleidsmatig mee moet worden omgegaan. Dit leidt tot de ongewenste situatie dat bij de herinrichting van een gebied de stortplaats gemeden wordt en de bebouwing om de stortplaats heen gepland wordt. De bestemming van de stortplaats blijft beperkt tot laagwaardig gebruik zoals een parkje, terwijl een hoogwaardiger gebruik (buurtcentrum/sporthal/bedrijf) ook tot de mogelijkheden behoort. De herontwikkeling van voormalige stortplaatsen wordt vaak bemoeilijkt doordat bij aan- of verkoop de nieuwe eigenaar 'schuldige eigenaar' wordt. Wij gaan in 2009 vaststellen hoe we in het kader van de Wet Bodembescherming met voormalige stortplaatsen omgaan en wat de minimale normen zijn voor dikte en kwaliteit van de afdeklaag.

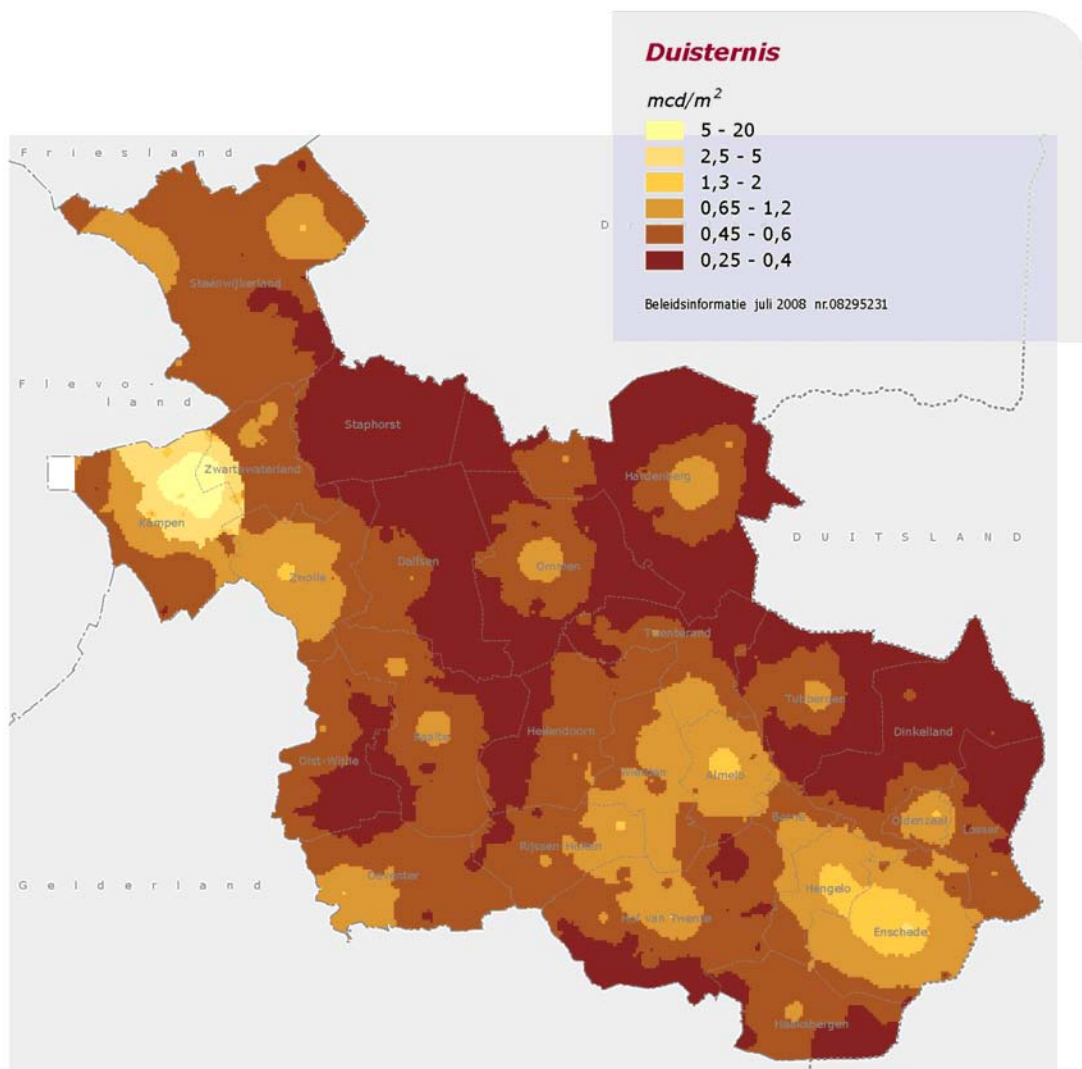

Alle activiteiten, die zijn gericht op de berging/opslag van *radioactief afval* in de diepe ondergrond, wijzen wij af. Van provinciale medewerking zal op dit terrein geen sprake kunnen zijn, tenzij daarvoor een onherroepelijk geworden vergunning op grond van de Kernenergiewet is verleend. Tegen het verlenen van een dergelijke vergunning zal de provincie zich echter met alle beschikbare (rechts)middelen verzetten. Eenzelfde benadering hanteren wij voor de bovengrondse opslag van hoogradioactief afval.

Zoutwinning kan leiden tot bodemdaling. Een mogelijk passende maatregel is het opvullen van de zoutcavernes met vaste stof. In de afgelopen periode zijn al positieve ervaringen opgedaan met het opvullen van cavernes met restproducten van de zoutwinning. Wanneer er sprake is van een urgente situatie en er onvoldoende reststof voorhanden is, zijn andere opvulstoffen nodig. In een dergelijke urgente situatie wordt maatwerk geleverd. Onder bepaalde voorwaarden kan een vergunning worden afgegeven voor het toepassen van (niet-gevaarlijke) afvalstoffen als vulstof in zoutcavernes.

Duisternis

Lichtoverlast in stedelijk gebied en lichthinder in het buitengebied verstoren het dag- en nachtritme en daarmee het welzijn van mensen en dieren. Omdat lichtbelasting op dit moment geen normen kent, is het uitgangspunt Overijssel zo donker mogelijk te houden. Om de bestaande situatie in beeld te brengen, is een duisterniskaart voor de provincie opgesteld (juni 2008). In de kop en het hart van Overijssel en in Noordwest Twente komen nog gebieden voor met echte duisternis (zeer beperkte lichthinder). Wij zullen in het uitvoeringsprogramma per gebied aandacht besteden aan lichthinder (koppeling met gebiedskwaliteiten).

Mcd/m^2 = millicandela per vierkante meter. Deze eenheid geeft de hemelhelderheid aan. Hoe lager de waarde, hoe donkerder de omgeving. Hoe hoger de waarde, hoe meer licht er in de atmosfeer aanwezig is.

4.6 Natuurlijke hulpbronnen

Ambitie

De natuurlijke hulpbronnen in en op de ondergrond en de capaciteit van de ondergrond worden zorgvuldig gebruikt om de kwaliteiten van het buitengebied en de functies die de ondergrond vervult in stand te houden.

Hoofddijn van beleid

Wij sluiten coalities met partners om duurzame energieopwekking en energiebesparing te stimuleren (Energiepact Overijssel). Er wordt niet meer grondwater onttrokken dan wordt aangevuld. Via zoneringsbeleid geven wij sturing aan multifunctionele zandwinning. Bij nieuwe zandwinlocaties is het bevorderen van ruimtelijke kwaliteit uitgangspunt.

4.6.1 Duurzame energie en reductie broeikasgassen

Ambitie

Een innovatieve en duurzame energievoorziening waarbij in 2020 een aandeel van 20 procent duurzame energie is gerealiseerd en een reductie van 30 procent van de CO² uitstoot ten opzichte van 1990.

Hoofddijn van beleid

We sluiten coalities met partners om duurzame energieopwekking en energiebesparing ca. te stimuleren (Energiepact Overijssel). We stimuleren mestvergisting dicht bij de bron. In 2010 is ten minste 30 MW (megawatt) vermogen aan windenergie geïnstalleerd. Tevens vindt ontwikkeling plaats van koude- en warmte-opslag in de ondergrond (KWO-systemen).

De provincie geeft prioriteit aan het realiseren van een innovatieve en duurzame energievoorziening. Naast het opwekken van duurzame energie vormt energiebesparing een belangrijk onderdeel van ons beleid. Algemene doelstelling is om in het jaar 2020 te komen tot 20 procent inzet van duurzame energie en 30 procent reductie van CO², dat is een daling van 2.200 ton per jaar ten opzichte van 1990. We zullen onder de naam Energiepact Overijssel met partners coalities sluiten om tot concrete realisatie van deze doelen te komen. Daarbij willen we vooral inzetten op het onder meer via subsidies stimuleren van duurzame energieopwekking, nuttig gebruik van industriële restwarmte, energieprestatieverbetering in de gebouwde omgeving en energiebesparing bij bedrijven.

Mestvergisting

Wij stimuleren mestvergisting dicht bij de productiebedrijven zelf, met toepassing van de hierbij horende regelgeving. Dit dringt mobiliteit terug en werkt als afvalverwerker en als energieopwekker. Mestvergistingsbedrijven vestigen zich primair op bedrijventerreinen. Ook geven we ruimte voor grootschalige mestvergisting bij grotere veehouderijen, in combinatie met het voorgestane beleid voor schaalvergroting en -verbreding. Een goede ontsluiting en infrastructuur zijn hiervoor van belang. Dit geldt als belangrijke randvoorwaarde voor behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Het geproduceerde gas wordt in de normale aardgasleiding gepompt. Als gevolg van verbeterde technieken is de stankoverlast van mest(vergisting) teruggebracht tot een aanvaardbaar niveau.

Windenergie

De doelstelling voor Overijssel is ten minste 30 MW (megawatt) geïnstalleerd vermogen windenergie in 2010. Naast de huidige drie windturbines (6 MW) zijn verschillende projecten in voorbereiding. Het Rijk heeft de landelijke doelstelling voor 2020 verhoogd van 1.500 naar 4.000 MW en vraagt provincies en gemeenten hieraan mee te werken. Als onderdeel van het landelijke akkoord wordt nu 80 MW voor Overijssel ten doel gesteld.

Windenergie moet bij voorkeur ontwikkeld worden in de meest geschikte en meest kansrijke gebieden. Wij zullen gemeenten hiertoe aansporen. Wanneer het om gemeentegrens

overschrijdende gebieden gaat, stimuleren we gemeenten samen te werken. In gebieden waar windenergie beschouwd wordt als een provinciaal belang, maar waar gemeenten niet bereid zijn plannen voor windenergie te ontwikkelen, zullen wij windenergie realiseren door een verordening toe te passen in het kader van de nWro of door zelf te investeren, bijvoorbeeld langs provinciale wegen. De gebiedskenmerken vormen een belangrijke leidraad voor het beoordelen van locaties voor windenergie. De komende maanden zullen we in dit verband onderzoeken wat de gevolgen zijn van het hanteren van de gebiedskenmerken. Ook brengen we de factoren in beeld die de ontwikkeling van windenergie in Overijssel nu belemmeren en we bekijken hoe wij de voortgang kunnen bevorderen (notitie gereed november 2008).

Zonne-energie

Zonne-energie is voor de toekomstige energievoorziening uiterst belangrijk. De kosten van veel technieken staan voorts nog grootschalige toepassing in de weg. Wij steunen het toepassen van zonneboilers. Voor zonnecellen richten wij ons op het opdoen van ervaring, onder andere in een praktijkproef met LTO Noord, waarbij asbestdaken worden vervangen.

Bodemenergie

De ondergrond levert in 2020 een belangrijke bijdrage aan duurzame energievoorziening via de ontwikkeling en inzet van bijvoorbeeld open en gesloten koude-warmte-opslag systemen (KWO) en de winning van aardwarmte. Met partners zoeken we naar meer innovatieve concepten.

Ruimte voor transport van energie

De komende jaren zullen vele nieuwe producenten van duurzame energie op de markt komen, zoals biomassa, kassen en wind. Daarbij dienen we rekening te houden met een toename van decentraal (en duurzaam) opgewekte energie. De transportcapaciteit van warmte en stroom is niet altijd geschikt voor dit soort nieuwe opwekkingsvormen. Wij willen ruimte geven aan decentraal opgewekte energie en eraan bijdragen dat de netten hiervoor geschikt zijn.

Reductie methaan uitstoot

Naast CO₂ zijn er andere broeikasgassen die een bijdrage leveren aan het broeikaseffect. Methaan is daarvan de belangrijkste: methaan draagt voor 24 procent bij aan het broeikaseffect in Overijssel. Methaan is vooral afkomstig van de landbouw en de stortplaatsen. Emissiereductie is mogelijk door vermindering van methaan-uitstoot uit stortplaatsen. Wij zetten erop in dat bij alle stortplaatsen winbaar stortgas wordt afgevangen en aangewend voor energieopwekking.

4.6.2 Gebruik van grondwater

Ambitie

De voorraad grondwater is zo groot mogelijk, wordt zuinig en verantwoord gebruikt en goed beschermd.

Hoofddijn van beleid

Er wordt niet meer grondwater onttrokken dan wordt aangevuld. Voor de drinkwatervoorziening heeft grondwater als bron de absolute voorkeur. Wij zorgen voor voldoende beschikbaarheid van bronnen. Kwetsbare drinkwaterwinningen worden onderzocht op betere bescherming. Laagwaardig gebruik van grondwater wordt teruggedrongen.

Grondwater heeft een veelzijdige gebruiksfunctie. Het kan dienen als grondstof voor drinkwater, voor gebruik bij industriële - en agrarische productie, als proceswater en als koelmiddel. We voeren het beleid voor grondwateronttrekking en infiltratie uit via het vergunningsinstrument.

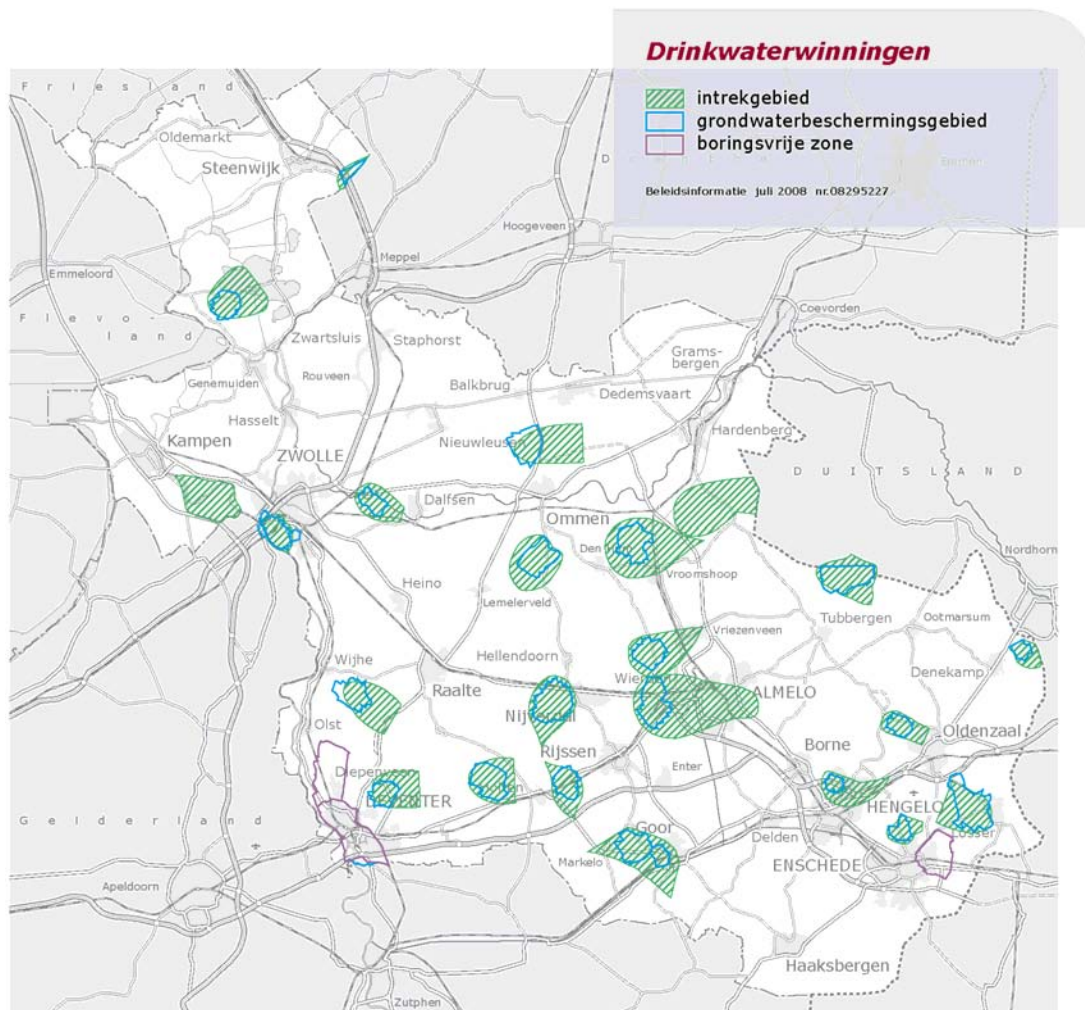
Vanuit het oogpunt van watergebruik is het beheer van grondwater gericht op het zuinig omgaan met deze kostbare voorraad, deze goed te beschermen en bij voorkeur te benutten voor hoogwaardige doelen, zoals de openbare drinkwatervoorziening en industriële processen die op grond van de Warenwet een goede waterkwaliteit nodig hebben. Motivatie is het aspect volksgezondheid en het bevorderen van een zo hoog mogelijke grondwaterstand voor de condities van natte natuurgebieden. Het gebruik van goed grondwater voor laagwaardige industriële toepassingen wordt verder teruggedrongen. Hiervoor verlenen wij geen vergunning, tenzij er geen alternatieven voor het gebruik van grondwater zijn, of deze alternatieven een groter nadelig effect hebben. Via een economie- en milieutoets dient dit te worden aangetoond. Het economische belang van de industrie wordt hierbij meegewogen. Bestaande inspanningen om besparingen in het verbruik te realiseren, worden in de planperiode voortgezet. Het gebruik van grondwater voor beregening is binnen algemene kaders toegestaan, maar in droge perioden kan een beregeningsverbod gelden.

Er dient niet meer grondwater te worden onttrokken dan wordt aangevuld, om een structurele daling van de grondwaterstand te voorkomen. Het diepe pakket in Salland bevat water van een uitstekende kwaliteit. Als we teveel water uit dit pakket onttrekken, gaat de zoet/zoutgrens in de ondergrond omhoog. Onttrekkingen uit dit pakket worden alleen toegestaan voor drinkwater en voor industriële toepassingen met hoogwaardige doelen. Daarbij moet ook worden aangetoond dat een onttrekking uit het ondiepe pakket of een andere locatie geen goed alternatief is. Met het oog op deze kenmerken kan hier geen sprake zijn van koude-warmte-opslag.

Drinkwatervoorziening

Voor de drinkwatervoorziening heeft grondwater als bron de absolute voorkeur. Het heeft ten opzichte van oppervlaktewater een aantal grote voordelen: de kwaliteit (samenstelling en eigenschappen) is zeer stabiel, de bodem heeft een uitstekende beschermende en zuiverende werking en de grondwatervoorraad is weinig aan fluctuatie onderhevig en daardoor minder kwetsbaar voor perioden van droogte. Deze voordelen wegen ruimschoots op tegen het feit dat grondwateronttrekking door verlaging van grondwaterstanden in een wijde omgeving van grotere invloed is dan oppervlaktewateronttrekking. Oevergrondwater wordt gezien als mogelijke tweede bron. Er is ervaring met het beheersen van risico's bij oevergrondwater langs de IJssel. Ook langs de Vecht is een oevergrondwaterwinning in ontwikkeling. De ervaringen daarmee kunnen laten zien in hoeverre oevergrondwater ook bij een kleine rivier perspectief biedt.

Een betrouwbare en ongestoorde drinkwatervoorziening is van groot belang. In de nieuwe Drinkwaterwet is vastgelegd dat de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening een dwingende reden van groot openbaar belang is. Dit is van betekenis wanneer drinkwaterwinning moet worden afgewogen tegen andere belangen. De gebieden waar grondwater voor drinkwater aan de bodem wordt onttrokken (op het ogenblik 26 waterwingebieden zie kaart Drinkwaterwinningen) worden afdoende beschermd. We stellen beperkingen aan activiteiten en ruimtelijke functies in het zogeheten grondwaterbeschermingsgebied en in mindere mate in het intrekgebied. Activiteiten en functies, die de kwaliteit van het grondwater negatief beïnvloeden, worden geweerd of er moeten voorzieningen worden getroffen. Het waterbelang is hier normstellend. In het kader van de implementatie van de KRW zullen in 2009 en 2010 voor de kwetsbare winningen gebiedsdossiers worden opgesteld, met een analyse van de actuele bedreigingen voor de waterkwaliteit en de mogelijke maatregelen die genomen moeten worden om hieraan het hoofd te bieden.

Drinkwaterwinningen moeten zoveel mogelijk duurzaam worden ingericht. Dat wil zeggen dat de inbreuk op het natuurlijke watersysteem beperkt blijft en dat schade aan functies (landbouw en natuur) zoveel mogelijk wordt beperkt. We toetsen de aanpassing van bestaande winningen en de realisatie van nieuwe winningen aan de duurzame inpassing. Bij een duurzame drinkwaterwinning gaat het om:

- een goede situering van de winning in het watersysteem, met zo min mogelijk schade aan waterafhankelijke natuur en landbouw;
- een goede bescherming van de winning tegen verontreinigende invloeden van menselijke activiteiten, zowel in de directe omgeving van de winning als in het intrekgebied of brongebied van de winning;
- een milieuverantwoorde wijze van productie van drinkwater, waarbij herkomst van het water, de afvalstroom en het energiegebruik belangrijke criteria zijn;
- een bedrijfstechnisch verantwoorde productiewijze, waarbij de huidige en toekomstige kwaliteit van de grondstof, de kosten en de leveringszekerheid belangrijke criteria zijn.

Om de sector in staat te stellen tot een ongestoorde levering –met het oog op de volksgezondheid- zorgen we voor voldoende locaties waar de winning van drinkwater mogelijk is. Om na 2020 aan de actuele vraag in de regio Twente te kunnen blijven voldoen, starten we op korte termijn een verkennende studie naar alternatieve/nieuwe locaties voor drinkwaterwinning in Twente ter grootte van 5 à 6 miljoen m³/jaar. Anticiperend op verwachte langere perioden met droogte, kijken we in 2009 in het kader van het onderzoek naar de droogteproblematiek (zie ook paragraaf 5.6.1) ook naar de continuïteit van de drinkwatervoorziening en de leveringscapaciteit op langere termijn. Dat het gebruik van water per hoofd van de bevolking na een lange periode van daling nu stabiliseert is daarbij mede een aspect. De toenemende aandacht voor watercomfort lijkt hier debet aan te zijn. De verwachting is dat met name de piekbelasting in droge perioden zal toenemen. Een belangrijk onderdeel van het onderzoek zal zich dan ook richten op de verdere mogelijkheden van waterbesparing. Bij het onderzoek zijn ook de toenemende druk op de ondergrond en mogelijk

de discussie over grondwaterwinning in relatie tot Natura 2000-gebieden aandachtspunten.

Een goede samenwerking tussen de betrokken partners in de waterketen (de keten van drinkwaterwinning, distributie naar particulieren en bedrijven, inzameling van afvalwater (riolering), zuivering van afvalwater en ten slotte lozing van gezuiverd residu) bevordert een zuinig en efficiënt watergebruik. We geven uitvoering aan het bestuursakkoord Samenwerking in de Waterketen. In Overijssel weten de betrokken partijen elkaar goed te vinden. Wij willen de ontwikkeling nauwlettend volgen; desgewenst ondernemen we stappen om de samenwerking te bevorderen. We voeren een onderzoek/pilot uit naar energiebesparing in de waterketen (warmte onttrekken aan water dat via riolering wordt toegevoerd aan rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Dit draagt bij aan de reductiedoelstelling, aan de innovatiedoelstelling en aan schone energie, en is daarom van provinciaal belang.

Bescherming overig gebruik

Grondwater dat wordt benut in industriële processen voor menselijke consumptie, wordt beschermd conform de eisen van de KRW en de Grondwaterrichtlijn. Waar nodig zijn of worden boringsvrije zones aangewezen, om verontreiniging van diepe grondwaterlagen te voorkomen.

4.6.3 Delfstoffen

Ambitie

Delfstoffen worden op een zorgvuldige manier gewonnen, ten bate van de economische ontwikkeling.

Hoofdpijn van beleid

Via zoneringsbeleid geven we sturing aan multifunctionele zandwinning. Bij nieuwe zandwinlocaties is het bevorderen van ruimtelijke kwaliteit uitgangspunt. De zoutwinningen dienen te worden ingepast in de structuur van landbouw, natuur en landschap. Eventuele schade door deze winningen wordt vergoed of gecompenseerd.

De winning van delfstoffen is onontbeerlijk voor onze economie. Gebruik van de ondergrond voor delfstofwinning blijft toegestaan, mits dat op zorgvuldige, verstandige wijze gebeurt en onvermijdbare gevolgen voldoende worden gecompenseerd. In of nabij de winplaatsen van delfstoffen dient men rekening te houden met de delfstoffenwinning. Ontwikkelingen die de winning blijvend onmogelijk maken, mogen daar niet plaatsvinden. Nieuwe mogelijkheden om onze ondergrond positief te benutten, worden gestimuleerd, maar de ruimtelijke kwaliteit moet geborgd zijn.

Bouwgrondstoffen/zandwinning

Zowel het Rijk als het bedrijfsleven willen delfstoffenwinning en locatiekeuzes meer overlaten aan de markt. Wij willen via zoneringsbeleid (Statenbesluit PS/2008/173) echter wel sturing geven aan de locatiekeuze voor nieuwe multifunctionele ontgroningen, waarbij de winning van oppervlaktedelfstof gekoppeld is aan één of meer andere functies. Dit houdt in dat we aangeven waar er passend binnen het bestaande netwerk van zandwinlocaties ruimte is voor nieuwe locaties, en waar de mogelijkheid of wenselijkheid van een multifunctionele ontwikkeling van een gebied aanwezig is. Om marktwerking een kans te geven, moeten deze gebieden van een zodanige omvang zijn, dat er genoeg ruimte resteert voor het ontwikkelen van projecten. Daarnaast geven we aan waar multifunctionele ontgroningen vanuit bescherming van bepaalde belangen niet zijn toegestaan. Met de hierboven beschreven netwerkbenadering geven we invulling aan duurzaam ruimtegebruik.

We waarborgen de bescherming van het natuurhistorische erfgoed (geologische en paleontologische waarden) bij de winning van zand via de vergunningvoorschriften. Tevens dragen we via vergunningsvoorschriften zorg voor de veiligheid van diepe ontgroningen.

Op hoofdlijnen houdt ons zoneringsbeleid het volgende in:

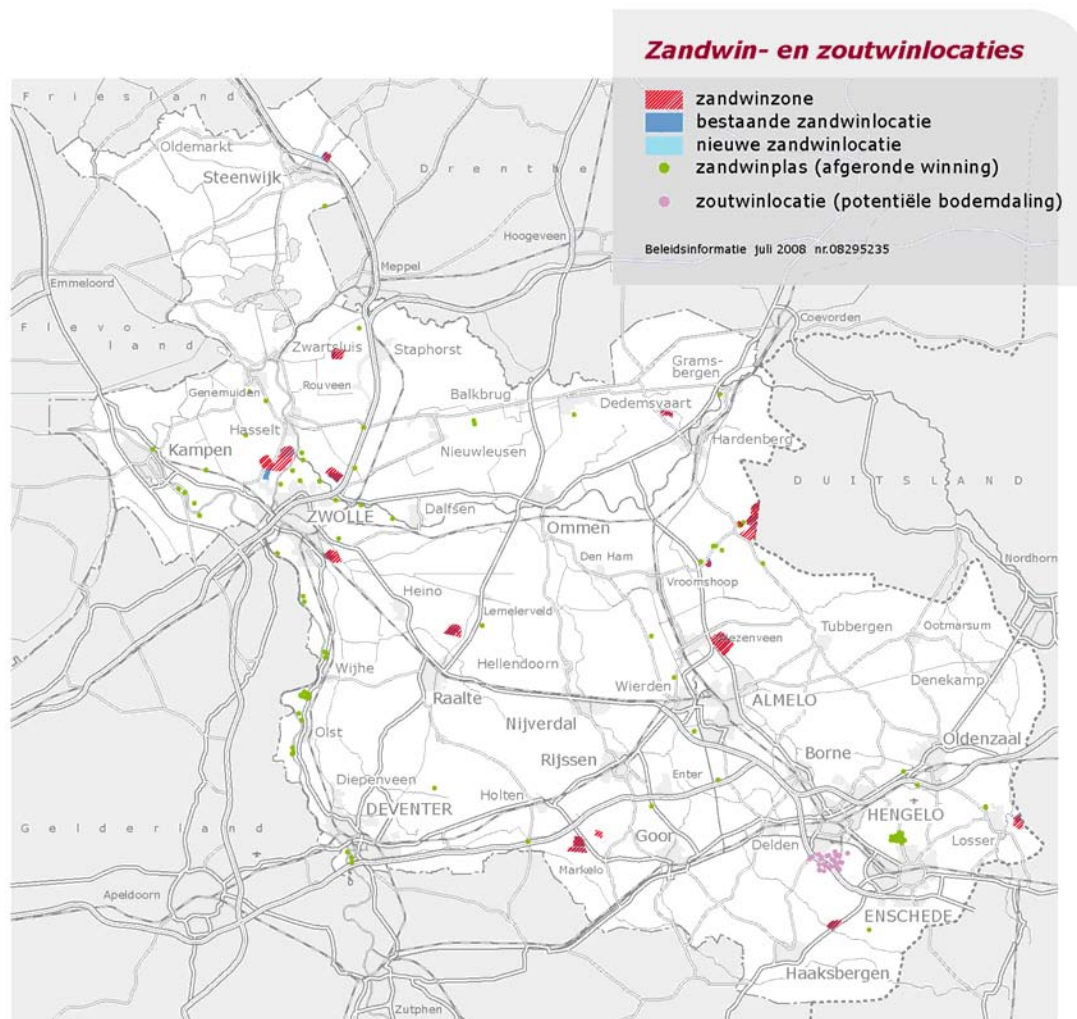
Het geldende beleid voor afbouw van de zandwinning op de stuwwal Westerhaar – Kloosterhaar wordt voortgezet. Multifunctionele ontgroningen worden - buiten de voorziene verdere uitbreiding van de zandwinning binnen de winzone De Dooze- in dit gebied in elk geval niet toegestaan. Om te voorzien in de vraag heeft het benutten van bestaande locaties de voorkeur. Zo is uitbreiding van de locaties Collendoorn en De Oerlemans een mogelijkheid. Mochten nieuwe locaties nodig zijn, dan zoeken we die in Zuidoost Twente, Zwolle-Oost, Oosterweilanden (in het kader van de gebiedsontwikkeling Vriezenveen-Zuidoost, gemeente Twenterand) en in de gemeente Zwartewaterland (in het gebied ten zuiden van het industrieterrein van Hasselt).

Realisatie van multifunctionaliteit en ruimtelijke kwaliteit is een harde voorwaarde voor uitbreiding van bestaande en ontwikkeling van nieuwe zandwinlocaties. De ruimtelijke kwaliteit kan worden versterkt door eisen te stellen aan het werkproces en door het planontwerp te laten beoordelen door een extern kwaliteitsforum. In 2008 wordt een extern kwaliteitsforum ingesteld. Verder spelen de volgende aspecten een rol:

- we willen concurrentie in de markt behouden, daarom geven we de voorkeur aan verschillende vergunninghouders;
- we willen een zo gelijkmatig mogelijke spreiding van de locaties over de provincie, rekening houdend met de winmogelijkheden (netwerk);
- de beschikbare capaciteit moet worden afgestemd op de marktvraag.

Voor de benutting en ontwikkeling van *voormalige zandwinputten* werken we aan een duurzame oplossing. Het rapport 'Grond voor natuur' vormt hiervoor het uitgangspunt, samen met de resultaten van de in uitvoering zijnde risicoanalyse. In 2009 wordt de risicoanalyse 'verondiepen van zandwinplassen' uitgevoerd en worden de resultaten daarvan geïmplementeerd. Wij willen binnen vijf jaar één voorbeeldproject hebben gerealiseerd.

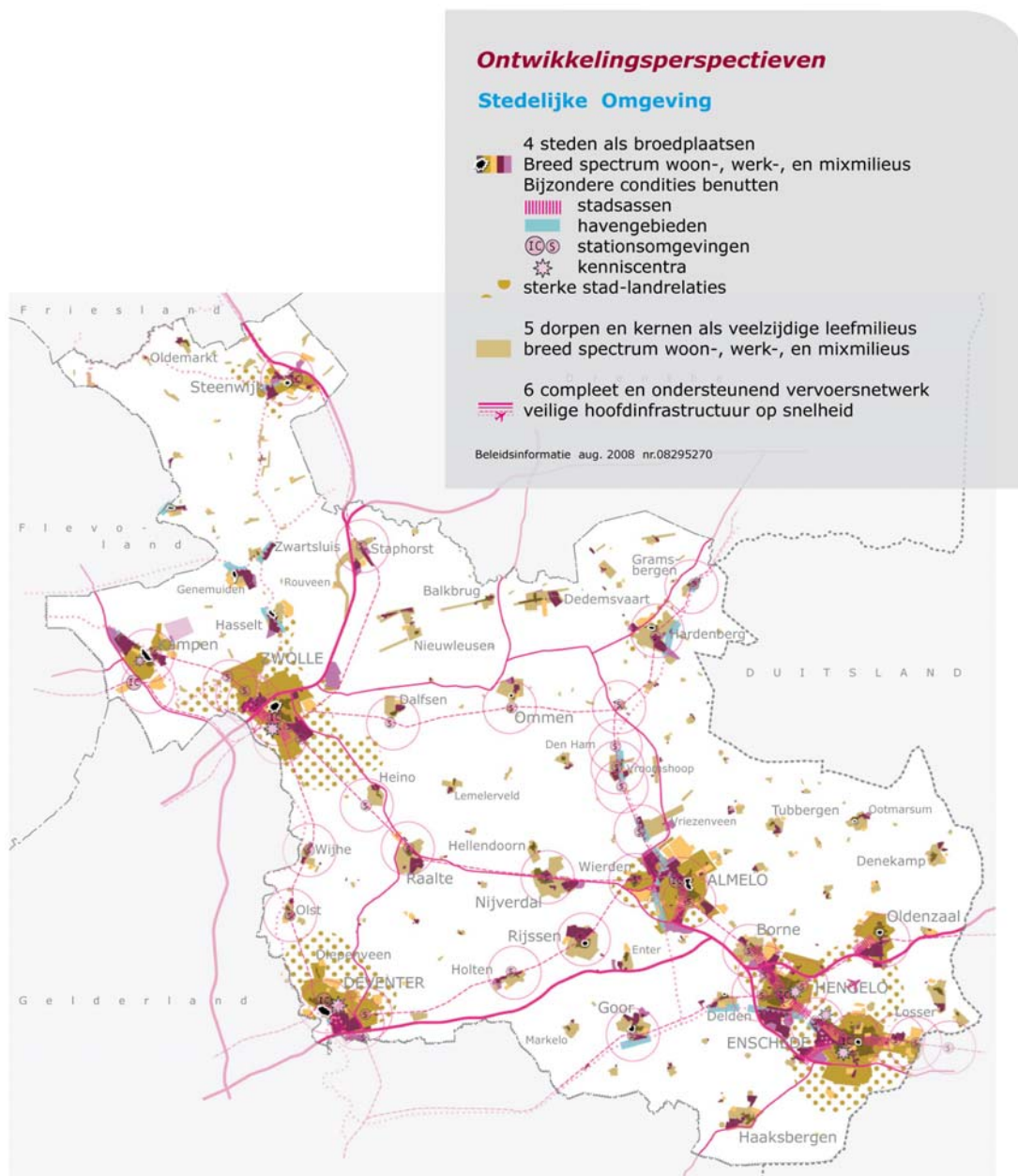
Voor functionele ontgroningen (het vrijkomen van grond ten behoeve van functiewijziging of -verbetering, gerelateerd aan grondverzet) zetten we het beleid gericht op bescherming van natuur, landschap en aardkundige waarden voort. Oppervlakteontgroningen zijn slechts toelaatbaar ter verbetering van de cultuurtechnische toestand van landbouwgronden en kunnen in principe alleen plaatsvinden in gebieden waar ontwikkeling van de landbouw primaat heeft. Aanvragen voor oppervlakte-ontgroningen worden in het kader van de vergunningverlening op toelaatbaarheid beoordeeld, mede tegen de achtergrond van de gebiedskwaliteit. We kennen een zwaar gewicht toe aan handhaving van kenmerkend reliëf.

Zoutwinning

In Overijssel vindt zoutwinning plaats in Twente. Het gaat om de gebieden Boeldershoek, Tweekelo, Marssteden en Usseler Es gelegen tussen Hengelo en Enschede. De zoutwinningen dienen te worden ingepast in de structuur van landbouw, natuur en landschap. Eventuele schade als gevolg van de winning, bijvoorbeeld door bodemdaling en -trillingen, dient te worden vergoed. Zonodig worden compenserende maatregelen genomen. Hierover zijn en worden afspraken gemaakt met de concessiehouders. Waar de winning plaatselijk sterke bodemdaling veroorzaakt en compensatiemaatregelen niet meer haalbaar zijn, moet in de toekomst functiewijziging worden overwogen.

5 Stedelijke omgeving: steden en dorpen

Met Stedelijke omgeving bedoelen wij de steden, dorpen en hoofdinfrastructuur. De stedelijke netwerken vormen de economische motor van de provincie en samen met de dorpen bieden de (stedelijke) voorzieningen de aantrekkingskracht die de landschappelijke en recreatieve vestigingsfactoren completeren. Om steden in staat te stellen die economische motor te zijn, bieden we ruimte aan bedrijvigheid en versterken we de grootstedelijke cultuur, die product-

markt ontwikkeling van kennisintensieve maakindustrie stimuleert. Investeren in de bereikbaarheid van stedelijke netwerken en streekcentra (weg, spoor, fiets, water) is cruciaal. Al deze dynamiek moeten we zien te benutten om de verscheidenheid in identiteit en kenmerken van steden te versterken.

Functies Stedelijke omgeving

Steden, dorpen en hoofdinfrastructuur functioneren:

- Als woon- en leefomgeving (paragraaf 5.1 Wonen en 5.6 Veiligheid en gezondheid)
 - Meeste Overijsselaars wonen in steden of dorpen. Aantrekkelijke, gevarieerde en voldoende woonmilieus voor iedereen die in Overijssel wil wonen. Dit kan zijn in binnensteden, stadsranden, grote en kleine dorpen.
 - Kwaliteit van de woonomgeving wordt hoog gewaardeerd. Dat willen we zo houden door aandacht te hebben voor geluidsoverlast, luchtkwaliteit, waterveiligheid en externe veiligheid.
- Als werkomgeving (paragraaf 5.2 Werken)
 - Werkgelegenheid is geconcentreerd in stedelijke netwerken
 - Voor concurrentiepositie en innovatiekracht zijn 'massa' en creatief klimaat nodig. Die vinden we in de stedelijke netwerken.
 - Behoeft aan soorten bedrijfslocaties worden diverser o.a. door verdere ontwikkeling dienstverlening en zelfstandigen zonder personeel. Aantrekkelijke en gevarieerde locatievoorwaarden voor ondernemers en ondernemingen die zich (van elders) in Overijssel willen vestigen of willen doorontwikkelen
- Als beleefomgeving (paragraaf 5.3 Binnensteden, cultureel erfgoed en stadsranden)
 - Historische binnensteden zijn toeristische trekpleister voor cultuur en architectuur
 - Stadsranden zijn belangrijk om in directe recreatieve behoeften van inwoners van steden te voorzien. Voor dorpsranden geldt dit op een ander schaalniveau ook.
- Als voorzieningenomgeving (paragraaf 5.5. Bereikbaarheid en 5.7 Voorzieningen)
 - Steden en dorpen zijn knooppunten voor mobiliteit, waarbij de stedelijke netwerken ook in (inter-) nationale ontsluiting voorzien.
 - Uitstekende voorzieningen op het gebied van zorg, cultuur, sport, recreatie en detailhandel. Dorpen bieden een basis voorzieningenniveau. Meer grootschalige voorzieningen zijn geconcentreerd in stedelijke netwerken. De vijf grote steden vervullen een centrumfunctie die verder reikt en die van (boven)regionale betekenis is

Ontwikkelingsperspectieven Stedelijke omgeving

In paragraaf 2.5 zijn drie ontwikkelingsperspectieven voor de Stedelijke omgeving geschetst. Deze ontwikkelingsperspectieven vormen de hoofdlijn van onze ruimtelijke ontwikkelingsvisie en stellen ons in staat de diverse functies die steden, dorpen en hoofdinfrastructuur vervullen te combineren. De drie ontwikkelingsperspectieven zijn:

1. Steden als broedplaatsen

Herstructurering, transformatie, inbreiding, uitbreiding van het stedelijk gebied inzetten om de kwaliteit en de veerkracht van het stedelijk woon-, werk- en voorzieningenmilieu (cultuur, zorg, sport, recreatie) te garanderen en de ruimtelijke kwaliteit te versterken.

2. Dorpen, kernen en kleine kernen als veelzijdige leefmilieus

Bestaande woon- en werkmilieus in de dorpen en kernen op zo'n manier herstructureren en zulke nieuwe woon- en werkmilieus toevoegen, dat de veelzijdigheid van de dorpse leefmilieus wordt versterkt en de karakteristiek van het betreffende dorp/ kern wordt gediend. Basisniveau van voorzieningen aanwezig.

3. Veilige hoofdinfrastructuur op snelheid

Hoofdstructuur van snelwegen, regionale doorgaande wegen, spoorlijnen en kanalen, inclusief knoop- en uitwisselingspunten, die de ontwikkelingsdynamiek ondersteunt en de belangrijkste vervoersrelaties bedient.

Voor het realiseren van ontwikkelingen in de Stedelijke omgeving zien wij gemeenten als voornaamste trekker. Provinciale belangen borgen we primair generiek door SER-ladder, regionale afstemming en afspraken over verdeling van woningbouw en bedrijventerreinen. daarnaast zullen we gerelateerd aan de gebiedskenmerken ook gebiedsspecifieke kwaliteitsopgaven- en voorwaarden formuleren. Tenslotte, gezien de nadruk op kwaliteit en herstructurering bij zowel wonen als werken zullen we die ontwikkeling met programma's faciliteren.

5.1 Wonen

Ambitie

Onze woonmilieus zijn aantrekkelijk en gevarieerd en voorzien in de veranderende woonvraag.

Hoofdlijn van beleid

Wij zetten in op differentiatie in woonmilieus die voldoende ruimte biedt aan de huisvesting van alle doelgroepen. Uitgangspunt daarbij is dat buiten de stedelijke netwerken alleen ruimte wordt geboden voor de opvang van de lokale behoefte, bovenlokale/regionale afstemming van gemeentelijke programma's en herstructurering.

Voldoende woningaanbod, dat voldoet aan de eisen en wensen van de verschillende doelgroepen, is een essentiële schakel in het streven naar een toekomstvaste groei van economie en welzijn. Voor deze groei zijn het aantrekken en behouden van kenniswerkers (op de verschillende niveaus) van belang. In dit streven moet Overijssel concurreren met andere Europese regio's. De kwaliteit van het woningaanbod en de woonomgeving zijn, naast de beschikbaarheid van aantrekkelijke banen en een aantrekkelijk cultuuraanbod, belangrijke concurrentiefactoren.

Vanwege de leefbaarheid van dorpen is het belangrijk dat gemeenten buiten de stedelijke netwerken in elk geval woningen voor de vraag vanuit de lokale bevolking kunnen realiseren. De bovenlokale vraag naar woningen willen we primair concentreren in stedelijke netwerken. Hiermee sluiten we aan bij het rijksbeleid om zowel de kwaliteit van het landschap als de draagkracht van steden in stand te kunnen houden. Steenwijk en Hardenberg blijven streekcentra waarin meer woningbouw mogelijk is dan louter voor de lokale vraag.

Opgave voor wonen

De groei van de bevolking neemt af en de samenstelling van de bevolking verandert. Het aantal personen per huishouden gaat omlaag ('verdunning'), het aantal eengezinshuishoudens neemt toe. Hoewel de meeste niet-Westerse allochtonen in de Randstad wonen, neemt hun aantal ook in Overijssel toe. Vaak vormen zij sociale stijgers. Vanwege hun culturele achtergrond hebben zij eveneens specifieke wensen voor hun (stedelijke) woonomgeving. Een steeds groter deel van de bevolking bestaat uit ouderen. Om hen in staat te stellen zelfstandig te blijven wonen, zijn aanpassingen nodig. Het gaat daarbij niet alleen om fysieke aanpassingen, maar ook om het aanbod van mantelzorg- en welzijnsdiensten die aan huis worden geleverd. Last but not least zijn wij van oordeel dat er in iedere gemeente voldoende en goede huisvesting moet zijn voor de bijzondere doelgroepen als jeugd, starters, statushouders, dak- en thuislozen e.d.

De beroepsbevolking verandert. Het aantal zelfstandigen zonder personeel zal blijven toenemen. Deze zelfstandigen, maar ook kleine dienstverlenende bedrijven, kunnen hun werk heel goed doen in gemengde woon-werklandschappen. Tot slot is nog van belang de trek over grens en in het bijzonder naar Duistland. De gemeenten langs de grens ervaren hier in meerdere of minder mate de effecten van.

Uitgaande van de trendmatige ontwikkeling van de bevolking en de ontwikkeling van de huishoudens betekent dit dat er in Overijssel tot 2030 nog vraag is naar circa 60.000 woningen bovenop de bestaande voorraad van 2005. (circa 40.000 in West Overijssel en 20.000 in Twente). Daarvan zijn er sinds 2005 al 10.000 woningen gebouwd. De harde plancapaciteit (volgens opgaven van gemeenten) voorziet met 28.300 woningen voldoende in het restant van de behoefte tot 2015 (20.400). Wanneer we de harde en zachte plancapaciteit bij elkaar optellen, voorziet deze met 80.000 woningen ruim in het restant van de woningbehoefte tot 2030 (60.000 – 10.000 gerealiseerd = 50.000 woningen).

Woningbehoefte volgens prognose trendmatige ontwikkeling (in afgeronde getallen)

	West-Overijssel	Twente	Overijssel
2006-2014	18.000	13.000	31.000
2006-2029	38.000	22.000	60.000
Gerealiseerd t/m 1 ^e kw. '08	6000	4.6000	10.600
Restant woningbehoefte tot 2015	12000	8.400	20.400
Restant woningbehoefte tot 2030	32.000	17.600	49.600
Plancapaciteit hard	18.600	9.700	28.300
Plancapaciteit zacht	25.100	10.600	35.700
Plancapaciteit totaal*	45.400	34.900	80.300

* Plancapaciteit totaal is meer dan de som van plancapaciteit hard en zacht, omdat niet van alle gemeenten de status van de plancapaciteit bekend is.

Op basis hiervan kan de conclusie getrokken worden, dat de vraag steeds belangrijker wordt of en zo ja hoe de plancapaciteit wordt ingezet om daarmee een goede afstemming te krijgen tussen vraag en aanbod gerelateerd aan de verschillende doelgroepen.

Herstructurering en nieuwe concepten

Naast een kwantitatieve opgave is er zeker gelet op de sterk veranderende bevolkingsontwikkeling sprake van een aanzienlijke kwalitatieve opgave. Het woningaanbod moet zijn afgestemd op de eisen en wensen van de toekomstige bewoners. Met de 60.000 extra te bouwen woningen kunnen we onvoldoende tegemoet komen aan de veranderende behoeftes. Dit houdt in dat we de aandacht vooral moeten richten op de bestaande woningvoorraad. Waar de nadruk tot op heden heeft gelegen op het realiseren van voldoende aanbod in kwantitatieve zin, verschuift de aandacht nu naar het herstructureren van de bestaande woningvoorraad en de woonomgeving, zodat deze ook op langere termijn aansluiten bij de wensen en eisen van de bewoners. Onze inzet bundelen we met die van gemeenten en Rijk om de grote herstructureringsopgaven zo goed mogelijk aan te pakken.

De herstructurering moet er op gericht zijn flexibele woonmilieus te creëren, die ook in de toekomst relatief gemakkelijk aangepast kunnen worden. Gezien de toename van dienstverlenende bedrijvigheid en 'zelfstandigen zonder personeel' kan ook vaker een combinatie van woon- en werkmilieus worden gecreëerd. Door herstructurering is het mogelijk de leefkwaliteit van dorpen en steden te verbeteren, segregatie te voorkomen en een belangrijke bijdrage te leveren aan energiebesparing.

Ons doel is dat inwoners van Overijssel naar wens, veilig, schoon, gezond en goed bereikbaar kunnen wonen. We willen woningen die comfortabel zijn en tegelijkertijd weinig energie vragen voor verwarming en koeling, met het oog op duurzaamheid én betaalbaarheid. We streven naar wijken en woningen, die in de toekomst zonder ingrijpende maatregelen aan te passen zijn aan voortdurend veranderende smaak en woonwensen. Bijvoorbeeld ruimte voor initiatieven van groepen van mensen die zelf hun woonomgeving (bijvoorbeeld in combinatie met zorg) organiseren.

Spreiding en realisatie van de woningbouw

Bij het realiseren van de woningbouwopgave willen we de ruimte zuinig en zorgvuldig benutten. Dit betekent dat we voor woningbouw (en ook voor bedrijfslocaties en voorzieningen) de zogeheten SER-ladder hanteren. Deze houdt in dat de woningbouwopgave eerst door herstructurering of transformatie moet worden gerealiseerd. Pas als dit onvoldoende blijkt voor wat betreft aantal woningen en kwaliteit van de woonomgeving (zoals speelmogelijkheden en groen in de wijk), kan uitbreiding van het stedelijk gebied plaatsvinden. Uitbreidingen moeten altijd voldoen aan kwaliteitsvoorwaarden en –opgaven. In sommige gevallen kan sprake zijn van een combinatie van transformatie en uitbreiding, waarmee meerdere doelen worden gediend, bijvoorbeeld in relatief nieuwe arrangementen als woonlandschappen en knooppervens.

Bovenlokale/regionale afstemming

Om een flexibele aansluiting tussen vraag en aanbod te realiseren, is een krachtige lokale

regierol van gemeenten onmisbaar. Gemeenten ontwikkelen en realiseren hun woonbeleid in onderlinge afstemming en in samenwerking met maatschappelijke partners en marktpartijen. Wij vragen de gemeenten om in hun ruimtelijke plannen een woonvisie op te nemen waarin staat hoe zij het woningbouwprogramma invullen. Daarbij gaan we er vanuit dat afstemming plaatsvindt met in ieder geval de buurgemeente, maar ook op meer regionale schaal. De afgelopen jaren is hier al ervaring mee opgedaan, maar in onze beleving is bovenlokale afstemming bij de eerste generatie woonplannen nog onvoldoende tot haar recht gekomen.

Wij zullen initiatieven nemen om de regionale afstemming vorm te geven en ons daarbij primair richten op de woningmarktregio's. De succesvolle aanpak in de regio Zwolle dient daarbij als voorbeeld. Dit laat zien dat bovenlokale afstemming ook voor gemeenten buiten het stedelijk netwerk tot een woningbouwprogramma bovenop de lokale vraag kan leiden. Op die manier komen meer verschillende en onderscheidende woonmilieus beschikbaar.

Indien er tussen gemeenten afstemming heeft plaatsgevonden en als in die afstemming de door ons gestelde kwaliteitsvoorwaarden en –opgaven goed zijn doorvertaald, beschouwen wij de locatiekeuze binnen gemeenten als een lokale aangelegenheid en niet langer van provinciaal belang.

5.2 Werken

Ambitie

Voldoende en diverse vestigingslocaties voor bedrijven.

Hoofdlijn van beleid

Regionale markt voor bedrijventerreinen primair bedienen vanuit stedelijke netwerken, buiten stedelijke netwerken onder voorwaarden ruimte aan de eigen groei van lokaal gewortelde bedrijven, bijzondere positie voor streekcentra; toepassen SER-ladder, herstructurering, bovenlokale/regionale afstemming werklocaties, specialisatie en clustering vooral van kennisintensieve maakindustrie.

Voor een toekomstvaste groei van de welvaart zijn voldoende banen, van een goed niveau voor alle lagen van de beroepsbevolking noodzakelijk. Naast sociaaleconomische programma's gericht op de ontwikkeling van het bedrijfsleven, het menselijk kapitaal en goede culturele voorzieningen, moet worden geïnvesteerd in goede ruimtelijke vestigingsfactoren. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en hun werknemers wordt bepaald door een mix van in elkaar grijpende factoren, zoals een goed woningaanbod, goede culturele en recreatieve voorzieningen, voldoende en goed opgeleid personeel, een goede bereikbaarheid, aanwezigheid van relevante kennisinstellingen en andere bedrijven en niet in de laatste plaats geschikte vestigingslocaties.

In hoofdstuk 4 is aandacht besteed aan de ontwikkelingsmogelijkheden van de economische dragers in de Groene omgeving (landbouw, toerisme en recreatie en overige bedrijvigheid). In Overijssel is met name de nijverheid relatief oververtegenwoordigd en zijn de commerciële diensten relatief ondervertegenwoordigd. In de Stedelijke omgeving bestaat de bedrijvigheid vooral uit kennisintensieve maakindustrie en ICT-dienstverlening. In het economisch programma ligt de nadruk vooral op de kennisintensieve maakindustrie in de high tech systemen en materialen, nanotechnologie en ICT.

Innovatiekracht en de creatieve industrie

Voor de kennisintensieve maakindustrie zijn goede connecties met kennisinstellingen en andere bedrijven noodzakelijk om door nieuwe product-marktcombinaties concurrerend te blijven. In "Overijssel werkt!" hebben wij ons uitvoeringsprogramma op economisch gebied weergegeven. Daarin geven we aan het innovatief vermogen van maakindustrie en kennisintensief ondernemerschap te stimuleren. Vanuit regionale innovatieprogramma's wordt deze ontwikkeling met andere overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven gezamenlijk aangestuurd.

Voor de concurrentiepositie en innovatiekracht van de kennisintensieve maakindustrie zijn 'massa' en een creatief klimaat nodig in een netwerk van bedrijven en kennisinstellingen, die elkaar versterken. Een bloeiende creatieve industrie met broedplaatsen van talent, technologie en tolerantie kan een extra impuls betekenen voor productontwikkeling en ook bijdragen aan een aantrekkelijk cultureel en creatief klimaat.

In dit virtuele tijdperk blijkt fysieke nabijheid toch doorslaggevend voor de daadwerkelijke ontwikkeling van innovatieve en concurrerende product-marktcombinaties. Locaties voor deze bedrijven moeten daarom geconcentreerd worden rond stedelijke gebieden. De locaties moeten zowel fysiek als virtueel goed bereikbaar zijn en een goede verbinding hebben met binnensteden en kennisconcentraties als universiteiten, hogescholen en ook het MBO. Kennispark Twente, Hart van Zuid in Hengelo en het Havenkwartier in Deventer bieden deze mogelijkheden.

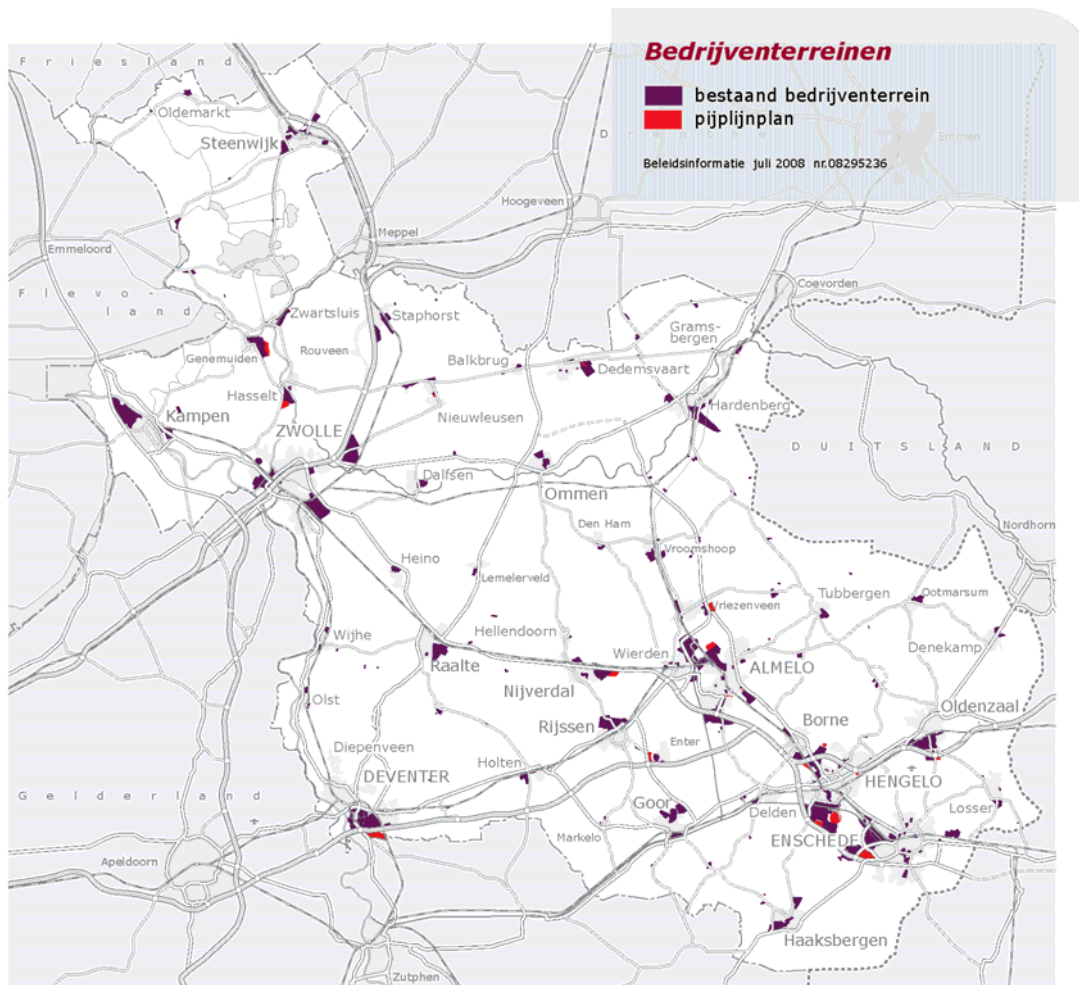
Opgave voor bedrijfslocaties

Net als de samenstelling van de bevolking, zal ook de samenstelling van het bedrijfsleven veranderen. Technostarters in bijvoorbeeld de nanotechnologie zullen andere eisen en wensen stellen aan hun bedrijfslocatie, dan bedrijven uit de traditionele metaalindustrie. Kleine dienstverlenende bedrijven en zelfstandigen zonder personeel kunnen hun werk bijvoorbeeld heel goed in gemengde woon-werk-landschappen doen. Meer regionaal georiënteerde groothandels en logistieke bedrijven hebben weer andere locatiebehoeften. Op dit moment is in Overijssel ca. 40% van de werkgelegenheid op bedrijventerreinen te vinden. Een groot deel van de werkgelegenheid is dus buiten de bedrijventerreinen te vinden: deze vormen van werkgelegenheid lopen uiteen van een steeds toenemend aantal zelfstandigen zonder personeel, dag- en verblijfsrecreatievoorzieningen, tot grote instellingen in de zorg en bedrijven in de dienstverlening. Voor deze laatste categorie met grote aantallen werknemers en/of bezoekers, blijven de eisen van vestiging op locaties bij knooppunten van openbaar vervoer van kracht.

Ons doel is dat er in Overijssel voldoende, vitale bedrijfslocaties zijn die aansluiten bij de wensen en eisen van het bedrijfsleven. We willen bedrijfslocaties, die fysiek en virtueel goed bereikbaar zijn, passen bij de gevestigde bedrijvigheid en waarbij een duurzaam gebruik van grond en energie centraal staan. We streven naar bedrijfslocaties die in de toekomst zonder ingrijpende maatregelen aan te passen zijn aan voortdurend veranderende functionele wensen van het bedrijfsleven.

Uitbreiding bedrijventerrein in relatie tot bestaande plancapaciteit

Tot 2020 is op basis van de nu geldende inzichten behoefte aan circa 1300 ha nieuw bedrijfsterrein (tot 2040 zelfs iets minder - 1220ha).

Op dit moment hebben vrijwel alle gemeenten nieuwe bedrijventerreinen gepland. In totaal betreft het ca. 950 ha aan plannen, die zijn vastgesteld of als ontwerp in procedure zijn gebracht (de zogenaamde 'harde plannen'). Ruim de helft van deze harde plannen bevindt zich bij de 5 grote steden. Bovenop deze harde plannen is er nog ca. 320 ha aan pijplijnplannen; dit zijn plannen voor nieuwe terreinen waarmee de provincie in het Streekplan of anderszins heeft ingestemd. Hiernaast is er nog sprake van 800 ha zachte plannen. Dit zijn plannen waar wel aan gedacht wordt maar op provinciale niveau nog geen uitspraken over zijn gedaan. In zijn totaliteit geeft dit het volgende overzicht:

Provincie Overijssel	Harde plannen	Pijplijn plannen	Zachte plannen	Planaanbod	Planvraag
Periode 2008 - 2020	950 ha.	320 ha.	800 ha.	Totaal plannen 2070 ha.	Op basis TM-middenscenario 1300 ha.

Op basis hiervan moet worden geconcludeerd dat de harde plannen en pijplijn plannen bij elkaar opgeteld, naar de best mogelijk inzichten van nu aardig in lijn ligt met de geprognosticeerde behoefte. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de netto ruimtewinst van herstructurering. Dit alles heeft wel consequenties voor nut en noodzaak van de zachte plancapaciteit.

Naast deze kwantitatieve aspecten is van groot belang de kwaliteit van de bedrijventerreinen. Veel bedrijventerreinen zijn verouderd. De manier waarop op dit moment bedrijventerreinen worden ontwikkeld, leidt ertoe dat deze relatief snel verouderen en een opknappbeurt of

complete herstructurering nodig hebben. De VROM-raad beschrijft de huidige werkwijze als volgt: "De planning en ontwikkeling van bedrijventerreinen vindt in Nederland al jaren op min of meer dezelfde wijze plaats. Bedrijventerreinen worden snel gemaakt, geconsumeerd en ook weer afgeschreven. Er is een cultuur van kavelsgewijze uitgifte. Het verouderingsproces van de bestaande voorraad wordt nog eens versneld doordat gemeenten steeds weer nieuwe terreinen op de markt brengen voor relatief lage grondprijzen en door de verhuisstroom die dit oproept vanuit de bestaande voorraad bedrijventerreinen naar de nieuwbouwlocaties. Zolang deze wijze van ontwikkeling in Nederland doorgaat, hebben beleidsmatige initiatieven zoals herstructurering en parkmanagement slechts beperkt succes."

Herstructurering en nieuwe concepten

Op dit moment bedraagt de netto uitgegeven oppervlakte ca. 4800 ha. Hiervan is zo'n 1300 ha verouderd. Het gaat hierbij om circa 60 bedrijventerreinen en dat is 15 % van het totaal aantal bedrijventerreinen, maar wel 27 % van de oppervlakte.

In Overijssel leidt de huidige wijze van uitgifte tot meer van hetzelfde, met weinig differentiatie tussen regio's en gemeenten. Zo behoren alle bedrijventerreinen in Overijssel, op een enkele uitzondering na, tot de categorie "gemengd modern". Er dreigt overaanbod van nieuwe bedrijventerreinen en leegstand (en dus ruimtebeslag) van verouderde terreinen. Omwille van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik en tegelijkertijd voldoende beschikbaarheid van gevarieerde bedrijfslocaties zetten wij in op herstructurering.

De voordelen van herstructurering zijn:

- Ruimte op aanwezige bedrijventerreinen kan beter worden benut doordat activiteiten die beter ergens anders kunnen plaatsvinden, worden verplaatst;
- Door samenwerking van overheid en ondernemers wordt gezamenlijk geïnvesteerd in de kwaliteit van de bedrijventerreinen. Hierdoor hoeven bedrijven niet naar een nieuw terrein omdat het oude niet meer voldeed.
- Betere samenstelling van bedrijventerreinen doordat bedrijven selectief uitgeplaatst kunnen worden, bijv. vanwege milieuaspecten of vervoersbewegingen;
- Aanknopingspunt om professioneel beheer van de bedrijventerreinen, bijvoorbeeld parkmanagement, te starten.

Het beleid voor nieuwe en bestaande, ca. 3500 ha niet (sterk) verouderde bedrijventerreinen is erop gericht minimaal het kwaliteitsniveau te handhaven, maar liever te verhogen. Daarvoor is een goede samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven nodig. Van de overheid mag worden verwacht dat de inzet op relatiebeheer duidelijk vorm houdt of krijgt. Gemeenten en bedrijfsleven zijn samen verantwoordelijk voor het structureel beheren van de terreinen. Het ontwikkelen van aanvullend (financieel) instrumentarium om beheer en onderhoud te garanderen kunnen hierbij een rol spelen.

Ook voor nieuwe terreinen is voortdurende aandacht voor inrichting en beheer nodig. De provincie reikt met het Kwaliteitsscoresysteem een instrument aan voor alle bedrijventerreinen om met regelmaat te toetsen op criteria als digitale en fysieke bereikbaarheid, ruimtelijke kwaliteit, energieverbruik etc. zodat tijdig kan worden ingegrepen als bepaalde aspecten onder het gewenste niveau blijven. Dit scoresysteem biedt bovendien de mogelijkheid om meer scherp te krijgen in het profiel van het bedrijventerrein.

Een groot deel van de behoefte aan nieuwe bedrijventerreinen wordt gevormd door bestaande bedrijvigheid die wil uitbreiden en/of verplaatsen. In de vernieuwde aanpak die wij voorstaan, moet er vooraf nagegaan worden of de uitbreidingsbehoefte niet ter plaatse kan worden opgelost. Soms kan dat door middel van selectieve uitplaatsing waardoor ruimte ontstaat voor achterblijvende bedrijven. En als er toch in aanzienlijke mate sprake is van verplaatsing van bedrijven naar een nieuw terrein, moet er gericht beleid zijn om in een kwalitatief goede invulling van de vrijkomende terreinen te voorzien. Dat betekent dat de gemeente waar mogelijk afspraken moet maken over de herbenutting van vrijkomende gronden en gebouwen. Vaak is het nodig om herstructurering en (bescheiden) aanleg van nieuwe bedrijventerreinen samen te laten gaan. Dit biedt mogelijkheden voor uitplaatsing, waardoor herstructurering vlotter kan verlopen. Ook in zulke gevallen moet de zgn. SER-ladder⁵ worden gehanteerd.

⁵ De SER-ladder is in wezen een vaste redeneervolgorde binnen de afweging van de accommodatie van de ruimtevraag. Alvorens te besluiten tot uitbreiden naar nieuwe, buiten bestaand stedelijk gebied gelegen, ruimte wordt overwogen in hoeverre de ruimte optimaal kan worden benut in volgorde van:

- Beheren en herstructureren: ruimte op bestaande bedrijventerreinen optimaal en duurzamer benutten door middel van beheer en exploitatie (en waar nodig via herstructurering beter beschikbaar maken), zodat in het bestaande stedelijke gebied ook blijvend worden voorzien in de ruimtevraag voor bedrijven;

Deze houdt in dat de opgave voor bedrijfslocaties eerst door herstructurering moet worden gerealiseerd. Pas als het daarmee niet mogelijk blijkt de vereiste vestigingsmogelijkheden te bieden, bijv. door milieu- en veiligheidsrisico's of benodigde infrastructuur, is uitbreiding aan de orde. In dat geval is regionale afstemming en inpassing volgens kwaliteitsvoorwaarden ten aanzien van situering, bereikbaarheid, inpassing, vormgeving en beheer noodzakelijk. In sommige gevallen kan ook sprake zijn van een combinatie van transformatie, herstructurering en uitbreiding waarmee meerdere doelen worden gerealiseerd, bijv. door (kleinschalige) dienstverlening te mengen in woongebieden of in relatief nieuwe arrangementen als woon-werklandschappen.

Herstructurering is vaak zo complex dat voor elk terrein door maatwerk creatieve oplossingen moeten worden gevonden. Provincie en gemeenten moeten hierbij als eendrachtige partners optreden.

Vanaf 2009 zet de provincie een mix van nieuwe instrumenten in om voor de langere termijn vestigingslocaties te bieden die flexibel voldoen aan de wensen van bedrijven:

- invoeren van een Kwaliteitsscoresysteem voor bedrijventerreinen
- oprichting van de Herstructureringsmaatschappij bedrijventerreinen Overijssel (HMO); gericht op het vergroten van de private investeringen bij onrendabele herstructureringsprojecten
- subsidieregeling gericht op het vergroten van de publieke investeringen bij herstructureringsprojecten en het toepassen van procesmanagement
- kennis delen over innovatieve bedrijfslocaties en pilots/best-practises ondersteunen

Spreiding en realisatie van bedrijfslocaties

Gezien de huidige plannen voor bedrijventerreinen en de noodzakelijke inzet op herstructurering achten wij een heroriëntatie op de reeds geplande uitbreiding (in plaats, kwaliteit en tijd) op zijn plaats. In overleg met gemeenten zullen we hier verder invulling aan geven. Voor bedrijventerreinen en bedrijfslocaties hanteren wij (net als voor woningbouw en voorzieningen) de SER-ladder.

Vanwege de benodigde 'massa' en om landschappelijke kwaliteit zoveel mogelijk te behouden willen wij de regionale markt voor bedrijfslocaties bedienen vanuit de stedelijke netwerken. Buiten de stedelijke netwerken geven we onder voorwaarden ruimte aan de eigen groei van lokaal gewortelde bedrijven op lokale bedrijventerreinen.

Hardenberg en Steenwijk nemen een bijzondere positie in, in die zin dat deze streekcentra een regionale markt kunnen bedienen.

(Regionale) afstemming

We vragen van gemeenten om in de ruimtelijke plannen een bedrijvigheidsvisie op te nemen, die zowel kwantitatief als kwalitatief is onderbouwd en is afgestemd met de buurgemeenten. In deze bedrijvenparagraaf kunnen ook aspecten als bijzonder lokaal economisch profiel of potentie aan bod komen. In het verdere traject richting de ontwerp-Omgevingsvisie zullen wij nog nader bezien welke kernen op basis van dat specifieke economische profiel, naast de streekcentra een nadere positie toegekend moet worden. Ter versterking van de ruimtelijke kwaliteit en het bevorderen van een duurzame ontwikkeling en zuinig ruimtegebruik zijn van oordeel dat het niet meer aan de orde is dat iedere kleine kern binnen een gemeente een bedrijventerrein heeft dan wel kan uitbreiden.

Het uitgangspunt is geen verdere groei van het huidige vastgestelde harde planaanbod aan bedrijventerreinen, tenzij de gemeente de behoefte kan aantonen. Operationalisatie van de SER-ladder betekent dat de volgende aspecten in de bedrijvensvisie aan de orde komen:

- Samenhangende visie op economische ontwikkeling van de gemeente en betekenis daarvan voor de allocatie van bedrijvigheid afgestemd met de buurgemeenten
- Inzicht in actuele data m.b.t. bedrijventerreinen.
- Realistische behoefteraming.
- Realistische aanpak en prioritering van de herstructurering binnen de gemeente.
- Aandacht voor duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en efficiënt ruimtegebruik (ook op bestaande terreinen).
- Uitgifteprotocol.

-
- Intensiveren en combineren: de mogelijkheden voor verdichting van de bestaande werkfuncties optimaal benutten, zowel kwalitatief als kwantitatief. De mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik optimaal benutten (functiemenging of – combinatie met wonen);
 - Ten slotte volgt uitbreiden naar planologisch beschikbare, en binnen afzienbare termijn uitteefbare nieuwe bedrijventerreinen.

5.3 *Binnensteden, cultureel erfgoed en stadsranden*

5.3.1 *Binnensteden en cultureel erfgoed*

Ambitie

Binnensteden en het stedelijk erfgoed hebben sterke aantrekkingskracht.

Hoofddlijn van beleid

Wij zetten in op het Actieprogramma Cultuur en Ruimte. Cultureel erfgoed is een integraal onderdeel van ruimtelijke plannen in binnensteden.

Binnensteden vormen letterlijk en figuurlijk het hart van de Overijsselse steden en regionale centra. Ze herbergen een grote verscheidenheid aan functies: wonen, werken, winkelen, horeca, culturele voorzieningen, recreatie en toerisme. Juist in die variatie en combinatie schuilt hun aantrekkingskracht. Binnensteden worden niet alleen gebruikt door de eigen inwoners, maar trekken ook veel bezoekers van buiten. De kwaliteit van de binnensteden bepaalt de identiteit en het imago van de steden, maar ook de mate waarin Overijssel als geheel als aantrekkelijke en dynamische economische en culturele regio wordt gezien. Daarom vinden we het belangrijk om de kwaliteit van de Overijsselse binnensteden te versterken.

Een belangrijk aspect van ons beleid is behoud en versterking van de woonfunctie in binnensteden. Dit draagt bij aan de veiligheid en kan een economische exploitatiebasis vormen voor (her)bestemming van niet gebruikte (delen van) bebouwing, waardoor verpaupering wordt voorkomen. Gemeenten kunnen wonen boven winkels stimuleren door in hun bestemmingsplan de verdiepingen boven winkels een woonfunctie te geven.

Het cultuurhistorische erfgoed speelt een belangrijke rol in de identiteit en de leefkwaliteit van Overijssel. In binnensteden speelt erfgoed een belangrijke rol. De meeste binnenstedelijke gebieden in Overijssel kenmerken zich doordat ze het resultaat zijn van een langere stedelijke ontwikkeling. Structuur en bebouwing vertegenwoordigen in meer of mindere mate zichtbaar de geschiedenis van de steden en hun inwoners. Ook bevatten ze over het algemeen de meeste karakteristieke en architectonische waardevolle (historische én moderne) gebouwen. Dit geldt voor de meer 'traditionele' historische binnensteden zoals de Hanzesteden maar óók voor de Twentse industriesteden. Het stedelijke culturele erfgoed bepaalt voor een groot deel de identiteit en belevingswaarde van de steden. Het wordt door veel inwoners en bezoekers gewaardeerd als symbool voor hun verbondenheid met het verleden of vanwege de grote waardering van het uiterlijk van de historische bebouwing. Het cultureel erfgoed in binnensteden is dus van belang voor de verbondenheid van inwoners met hun stad (bron van sociale cohesie) en voor het imago naar buiten toe. De renovatie van oude gebouwen krijgt in de burgerenquête duidelijk de voorkeur boven sloop en nieuwbouw. Het kan bovendien een belangrijke inspiratiebron zijn voor het verbinden van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen aan de vorm en geschiedenis van de bestaande omgeving zodat de ruimtelijke kwaliteit en identiteit verder versterkt wordt.

We vinden het belangrijk dat het cultureel erfgoed integraal wordt meegenomen in binnenstedelijke ruimtelijke projecten. De uitdaging ligt daarbij niet zozeer in het behoud op zichzelf, maar in het vinden van een functie en bestaansbasis die aansluiten bij de eisen van de huidige samenleving. Daarom stimuleren we transformatie en hergebruik van erfgoed. Daarnaast bevorderen we dat erfgoed wordt ingezet in ruimtelijke ontwikkelingen. Cultuur is een van de essentiële voorwaarden voor ruimtelijke kwaliteit. Cultuur kan ook bijdragen aan het verbeelden en verduidelijken van de vraagstukken die bij ontwikkelingsprocessen aan de orde komen, in de vorm van bijvoorbeeld fotografie, cartoons en cultuureducatie. Het cultureel erfgoed bevordert de betrokkenheid vanuit de samenleving bij de besluitvorming en de aanpak van ruimtelijke opgaven. Als onderdeel van de provinciale aanpak van ruimtelijke kwaliteit geven we met het *Actieprogramma Cultuur en Ruimte (2007- 2014)* kunst en cultuur een nadrukkelijke plaats in de ruimtelijke opgave.

5.3.2 Stationsgebieden

Ambitie

Stationsgebieden zijn goed georganiseerde overstappunten en aanjagers van stedelijke dynamiek en aantrekkelijke binnensteden.

Hoofddlijn van beleid

We maken werk van herstructurering van stationsgebieden voor optimale verknoping van spoor, fiets, bus en auto. De voorzieningen en de omgeving moeten van hoge kwaliteit zijn, geschikt voor meervoudig en intensief ruimtegebruik van stedelijke functies.

Stationsomgevingen hebben vanuit sociaaleconomisch perspectief en qua ruimtelijke kwaliteit grote potentie. De inrichting en het gebruik van stationsomgevingen zijn niet alleen van lokale maar vooral ook van bovenlokale dan wel regionale betekenis, in Zwolle – en op termijn in Deventer en Hengelo – zelfs van bovenregionale betekenis. Stationsomgevingen kenmerken zich door een stapeling van problematieken en een diversiteit van gebruik. Zwolle en op termijn Hengelo zijn grootstedelijke stationsomgevingen met een zeer complexe ruimtelijke situatie, een groot aantal ruimtelijke activiteiten en ontwikkelingen, intensief vervoer en overstaprelaties en hoge economische potenties. Deventer, Almelo, Enschede en Kampen zijn stedelijke stationsomgevingen met een complexe ruimtelijke situatie, een regionaal vervoersniveau en redelijke economische potenties. Steenwijk, Hardenberg, Nijverdal en Oldenzaal zijn kleinstedelijke stationsgebieden, gekenmerkt door een overzichtelijke ruimtelijke situatie, een regionaal/lokaal vervoersniveau en beperkte economische potenties. Herstructurering van stationsgebieden verloopt vaak moeizaam en gaat gepaard met forse investeringsprogramma's. Wij bieden daarbij de helpende hand door het initiëren van integrale gebiedsontwikkeling, afstemming van ruimte, verkeer en vervoersdoelen, en facilitering van de ruimtelijke ontwikkeling met kennis en middelen.

De maatschappelijke urgentie van de herstructurering van stationsgebieden wordt bepaald door verschillende, samenhangende doelstellingen. Ruimtelijke en mobiliteitsdoelen grijpen hierbij op elkaar in. Intensivering van het ruimtegebruik is nodig om voldoende capaciteit te realiseren voor de afwikkeling van het busverkeer, het stallen van fietsen en het parkeren van auto's en taxi's. Een station kan alleen een hoogwaardig overstappunt zijn als het goed bereikbaar is met de fiets, het openbaar vervoer en de auto. Het station functioneert dan als een goed georganiseerde schakel in de van deur-tot-deur benadering van de reis (ketenmobiliteit). Verhoging van de ruimtelijke kwaliteit en de gebruikswaarde van de openbare ruimte en de gebouwde omgeving, vergroten de aantrekkelijkheid van het station als overstappunt. Een hoogwaardig binnenstedelijk vestigings- en woonklimaat draagt ook bij aan regionaal-economische groei. Duurzame ruimtelijk-economische ontwikkeling wordt bevorderd door multifunctioneel ruimtegebruik, zoals het situeren van arbeids- en bezoekersintensieve bedrijvigheid in stationsgebieden. Een herstructurering gericht op concentratie van vervoersintensieve relaties, vergroot de vervoerswaarde van het station. Dat brengt het aanbod naar een kwalitatief hoger niveau, waardoor duurzame vervoerswijzen als de fiets, de trein en de bus ook aantrekkelijker worden.

Stationsomgevingen zijn aantrekkelijk voor woningbouw, kantoren, scholen en detailhandelsfuncties. Intensivering van ruimtegebruik vraagt om een goede organisatie van de bereikbaarheid en veiligheid van verschillende vervoerswijzen. We voorkomen barrièrewerking tussen langzaam verkeer (fiets, voet) en zwaar verkeer (bus, auto). We zorgen ervoor dat P+R-voorzieningen voldoende capaciteit hebben en in de spits beter bereikbaar zijn. We dragen er zorg voor dat externe veiligheidsrisico's beperkt blijven. Een vervoersknooppunt dient een snelle overstap te bieden met een hoog voorzieningenniveau. De fiets is op korte afstanden van 4 tot 7,5 kilometer het meest geschikte transportmiddel om het station te bereiken. We kiezen voor een geïntegreerd OV-systeem: buslijnen brengen passagiers snel naar het station voor vervoer over langere afstanden. We bevorderen lightrail als drager voor verstedelijkingsprogramma's in en rondom stationsgebieden. En we willen Overijssel beter aansluiten op het hoogwaardig Europees spoorwegnet voor personenvervoer, met Hengelo als HST-station.

Speerpunten per stationsgebied

Het programma herstructurering stationsgebieden bevat tot 2020 de volgende speerpunten: station Hengelo ontwikkelt zich tot Centraal Station Twente, gelegen aan de Berlijn-lijn. De scharnierfunctie van Zwolle wordt uitgebouwd tot een vervoersknoop met transferium, busstation en fietsenstalling. Deventer verbetert binnen de bestaande structuren de kwaliteit van het busstation en de fietsenstalling. Almelo verbetert de infrastructuur en geeft een impuls aan de ruimtelijke ontwikkelingen in de nabije omgeving. Het nieuwe station Kampen aan de Hanzelijn wordt aangesloten op de vervoersnetwerken en de Stedelijke omgeving. In Oldenzaal richt de herstructurering zich op de ontwikkeling van de oostzijde van het station. Hardenberg en Steenwijk investeren in fiets-, P+R- en voetgangersvoorzieningen. In het stedelijke netwerk Twente is Enschede grensstad met Duitsland. Enschede verkent daarom de potenties van nieuwe tram-/spoorrelaties. De nieuwe noordelijke ingang in Enschede verbreedt de stationsomgeving en is beter afgestemd op de centrumontwikkeling en de universiteit.

5.3.3 Randen van steden en dorpen

Op de grens van wonen, werken en de Groene omgeving kunnen verschillende functies worden gecombineerd: wonen, (nieuwe) landgoederen, sport- en recreatiegebieden, waterstructuren, waterberging en waterwonen, naast economische functies in de vorm van boomkwekerijen, klimaatbossen, bosbegraafplaatsen en stadsboerderijen. Het gevaar is dat er verrommeling ontstaat, die de specifieke landschapskwaliteit aantast en ook een drempel kan vormen voor de toegankelijkheid van de groene ruimte met haar wandel- en fietsmogelijkheden vanuit de stad of het dorp. Daarom stellen we specifieke kwaliteitsvoorwaarden aan de overgang van de stedelijke en de Groene omgeving. Wel bieden we zoveel mogelijk ruimte voor de bijzondere combinatie van gebruiksmogelijkheden die in deze randen juist tot hun recht kunnen komen.

5.4 Bereikbaarheid

Ambitie

Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar de stedelijke centra en de streekcentra in Overijssel.

Hoofddlijn van beleid

We zetten in op ontwikkeling van de hoofdinfrastructuur, met goede verbindingen tussen en binnen stedelijke centra en streekcentra, een integraal en hoogwaardig openbaar vervoerssysteem, goede verbindingen en overslagvoorzieningen voor goederenvervoer over water en spoor, en hoogwaardige fietsvoorzieningen.

Onze visie op bereikbaarheid is hierop gebaseerd: waar verbindingen zijn vinden stedelijke en economische ontwikkelingen plaats, daarbuiten zal dit in een veel mindere mate het geval zijn. Omgekeerd betekent dit: goede verbindingen en het faciliteren van mobiliteit zijn van essentieel belang voor de economische groei en stedelijke ontwikkeling van onze economische kerngebieden. Mobiliteit kan ook de kwaliteit van de leefomgeving aantasten: door geluid, luchtkwaliteit, lichthinder, verkeersonveiligheid en gebrek aan ruimtelijke kwaliteit. Binnen de economische kerngebieden moet geprobeerd worden de negatieve aspecten van automobilititeit zo veel mogelijk te beperken, onder andere door stimulering van hoogwaardige alternatieven per fiets en openbaar vervoer.

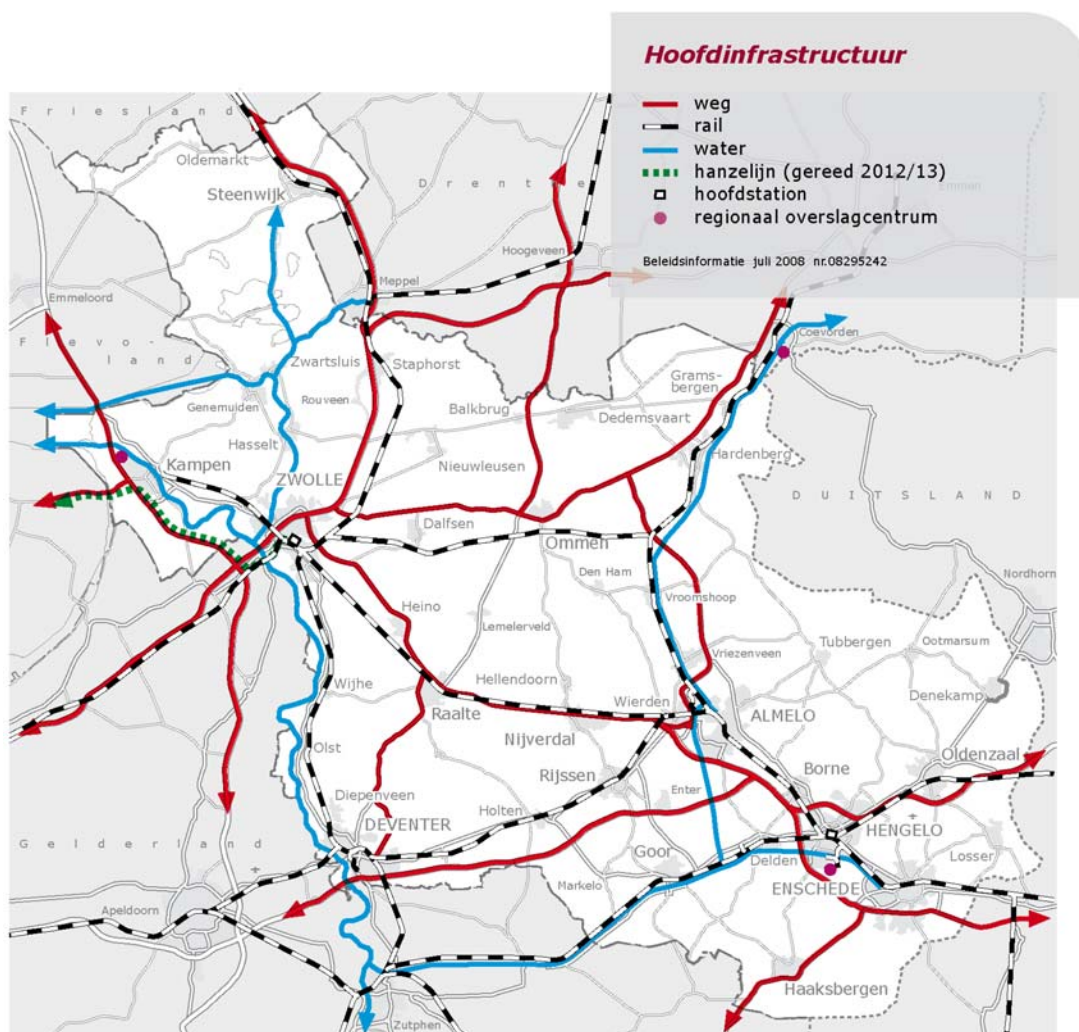
Doel van het mobiliteitsbeleid van de provincie Overijssel is daarmee: het realiseren van een gedifferentieerde bereikbaarheidskwaliteit van economische centra, streekcentra en het buitengebied. Wij werken aan een integraal verkeer- en vervoerssysteem dat gebruik maakt van een samenhangende, robuuste en betrouwbare hoofdinfrastructuur met ruimte voor

hoogwaardige alternatieven voor de automobiliteit. Gelet op de Planwet Verkeer en Vervoer zullen te zijner tijd in de Omgevingsvisie de essentiële onderdelen van het Nationale Verkeer- en Vervoersplan in acht worden genomen. Voor wat betreft de regio Twente zal het Verkeer- en Vervoersbeleid uitsluitend betrekking hebben op die onderdelen die noodzakelijke zijn voor de bovenregionale samenhang.

De mate van gewenste bereikbaarheid is afhankelijk van de (gewenste) ruimtelijk-economische functie en betekenis van een gebied. Wij concentreren ons allereerst op een goede (inter-)nationale bereikbaarheid van onze economische kerngebieden en op de bereikbaarheid tussen de economische kerngebieden. Vervolgens geven wij prioriteit aan de bereikbaarheid van de economische kerngebieden van en naar de streekcentra in Overijssel (Steenwijk en Hardenberg). Op wegen buiten de hoofdinfrastructuur geven we andere kwaliteiten meer ruimte, zoals natuur, landschap en woonklimaat.

Samengevat valt de **hoofdinfrastructuur** onder te verdelen in drie categorieën verbindingen:

1. (inter-)nationale stroomwegen, vaarwegen en spoorverbindingen (hoofdtransportassen en achterlandverbindingen);
2. stroomwegen, vaarwegen en spoorwegen in, tussen en naar stedelijke centra;
3. (regionale) stroomwegen, vaarwegen en spoorwegen van economische kerngebieden naar streekcentra.

Verplaatsingen van A naar B bestaan vaak uit een reeks van verplaatsingen met verschillende vervoerwijzen over verschillende soorten verbindingen. Het verkeer- en vervoerssysteem omvat daarom alle transportwijzen en alle soorten infrastructuur. Dit vraagt om een

gebiedsgerichte benadering in plaats van een knelpuntgerichte benadering. Een netwerkaanpak faciliteert ruimtelijk-economische ontwikkeling door het differentiëren van bereikbaarheidskwaliteit. De burgerenquête laat zien dat er draagvlak is onder de inwoners voor deze benadering. Deze integrale aanpak maakt de hoofdinfrastructuur tot drager van gebiedsontwikkeling, en tot aanjager van ruimtelijk-economische ontwikkelingen bij de knooppunten (stationsgebieden/havens).

Bij een groeiende automobilititeit is het onze ambitie om het aandeel openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer over water en spoor in de Stedelijke omgeving waar mogelijk te verbeteren. Met extra inzet voor hoogwaardige voorzieningen in en naar economische kerngebieden, willen wij daar de bereikbaarheid over de weg waarborgen en de leefbaarheid verbeteren. Bundeling van infrastructuur en verstedelijking creëert de voorwaarden voor intensieve verbindingen voor alle modaliteiten: fietssnelwegen, lightrail maar ook coastervaart. Onze provincie heeft langs haar provinciale wegennet een samenhangend netwerk van provinciale fietsvoorzieningen. Wij investeren in een kwaliteitsverbetering van dit fietsnetwerk, in het bijzonder op de relaties van en naar de stedelijke centra. Op andere relaties willen wij voor het netwerk een hoge veiligheid, beheers- en onderhoudskwaliteit houden.

Bereikbaarheidskwaliteit economische kerngebieden

In, van en naar stedelijke en streekcentra is een goede bereikbaarheid noodzaak om de economische potentie van het gebied te behouden en verder te benutten. Leidend principe hierbij is de snelle en betrouwbare (multimodale) reis van deur tot deur. Van en naar de economische kerngebieden zijn met name de rijkswegen en belangrijkste provinciale N-wegen van belang. Op deze wegen moet de trajectsnelheid voldoen aan de normen van de Nota Mobiliteit. Om dit te bereiken zijn ontvlechting en verbeterde aansluitingen van de hoofdinfrastructuur met het onderliggende wegennet van belang. Ook de spoorverbindingen naar en van de economische kerngebieden moeten goed zijn, met voldoende haltevoorzieningen en voldoende frequentie. In de economische kerngebieden wordt het spoor drager van nieuwe verstedelijkingsopgaven met een doorontwikkeling naar lightrailconcepten. In dat licht bieden de stationsomgevingen grote potentiële economische ontwikkelingsmogelijkheden. Hoogwaardige fietsroutes sluiten aan op de vervoersknooppunten. Deze moeten zijn voorzien van voldoende en veilige parkeervoorzieningen. Openbaar vervoer en fiets versterken de interne bereikbaarheid van stedelijke kerngebieden en dragen op relaties naar stedelijke kerngebieden bij aan de doorstroming van doorgaande verbindingen. De bereikbaarheid binnen de economische kerngebieden kunnen ook bestaan uit autosnelwegen of N-wegen (zoals bijvoorbeeld in Twente), maar ook uit stadsautowegen en andere gemeentelijke wegen. Het openbaar vervoer dat gebruik maakt van deze wegen moet volgens de dienstregelingen kunnen rijden zonder veel vertraging.

5.4.1 Wegvervoer/Hoofdwegennetwerk

Ambitie

Goede bereikbaarheidskwaliteit van stedelijke- en streekcentra.

Hoofddijn van beleid

We zetten in op gedifferentieerde bereikbaarheid, de ontwikkeling van de hoofdinfrastructuur en een integraal verkeer- en vervoerssysteem met een multimodale netwerkaanpak van het hogere en onderliggende wegennet.

Mobiliteit is geen doel op zichzelf, maar een drager én afgeleide van ruimtelijke en economische ontwikkelingen. Het mobiliteitsbeleid zet primair in op bereikbaarheid van de economische kerngebieden in Overijssel. Voor het wegverkeer is onze doelstelling het realiseren van goede bereikbaarheid en doorstroming op de hoofdinfrastructuur. Dit willen wij realiseren door bestaande en verwachte knelpunten op te heffen.

Voor de kwaliteit van de rijksautosnelwegen heeft het Rijk in de Nota Mobiliteit normen vastgesteld op het gebied van bereikbaarheid, betrouwbaarheid en reistijd. Op basis van de

huidige rijksnormen voorziet het Rijk op de autosnelwegen tot 2020 geen normoverschrijdingen. Uit de in 2006 uitgevoerde Netwerkanalyses is echter gebleken dat er tijdens de spits knelpunten te zien zijn op verschillende wegvakken op de A1, A28, de N18, de N34/N36 (omleiding Ommen), de N35, de N50 en de N340.

Een hoogwaardig, samenhangend en robuust netwerk stimuleert de economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken in de visie van de Mobiliteitsaanpak van het Rijk. Prioriteit krijgen:

- wegen die economische kerngebieden verbinden of binnen die gebieden liggen en
- wegen die samenhangen met de hoofdtransportassen en daardoor van belang zijn voor een robuust netwerk.

De N35 en de N18 zijn in het hoofdrijkswegennet opgenomen. In het verlengde van deze visie en de opwaardering van de N35 stellen wij voor de verbinding tussen Zwolle en Deventer via Raalte te laten lopen. Een opwaardering biedt kansen voor de economische ontwikkeling van beide stedelijke centra, de ontwikkeling van het nationale landschap langs de IJssel en de kernen Wijhe en Olst. Vanuit deze visie is doorgaand verkeer langs de IJssel (N337) ongewenst en valt daarmee de barrière van beide kernen met de IJssel weg. Deze keuze zal leiden tot een opwaardering van het traject Raalte-Deventer. Het andere deeltraject van de N348 (Raalte-Ommen) is op dit moment in verkenning in relatie tot de wegencategorisering.

Door forse investeringen realiseren we de komende jaren belangrijke verbeteringen in het wegennet in Overijssel. Voor de aanpak van knelpunten op het rijkswegennet zetten we ons in om de benodigde rijksmiddelen versneld bijeen te krijgen. Voor het provinciale wegennet zijn wij verantwoordelijk voor aanleg, verbetering, beheer en onderhoud. Het beheer en onderhoud zijn gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau qua bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

Dit betekent dat de provincie streeft naar:

- verbeteren van regionale bereikbaarheid in, van en naar stedelijke centra en streekcentra (uitvoeren netwerkaanpak en samenwerkingsagenda's);
- een gemiddelde trajectsnelheid op een provinciale 100 km-weg van minimaal 50 km/u in de ochtend- en avondspits;
- een gemiddelde trajectsnelheid op een provinciale 80 km-weg van minimaal 40 km/u in de ochtend- en avondspits;
- een intensiteit/capaciteit verhouding op de wegen van maximaal 0,8 in de spits.

De Dynamische Beleidsagenda Bereikbaarheid voor het bereikbaarheidsbeleid bevat ook het uitvoeringsprogramma van de provincie rond mobiliteit. Voor wat betreft de rijkswegen is het Rijk verantwoordelijk voor de uitvoering. In het kader van de samenwerkingsagenda van Rijk, provincie en gemeenten voor de bereikbaarheid van stedelijke centra, is het echter mogelijk dat de provincie investeert in rijkswegen (N35, N18), en ook dat het Rijk investeert in het onderliggend wegennet (bijvoorbeeld Ring Zwolle). Het maatregelenpakket bestaat onder meer uit:

- verbeteren van de kwaliteit van internationale verbindingen (A1 Apeldoorn-Deventer-grens, A28 Spoolderplein/IJsselallee);
- verbeteren van de ontbrekende schakels tussen economische kerngebieden (gebiedsontwikkeling N18 en N35);
- verbeteren van de kwaliteit van regionale stroomwegen tussen stedelijke centra en streekcentra (N50, N307/N23, N340).

5.4.2 Openbaar vervoer

Ambitie

Het openbaar vervoer is van hoge kwaliteit en biedt duurzame mobiliteit voor iedereen.

Hoofddlijn van beleid

We werken aan een integraal openbaar vervoersysteem, gericht op vervoer van deur tot deur, met aandacht voor verschillende doelgroepen. We zetten in op hoogwaardige (boven)regionale verbindingen en de doorontwikkeling naar lightrail- en tramsystemen.

Samen met de gemeenten als wegbeheerders en met de vervoerders zetten wij een OV-netwerk neer dat de bereikbaarheid in de stedelijke gebieden bevordert, door een snelle, duurzame, betrouwbare en comfortabele vorm van mobiliteit. Het openbaar vervoer heeft naast een verbindende functie ook een ontsluitende functie. Het moet inwoners van de provincie in staat stellen deel te nemen aan de maatschappij. Daarom zetten wij in op extra informatievoorzieningen en toegankelijk en betaalbaar openbaar vervoer.

Het doel van ons openbaar-vervoerbeleid is: openbaar vervoer van hoge kwaliteit, dat duurzame mobiliteit biedt voor iedereen. De vertaling van deze doelstelling in de aanbestedingsleidraad de 'OV-tactiek' en de uitvoering daarvan leiden tot circa 3 procent reizigersgroei per jaar. Dat betekent dat aan het eind van deze concessieperiode, in 2018, een reizigersgroei van ruim 30 procent is bereikt. Om de vervoerder te stimuleren hieraan intensief bij te dragen, hanteren wij de reizigerstevredenheid en de reizigersgroei als belangrijkste speerpunten voor een bonusbeleid naar de vervoerder.

De basiskwaliteit die wij als provincie voor het openbaar vervoer garanderen, is gedifferentieerd in een bovenregionaal net, een regionaal kernnet en een aanvullend net. Op de volgende kwaliteitskenmerken zullen wij extra gaan inzetten:

- toegankelijkheid: het OV is er voor iedereen die zelfstandig kan reizen. Het openbaar vervoer wordt toegankelijker gemaakt met materieel (80 procent), haltes en reisinformatie. We brengen het OV breed onder de aandacht: minstens 80 procent van de inwoners moet weten hoe zij van het OV gebruik kunnen maken;
- ketenmobiliteit: we verbeteren de overstapmogelijkheden op de stations en knooppunthaltes, evenals het voor- en natransport per auto, bus, fiets;
- reisinformatie: op alle haltes en in alle bussen zal een vorm van actuele reisinformatie beschikbaar zijn die gemakkelijk leesbaar en hoorbaar is;
- tarieven: de tarieven worden voorbereid op de invoering van de OV-chipkaart; wij streven naar een eenvoudig en eenduidig tariefsysteem;
- milieu: het openbaar vervoer wordt uitgevoerd met milieuvriendelijk materieel dat na de aanbestedingen voldoet aan de dan geldende strengste milieunormen.

Wij onderscheiden twee doelgroepen: 'hurries' en 'nohurries'.

- De 'hurries' zijn een doelgroep die behoefte heeft aan snel vervoer. Een hoge frequentie en comfortabel materieel worden zeer gewaardeerd. De belangrijkste reismotieven voor deze doelgroep zijn werk en onderwijs. Deze doelgroep is van groot belang omdat ze bijdraagt aan de economische vitaliteit van Overijssel. Om deze doelgroep beter van dienst te zijn, wordt extra ingezet op snelheidsverhoging van het openbaar vervoer, gerichte frequentieverhoging, verhoging van het comfort en complete mobiliteitsoplossingen. Wij kiezen hierbij voor bundeling en een optimale kwaliteit van openbaar vervoervoorzieningen van en naar stedelijke centra.
- De 'nohurries' vragen extra aandacht op een aantal gebieden: servicegerichtheid, korte loopafstanden en toegankelijkheid. Deze doelgroep maakt doorgaans incidenteel gebruik van het openbaar vervoer. Deze groep heeft weinig routine en heeft daarom veel belang bij goede en toegankelijke reisinformatie.

Openbaar vervoernetwerk

We hebben het openbaar vervoer verdeeld in een bovenregionaal kernnet, een regionaal kernnet en een aanvullend net. Het bovenregionaal net bestaat uit de internationale treinverbindingen en de intercity verbindingen, het regionaal kernnet uit overige spoorlijnen en belangrijke buslijnen, het aanvullend net bestaat uit overige buslijnen en regiotaxi en bediend voornamelijk het buitengebied en sociaal-recreatief verkeer.

Onze ambities betreffen met name de kernnetten. Voor alle intercity-verbindingen zetten wij in op minimaal twee sneltreinen en twee stoptreinen per uur. Op een aantal relaties (Olst–Deventer, Zwolle–Almelo, Zwolle–Emmen en Zwolle–Enschede⁶) zijn hiervoor aanpassingen aan de infrastructuur noodzakelijk: spoorverdubbelingen, dan wel passeerspooren. Deze aanpassingen zorgen voor meer robuustheid in de dienstuitvoering c.q. minder gevoeligheid voor verstoringen. Bij deze aanpassingen zoeken wij naar synergievoordelen (bundeling) en samenhang tussen interregionale relaties (Berlijnlijn), het regionale personenvervoer, intensieve relaties in stedelijk gebied (lightrail) en het goederenvervoer.

⁶ Uit het Coalitieakkoord en de OV-tactiek

Het regionaal kernnet vormt het hart van het openbaar vervoer binnen de provinciegrenzen. Het omvat de stoptreinen, de belangrijkste streekbuslijnen en de stadsdiensten van Deventer en Zwolle. Op de spoorlijn Zwolle–Kampen zetten we in op exploitatie met trammaterieel, met op termijn een mogelijke doortrekking in de stad Zwolle. Aan deze lijn zullen in elk geval de stations Zwolle-Voorsterpoort en Zwolle-Stadshagen worden aangelegd. Wij streven naar een dienstuitvoering met een kwartiersfrequentie. In de aanloop hiernaartoe starten we met een 20-minutendienst.

De infrastructuur die nodig is voor uitbreiding van de dienstregeling op het spoor, maakt ook de introductie van nieuwe stations mogelijk. Er zijn op dit moment concrete voorstellen voor de stations Zwolle-Zuid, Deventer-Zuid en Staphorst. Nader onderzoek moet uitwijzen in hoeverre deze en andere nieuwe stations in stedelijke centra haalbaar zijn en een meerwaarde vormen voor het regionaal kernnet. Omdat Overijssel beschikt over een relatief dicht netwerk van (regionale) spoorlijnen, zien wij lightrail en tramconcepten als belangrijke en kansrijke dragers voor verstedelijking, mits in overeenstemming met aanwezige gebiedskenmerken. Wij zetten in op een doorontwikkeling van hoogwaardig openbaar vervoer over spoor in en naar stedelijke centra. Een verdichting van stations in stedelijke centra past in dit concept. In samenhang met de verstedelijkingsopgaven willen wij met de stedelijke netwerken de kansen en haalbaarheid van deze doorontwikkeling verkennen.

De doorstroming van het regionaal kernnet vormt een belangrijk aandachtspunt. Deze doorstroming staat onder druk, met name in de stedelijke gebieden. De stedelijke busnetwerken zijn cruciaal voor het bereikbaar houden van stations en andere binnenstedelijke faciliteiten. De provincie investeert samen met de betrokken gemeenten in een verbetering van de doorstroming, met als doel het verhogen van de gemiddelde reissnelheid en het verbeteren van de punctualiteit van het vervoer. Dit moet op den duur leiden tot OV-doorstroommassen in de centra van Zwolle en Deventer.

Sneller overstappen

We willen de overstapmogelijkheden op de stations en knooppunthaltes verbeteren. Voor ons zijn de bereikbaarheid van de stations en de overstapmogelijkheden tussen auto, bus, trein en fiets van wezenlijk belang. In het kader van de ketenbenadering voor fietsverkeer en recreatief verkeer investeren wij op regionale stations, recreatietransferia, regionale busknooppunten in stallingsvoorzieningen en OV-fietsconcepten. De regiotaxi wordt in de komende periode intensiever als vorm van openbaar vervoer gepromoot, en is ook kansrijk voor recreatief verkeer.

5.4.3 Goederenvervoer

Ambitie

Wij bevorderen het goederenvervoer over water en spoor. Het streven is een aandeel van minimaal 30 procent in 2020. Wij faciliteren het goederenvervoer over de weg en streven naar een aandeel van maximaal 70 procent in 2020.

Hoofddlijn van beleid

Wij richten ons op een kwaliteitsnetwerk voor goederenvervoer. We doen onderzoek naar stedelijke distributie en medegebruik busbanen. We zetten in op het oplossen van spoorknelpunten bij Zwolle en Deventer-Oldenzaal. We kiezen voor opwaardering en bundeling van regionale overslagen in Kampen, Hengelo en Coevorden over weg, water en spoor en een opwaardering van het kanaal Almelo-Coevorden. We stimuleren grensoverschrijdende samenwerking tussen overheden en marktpartijen.

Voor het goederenvervoer over de weg (tonkilometers) wordt in 2020 een groei van 75 procent verwacht ten opzichte van 1999. Wij willen het aandeel van goederenvervoer over water en spoor vergroten om de congestie op het hoofdwegennet te beperken, en de bereikbaarheid van de economische centra en de luchtkwaliteit te verbeteren. Multimodaal vervoer over weg, water en spoor vraagt om een optimale benutting en afstemming van de verschillende vervoersnetwerken. Een ketenbenadering van de goederenstromen is nodig om

goede voorwaarden te creëren voor nieuwe initiatieven en een doorontwikkeling van de vervoersmarkt. Wij investeren daarom in vaarwegen en knooppunten van nationale en regionale betekenis en kijken ook over onze eigen provincie- en beheersgrenzen heen. De doelstelling is dat in 2020 70 procent van het goederenvervoer per vrachtauto plaatsvindt, ten opzichte van 74 procent in 2002.

Goederenvervoer over de weg

Investerings in de bereikbaarheid van personenvervoer dragen meestal ook bij aan de bereikbaarheid van het goederenvervoer over de weg. Met de volgende specifieke maatregelen willen wij de groei van het goederenvervoer faciliteren:

- een *kwaliteitsnetwerk goederenvervoer* dat voor wegen tussen de hoofdinfrastructuur en de (regionale) bedrijventerreinen de kwaliteit van doorstroming, veiligheid en comfort, bijvoorbeeld qua kruispuntvormen en doelgroepenstroken levert. Op wegen buiten dit kwaliteitsnetwerk krijgen andere functies prioriteit.
- Bij bestaande of nieuw te ontwikkelen busbanen onderzoeken wij de haalbaarheid van *medegebruik* door milieuvriendelijk vrachtvervoer. Randvoorwaarden zijn milieu- en veiligheidseisen en de dienstregeling van het openbaar vervoer, dat in steden door moet kunnen blijven rijden zonder veel vertraging.
- *Stedelijke distributie* sluit hier op aan met kleinschalig vervoer in de steden en grootschalig vervoer buiten de steden. Dit biedt voordelen voor de bereikbaarheid, het leefmilieu en de veiligheid van steden. In samenspraak met betrokken gemeenten faciliteren wij kansrijke initiatieven in de markt.

Goederenvervoer over spoor

De verschuiving van goederenvervoer over weg naar het spoor rendoert pas vanaf 150 km, vanwege de overslagkosten in tijd en geld. De Hanzelijn is een nieuwe verbinding naar het noorden. In Oost-Nederland is de Betuwelijn de hoofdtransportas voor het goederenvervoer over spoor. Omdat deze verbinding niet al het vervoer kan verwerken, blijkt de verbinding Deventer-Oldenzaal een kansrijk alternatief te zijn. Deze verbinding heeft de potentie om de goederenstroom over de A1 uit Duitsland en Oost-Europa te ontlasten. Investerings in spoorverdubbelingen of passeerstroken om de Berlijn-lijn op te waarderen, gaan gelijk op met investeringen in het goederenvervoer met Oost-Europa. Dit past tevens in de multi-modale benadering van de A1-corridor (routeontwerp A1). De verwevenheid van het spoor met de verstedelijking van Twente versterkt tegelijkertijd ook de doorontwikkeling van hoogwaardig openbaar vervoer naar lightrailconcepten. Daarom geven wij de verbinding Deventer-Oldenzaal prioriteit. Dit synergievoordeel komt ook terug bij het goederenvervoer over het spoor naar Coevorden. Het goederenvervoer profiteert van investeringen bij Zwolle (knelpunt Herfte) voor een hoogwaardig personenvervoer naar Emmen.

Om een regionaal overslagpunt met hoogwaardige voorzieningen te realiseren, is volume nodig. Wij concentreren ons op de bundeling van containeroverslagactiviteiten in Hengelo en Coevorden, mede gezien de gunstige ligging ten opzichte van het water (tri-modaal). Kampen heeft deze kwaliteit ook, maar is nog niet aangesloten op het spoor. Met drie tri-modale overslagpunten zijn alle regio's van Overijssel optimaal ontsloten voor de uitwisseling van goederenvervoer.

Samengevat richten wij ons op:

- Bundelen van overslagactiviteiten in drie (samenwerkende) regionale overslagcentra in Kampen, Hengelo en Coevorden. We doen een verkenningsstudie naar de haalbaarheid van een tri-modale ontsluiting van de Zuiderzeehaven.
- Verkenning naar upgradering van het spoor Deventer – Oldenzaal voor hoogwaardig personen- en goederenvervoer in de A-1 corridor, afgestemd op economische en verstedelijkingprogramma's.
- Uitbreiden van de samenwerking met de provincie Gelderland en Duitsland voor het stimuleren van goederenvervoer over het spoor.

Goederenvervoer over water

Goederenvervoer over water bestaat vooral uit containervervoer en uit vervoer van bulk- en stukgoed. Containervervoer over water levert een belangrijke bijdrage aan de ontlasting van het hoofdwegennet. Over afstanden van meer dan 80 km is overslag van weg naar water rendabel. Aangezien de havens van Overijssel meer dan 80 km van de grote zeehavens liggen, hebben ze daarmee potentieel als overslagpunt. Om de autonome groei van het vervoer over water van circa 20 procent in 2020 op te vangen, zijn de afgelopen jaren vooral

de externe relaties onderzocht en (deels) aangepakt. Deze interregionale verbindingen gaan over het IJsselmeer, Ketelmeer, de IJssel en het Twentekanaal. De Zuiderzeehaven van Kampen is aangewezen als logistiek knooppunt, en kan op lange termijn uitgroeien tot een knooppunt van bovenregionale betekenis, met een scharnierfunctie naar het noorden en het oosten. De vaarroutes van en naar de Zuiderzeehaven voldoen aan de kwaliteitseisen van het Trans Europees netwerk. Shuttlevaart van containervervoer over het IJsselmeer is nu mogelijk. In de netwerkanalyse vaarwegen en binnenhavens zijn diverse korte termijn maatregelen uitgewerkt om bestaande knelpunten te verbeteren. Wij maken ons sterk voor de realisatie van de volgende rijksprojecten:

- Twentekanaal moet goed bevaarbaar zijn voor 2-laagscontainervvaart met meer diepgang en capaciteit. De groei van de containeroverslag in Hengelo stijgt gemiddeld met 10 procent per jaar. Het aanpassen van alle bruggen en sluizen voor 3-laagscontainervvoer (oorspronkelijke ambitie) vraagt veel grotere investeringen dan het uitbaggeren van het Twentekanaal voor 2-laagscontainervvoer.
- IJsselmeer, Ketelmeer en IJssel zijn goed bevaarbare vaarroutes voor de kleine kustvaart en moeten daarom worden opgenomen in het Trans Europese Netwerk Vaarwegen (TEN).
- Wij faciliteren initiatieven om het IJsselmeer en Ketelmeer op lange termijn (2040) toegankelijk te maken voor de grote kustvaart. Verdiepte vaargeulen en vergroting van de capaciteit van de Lorentzsluizen bij Korwerdzand zijn een rijksverantwoordelijkheid. Deze maatregelen vergroten het bereik van de Zuiderzeehaven aanzienlijk. De haalbaarheid van dit ambitieuze eindbeeld hangt onder af van de ontwikkeling van het goederenvervoer over water en de Europese middelen voor het TEN.

Om het aandeel van het goederenvervoer binnen de provincie te vergroten, zetten we in op stapsgewijze verbetering van de hoofdinfrastructuur en concentratie op drie regionale overslagcentra. Om een duurzame verschuiving naar goederenvervoer over water te bewerkstelligen, nemen wij in samenspraak met gemeenten en marktpartijen de volgende initiatieven:

- Versterken van containervervoer van en naar Kampen, passend in een wervend eindbeeld met een tri-modale overslagkwaliteit, hoogwaardige voorzieningen en voldoende capaciteit. De positie van Kampen als binnenhaven wordt verder uitgebreid door de samenwerking en bundelingsafspraken tussen Zwolle en Kampen uit te breiden naar Meppel. In regionaal verband stemmen de drie regionale overslagcentra hun activiteiten met elkaar af. Wij nemen het voortouw in deze samenwerking. Een samenwerkingsagenda is nodig om marktinitiatieven voor lijndiensten van de kleine kustvaart (shuttle-vaart) tot een succes te maken.
- Versterken en bundelen van de containeroverslag in Hengelo en Coevorden, vooral door opwaardering van het kanaal Almelo – Coevorden van 600 naar 1000 ton. De potenties voor economische ontwikkeling zijn bij deze havens het grootst, door hun optimale ligging aan de hoofdinfrastructuur over weg, spoor en water naar het achterland en Oost-Europa. De groei van overslagactiviteiten in Coevorden versterkt de positie van Hengelo (over water). Beide overslagen dragen bij aan de scharnierfunctie van de Kamper Zuiderzeehaven over water en spoor. De verkenning naar de opwaardering en herijking van Almelo-Coevorden voeren wij uit in 2009.
- Havens en overslagpunten van lokaal belang profiteren van groeiende vervoersstromen naar regionale overslagcentra. Wij faciliteren de ontwikkelingsmogelijkheden in het bulk- en stukgoed in de binnenhavens van Deventer, Almelo, Enschede, Zwartsluis, Hasselt, Genemuiden, Hardenberg en Steenwijk. Wij maken ons sterk voor het oplossen van de beperkte diepgang van de binnenhavens in Twente.
- De bereikbaarheid van overslagvoorzieningen op lokale bedrijventerreinen is veelal onvoldoende door een beperkte diepgang van de havens. Ook tussenliggende laad- en loskades van aanliggende bedrijven hebben een beperkte diepgang. Wij willen de bereikbaarheid van deze locaties versterken in samenhang met de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen langs het water.
- Wij voeren een verkenning uit naar vergroting van de capaciteit bij de sluis Beukers. Een capaciteitsverruiming verbetert ook de bereikbaarheid en veiligheid van het recreatieve vaarverkeer.
- De bruggen over de Meppelerdiepkeersluis, de sluis bij Deventer en de Beukersluis zijn een knelpunt voor het wegverkeer. In samenspraak met Rijkswaterstaat en de betrokken gemeenten willen wij de lange wachttijden oplossen, bijvoorbeeld met een ander bedieningsregiem of maatregelen aan de brug zelf of in de omgeving.

5.4.4 Fiets

Ambitie

Vergroting van het hoge fietsaandeel in de verplaatsingen.

Hoofddlijnen van beleid

We streven naar een hoogwaardig fietsnetwerk. We investeren in fietssnelwegen in en naar stedelijke centra en geven een kwaliteitsimpuls aan stallingsvoorzieningen. We breiden OV-fietsconcepten uit.

Ruim 70 procent van alle verplaatsingen betreft afstanden beneden de 7,5 kilometer. Het aandeel fietsgebruik in afstanden tot 7,5 kilometer in Overijssel behoort tot de top van Nederland. Dit willen wij zo houden. Bij een toenemende mobiliteit betekent dit dat het aantal fietsverplaatsingen zal moeten stijgen. Vooral in stedelijk gebied kan de fiets een belangrijke bijdrage leveren aan de bereikbaarheid, omdat veel autoritten over korte afstand ook per fiets afgelegd kunnen worden. Investeren in een fietsvriendelijk klimaat zijn uitermate kosteneffectief en zorgen voor een goede bijdrage aan de (stedelijke) auto-bereikbaarheid, leefbaarheid, verkeersveiligheid en volksgezondheid. Wij streven naar een aandeel van 40 procent op deze korte afstanden. Niet alleen in steden als Zwolle en Enschede, maar bijvoorbeeld ook in Raalte. Dit vraagt niet alleen om een goede ruimtelijke structuur, maar om een integrale aanpak: ruimtelijk, hoogwaardige fietspaden, kruispuntvormen en parkeerbeleid. Op verbindingen in en naar stedelijke centra streven wij naar een aandeel van 50 procent op een afstand van 4 km.

Om dit te bereiken, richten wij ons op:

- Doorontwikkelen van het fietsnetwerk: kwaliteitslag, differentiatie op basis van sociaal-economische kerngebieden met hoogwaardige fietsvoorzieningen/fietssnelwegen en verknoping met andere vervoerswijzen en ruimtelijke functies.
- Investeren in een radiaal netwerk van hoogwaardige fietsvoorzieningen (uiteindelijk fietssnelwegen) in en naar de stedelijke kerngebieden van Zwolle-Kampen, Twente en Stedendriehoek. Hoogwaardige fietspaden hebben goede overstapmogelijkheden, zijn comfortabel en hebben voorrang bij de kruispunten.
- Brede, veilige (conflictvrije) fietssnelwegen, voorzien van ongelijkvloerse kruisingen (bij wegen van hogere orde).
- Oprichten van een Fietsplatform (innovaties, expertise en samenwerking met regionale partners).
- Stimuleren van een integraal gemeentelijk fietsbeleid op korte afstanden; investeren in nieuwe verbindingen of ontbrekende schakels van (grensoverschrijdende) gemeentelijke fietspaden.
- Verbetering van de kwaliteit en veiligheid van provinciale fietspaden, onder meer met hoogwaardige fietsroutes naar stedelijke kerngebieden (ons netwerk is compleet);
- Bundeling van fietsstromen op een fietssnelweg binnen Twente. Doel is een volledig conflictvrije fietsroute met ongelijkvloerse kruisingen. We onderzoeken de kansen om hoogwaardige fietsvoorzieningen stapsgewijs uit te bouwen naar aantrekkelijke fietssnelwegen langs regionale spoorlijnen (beter inpasbaar, minder milieuhinder) en in gebiedsontwikkelingsprojecten als de N18, de N35 en de N34/N340.
- Investeren in hoogwaardige en veilige stallingsvoorzieningen en OV-fiets(kluis)concepten bij regionale stations, haltes, (recreatieve) P+R-terreinen en carpoolplaatsen.

5.5 Veiligheid en gezondheid

Ambitie

Een goede balans tussen dynamiek en rust in de fysieke leefomgeving, en daarmee een veilige en gezonde omgeving voor mens en dier.

Hoofddijn van beleid

Door bundeling en concentratie van verstedelijking en voorzieningen ontstaat een veilige en gezonde woon- en leefomgeving. Deze benadering geeft richting aan de ruimtelijke ontwikkeling en herstructurering. Met de principes van inherente veiligheid voldoen wij aan de wettelijke eisen. Wij voorkomen nieuwe woningbouw op onveilige en ongezonde locaties.

In Overijssel moeten mensen veilig, schoon en gezond kunnen leven, wonen en werken. Als gevolg van klimaatverandering nemen overstromingsrisico's en droogte toe. In onze geïndustrialiseerde en gemotoriseerde samenleving neemt ook de belasting door fijnstof, geur en geluid toe. Transport en opslag van gevaarlijke stoffen vormen een risico voor de veiligheid en gezondheid van mensen. Wij willen ervoor zorgen dat onze inwoners voldoende beschermd zijn tegen de risico's die voortkomen uit klimaatverandering, transport en opslag van gevaarlijke stoffen en belasting door fijnstof, geur en geluid.

5.5.1 Waterveiligheid

Ambitie

Mensen worden voldoende beschermd tegen overstromingsrisico's en wateroverlast.

Hoofddijn van beleid

We zetten onze medewerking aan het Programma Ruimte voor de Rivier voort. We kiezen voor aangepast bouwen in laaggelegen gebieden (normerend/richtinggevend). We stimuleren nieuwe concepten rond water, wonen en overstroombare dijken.

De Overijsselse rivieren kunnen bij hoog water een bedreiging zijn voor veel mensen. Als gevolg van klimaatverandering nemen de overstromingsrisico's toe. Omdat wij willen dat alle inwoners voldoende worden beschermd tegen hoog water, moeten de rivieren ruimte krijgen voor extreme waterafvoer (zie ook de kaart Waterveiligheid in paragraaf 4.5.1). Waterveiligheid is medebepalend voor de locatiekeuze van woon- en werkgebieden. Dat betekent niet dat risicovolle, laaggelegen gebieden in Overijssel onbewoonbaar worden verklaard. Het betekent wel dat we zeer zorgvuldig willen omgaan met nieuwe grootschalige stedelijke ontwikkelingen in laaggelegen gebieden. Er zijn in Overijssel vier dijkkringgebieden die risico lopen op overstroming. Deze zijn bij wet vastgelegd (de huidige Wet op de Waterkering en in 2009 de nieuwe Waterwet).

Met het oog op het behouden en vergroten van de waterveiligheid kiezen we voor voortvarende voortzetting van het beleid 'Ruimte voor de rivier' en het gebiedsontwikkelingsproject 'IJsseldelta' met daarin de bypass bij Kampen, ruimte voor de Vecht en het Zwarte Water (zie ook paragraaf 4.5.1). We stimuleren innovatieve concepten zoals overstroombare dijken en waterwoningen.

De binnen de dijkringen gelegen polders in de IJsseldelta – de Mastenbroekerpolder en de polder Kamperveen – zijn de meest risicovolle gebieden als het gaat om overstromingen. Ze lopen in korte tijd snel en diep onder. Dat kan op de lange termijn betekenen dat ze een aanwijzing krijgen als waterbergingsgebied of dat er rivierdijken moeten worden teruggelegd om zo meer ruimte aan de IJssel te bieden. Als er zwaarwegende maatschappelijke belangen zijn om in deze laaggelegen gebieden toch nieuwe stedelijke functies toe te voegen, moet de

technische inrichting van het gebied zodanig zijn dat de veiligheid op de lange termijn gegarandeerd is, bijvoorbeeld door aangepast bouwen (terpen) en het verhoogd aanleggen van de infrastructuur zodat evacuatie mogelijk is en een goede bereikbaarheid van hulpdiensten gegarandeerd is.

De waterveiligheid/klimaatbestendigheid in deze gebieden is van primair belang. Dit wordt gewaarborgd door normstellende kwaliteitsvoorwaarden, die juridisch verankerd worden in de Omgevingsverordening, bijvoorbeeld door het verplicht stellen van een overstromingsrisicoparagraaf, waarin afwegingen helder worden vastgelegd. Voor de overige risicovolle gebieden, minder snel en ondieper onderlopend, geven we richtinggevende kwaliteitsvoorwaarden. We dagen onze partners uit om ook daar rekening te houden met waterveiligheid, onder meer door evacuateroutes op te nemen als randvoorwaarde bij de realisering van nieuwe ontwikkelingen, en door overstromingsrisicoparagrafen op te nemen.

Wij hebben het Kampereiland en de polders Noord- en Zuid Meene in de gemeente Hardenberg aangewezen als wateropvanggebied (zie kaart Waterlopen en Waterberging in paragraaf 4.5.1). Deze gebieden hebben expliciet de functie om bij hoog water als overloopgebied te dienen. Ze dienen deze functie te behouden. Ontwikkelingen die hiermee in strijd zijn, worden geweerd.

In heel Overijssel bestaat kans op wateroverlast. Door de klimaatverandering neemt de kans daarop nog toe. Aangezien herstructurering en nieuwbouw altijd invloed hebben op het regionale watersysteem, verwachten we van waterschappen en gemeenten dat zij bij bebouwing altijd aandacht besteden aan de invloed op de grondwaterstand, de aanleg van ruime mogelijkheden voor waterberging, de capaciteit van het rioleringsstelsel en de afvoermogelijkheden van het watersysteem waarop wordt geloofd. Afkoppelen van regenwater voor voeding van het watersysteem is standaard. Wij hebben hierbij een stimulerende rol. In bijzondere gevallen zijn we bereid financieel bij te dragen, bijvoorbeeld wanneer sprake is van vernieuwende projecten met een voorbeeldfunctie of onevenredig hoge kosten. Door een creatieve inrichting van de openbare ruimte kan de wateropgave worden gecombineerd met bijvoorbeeld versterking ruimtelijke kwaliteit en groen in de wijk.

5.5.2 Verkeersveiligheid

Ambitie

Inwoners in Overijssel kunnen zich veilig in het verkeer begeven.

Hoofddijn van beleid

Met onze partners werken we aan een integrale en gebiedsgerichte aanpak van voorlichting, educatie, infrastructuur en handhaving. Onze doelgroepen aanpak is gericht op alle weggebruikers. De principes van inherente veiligheid passen we toe bij trajectmatige inrichting van verkeerswegen en een shared space-benadering van verblijfsgebieden.

Nederland is op grond van het lage aantal verkeersdoden 'wereldkampioen verkeersveiligheid'. Ook het verkeersveiligheidsbeleid in Overijssel is afgelopen jaren succesvol gebleken dankzij de inzet van vele betrokkenen. Iedereen draagt bij aan verkeersveiligheid. Verkeersdeelnemers zijn verantwoordelijk voor de eigen veiligheid en voor die van anderen. De overheid is verantwoordelijk voor dat mensen zich vrij en veilig kunnen verplaatsen over herkenbare en veilige wegen. We beschermen kwetsbaren in het verkeer en pakken veroorzakers van onveiligheid aan.

Een succesvol verkeersveiligheidsbeleid heeft ook een keerzijde. Door de spreiding van slachtoffers in tijd en plaats trekken verkeersongevallen niet altijd de aandacht terwijl de menselijk leed en maatschappelijke schade onverminderd doorgaat. Wij zetten de koers van permanent werken aan verkeersveiligheid voort zodat zoveel mogelijk mensen veilig thuis komen. Dat doen we binnen een open verkeer en vervoerssysteem zonder de mobiliteit en bewegingsvrijheid ingrijpend te beperken. Mensen moeten zelf de afweging mogen maken

wanneer en hoe zij zich willen verplaatsen. Op deze manier faciliteren wij een veilige ruimte om zich te verplaatsen, anderen te ontmoeten en goederen te vervoeren. Deze vrije mobiliteit draagt bij aan ons welzijn, de sociale cohesie en de economie.

Onze veiligheidsdoelstellingen, strategie en aanpak sluiten aan op het rijksbeleid⁷. In 2010 streven wij naar een daling van maximaal 54 verkeersdoden en maximaal 873 ziekenhuisgewonden in Overijssel (aangescherpte doelstelling voor 2020 wordt najaar 2008 bekend, Rijk en IPO/provincies zijn nog in onderhandeling). Met onze bestuurlijke en maatschappelijke partners werken we als regisseur aan een breed actieprogramma verkeersveiligheid. Dit programma bevat een integrale en gebiedsgerichte aanpak van voorlichting, educatie, infrastructuur en handhaving. Onze doelgroepen aanpak voor permanente educatie is gericht op alle weggebruikers. Wij sluiten aan op de landelijke verkeersveiligheidscampagnes in wisselwerking met regionale en lokale initiatieven. Met generieke maatregelen bouwen we voort op de weg die we al jaren met succes volgen. In 2012 is de uitbreiding en sobere invulling van de verblijfsgebieden binnen en buiten de bebouwde kom voltooid. De principes van inherente veiligheid passen we toe bij de duurzaam veilige inrichting van verkeerswegen. De shared-space benadering passen wij toe in verblijfsgebieden. In deze 'shared space'-gebieden ontbreken bebording en belijning, waardoor weggebruikers meer op de omgeving letten en rekening met elkaar houden. Wegbeeld, omgeving en functie van de weg worden op elkaar afgestemd. Dit bevordert de veiligheid, de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit van het wegennetwerk. Wij stimuleren een integraal ontwerp op alle planniveau's.

Uit trends en ongevalstatistieken komen aandachtsgebieden voort, die minder of niet zijn meegegaan in de verbeterde verkeersveiligheid. Het gaat om groepen kwetsbare verkeersdeelnemers, om veroorzakers en om categorieën wegen en voertuigen: voetgangers, (brom)fietzers, scholieren, ouderen, motorrijders, bestuurders onder invloed van alcohol, drugs, medicijnen of vermoeidheid, snelheidsovertreders, vrachtverkeer, bermongevallen en 50 en 80 km-uur wegen. Met gerichte mensgerichte en infrastructurele maatregelen willen wij het risico voor deze groepen en categorieën verlagen – in aanvulling op generieke maatregelen.

De integrale uitvoering van verkeersveiligheid, beheer en onderhoud optimaliseren we in een trajectmatige aanpak van provinciale wegen. Op deze manier streven wij naar een basisveiligheid zonder grote ongevalslocaties en ongevalsgroepen in 2015. Bij investeringen in de hoofdinfrastructuur en het kwaliteitsnet goederenvervoer nemen wij de extra kosten voor verbetering van de verkeersveiligheid mee. De BDU-bijdragen richten we op kosteneffectieve maatregelen en de bovengenoemde aandachtsgebieden. Waar nodig zoeken we naar innovatieve oplossingen en werken daarbij samen met (onafhankelijke) veiligheidspartners. Onze kennis, expertise en monitoring delen wij met gemeenten. De inzet van nieuwe technologie en voertuigenbeleid door het Rijk helpt ons de ambities van het verkeersveiligheidsbeleid waar te maken.

5.5.3 Externe veiligheid

Ambitie

Externe veiligheidsrisico's voor de leefomgeving zijn verminderd. In 2010 voldoet het externe veiligheidsrisico in Overijssel aan de wettelijke eisen. Wij voorkomen dat nieuwe saneringsituaties ontstaan door gebruik, transport en opslag van gevaarlijke stoffen.

Hoofddijn van beleid

We stimuleren een efficiënt en effectief samenspel tussen alle regionale veiligheidspartners. We reguleren externe veiligheidsrisico's met een toekomstvast Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen voor weg, water en spoor. We stimuleren inherente veiligheid bij ruimtelijke ontwikkeling. Herstructurering kan als oplossing dienen voor (spreiding van) externe risico's. We zorgen voor bescherming van belangrijke functies.

⁷ Zoals verwoord in de Nota Mobiliteit en het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020.

Economische ontwikkeling en toename van de bevolking betekenen ook een toename van externe veiligheidsrisico's. Enerzijds komen er meer risicovolle activiteiten, zoals transport van gevaarlijke stoffen en ondergrondse transportleidingen, anderzijds komen er ook meer inwoners die risico ondervinden van deze activiteiten. Vermenging van functies en nieuwe externe veiligheidsnormen (BEVI, Basisnet, Registratiebesluit) vragen om een vroegtijdige borging van externe veiligheid in ruimtelijke ontwikkelingen. Wij streven naar een duurzaam evenwicht tussen de belangen van vervoer van gevaarlijke stoffen, ruimtelijk-economische ontwikkeling en de veiligheid van burgers in Overijssel. Nieuwe risico's in bestaand stedelijk gebied die ontstaan door nieuwe activiteiten moeten worden voorkomen dan wel beperkt worden.

Samenspel met regionale veiligheidspartners

Het verbeteren van de externe veiligheid in Overijssel is van provinciaal belang. Wij investeren in samenwerking met alle regionale veiligheidspartners die bij de uitvoering van het externe veiligheidsbeleid betrokken zijn. Een efficiënt en effectief samenspel is gebaat bij eenduidige procesafspraken en een actueel en betrouwbaar beeld van de transportstromen. Wij ondersteunen actief de professionalisering, de permanente veiligheidsverbetering en (waar nodig met) capaciteit van de veiligheidsector op elk schaalniveau. Op deze manier werken wij aan een optimalisering van de hulpverlening en rampbestrijding bij het vervoer van gevaarlijke stoffen.

Transport van gevaarlijke stoffen over doorlopende routes

Vanuit het oogpunt van duurzaamheid streven wij naar bundeling van transportstromen, waaronder gevaarlijke stoffen. Het vervoer van gevaarlijke stoffen kan belangrijke externe veiligheidsrisico's met zich meebrengen. Vanuit oogpunt van externe veiligheid stimuleren we vervoer van gevaarlijke stoffen door buisleidingen en over het water. Vervoer van gevaarlijke stoffen over spoor heeft onze voorkeur boven vervoer over de weg. In landelijk verband werken wij aan het reguleren van de diverse vervoerstromen met gevaarlijke stoffen en de bijbehorende externe veiligheidsrisico's. Op basis van het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen (voor water, weg en spoor) en de aangekondigde nieuwe regelgeving voor buisleidingen, willen wij, waar nodig en mogelijk en volgens de geldende richtlijnen, in samenspraak met partners de risico's beperken. Het provinciaal routenetwerk voor het transport van gevaarlijke stoffen wordt op dit basisnet afgestemd. Voor hoofd en regionale transportleidingen van aardgas zetten wij in op de ontwikkeling van een strokenbeleid met ruimtelijke reserveringen voor externe veiligheid.

Specifieke aandacht verdient het vervoer over spoor van en naar Duitsland en het noorden van Nederland. De Betuwelijn is landelijk aangewezen als hoofdroute voor het vervoer van goederen, waaronder gevaarlijke stoffen, naar Duitsland. Omdat het vervoer van goederen (ook van gevaarlijke stoffen) per spoor snel toeneemt, is de verbinding naar Duitsland via Twente van toenemend belang. Transport van gevaarlijke stoffen heeft in meer of mindere mate consequenties voor de externe veiligheid in de nabijheid van spoorverbindingen. Om een duurzame ontwikkeling van de stationsgebieden mogelijk te maken, is het van belang om te voorkomen dat externe veiligheidsrisico's, veroorzaakt door transport, een onredelijke belemmering vormen.

Ontwikkeling van specifieke bedrijventerreinen

De tendens van schaalvergroting en bundeling van activiteiten maakt het mogelijk om regionale ontwikkelingen op een duurzame manier te realiseren. Bij de ontwikkeling van specifieke bedrijventerreinen met een regionale schaal en omvang, streven wij naar het voorkomen dan wel beperken van externe veiligheidsrisico's. Daarom gaan we bij het ontwerp en de realisatie uit van inherente veiligheidstechnieken. Een voorbeeld hiervan is de realisatie van de Zuiderzeehaven in Kampen.

Andere ruimtelijke ontwikkelingen

Bij het realiseren en stimuleren van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dienen externe veiligheidsrisico's te worden voorkomen dan wel beperkt. De toenemende inzet van alternatieve brandstoffen, zoals aardgas en waterstofgas, mag niet leiden tot extra risico's. Dit zou de opgebouwde veiligheidswinst van het ontmoedigingsbeleid voor LPG-stations verminderen. Herstructurering moet benut worden om risico's goed te verdelen, dan wel om adequate maatregelen te nemen om onvermijdelijke risico's te beperken. Wij voorkomen nieuwe woningbouw op locaties waar het plaatsgebonden risico groter is dan 10^{-8} .

Bescherming van belangrijke functies

Essentiële functies en gebouwen moeten zonder meer inzetbaar zijn bij een crisis, ramp of andere calamiteit. Dit geldt bijvoorbeeld voor rampencoördinatiecentra, zorgcentra, energiecentrales en specifieke infrastructuur. Deze functies en gebouwen worden beschermd tegen externe veiligheidsrisico's en aangewezen in de omgevingsverordening. Het heeft onze voorkeur als kwetsbare functies ruimtelijk gescheiden zijn van transportroutes voor gevaarlijke stoffen.

5.5.4 Luchtkwaliteit

Ambitie

De uitstoot van fijnstof en NOx voldoet in 2015 aan de wettelijke eisen.

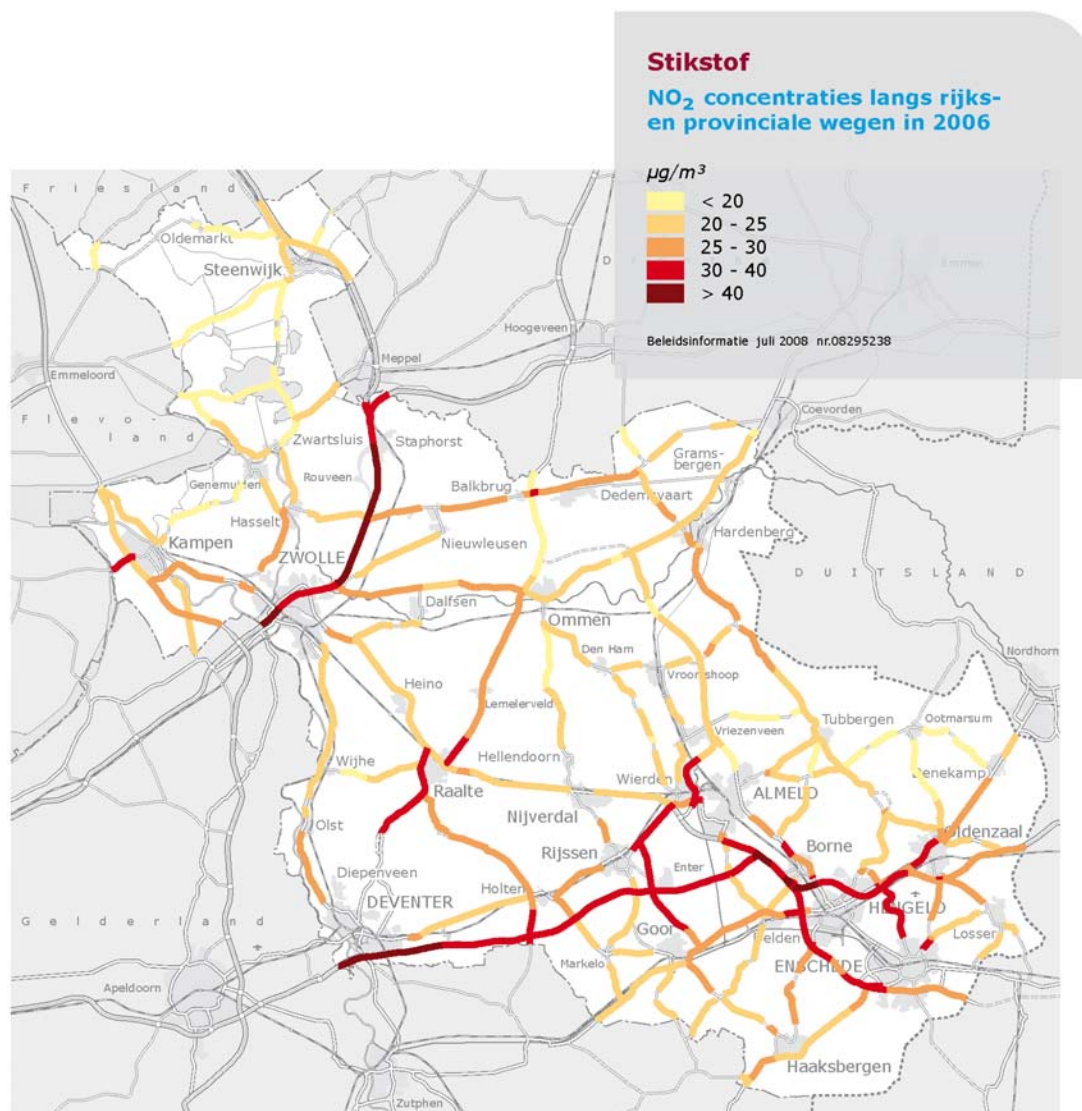
Hoofdlijn van beleid

We werken aan de uitvoering van het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Bundeling van mobiliteit ontlast het buitengebied. We stimuleren schone brandstoffen (eigen wagenpark en OV). We ontwikkelen een actieprogramma grenswaarden pluimveebedrijven en voeren dat uit.

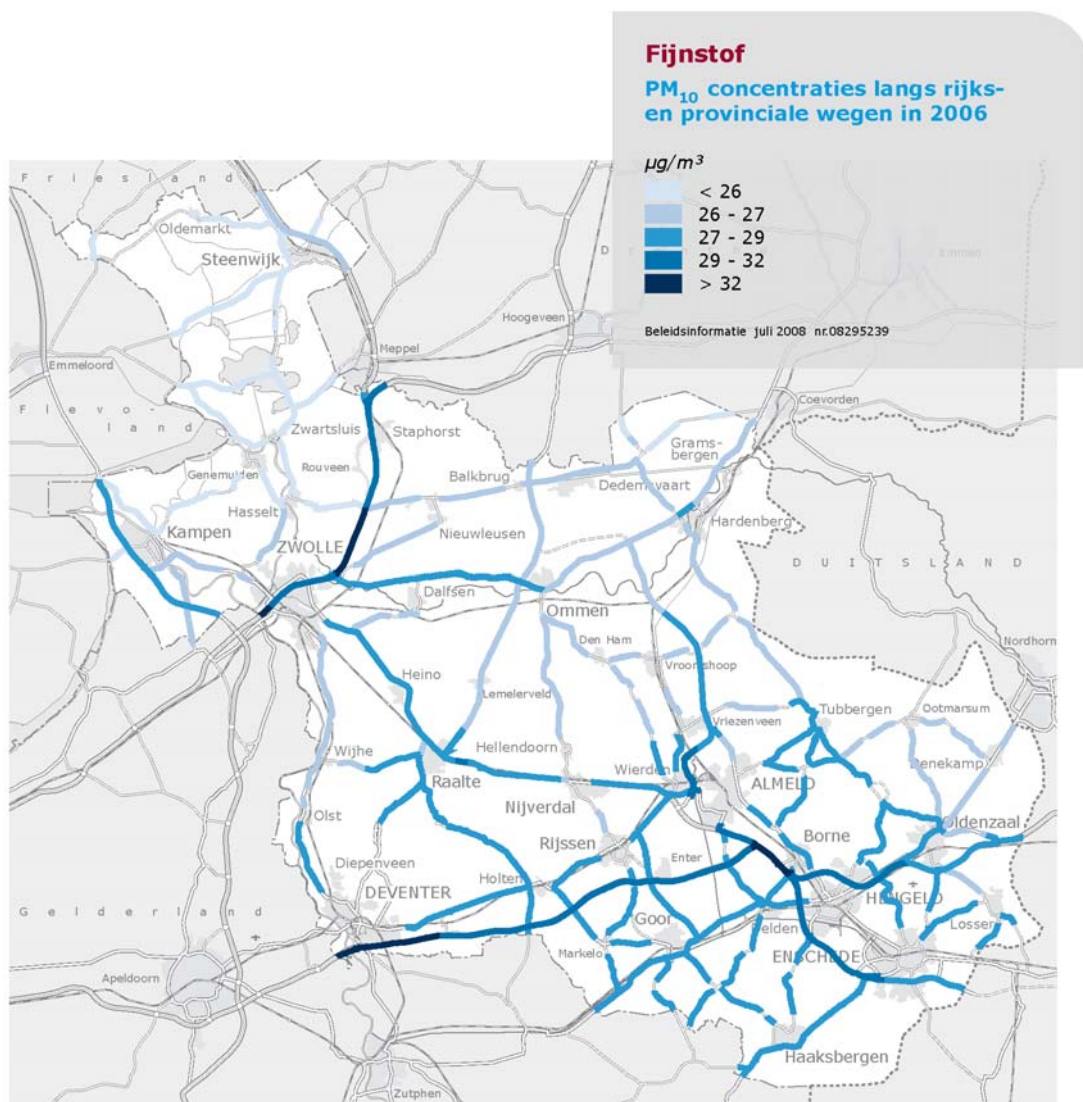
De luchtkwaliteit in Overijssel is gemiddeld beter dan in het midden en westen van ons land. Deze goede luchtkwaliteit willen we koesteren. De gemiddelden fijnstof en NOx blijven in de Groene omgeving beneden de wettelijke normen. De knelpunten in de stedelijke centra Zwolle en Deventer zijn opgenomen in het Regionale Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit 2008-2015 (RSL). In 2015 zijn deze knelpunten opgelost. We nemen deel in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)

Bedreigingen voor de luchtkwaliteit zijn over het algemeen afkomstig van bronnen buiten de provincie. De voornaamste bronnen binnen de provincie zijn de automobilititeit en de veehouderij. Op dit terreinen streven we naar:

- Beperking van de uitstoot van fijnstof en NOx door auto's. Dit pakken we op provinciale schaal aan door de ontwikkeling van hoogwaardige openbaar vervoer en fietsvoorzieningen, als aantrekkelijk alternatief voor de automobilititeit. We weren ongewenst en onnodig verkeer in het buitengebied en bundelen verkeer op de hoofdinfrastructuur. Hierdoor neemt de luchtkwaliteit in verblijfsgebieden toe (woonwijken, binnensteden en het buitengebied). De luchtkwaliteit langs de hoofdinfrastructuur moet voldoen aan de Europese en landelijke normen. Op basis van het Energiepact Overijssel stimuleren we het gebruik van schone brandstoffen. In ons eigen wagenpark en bij de aanbesteding van het openbaar vervoer gaan we daarin voorop. Wij stimuleren dat gemeenten en maatschappelijke partners deze aanpak overnemen.
- In het RSL worden 41 pluimveebedrijven aangewezen die de grenswaarde van fijnstof overschrijden. In samenspraak met Rijk, gemeenten en de intensieve veehouderij ontwikkelen wij in 2009 een actieprogramma, zodat deze bedrijven vóór 2020 voldoen aan de wettelijke grenswaarden.

De wettelijke norm voor NO₂ is 40 µg/m³.

Er bestaan twee normen voor fijnstof:

1. De norm voor de jaargemiddelde concentratie is 40 µg/m³ fijn stof.
2. De norm voor kortdurende blootstelling aan fijn stof is een daggemiddelde concentratie van fijn stof (PM₁₀) van 50 µg/m³ die niet vaker dan 35 keer per jaar mag worden overschreden.

De kaart Fijnstof bevat de jaargemiddelde concentraties. Het aantal 24-uurgemiddelde overschrijdingen voor PM₁₀ wordt afgeleid van de jaargemiddelde concentratie. Bij een overschrijding van een jaargemiddelde concentratie van 32 µg/m³ vinden er ook overschrijdingen van wettelijke norm voor de daggemiddelde concentratie plaats.

5.5.5 Geluid

Ambitie

In 2020 voldoet de hoofdinfrastructuur aan de landelijke geluidnormen.

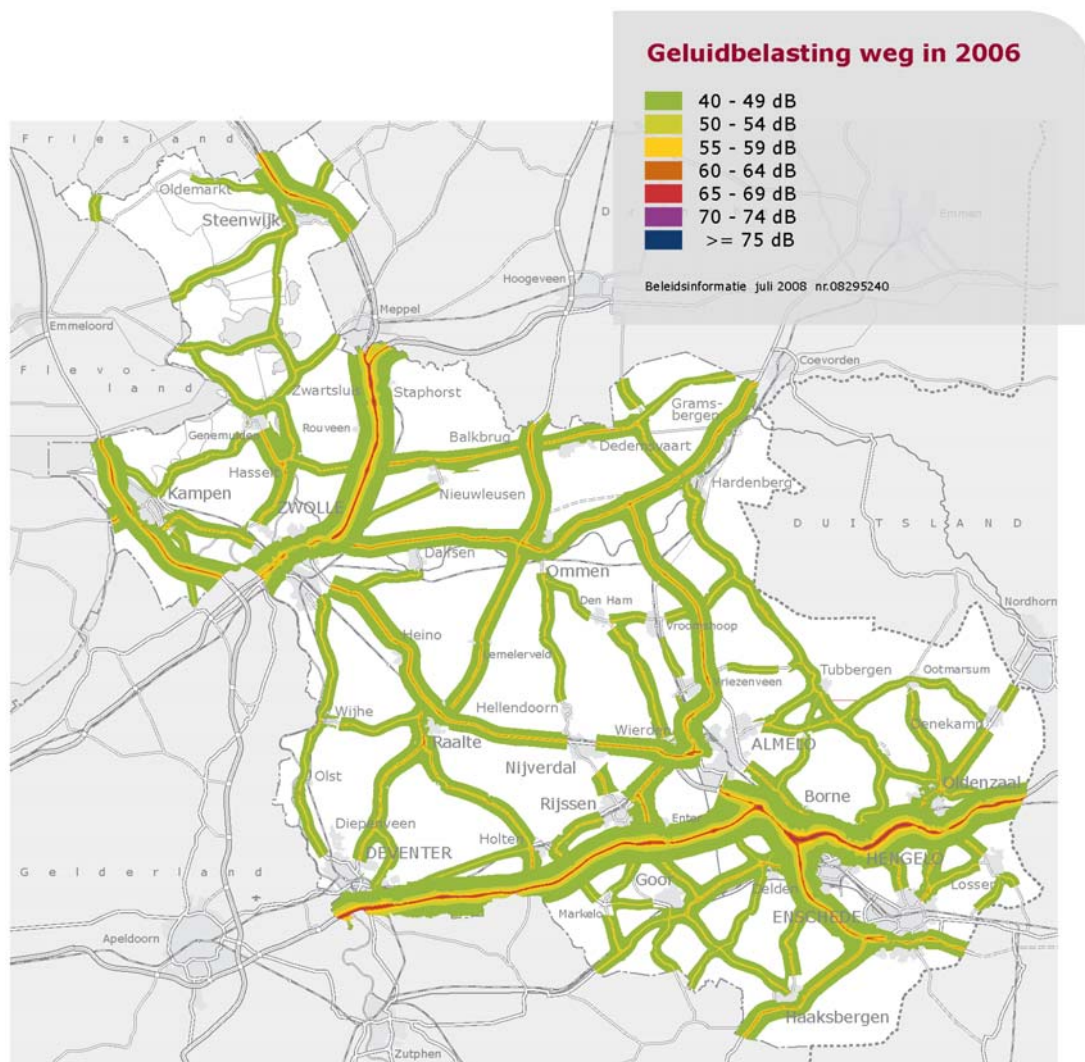
Hoofddlijn van beleid

We bundelen mobiliteit op de hoofdinfrastructuur over weg en spoor. Dit ontlast het buitengebied van ongewenst en onnodig verkeer. We passen zelf bronmaatregelen toe en nemen waar nodig mitigerende maatregelen. We voorkomen nieuwe woningbouw op locaties met hoge geluidsbelasting.

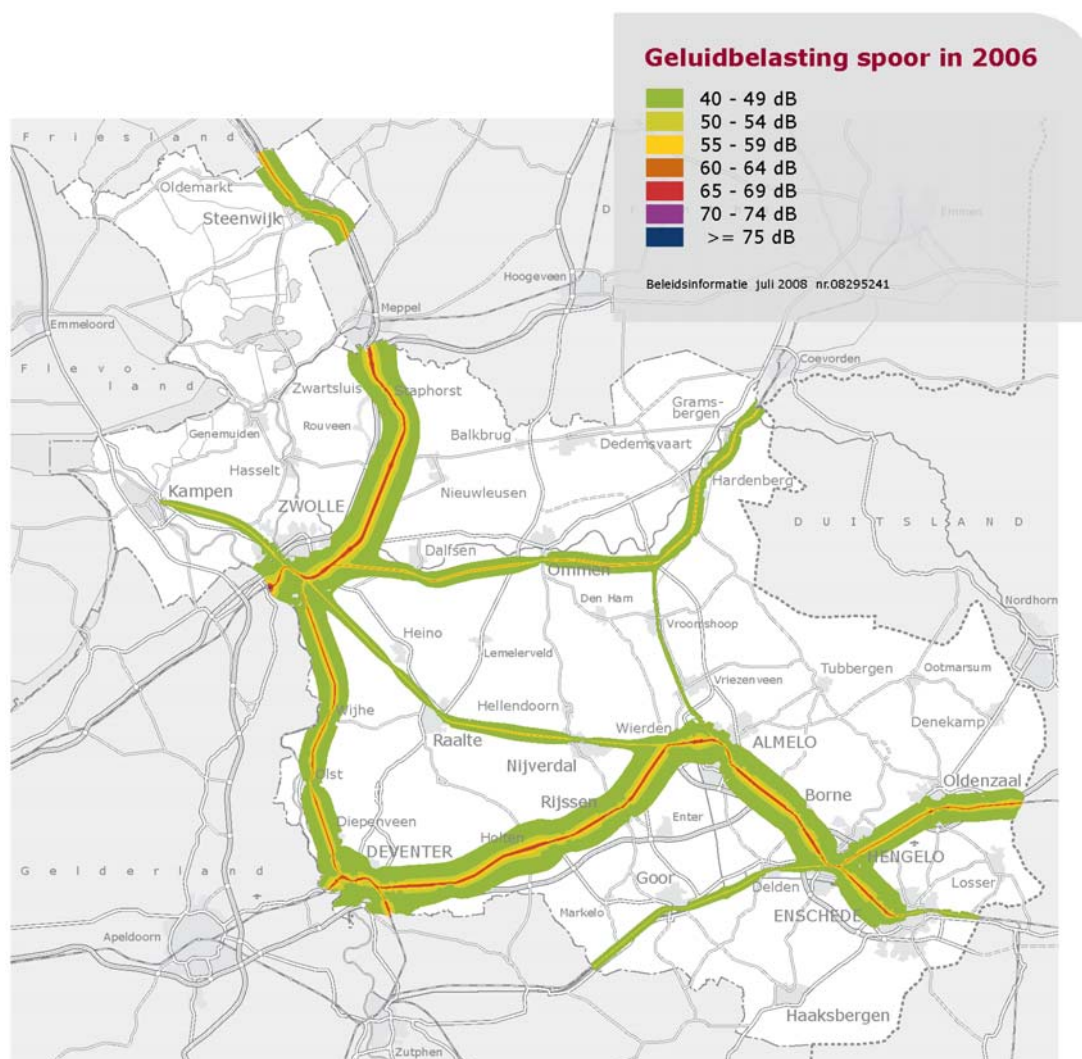
Verkeer vormt de grootste oorzaak van geluidsbelasting. De provincie is bevoegd voor het vaststellen van hogere grenswaarden voor de aanleg of herinrichting van de hoofdinfrastructuur: weg, water, spoor van Rijk en provincie. In 2012 is de aangescherpte Europese richtlijn 'Omgevingslawaaï' van toepassing op ca. 200 km provinciale wegen met meer dan 8.200 motorvoertuigen per etmaal. Wij streven naar het dichten van het 'handhavingsgat' bij geluidsoverlast langs wegen in de nieuwe geluidswetgeving (SWUNG II)

Wij richten ons op de volgende maatregelen:

- Voor 2010 stellen wij een geluidsbelastingskaart op voor alle wegen die in 2012 onder de aangescherpte regelgeving vallen, met een actieplan tot en met 2020. De geluidsbelasting en gezondheidseffecten nemen wij op in een communicatieplan.
- Door het weren van ongewenst en onnodig verkeer in het buitengebied en het bundelen van verkeer op de hoofdinfrastructuur neemt de geluidsoverlast in verblijfsgebieden af. De duurzaam veilige herinrichting van wegen in het buitengebied tot erftoegangswegen (60 km/uur) versterkt dit effect. Dit hangt samen met de keuze welke gebiedsontsluitingswegen B in het buitengebied erftoegangsweg worden. Wij gaan onderzoeken of de ontlasting van de verkeersdruk in het buitengebied gunstige voorwaarden schept voor de realisatie van stiltegebieden in de EHS.
- De beperking van de geluidsoverlast op de hoofdinfrastructuur over weg en spoor krijgt prioriteit, met in achtneming van de geldende wetgeving. Bronmaatregelen zoals stil asfalt op de hoofdinfrastructuur hebben onze voorkeur boven mitigerende maatregelen zoals geluidschermen. Op wegen die in ons eigen beheer zijn, nemen wij het voortouw.
- De geluidsbelasting op industrieterreinen is voornamelijk afkomstig van de aan- en afvoer van goederen. Deze geluidsbelasting moet binnen de vastgestelde zonering blijven.
- Bij een doorstart van vliegveld Twente willen wij geluidshinder in de nachtperiode voorkomen.
- We voorkomen nieuwe woningbouw op locaties waar de geluidsbelasting boven de 50 dB(A) voor wegverkeer en 48 dB(A) voor spoorverkeer is.

De kaart bevat de Lden niveaus. De geluidbelasting in Lden is het (energetisch) gemiddelde over de dag-, avond- en nachtperiode. De voorkeursgrenswaarde is 48 dB(A). De hoogst toelaatbare gevelbelasting (voor bestaande woningen) is in stedelijk gebied 63 dB(A) en in buitenstedelijk gebied 58 dB(A).

De kaart bevat de Lden niveaus. De geluidbelasting in Lden is het gemiddelde over de dag-, avond- en nachtperiode. Voor woningen geldt een voorkeursgrenswaarde van 55 dB(A) en een hoogst toelaatbare gevelbelasting van 68 dB(A).

5.5.6 Ondergrond

Ambitie

Zorgvuldig omgaan met de ondergrond.

Hoofdlijn van beleid

We delen onze kennis en ervaring, we investeren in voorbeeldprojecten.

De druk op de ondergrond neemt binnen het stedelijk gebied steeds verder toe. In de ondergrond komen de volgende aspecten vaak samen:

- bodemenergie
- lokale bodemverontreiniging
- diepe grondwaterkwaliteit/gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater
- archeologische en cultuurhistorische waarden
- ondergronds ruimtegebruik, zowel ondergronds bouwen als ondergrondse transportleidingen

- draagkracht
- afdekking
- bodemdaling
- drink- en proceswater

Deze thema's kunnen elkaar versterken, maar kunnen ook onderling tot belemmeringen leiden of tot belemmeringen voor bovengrondse functies. In binnenstedelijke gebieden worden ruimtelijke ontwikkelingen soms belemmerd door de aanwezigheid van lokale bodemverontreiniging en/of omvangrijke grondwaterverontreinigingspluimen. De ruimtelijke kwaliteit van het stedelijke gebied kan worden versterkt door bijvoorbeeld archeologische waarden in te passen.

Het is relatief nieuw om vanuit een visie op de ondergrond te werken. Daarom is het van belang om kennis en ervaring op dit terrein met onze partners te delen. Met het oog daarop investeren we in aansprekende voorbeeldprojecten.

5.5.7 Verontreinigd grondwater

Ambitie

In de Stedelijke omgeving zijn grondwaterverontreinigingen die de ontwikkeling van binnenstedelijke terreinen verhinderen, effectief aangepakt en/of gesaneerd.

Hoofdpijn van beleid

We werken aan (een pilot met) gebiedsgericht grondwaterbeheer.

Binnen stedelijk gebied komen grondwaterverontreinigingen voor, die moeilijk te herleiden zijn tot een eenduidige vervuiler of bron. De verschillende vervuilingstromen hebben zich vaak gemengd. Vanwege het ontbreken van een duidelijke veroorzaker kan sanering lang op zich laten wachten, waardoor de herontwikkeling van een gebied stagneert. Een aanpak op gebiedsniveau biedt een oplossing voor grootschalige grondwaterverontreinigingen en kan maatschappelijke knelpunten voor ruimtelijke ontwikkelingen (zoals ondergronds bouwen) opheffen. Op die manier kan een forse financiële besparing worden gerealiseerd.

Gebiedsgericht grondwaterbeheer is een effectief instrument. Wij zullen de inzet van deze aanpak binnen de provincie verder verkennen, en ook inventariseren waar dit (buiten de vijf rechtstreekse gemeenten) kan leiden tot een oplossing van complexe verontreinigingsproblematieken. In Zwolle en Hengelo zijn pilots aan de gang. De kennis en ervaring die daar worden opgedaan, worden actief verspreid onder andere gemeenten. Op de lange termijn wordt gebiedsgericht grondwaterbeheer in alle daarvoor geschikte gebieden ingezet.

5.5.8 Zwemwateren

Ambitie

Overijsselse zwembaden en zwemplassen zijn veilig en hygiënisch. Belanghebbenden weten ons te vinden als toezichhouder maar ook als gesprekspartner.

Hoofdpijn van beleid

We voeren een actief ontheffings- en handhavingsbeleid. We verstrekken adequate informatie over de situatie van de zwemwateren.

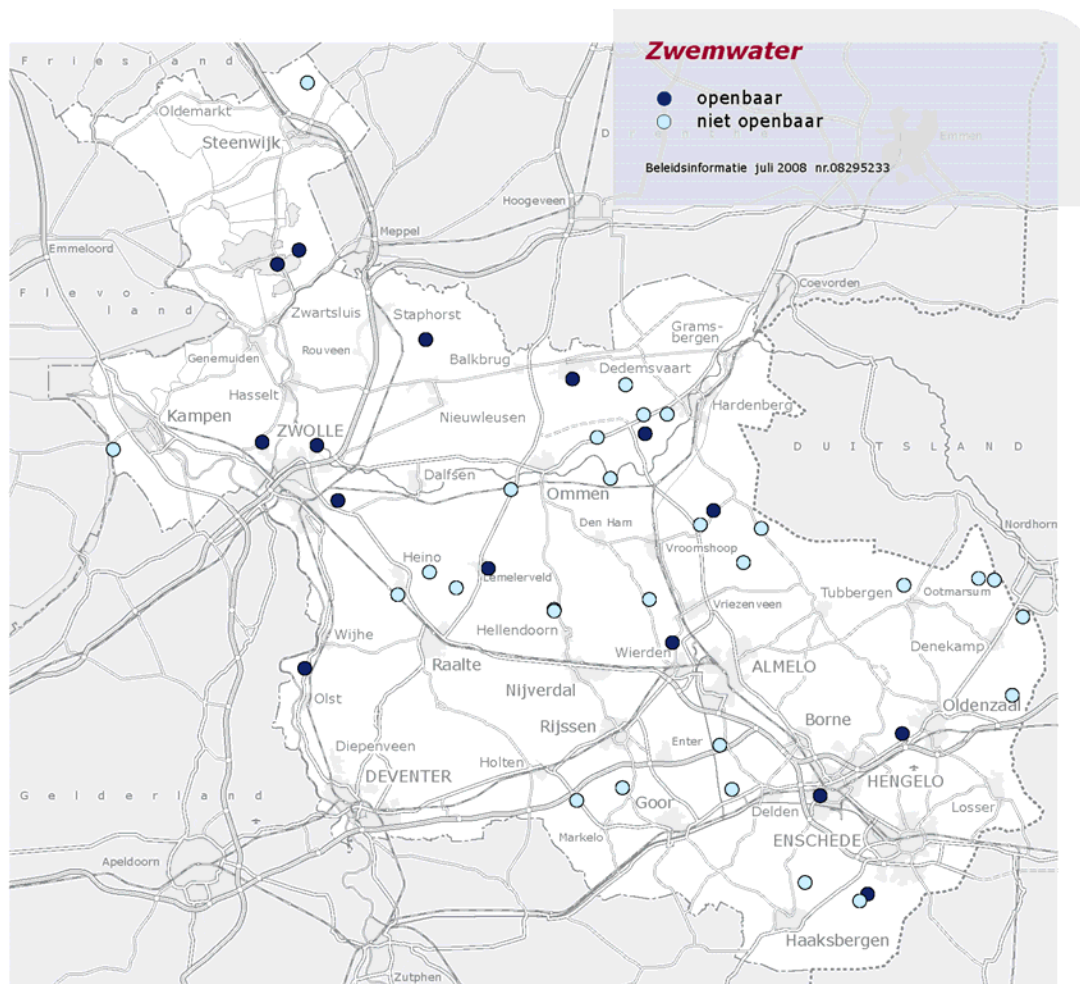
De provincie is de wettelijke instantie die toeziet op de veiligheid en hygiëne van zwemwateren. Burgers en recreanten mogen er op vertrouwen dat ze in aangewezen

zwemwateren veilig kunnen zwemmen. Dit vraagt behalve een actieve opstelling van de provincie op het gebied van ontheffingverlening en handhaving ook een actieve behandeling van klachten en meldingen (Meldpunt Overijssel).

Ontheffingen t.a.v. vereisten zullen wij slechts verlenen bij lacunes, waarin de huidige wetgeving nog niet heeft voorzien. Door de gezamenlijke provincies en VROM wordt gewerkt aan een (landelijke) handhavingsuitvoeringsmethode (HUM) voor de Whvbx, welke een eigen plek zal innemen naast de gecombineerde handhavingstrategie.

Mede door de warmere zomers stijgt de behoefte aan het zwemmen in oppervlaktewater. In Overijssel is waterrecreatie in diverse meren en zandwinningsplassen goed mogelijk. Toch kunnen er risico's aan verbonden zijn. Vervuiling kan het water ongeschikt maken om in te zwemmen. Het kan zelfs gevaarlijk zijn. Door zowel actief als passief informatie te verstrekken wordt het publiek op de hoogte gebracht van de mogelijkheden en de risico's van het zwemmen in het Overijsselse open water.

De aanwijzing voor EU zwemwater zal jaarlijks en onder publieksparticipatie tot stand komen. Voor de wijze van publieksparticipatie zal opvolging worden gegeven aan een hiervoor te ontwikkelen landelijk model. De aanwijzing voor de EU en de functietoekenning zwemwater op grond van de waterwet zijn gekoppeld.

5.6 Voorzieningen

Naast de directe kwaliteit van het woonmilieu is ook de aanwezigheid van diverse voorzieningen een belangrijke factor voor het regionale vestigingsklimaat. Recreatieve voorzieningen zijn uiteraard vooral te vinden in de groene ruimte. De Stedelijke omgeving biedt voorzieningen, die medebepalend zijn voor de aantrekkelijkheid van die Stedelijke omgeving en ook belangrijk zijn voor de bewoners in het buitengebied. De mix van recreatieve voorzieningen in de Groene omgeving en hoogwaardige stedelijke voorzieningen maken een regio aantrekkelijk. Met de netwerkstad Twente als het op vier na grootste stedelijke netwerk van Nederland en twee sterk groeiende stedelijke gebieden in West Overijssel (Deventer in de Stedendriehoek en de netwerkstad Zwolle-Kampen) heeft Overijssel de ambitie een compleet, aantrekkelijk en hoogwaardig voorzieningenniveau te bieden.

5.6.1 Stedelijke voorzieningen

Ambitie

Een aantrekkelijk en compleet aanbod in het hele palet van winkels, cultuur en sport.

Hoofdpijnen van beleid

We behouden en versterken het aanbod van voorzieningen. We zorgen voor bovenlokale/ regionale afstemming en voeren een stimuleringsbeleid voor regionale detailhandel. We streven naar een evenwichtige spreiding van voorzieningen, bij voorkeur bovenregionaal gebundeld in stedelijke centra. We stimuleren hoogwaardige inpassing van voorzieningen in de omgeving. Daarnaast ondersteunen we nieuwe initiatieven en doen we onderzoek naar de functie en mogelijkheden van detailhandel in kleine kernen.

Winkels/detailhandel

Voor veel mensen is het bezoek aan winkels niet alleen noodzakelijk om aan vereiste levensbehoeften te komen, maar ook een recreatieve activiteit. De aanwezigheid van specifieke winkels en producten, maar ook de samenstelling en de vormgeving van winkelgebieden, zijn belangrijk voor het vestigingsklimaat in de regio. De huidige detailhandelstructuur in Overijssel is omvangrijk en zeer divers. De consument heeft voldoende keus uit winkelgebieden voor verschillende typen aankopen. Mensen kunnen recreatief winkelen in binnensteden of doelgerichte aankopen doen op woonboulevards. De detailhandelsvoorzieningen zijn evenwichtig verspreid over steden en kernen in Overijssel, waarbij de omvang is gerelateerd aan de schaal en functie van de kernen. Door de schaalvergroting is het aantal winkels in kleine kernen gedaald. Internetverkoop, branchevervaging en verdere schaalvergroting zullen het ruimtelijk beeld beïnvloeden.

De detailhandel biedt veel werkgelegenheid. Dankzij investeringen in aantrekkelijke winkelomgevingen en in cultuurhistorisch waardevolle centra, geldt dat ook voor de onroerend-goedsector en de toeristisch/recreatieve sector.

Nieuwe detailhandellocaties met een regionale uitstraling worden gesitueerd in de stedelijke centra. Dit mag echter niet leiden tot aantasting van de bestaande detailhandelstructuur in wijkwinkelcentra en binnensteden, bijvoorbeeld door een sterke toename van grootschalige perifere detailhandel op bedrijventerreinen aan de rand van de stad. Lokaal maatwerk dat rekening houdt met verschillen in vestigingsomstandigheden blijft mogelijk. Een hoogwaardige ruimtelijke inpassing verbetert de ruimtelijke kwaliteit van het woon- en leefmilieu en waarborgt een vlotte en veilig verkeersafwikkeling. We gaan weidewinkels en shoppingmalls in het buitengebied tegen. In kleine kernen kunnen clustering en integratie met andere functies de positie van de detailhandel in het buitengebied versterken, bijvoorbeeld met een Kulturhus.

We richten ons op de volgende maatregelen:

- Gemeentelijke structuurvisies bevatten een integraal stimuleringsbeleid voor verdere specialisatie en clustering van de detailhandelstructuur. Dit beleid wordt in overleg met

- buurgemeenten ontwikkeld en op regionaal niveau afgestemd.
- Wij ondersteunen initiatieven voor en onderzoek naar de versterking van de detailhandel in dorpen.

Cultuur

Culturele voorzieningen zijn een belangrijke vestigingsfactor en van belang voor sociale cohesie en maatschappelijke participatie. Het gaat om goede bibliotheken, bioscopen, musea, theaters met goede programmering, poppodia, festivals en hoogwaardige voorzieningen als dans, opera en orkesten.

Sport

De beschikbaarheid van sportaccommodaties is belangrijk voor de volksgezondheid en voor recreatie. Voor bijzondere accommodaties als ijsbaan, atletiekstadion en zwembaden is (boven)regionale samenwerking en afstemming nodig om die te ontwikkelen en te exploiteren.

5.6.2 Groen in de wijk

Ambitie

Steden en dorpen in Overijssel kenmerken zich door voldoende groen en speelgelegenheden.

Hoofdpijnen van beleid

We stimuleren groen- en speelvoorzieningen, afgestemd op aard en omvang van woonmilieus. Een deel van die voorzieningen zal nieuw zijn, andere komen tot stand door herstructurering.

De beschikbaarheid van bijzondere voorzieningen maken stedelijke gebieden aantrekkelijk om te wonen. Knelpunten zijn vaak de aanwezigheid van groen in de wijk en voldoende speelruimte voor kinderen. Inwoners van Overijssel geven in de Burgerenquête aan 'groen in de wijk' een belangrijk thema te vinden. In deze Omgevingsvisie is de SER-ladder als uitgangspunt genomen. Hierbij wordt eerst gezocht naar beschikbare ruimte in bestaand stedelijk gebied. Daarmee valt de nadruk op herstructurering. Dit kan echter gepaard gaan met verdere verdichting en daarmee vermindering van openbare (groene) ruimte. Bij herstructurering in stedelijk gebied moet daarom altijd aandacht zijn voor versterking van de groenstructuur, het creëren van speelruimtes en ontmoetingsplaatsen.

Voor groen in de wijk kan aansluiting worden gezocht bij natuurlijke waterlopen. Ook kan een combinatie worden gemaakt met verbetering van de wateropvangmogelijkheden in stedelijk gebied. Voor de aantrekkelijkheid van het woonklimaat, met name voor gezinnen, is het belangrijk luites te creëren in het stedelijk gebied, zoals rustige hoekjes nabij infrastructuur, gemeenschappelijke tuinen, dakterrassen en brede stoepen.

5.6.3 Energievoorziening

Ambitie

Een betrouwbare energievoorziening, waarin de uitstoot van broeikasgassen beperkt is.

Hoofdpijnen van beleid

We streven naar duurzame energieopwekking en besparing van energie. We stimuleren de ontwikkeling van warmte-/koudeopslag. We stellen een Beheersvisie Duurzame verlichting op.

Overijssel past zich aan de klimaatverandering aan, door rekening te houden met overstromingsrisico's en tijden van droogte. We willen echter ook een actieve bijdrage leveren aan het beperken van die klimaatverandering. Broeikasgassen zoals CO₂, methaan en lachgas veroorzaken klimaatverandering. Overijssel wil de uitstoot van deze gassen beperken.

CO₂

Aansluitend bij de nationale doelstellingen willen wij in 2020 een reductie van de jaarlijkse CO₂-uitstoot realiseren van 30 procent ten opzichte van 1990. Dat betekent een vermindering van 2.200 kiloton CO₂. Dit realiseren we langs twee hoofdlijnen:

- duurzame energieopwekking
- besparingen

Maatregelen voor duurzame energieopwekking vinden vooral plaats in de Groene omgeving: gebruik van biomassa en de aanleg van windmolenparken bijvoorbeeld. De besparingen kunnen vooral in de Stedelijke omgeving worden gerealiseerd, bijvoorbeeld door het verlagen van de energieprestatie coëfficiënt (epc) van gebouwen, energieneutraal bouwen en koude-warmte opslag. Onze ambities in de Stedelijke omgeving liggen bij energiebesparing, nuttig gebruik van industriële restwarmte, energieprestatieverbetering in de gebouwde omgeving, energiebesparing bij bedrijven en koude-/warmte-opslag. Paragraaf 4.6 *Groene omgeving* vermeldt onze ambities voor het opwekken van duurzame energie in het landelijk gebied.

De aanpak om tot de gewenste vermindering van CO₂-uitstoot te komen, is te vinden in het Energiepact Overijssel, waarin wij met partners afspraken maken voor gezamenlijke acties. In het energiepact is een indicatieve verdeling gemaakt van de bronnen van reductie in CO₂-uitstoot (zie onderstaande tabel).

Tabel: indicatieve toedeling CO₂-reductie

Bron	Reductie CO ₂ uitstoot in 2020 t.o.v. 1990
<i>Duurzame Opwekking</i> (zie paragraaf ..)	
Biomassa	1140 kiloton/jaar
Wind	60 kiloton/jaar
Zon	30 kiloton/jaar
Rest- en omgevingswarmte	70 kiloton/jaar
<i>Besparingen</i>	
Woningen	330 kiloton/jaar
Bedrijven	490 kiloton/jaar
Verkeer en vervoer	80 kiloton/jaar
Totaal	2200 kiloton/jaar

Koude-/warmte-opslag

Op het ogenblik zijn er binnen Overijssel 34 open KWO-systemen. De actuele trend is een toename van 50 procent per jaar met name in het stedelijk gebied. Zwolle is hierin koploper. Onze ambitie is om in 2020 de ondergrond een aanzienlijke bijdrage aan de duurzame energievoorziening binnen de provincie te laten leveren. Er zijn verschillende technieken mogelijk. Energieopslagsystemen die gebruik maken van grondwater, vallen onder de zogenoemde koude-/warmte-opslag (KWO). Er liggen kansen voor bodemenergiesystemen/KWO-systemen bij nieuwbouw of herstructurering van woonwijken en bedrijfsterreinen. Waar de samenstelling van de ondergrond dat toelaat, steunen wij de toepassing van KWO-installaties. We stimuleren het gebruik van kleine KWO-systemen door de regelgeving in verband hiermee te vereenvoudigen en door het ontwikkelen van een voorlichting en communicatiecampagne.

Energievriendelijke verlichting

Wij ontwikkelen in 2009 een beheersvisie en een implementatieplan voor duurzame en energievriendelijke verlichting, afgestemd op de veiligheid, intensiteit en functie van de provinciale wegen. Met in achtneming van de sociale en verkeersveiligheidseisen, willen wij lichthinder beperken met afschermingsmaatregelen, alternatieve verlichtingsvormen of het verwijderen van overbodige verlichting. Bij vervanging van het verlichtingsprogramma streven wij naar een permanente vermindering van het energiegebruik. Wij zoeken daarbij afstemming en samenwerking met Rijkswaterstaat. We delen onze kennis en ervaringen met pilots en onderzoeken met gemeenten.

6 *Vervolgproces naar de Ontwerp-Omgevingsvisie*

De komende maanden zullen we aan de hand van dit 'Beeld Omgevingsvisie' met onze bestuurlijke en maatschappelijke partners in gesprek gaan. Via www.omgevingsvisie.nl kan iedereen gerichte informatie krijgen en reageren. Uiteraard betrekken wij alle input bij het opstellen van de Ontwerp-Omgevingsvisie, die wij half november aan Provinciale Staten zullen aanbieden. De Ontwerp-Omgevingsvisie zal naast ontwikkelingsvisie en beleidskeuzes ook een uitvoeringsparagraaf bevatten. Deze uitvoeringsparagraaf zal bestaan uit:

- Omgevingsverordening (ruimte, water, milieu)
- Overzicht van stimuleringsregelingen
- Overzicht van projecten, programma's en lange termijn investeringsperspectieven.

De komende maanden hopen wij in 'commitmentgesprekken' met onze partners te bereiken dat we een ontwikkelingsvisie voor Overijssel met elkaar kunnen delen, dat we over en weer helderheid hebben over wie waarvoor verantwoordelijkheid neemt en hoe we de inzet van mensen en middelen zo goed mogelijk aan elkaar kunnen verbinden om die visie ook waar te maken. Met dit Beeld leggen wij op tafel welke visie en beleidskeuzes wij voor ogen hebben, mede gebaseerd op de input van en gesprekken met al onze partners in de afgelopen periode.

Provinciale Staten zal in december over de Ontwerp-Omgevingsvisie spreken. Wij zullen PS dan voorstellen in te stemmen met de ter visielegging van de Ontwerp-Omgevingsvisie tot 1 maart 2009. Aan de hand van ingediende zienswijzen wordt dan bekeken of de Ontwerp-Omgevingsvisie bijstelling behoeft. Uiteindelijk zal medio 2009 de Omgevingsvisie door PS kunnen worden vastgesteld.